

Arvo(i)tuksia jäljittämässä

Pyhän rakentumisesta ja representaatiosta suomalaisessa mediassa 12.10.2010–20.9.2011

Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos
Etnologia
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2013
Sanna Ollila

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Sanna Ollila	
Työn nimi – Title Arvo(i)tuksia jäljittämässä. Pyhän rakentumisesta ja representaatiosta suomalaisessa mediassa 12.10.2010–20.9.2011.	
Oppiaine – Subject Etnologia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2013	Sivumäärä – Number of pages 181
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tarkastelen tutkielmassa <i>Helsingin Sanomista</i> ja Yleisradiosta keräämäni aineiston pohjalta pyhän rakentumista ja muotoja diskurssianalyysin keinoin. Pyhän määritelmät ja tunnistaminen aineistosta perustuvat pääasiassa Émile Durkheimin, Mary Douglasin, Victor Turnerin, Veikko Anttosen sekä Gordon Lynchin käsityksille pyhän luonteesta. Pyhää voidaan määrittellä ensisijaisesti eheyden, rajanvedon, identiteetin ja moraalien rakentumisen sekä kollektiivisen sentimentin symbolin avulla. Tutkielman tieteenteoreettinen tausta pohjaa Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin teorialle todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta. Aineisto koostuu n. 1500 <i>Helsingin Sanomista</i> kerätystä artikkelista sekä kahdesta Yleisradion A2 Teeman Teemaillasta (Homoilta 12.10.2010 sekä Vihailta 20.9.2011). Olen kerännyt lehtiartikkelit edellä esitettyjä pyhän määreitä tunnistamalla, ja aineistosta tärkeimpinä esille nousevat teemat keskittyvät arvokeskustelun ympärille. Aineistossa tarkasteltava aikaväli oli hyvin tapahtumarikas, mikä oli omiaan herättämään monipuolisia näkemyksiä arvojen merkityksestä ja siitä, mikä on tärkeää. Analyysissä esille nousevat asiat kuvaavat kontekstia, jossa aineisto on tuotettu, koska aineistomateriaali on aikaan ja paikkaan sidottu.</p> <p>Olen jakanut aineiston analyysin kahteen osaan: ensimmäisessä osassa avaan kielellä rajaamisen käytäntöjä ja toisessa osassa tarkastelen pyhän muotoja käsittelemällä pyhän hierarkioita. Pyhä on Mary Douglasin määritelmän mukaan ”eheyttä”, ”ykseyttä” sekä ”yksilön ja lajin täydellisyyttä” (vrt. lat. sacer, erilleen asetettu), joten rajaavat diskurssit pyhän määrittäjinä nousevat tärkeiksi pyhän osoittajiksi. Toisaalta pyhä on yksilön ja yhteisön identiteetin rakentumisen symboli. Tarkastelen analyysissä erityisesti ihmisruumista ja henkeä rajaamisen kohteina. Analyysin toisessa osiossa nostan esille pyhän hierarkioiden eri tasoilta esimerkkejä aineistolleni tyypillisistä diskursseista. Olen jakanut aineiston diskurssit neljään pyhän hierarkkiseen tasoon, joita ovat 1) absoluuttinen, 2) neuvottelu-, 3) puolustus- sekä 4) vaatimustaso. Nostan tässä tutkielmassa tyypiesimerkeiksi kustakin ryhmästä demokratian (1), ihmisarvon ja ihmisoikeudet (2), kirkon ja uskonnon (3) sekä mm. kulttuuriperinnön (4).</p>	
Asiasanat – Keywords pyhä, arvo, media, Helsingin Sanomat, Yleisradio, diskurssi, rajanveto, hierarkia	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1. KOTONA KENTÄLLÄ	1
1.2. TUTKIELMAN RAKENNE	4
2. TUTKIMUKSEN TAUSTA	8
2.1. TUTKIMUKSEN TRADITIO JA SIOITTUMINEN TIETEEN KENTTÄÄN	8
2.2. AIEMPI TUTKIMUS	10
2.3. MEDIAKONSERNIT LUUPIN ALLA	13
2.4. MEDIA TUTKIMUSKENTTÄNÄ	17
3. PYHÄN TEOREETTINEN RAKENTUMINEN	20
3.1. SOSIAALINEN KONSTRUKTIVISMI	20
3.2. PYHÄ (SEKULAARINA) SOSIAALISENA KONSTRUKTIONA	23
3.2.1. ÉMILE DURKHEIM – PYHÄN SOSIAALISISTA JA YHTEISKUNNALLISISTA MERKITYKSISTÄ	25
3.2.2. MARY DOUGLAS JA PYHÄN AINEKSEN VALIKOITUMINEN	29
3.2.3. VILKAISU SUOMALASEEN PYHYYSKÄSITYKSEEN	33
3.2.4. PYHÄN LEGITIMAATIO ELI SOSIAALISEN KONSTRUKTIVISMIN ANTI PYHÄN TUTKIMISEEN	35
3.2.5. MEDIOITUNUT PYHÄ	37
3.2.6. PYHÄN MERKITYS JA LUONNE NYKYMAAILMASSA	41
3.3. RITUAALI PYHÄN PAIKANTAJANA	46
4. METODISET TYÖKALUT JA TUTKIMUKSEN TEKEMISEN VAIHEITA	50
4.1. TUTKIMUSMENETELMÄT	50
4.2. TUTKIMUKSEN TEKEMISEN VAIHEITA JA TUTKIELMAN ETIIKASTA	54
5. UUTISKATSAUS	59
5.1. KATSE AINEISTOON	59
5.2. HOMOKESKUSTELUSTA EDUSKUNTAAN	61
5.3. IHMISOIKEUKSIEN KIRJO	63
5.4. ”MIKÄ ON IHMISEN ARVO?”	66
5.5. LÄNSI KOHTAA IDÄN	69
5.6. URHEA URHEILIJA JA PÄIHTEIDEN KIRO	74
5.7. ”ARVOT OVAT VOIMAKKAINA, MITÄ ON”	77

6. PYHÄN RAJAT JA MUOTO	85
6.1. RAJANVETOA JA KATEGORIOIDEN MUODOSTAMISTA	85
6.1.1. DISKURSIIVISET AIDAT JA SILLAT	86
6.1.2. AINEISTON RITUAALIT	91
6.1.3. IHMISEN RAJAT	96
6.1.4. MAAN RAJAT	111
6.1.5. RAJANKÄYNNIN PROBLEMATIIKKA	120
6.2. PYHÄN MUODOT	128
6.2.1. ABSOLUUTTISEN PYHÄN MERKITYS JA LUONNE	130
6.2.2. PYHÄSTÄ NEUVOTTELU	133
6.2.3. PUOLUSTUSTASON ARGUMENTOINTIA	137
6.2.4. VAATEITA JA AATTEITA	142
6.3. ARVOJEN TAISTO	146
7. MISTÄ ON SUOMALAINEN MEDIAKENTTÄ TEHTY?	150
7.1. YHTEENVETO	150
7.2. POHDINTA	154
TUTKIMUSAINEISTOT	158
SANOMALEHTIAINEISTOT	158
VIDEOAINEISTOT	169
LÄHTEET	169
INTERNETLÄHTEET	178

1. JOHDANTO

1.1. Kotona kentällä

Kiinnostukseni pyhän tarkasteluun heräsi kandidaatintutkielmani myötä, jossa tarkastelin uskonnon rakentumista ja representaatiota *Helsingin Sanomissa* keväällä 2011. Pyhä teoreettisena käsitteenä poikkeaa uskonnosta huomattavan paljon enemmän kuin pinnalta katsottuna näyttää. Vallallaan on julkinen puhe etenkin läntisen maailman sekularisoitumisesta, ja usein vanhoja arvoja ollaan voimalla heittämässä romukoppaan¹. On kuitenkin selvää, että inhimillinen kulttuuri tuottaa arvoja ja arvotuksia, vaikka usein kannetaan huolta siitä, että eläisimme jonkinlaisessa arvotyhjiössä. Aktiivinen toiminta ihmisoikeuksien ja ihmisarvoisen elämän edistämiseksi näyttää kuitenkin täysin tämän käsityksen vastaiselta ja on mielestäni yksi inhimillisen kulttuurin merkittävimmistä todisteista arvostuksien olemassaolosta. Arvot tekevät ihmisestä moraalisen olennon, ja äärimmilleen vietyinä tämä tarkoittaa sitä, että jos ei ole arvoja, ei ole ihmisyyttä. Pyhä on eräänlainen absoluuttinen arvo, jonka oikeutusta ei yhteisössä kyseenalaisteta, ja sen vuoksi se määrittää yhteisön luonnetta ja olemusta (ks. luvut 3.2.1.–3.2.6.). Yksi tutkielmani pääargumenteista ja -oletuksista on, että koska ihminen on moraalinen olento, hänellä on arvoja, ja näin ollen myös sakralisaatiota on inhimillisissä yhteisöissä.²

Aiheen pariin minua ohjasi kiinnostus latautuneeseen ajatteluun, jota muun muassa uskonnot mutta myös voimakkaat sekulaarit ideologiat edustavat. Ihmisen ehdottomuus on kiinnostava ilmiö, koska identiteetti määrittyy usein asenteiden ja aatteiden kautta, ja toisinaan omia ajatuksia ollaan valmiita puolustamaan voimakkain sanankääntein. Argumentaatio toimii puolustusvälineenä omille asenteille, joten se paljastaa jotain ihmisten alitajuisesta todellisuudenmuodostamisen tavoista. Voimakkaat ideologiat ovat omiaan keräämään joukkoihinsa värittyneitä käsityksiä, minkä vuoksi ääripäiden mielipiteiden kannattajat harvoin saavuttavat yhteisymmärrystä. Arvolatautuneet

---

¹ Ilmiö sinänsä ei ole uusi, sillä jo Nietzsche (ks. esim. 2011) vaati vanhan arvojärjestelmän romuttamista ja uuden muodostamista.

² Erityisesti filosofit ovat keskustelleet ihmisen perimmäisestä luonteesta (ks. esim. Airaksinen 1999) ja saattaisivat kyseenalaistaaan lähtöasetelmani perusteet voimakkaasti. Tämän tutkielman tarkoitus on kuitenkin tutkia pyhää ilmiönä, ei kyseenalaistaa sen olemassaoloa. Perustelen pyhän olemassaoloa erityisesti luvussa 3.2.4.

keskustelut ovat kiinnostavia peilejä ihmisen ajattelun rakentumisesta ja toiminnasta sekä yhteiskunnasta. Kuten peilikuva, aineiston kautta syntyvä kuva on kuitenkin vain heijastus todellisuudesta, eikä peilin rajojen ulkopuolelle jäävää näkymää, joka kuitenkin muodostaa huomattavasti suuremman osan kokonaisuudesta, voida edes tarkastella.

Toisaalta olen hyvin kiinnostunut myös ihmisten tavasta määritellä itseään. Jo kandidaatintutkielmassani kiinnitin huomiota siihen, kuinka homokeskustelun yhteydessä yhteistä ymmärrystä liberaalien ja konservatiivien välillä ei tunnut löydettävän, ja tässä tutkielmassa olen päässyt tarkemmin tarkastelemaan syitä erimielisyyksille. Ilmiö liittyy olennaisella tavalla pyhän olemukseen (ks. erit. luku 3.2.2.), ja tarkastelen analyysiosiossa tarkemmin identiteetin rakentumisen retoriikkaa. Aineistossa keskustellaan siitä, mistä ihmisen eheä identiteetti syntyy ja mitä kautta se määritellään. Ihmisillä on erilaisia näkemyksiä hengen ja ruumiin suhteesta ihmisyydessä, ja koska itse koen omasta taustastani johtuen ensisijaisesti olevani henkinen olento ja määritän itseäni vasta toissijaisesti ulkoisen olemukseni ja muiden ruumiillisten ominaisuuksieni avulla, toisenlaisten näkemysten tarkasteleminen on hyvin mielenkiintoista. Joku on joskus osuvasti todennut, että tieteentekijöille ruumis on väline kuljettaa pää paikasta toiseen, ja tunnistan itseni tästä kuvauksesta. Aineistosta käy kuitenkin hyvin selväksi, että monille ruumiin kautta syntyvä minäkuva on tie eheään ihmisyyteen (ks. luku 6.1.3.).

Tutkielmassani pyrin määrittelemään sitä, millä tavalla pyhää rajataan, miten sitä muodostetaan, millaiset asiat aineistossani saavat kirjoittajilta pyhän määritelmän ja mitkä asiat täyttävät pyhän teorialle asetetut määritelmät. Otsikon mukaisesti koen olevani tutkimuskysymyksiäni kanssa ratkaisemassa arvoitusta siitä, mitä Suomessa arvostetaan ja miten asioita arvotetaan (ks. Alasuutari 2011, 44). Huomion keskipisteeseen nousee etenkin pyhän konstruktio ja rajaaminen (Mary Douglas 2000). Toisaalta tarkastelen myös pyhän hierarkioita (ks. luku 3.2.5.), jotka kertovat siitä, millainen on pyhästä puhumisen tapa eri tasoilla. Tutkimuskysymyksiäni ja -intressini ovat siis se, miten pyhää rakennetaan kielellä sekä se, miten pyhästä puhutaan suomalaisessa mediassa. Toisaalta määritän sitä, mikä tällä hetkellä näyttäytyy pyhänä aineistossani. Tarkastelun kohteena on uskonnollinen pyhä ja se, miten perinteisistä suomalaisista arvoista puhutaan. Käsittelemäni kuitenkin erityisesti sekulaaria, modernia pyhää, jonka luonnetta selvitän lähemmin tutkielmani teoreettisissa luvuissa (ks. erit. luku 3.2.6.). Nostan teoreettisen kirjallisuuden pohjalta (ks. luvut 2.3. ja 3.2.5.) aineistostani esiin myös konstruktion siitä, millaisia ovat median toimintamekanismit ja mitä media puheellaan tuottaa, sekä avaan sitä, millainen on median suhde ympäristöönsä.

Aineistona olen käyttänyt *Helsingin Sanomien* artikkeleita ajalta 12.10.2010–20.9.2011 sekä kahta Yleisradion Ajankohtaisen kakkosen Teemailtaa. Rajaus valikoitui A2:n Teemailtojen mukaan (Homoilta 12.10.2011 ja Vihailta 20.9.2011), koska Homoilta herätti laajaa keskustelua suomalaisessa mediassa ja yhteiskunnassa, kun taas Vihailta kietoi yhteen tapahtumat vuoden ajalta. Valitsemani mediakonsernit (Sanoma Oy ja Yleisradio Oy) ovat merkittäviä vaikuttajia suomalaisessa yhteiskunnassa: *Helsingin Sanomat* on suurin pohjoismainen päivälehti ja Yleisradio valtiorahoitteinen suomalaiskansallinen viestin. Yhdistämällä kaksi eri mediainstanssia toivon voivani luoda lievästi vertailevan otteen analyysiini sekä laajentaa kandidaatintutkielmani aineistoa ja omaa ymmärrystäni suomalaisesta mediakentästä. *Helsingin Sanomien* artikkelit ovat tutkielmani primaariaineistoa ja Yleisradion teemaillat puolestaan sekundaariaineistoa. Teemaillat asettavat ajalliset puitteet aineistolleni, mutta on selvää, että jo pelkästään määrällisistä syistä sekä aineiston kattavuudesta johtuen *Helsingin Sanomat* nousee tutkimuksessani ensisijaiseen rooliin. Yleisradio tuottaa erilaista materiaalia vuoden aikana niin paljon, että sen hallitseminen yksittäiseen sanomalehteen verrattuna on hyvin haastavaa.

Tutkielmani teoreettinen tausta pohjaa paitsi jo edellä mainitun Mary Douglasin ajatuksiin myös muihin pyhän klassisiin teoreetikoihin, kuten Émile Durkheimin (1980), Victor Turnerin (2007) ja suomalaisista tutkijoista Veikko Anttosen (1996) ajatuksiin pyhän sosiaalisesta rakentumisesta ja rajanvedon tavoista. Tiivistetysti pyhän määritelmä edellä esiteltyjen teoreetikkojen määritelmiä mukaillen kiteytyy eheydessä, kollektiivisessa sentimentissä, moraalikäsitteessä ja (kollektiivisessa) identiteetissä sekä osaltaan myös rituaaleissa³. Näiden määreiden avulla olen tunnistanut aineistosta etenkin sekulaaria pyhää. Tutkielmani tieteenteoreettinen viitekehys puolestaan kumpuaa Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin (1994) sosiaalisen konstruktivismiin teoriasta, joka soveltuu erinomaisesti käyttämieni metodien oppeihin. Ensisijainen tutkimusmetodini on kriittinen diskurssianalyysi (Pietikäinen & Mäntynen 2009; Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 1999), jonka keinoin pyritään paitsi tutkailemaan tekstejä ja löytämään niistä merkityksiä myös yhdistämään löydetty merkitykset laajemmin ympäristöön ja tuottamaan analyysi sekä tekstistä että sen suhteesta ympäröivään yhteiskuntaan. Lisäksi käytän hyväkseni lähiluvun (Pöysä 2010) toimintaperiaatteita kyetäkseen luomaan mahdollisimman *tiheän* kuvauksen käsittelyssä olevasta aiheesta.

---

³ Pyhän määritelmiä: 1. Jumalaa merkitsevänä, erisnimenä. 2. Muusta kunnioitettavasta tai sellaisena pidettävästä. 3. Pyhäpäivä (usein 'sunnuntai'). (MOT Gummerus [online]). Erityisesti 2. määritelmä kuvaa pyhää sellaisena kuin sen tässä tutkielmassa hahmotan, mutta käsittelen näistä kaikkia kolmea pyhän tyyppiä tutkielmassani.

Koen tutkimukseni liittyvän pitkään pyhän tutkimuksen traditioon uusilla kentillä. Media-antropologia on nouseva tieteenala, ja sen tarkoitus on kuvata muuttuvaa maailmaa ja tapoja, joilla ihmiset edelleen sekulaaristumisesta, yhteisöllisyyden vähenemisestä, vanhojen arvojen murtumisesta ja maailman modernisaatiosta huolimatta pyrkivät luomaan yhteyksiä toisiinsa ja kokemaan universaalia yhteisöllisyyttä. Nopeasti muuttuvaa maailmaa hallitsee usein käsitys siitä, että vanha hyvä katoaa ja maailma muuttuu peruuttamattomalla tavalla (huonoon suuntaan). Koen kuitenkin, että ihmiset yhä puolustavat tärkeiksi kokemiaan arvoja ja pyrkivän kollektiiviseen toimintaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Emme elä arvotyhjiössä, vaan arvot muuttuvat maailman mukana, ja tutkijoiden tehtävänä on kuvata tätä muutosta. Etnologina tehtäväni on kuvata ihmisten arkea sekä siihen liittyviä tiedostamattomia ja tiedostettuja näkemyksiä, jotka ohjaavat jokapäiväisiä valintojamme ja toimintaamme. Kaikilla ihmisillä on jonkinlainen todellisuuskäsitys, maailmankuva ja maailmankatsomus (ks. luku 3.2.4.), ja tutkielman tavoitteena on luoda kurkistusikkuna näihin käsityksiin. Etnologian keinoin voidaan tarkastella todellisuuden rakentumista tieteenalalle tyypillistä paradigmaa hyödyntäen, ja itselleni tämä tarkoittaa erityisesti sitä, että pyrin kautta koko tutkielman tuomaan esille ihmisten tavallisesta elämästä motiiveja ja ajattelun tapoja, jotka paljastavat, mitkä tavoitteet, arvotukset ja arvostukset ohjailevat ja muodostavat arkista elämää. Vaikka tutkielmani pääintressi on pyhän tutkiminen, koen kuitenkin, että tarkastelen samalla ihmistä kulttuurisena olentona sekä historiallisen jatkumon rakentajana. Tutkielmani on omalla tavallaan katsaus universaaliin ihmisyyteen kontekstissaan – onhan etnologien tehtävä ”tuoda näkyväksi se, mikä on näkymätöntä” (Salminen 2011, 5).

1.2. Tutkielman rakenne

Tutkielmani rakentuu johdannon ohella kahdesta puhtaasti teoreettisesta luvusta (luvut 2. ja 3.), tutkimusmetodin esittelyn ja tutkimuksen reflektiivisen osion käsittävistä luvusta (4.) ja näiden jälkeen kahdesta aineiston esittelyn ja analyysin sisältävästä luvusta (luvut 5. ja 6.) sekä yhteenvedosta (luku 7.). Tutkielman luvussa 2. esittelen tutkimuksen taustaa, joka sisältää mm. tutkimuskentän tarkastelua ja määrittämistä. Kiinnitän huomioni traditioon, johon tutkimukseni liittyy sekä luon katsauksen aiempaan ja parhailaan tekeillä olevaan tutkimukseen, jonka koen merkittäväksi oman tutkielmani kannalta. Sen jälkeen esittelen mediakonsernit, joista olen kerännyt aineistoni: molemmat ovat suuria mediayhtiöitä ja merkittäviä vallankäyttäjiä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän jälkeen käsittelen media-antropologian määritelmiä median toiminnasta ja

siitä, miten media käyttää valtaa suhteissa median kuluttajiin. Teoreettisen kirjallisuuden pohjalta tarkastelen sitä, mitkä tekijät median toiminnassa ovat tärkeitä mediaa tutkittaessa ja mitkä tekijät rakentavat median toimintaa sellaiseksi kuin se on.

Tutkielman kolmannessa luvussa käsittelen kokonaisvaltaisesti pyhän teoreettista rakentumista ja luon teoriapohjan tutkielmalleni. Esittelen alkuun sosiaalisen konstruktivismin peruseriaatteita, joihin kuuluu muun muassa se, että kieli on tärkeä todellisuuden rakentamisen väline ja heijastelee kielen käyttäjän käsitystä todellisuudesta. Tutkielmani pohjaa pyhän sosiaalisen rakentumisen tarkastelulle, joten avaan myös sitä, mikä tekee pyhästä sosiaalisen ilmiön. Tämän jälkeen siirryn pyhän tutkimisen klassikoiden ja uudempien teoretikkojen esittelyyn. Yksi merkittävimmistä klassikoista oman tutkielmani kannalta on Émile Durkheim, joka ensimmäisenä kiinnitti huomiota pyhän sosiaalisiin ulottuvuuksiin yhteisön kollektiivisena symbolina. Durkheim hyödynsi tutkimuksissaan pyhä-profaani -jaottelua ja tulkitse sen pohjalta pyhän merkitystä yhteisölle sekä yhteisön ja yksilön suhteelle. (Luku 3.2.1.) Mary Douglasin näkemykset pyhän rajaamisesta tarjoavat työkaluja pyhän rakentumisen tarkastelulle tutkielmani analyysiosiossa. Pyhää rajataan toiminnassa myös kielellisellä tasolla, ja Douglas määritteli pyhän ensisijaisesti ”eheäksi” sekä ”yksilön ja lajin täydellisyydeksi”. (Luku 3.2.2.) Suomalaisista tutkijoista nostan esille Veikko Anttosen, joka on tehnyt väitöskirjansa pyhän rajaavasta funktiosta suomalaisessa kulttuurissa. Pyhä sanana on voinut merkitä esimerkiksi kiellettyä, erityistä paikkaa tai maastonmuodostelmaa. (Luku 3.2.3.) Teoretikkojen esittelyn jälkeen palaan vielä sosiaalisen konstruktivismin näkemyksiin pyhän legitimaatiosta ja funktiosta ihmisten elämässä (luku 3.2.4.). Kolmannen luvun kaksi viimeistä alalukua tiivistävät sen, miten pyhä ilmenee mediassa ja valaisevat sitä, mitä pyhän modernista ja sekulaarista luonteesta on kirjoitettu. Pyhälle on pyritty antamaan erilaisia tiivistettyjä määreitä, ja luon katsauksen näihin määritelmiin luvun 3. viimeisessä alaluvussa. (Luvut 3.2.5. ja 3.2.6.)

Neljäs luku koostuu analyysimenetelmien ja tutkimuksen etenemisen esittelystä sekä tutkijanposition asettamisesta. Tutkimusmetodinä käyttämäni diskurssianalyysi sopii sekä kirjallisen että kuvallisen aineiston analyysiin erinomaisesti. Diskurssianalyysin keinoin pyritään tuomaan esille tekstissä toistuvia puheen tapoja, mikä on omiaan valaisemaan myös pyhän rakentumista aineistossani. Diskurssilla tarkoitetaan puheen tapaa, joka on ikään kuin rivien välistä hahmotettava jaettu käsitys asioiden luonteesta. Diskurssit heijastavat oletuksia, joita ihmisillä on todellisuudesta, ja usein nämä oletukset ovat kollektiivisesti jaettuina. Omassa tutkielmassani avaan aineistolleni tyypillisiä diskursseja ja puhumisen tapoja (luku 6.1.1.). Diskurssianalyysin hienous on

sen joustavuudessa, ja koko analyysini (luku 6.) on toteutettu diskurssianalyttisesti. Edellä mainitussa luvussa 6.1.1. keskityn tyypillisimpien piirteiden esittelyyn, mutta esimerkiksi analyysin toinen osio (luku 6.2. alalukuineen) on eräänlainen konstruktio aineiston diskursseista. Kertaan luvussa 4.2. tutkielman etiikkaa ja näkemyksiäni tutkielman teon vaiheista ja mielekkyydestä. Media kenttänä on hyvin kiinnostava, koska se omalla tavallaan heijastaa ympäröivää yhteiskuntaa olematta kuitenkaan yhteiskunta itse.

Aineiston esittelyluvun (5.) olen jakanut teemoittain joko yksittäisten suurten tapahtumien tai puheenaiheen mukaan. Esittelen nämä puheenaiheet ja teemat luvuissa 5.2.–5.7. Tutkielmani aineiston on hyvin monimuotoinen, ja valittuna ajankohtana nähtiin useita suuria tapahtumia sekä kotimaassa että ulkomailla. Merkittävimmistä kotimaisista tapahtumista mainittakoon itse homokeskustelun ohella eduskuntavaalit (17.4.2011), joiden seurauksena suomalainen poliittinen kenttä oli hetken aikaa hajaannuksen tilassa. Ulkomaisten osalta ihmisiä ja mediaa puolestaan puhuttivat arabikevät sekä mm. Anders Behring Breivikin isku Norjassa, joka kohdistui poliittiseen vasemmistoon ja jolla Breivik pyrki tuomaan esille näkemyksiään monikulttuurisuudesta ja suvaitsevaisuuden vaaroista. Näiden ohella aineistossa käytiin jatkuvaa keskustelua esimerkiksi ihmisoikeuksista, ihmisarvosta ja muista merkittäviksi koetuista arvoista.

Itse analyysi on kokonaisuudessaan luvussa 6. Olen jakanut analyysin kahteen osaan tutkielman otsikon mukaisesti. Luvussa 6.1. ja sen alaluvuissa tarkastelen pyhän rakentumista aineistossa diskursiivisella tasolla. Sekä pyhälle että kielelle tyypillinen piirre on rajaaminen: pyhän olemukseen kuuluu, että se on erotettu profaanista, ja toisaalta kieli rakentuu niin, että nostamalla asioita esiin suljetaan vastaavasti toinen asia pois. Omassa aineistossani yksi tyypillisimmistä puheen tavoista on asioiden tarkastelu negatioiden kautta, mikä johtunee siitä, että mediassa käsitellään useimmiten ongelmia, joita yhteiskunnassa ja yksittäisillä ihmisillä on. Diskursiivisten elementtien ohella kiinnitän huomiota aineiston rituaaleihin yhteisön osoittajina (ks. myös luku 3.3.). Rituaalit kokoavat ihmisiä yhteen, ja parhaiten tämä oli omassa aineistossani nähtävissä Chilen kaivosonnettomuuden yhteydessä (luku 6.1.2.).

Luvusta 6.1.3. alkaen rakentuva analyysi on tutkielmani ydintä: luvusta alkaa jakso, jossa käsitelen tutkielmassa merkittävimmiten nousseita teemoja. Luvuissa 6.1.3–6.1.5. käsiteltyjen rajanvetojen tapojen pohjalta muodostan luvussa 6.2. ja sen alaluvuissa näkemykseni pyhän hierarkioista. Hierarkkinen jaottelu on yksinkertaistus siitä, miten asioita merkityksellistetään. Ihmisen itsemääräämisoikeus nousee aineistossa merkittävään asemaan, ja luku 6.1.3. käsittelee mm. eri

puolilta paitsi julkista ja yksityistä ruumista myös ruumista yhteiskunnallisena peilinä sekä hyvässä että pahassa. Ruumiin symbolisointi on medialle hyvin tyypillistä (ks. esim. luku 5.6.), mutta myös mielipideosaston kirjoittajat puhuvat paljon ruumiin merkityksestä (henkisen) hyvinvoinnin peilinä. Ruumiin rajaamisen kautta rajataan henkeä, joka on kenties perustavin turvaamisen kohde. Luvussa 6.1.4. esittelen niin ikään itsemääräämisoikeutta. Siirryn luvussa astetta laajempaan kontekstiin käsittelemään valtioiden ja erilaisten instanssien sekä ideologioiden välisiä rajoja. Sivuan myös luonnon ja ympäristön rajaamisen tapoja puheessa, koska ympäristö on yksi merkittävä suomalaisuutta määrittävä tekijä (ks. luvut 3.2.3. ja 5.7.). Luku 6.2. alalukuineen käsittelee puolestaan pyhän hierarkioita diskursiivisella tasolla. Luon aineiston perusteella konstruktion siitä, mitkä ovat pyhän hierarkioita, ja luvuissa 6.2.1.–6.2.4. esittelen jokaiselta tasolta sille tyypillisen diskursiivisen esimerkin.

Luku 6.3. on tiivistys pyhän hierarkioiden ristivedosta, ja nostan luvussa esille myös kapitalismin roolin arvokeskustelussa. Kapitalismi värittää lähes kaikkea keskustelu, ja usein ollaan huolissaan siitä, että se rapauttaa yhteiskunnan arvoperustaa niin, että lopulta vain raha ratkaisee. Kapitalismin rooli suhteessa pyhään on mielenkiintoinen, mutta omassa aineistossani ei ole viitteitä siitä, että rahaa saati kapitalismia tai markkinataloutta olisi millään tasolla pyhitetty. Päinvastoin raha näyttäytyy usein esteenä arvoperustaisen toiminnan edistämiseksi, mikä kuitenkin paradoksaalisesti korostaa rahan merkitystä yhteiskunnassa: raha on merkittävä väline tavoitteisiin pyrittäessä, jolloin rahallinen panostus osoittaa myös arvostuksia. Luvussa 7. tutkielman tiivistämisen ohella pohdin muuttuvaa arvomaailmaa ja median roolia jatkuvasti uudistuvassa mediakentässä: internet on muovannut median toimintaperiaatteita, jolloin voi kysyä, mikä on median rooli silloin, kun tieto on vapaasti kaikkien saatavissa ja tuotettavissa, eikä perinteiselle journalismille ole kenties kysyntää.

Tutkielmani haaste on yhdistää kaikki tutkielmassa esitettävä teoreettinen tieto kokonaisuudeksi, joka kykenee vastaamaan ainakin osaan kysymyksistä, joita itselleni nousi teoreettista kirjallisuutta tarkastellessani. Mitä enemmän teoreettista kirjallisuutta lukee, sitä monimuotoisemmaksi käsitys tietystä ilmiöstä muuttuu, jolloin asian tiivis määrittelemine on mahdotonta. Tämä on yksi syistä, minkä vuoksi haluan itse tarkastella oman aineistoni avulla pyhän ilmiötä tasoilla, joita edeltävät tutkijat ovat eritelleet. Toivon, että kykenen vastaamaan edes osaan kysymyksistä siinä määrin, että oma uteliaisuuteni tulee tyydytetyksi. Lähdän kentälle tutustumaan erääseen puoleen ihmisyydessä, mikä on humanistisen tutkimuksen tehtävä ja oma kutsumukseni.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1. Tutkimuksen traditio ja sijoittuminen tieteen kenttään

Tutkimukseni sijoittuu etnologian ohella toisaalta uskontotieteen ja toisaalta media-antropologian kentille. Näistä kahdesta uskontotieteellä on huomattavasti pidemmät juuret, koska media-antropologia on kehittynyt vasta viime vuosikymmenten aikana ja hakee vielä paikkaa ja muotoa tieteen kentällä. Toisaalta tutkimukseni sijoittuu myös kulttuurisosiologian alalle, joksi tutkija Gordon Lynch (2012, 30–53) kutsuu Émile Durkheimin edustamaa tutkimusperinnettä. Omien tutkimusintressieni lailla kulttuurisosiologian alalla on tutkittu muun muassa pyhän suhteita ympäristöön (Shils 1975), pyhän yhteiskunnallista roolia (Bellah et al. 2008) sekä uskonnon ja kulttuurin välisiä yhteyksiä (ks. esim. Alexander 2006, Alexander 2003). Alan tämän hetken kenties merkittävin tutkija on Jeffrey C. Alexander, jonka kulttuurisosiologinen tuotanto on mittava. Hän on muun muassa perehtynyt syvällisesti Émile Durkheimin oppeihin ja kirjoittanut niistä joukon tekstejä ja tulkintoja (ks. esim. Alexander 1988). Kulttuurisosiologia on kulttuurin yhteiskunnallinen tarkastelutapa, ja sillä on pitkät juuret tieteen historiassa.

Media-antropologian pioneeri Suomessa on Helsingin yliopiston dosentti Johanna Sumiala, joka on aktiivisesti järjestänyt tapahtumia ja kirjoittanut mm. ensimmäisen suomalaisen media-antropologiaa käsittelevän tieteellisen oppikirjan *Median rituaali. Johdatus media-antropologiaan* (2010). Koen edustavani erityisesti tätä suhteellisen nuorta tutkimusalaa (ks. Sumiala 2010, 46), joka yhdistelee toisaalta viestintätieteiden ja toisaalta antropologian tutkimusperinteitä uudeksi kentäksi. Monet ovat jo ennen varsinaisen media-antropologian tutkimussuuntauksen perustamista tutkineet mediakenttää antropologisella otteella, mutta media-antropologia määriteltiin vasta 1990-luvulla omaksi tutkimussuuntaukseksi⁴. Media-antropologia on antropologiaa sillä erotuksella, että se tutkii nimenomaan mediassa esilläolevia, kulttuurisesti tuotettuja konstruktioita antropologian keinoin. Media-antropologia ammentaa teoreettiset työkalunsa pääasiassa antropologian kentältä (Sumiala 2010, 12–16). Media-antropologian hakiessa vielä muotoaan sitä on pyritty määrittelemään monilla tavoilla. Johanna Sumiala tiivistää nämä määritelmät media-antropologiasta seuraavasti: ”[Määritelmät] käsittävät media-antropologian lähestymistavaksi, joka

---

⁴ Media-antropologian keskeisin oppikirja on Eric W. Rothenbuhlerin ja Mihai Comanin teos *Media Anthropology* (2005), jota suosittelen kaikille asiasta kiinnostuneille yksityiskohtaisempaa tietoa varten ja aiheeseen tutustumiseksi.

analysoi mediaa yhteisesti jaettuna symbolisena järjestelmänä, joka rakentaa, järjestää ja muokkaa meitä ympäröivää sosiaalista todellisuutta ja jossa yksilölle tarjoutuu erilaisia mahdollisuuksia osallistua tuon sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen.” (Sumiala 2010, 13.) Media-antropologiassa tutkitaan median roolia yhteiskunnassa ja yhteisöissä yhteyksien luoja ja erottajana yksilöiden ja yhteisöjen välillä. Tärkeä lähtökohta on, että mediassa luodaan kuviteltuja yhteisöjä, joihin yksilöt voivat liittyä huolimatta rajoitteista, jotka muuten estäisivät yhteisöön kuulumisen. (Sumiala 2010, 14.) Tässä tutkimuksessa aineistomateriaalini on paikka, jossa keskustellaan ilmiöistä ja jonka ympärille eri aiheista käytävät keskustelut luovat yhteisön tai yhteisöjä. Nämä yhteisöt ovat olemassa ainoastaan aineistossa sellaisenaan, sillä toisessa kontekstissa niiden luonne muuttuu. Median tutkiminen antropologiassa on tärkeää, koska nykypäivänä media on yhä enenevässä määrin läsnä jokapäiväisessä elämässämme joka hetkellä (Ginsburg 2005, 17). Media vaikuttaa ihmisyyteen, ja samalla koko kulttuuriin, mikä tekee siitä kulttuurisesti tärkeän tutkimuskohteen.

Uskontotieteen voisi äkkiseltään ajatella olevan hyvin selvärajainen. Tieteenalan sisällä käydään kuitenkin hyvin paljon keskustelua siitä, mitä uskonto ylipäänsä on ja miten se tulisi määritellä. Uskontotieteessä on historian aikana ehtinyt kehittyä monta eri suuntausta, joten uskontotieteilijä voi suunnata tutkivan katseensa hyvin monenlaisille kentille. Uskontoa ei varsinaisesti tarvitse etsiä sieltä, missä se kaikkein ilmeisimmin on nähtävissä, vaan tutkija voi paikantaa uskontoa kaikilla olemisen tasoilla. Oma kiinnostavuutensa piilee ilmiöissä, joita ei ole nimetty uskonnoksi, mutta joista kuitenkin on löydettävissä samankaltaisia käytänteitä. (Fingerroos, Opas & Taira 2004, 7, 10–12, 15–16; ks. myös Puuronen 2004.) Uskontotieteen yksi merkittävä tehtävä on tuoda esille samankaltaisuuksia, joita eri uskonnoissa ilmenee. Näin pystytään kenties määrittämään jotain universaalia ihmismielestä ja sen taipumuksesta uskonnollisuuteen samoin kuin tavoista ilmasta uskonnollisuutta. Vielä ei kuitenkaan ihmisen uskonnollisuutta selittävää mekanismia ole onnistuttu löytämään, mikä on onni tuleville uskontotieteilijäsukupolville. (Anttonen & Taira 2004, 23–24.) Uskontotieteessä tutkitaan laajasti paitsi uskonnollisia ilmiöitä myös uskonnonkaltaisia ideologioita sekä kaikkea näiden ympärillä havaittavaa toimintaa. Uskontotiede ei nimestään huolimatta ole rajoittunut tarkastelemaan asioita yksipuolisesti uskonnon näkökulmasta, vaan kyse on enemmänkin tieteellisestä katsantokannasta, jonka avulla ja jota vasten ilmiöitä tarkastellaan.

2.2. Aiempi tutkimus

Mediaa tutkitaan luonnollisesti paljon etenkin viestintätieteissä, ja runsaudenpulan vuoksi olen pyrkinyt löytämään tutkimuksia, jotka oman tutkimusintressini tavoin käsittelevät sekä mediaa että uskontoa⁵ ja näiden kahden toimijan välisiä suhteita. Uskontoon liittyvistä asioista uutisoidaan paljon, ja etenkin islamilainen ääriliikehdintä saa paljon palstatilaa lehdistössä. Toisinaan myös Suomessa syntyy uskontoon ja uskonnollisiin kannanottoihin liittyen kohuja, ja esimerkiksi Sanna Kivimäen toimittamassa *Journalismikritiikin vuosikirjassa* (2011) käsitellään TV2:n Homoillan (12.10.2010) seurauksena syntynyttä kohua.

Hyvin lähelle omaa tutkielmaani sijoittuu Turun yliopiston uskontotieteen dosentin Teemu Tairan (2008) tutkimus *Helsingin Sanomista* vuosilta 1946–1994. Taira on tutkimuksessaan tarkastellut *Helsingin Sanomien* pääasiassa pääkirjoitussivulla ja mielipideosastolla julkaistuja artikkeleita, jotka koskevat islaminuskoisia ja heihin suhtautumista sekä asenneilmapiirin muutosta artikkeleissa mainittujen vuosien aikana. Kronologisesti järjestetyistä artikkeleista kävi ilmi, että alkuun islaminuskosta kirjoittelu oli vain vähäistä. Tairan mukaan islam näkyi lehdessä pääasiassa nationalistisessä kehyksessä, mikä johtuu itsenäistymispyrkimyksistä arabivaltioissa. Kylmän sodan vuosina islamia kuvataan lähinnä voimattomana ja passiivisena ideologiana. Islamin voimistumisen aika kestää vuodesta 1974 vuoteen 1984, jolloin kylmä sota heikkeni, ja islamin valta itsenäisenä toimijana kasvoi. Vuoden 1979 islamilainen vallankumous oli merkittävä käännekohta islamin historiassa, ja vallankumouksesta aiheutuneiden levottomuuksien vuoksi lehdistö oli islamista huomattavasti aiempaa kiinnostuneempi. *Helsingin Sanomissa* nostettiin esille islamin kahtalaisuus: kiihkoilijoista huolimatta itse uskonnossa ei uskottu olevan aatteena vikaa. Tutkimuksen viimeinen ajanjakso, 1984–1994, on Tairan sanoin islamilaisen liikkuvuuden aikaa. Keskustelu ja kirjoittelu lehdessä muuttuvat monimuotoiseksi muun muassa sen vuoksi, että maahanmuutto Suomeen laajassa mitassa alkoi 1990-luvulla. Tuona ajankohtana koettiin Jugoslavian konflikti ja Somalian sisällissota, jotka toivat mukanaan pakolaisvirran länsimaihin. Lehdessä alettiin maahanmuuton seurauksena yhä enenevässä määrin keskustella identiteetistä, kulttuurieroista ja monista muista aiheista, jotka herättävät huomiota ja keskustelua vieläkin. Maahanmuuttajien myötä suomalainen yhteiskunta on joutunut sopeutumaan erilaisiin toimintamalleihin, mutta se ei ole tapahtunut

---

⁵ Uskonnon määritelmästä on viime aikoina tieteessä käyty paljon keskustelua (ks. esim. Anttonen 2010, 9, 84–86). Uskonolla tarkoitan tässä tutkimuksessa perinteisiä, institutionalisoituneita uskontoja, jotka määrittelevät itsensä uskonnoiksi tai uskonnonkaltaisiksi liikkeiksi. Uskonto nousee säännöllisesti mediaotsikoihin erilaisissa yhteyksissä (ks. esim. Jensen 2006; Lundby 2006; Lundsten & Stocchetti 2006; Mitchell & Marriage 2003; Salokangas & Sumiala-Seppänen 2006; Qvortrup 2006).

itsestään: *Helsingin Sanomissa* käyty keskustelu ja Teemu Tairan tutkimus ovat osoitus siitä, kuinka suomalainen yhteiskunta on muuttunut vuosien varrella.

Kim Knott, Elizabeth Poole ja Teemu Taira analysoivat tutkimuksessaan (toteutettu 2008–2009) brittimedian ja uskonnon suhteita. Aineistona heillä oli artikkeleita kuukauden ajalta *The Sunista*, *The Timesista* ja *The Yorkshire Evening Postista*. Tämän ohella he analysoivat seitsemän päivän ajalta ohjelmaa BBC 1, BBC 2 ja ITV -kanavilta. Oheismateriaalina heillä oli joukko ajankohtaista aineistoa *The Guardianista*, *The Daily Mailista*, Channel 4:ltä ja Sky Newsiltä. Lisäksi he tarkastelivat herttua MP Geert Wildersin karkottamista maasta sekä paavi Benedictuksen vierailua Britanniassa ja näiden tapahtumien käsittelyä mediassa. Tutkimus oli toisinto vastaavasta, vuosina 1982–1983 tehdystä tutkimuksesta. Analyysin tuloksena arvioitiin, että muslimit näyttäytyvät mediassa ääriterroristeina ja -radikaaleina. Mediassa puhutaan Britannian islamisaatiosta, ja esitetään islam hidasteena integraatioprosesseissa. Kristinuskosta puhutaan epätasa-arvoisena ja vanhanaikaisena, kun käsitellään esimerkiksi homoseksuaalisuutta, mutta sen asema perinteisenä uskontona on yhä olemassa. Media käsittelee usein ongelmia uutisoinnissaan, joten on luonnollista, että myös uskonnoista puhuttaessa keskitytään pääasiassa konfliktitilanteisiin. (Religion & Society 2012 [online].)

Johanna Sumiala Helsingin yliopistosta ja Katja Valaskivi Tampereen yliopistosta johtavat tutkimusprojektia *Suomalainen uskontojournalismi ja globalisaation haaste*. Tutkimuksessa pyritään selvittämään sitä, millä tavalla media puhuu uskonnosta. Yhdessä tutkimusryhmän kanssa Sumiala ja Valaskivi selvittävät valituista lehdistä keräämiensä artikkeleiden perusteella sitä, millä tavalla sanomalehdistö kirjoittaa uskontoa käsitteleviä artikkeleita. Hanketta rahoittaa Helsingin Sanomain Säätiö. Tutkimuksen tavoitteena on tehdä päätelmiä uskonnon yhteiskunnallisesta roolista ja kenties tulevaisuudesta medioituvassa maailmassa. On selvää, että uskonnot joutuvat ja ovat jo joutuneet vastaamaan median tuomiin haasteisiin, mikä näkyy uskonnon ja median välisessä kommunikaatiossa, sen määrässä ja luonteessa. Tutkimuksessa vertaillaan suomalaista ja Pohjoismaista sekä Britannian uskontojournalismia, ja sen tarkoitus on ”lisätä ymmärrystä uskonnosta, sen paikasta ja roolista ja niiden muutoksesta suomalaisessa mediajulkisuudessa”. (Helsingin Sanomain Säätiö 2011; ks. myös *Uskontojournalismi 2012* [online].) Tutkimusprojekti on alkanut vuonna 2011, ja odotan tuloksia mielenkiinnolla, koska aihe ja osin myös aineisto on sama kuin omassa tutkielmassani. Tutkimusryhmän on tarkoitus julkaista artikkeli tutkimuksen etenemisestä vuonna 2013 *Media & viestintä* -lehden erikoisnumerossa *Media ja uskonto* (suullinen tiedonanto 25.9.2012).

Johanna Sumiala-Seppänen on sekä omassa lisensiaatintyössään (2000 [online]) että väitöskirjassaan (2001 [online]) tarkastellut medioitua uskontoa. Molemmissa tieteellisissä opinnäytetöissään Sumiala-Seppäsellä on ollut aineistona kristillisen Tuomasyhteisön tuottama ohjelma Rippituoli. Aineiston pohjalta Sumiala-Seppänen tutki sitä, miten uskonto ja media vuorovaikuttavat, miten uskonto on muuttanut toimintaansa mediakulttuurin myötä, millaiset diskurssit ovat keskeisiä aineistossa sekä millaisia ovat löydettyjen diskurssien suhteet mediaan. Sumiala-Seppänen esittää tutkimuksissaan ajatuksia median toimintaperiaatteista, joihin myös itse perehdyn luvussa 2.4. Media toimii tiettyjen rituaalisten toistumien mukaisesti ja tuottaa tarinoita, joiden pohjalta käsityksiä todellisuudesta rakennetaan.

Juha Rahkonen (2007) on tehnyt Kirkon tutkimuskeskukselle tilaustutkimuksen otsikolla *Kirkko median kuvastimessa. Kristinuskon ja kirkollisten asioiden käsittely mediassa*. Tutkimusaineistona Rahkonen on käyttänyt *Aamulehden*, *Helsingin Sanomien*, *Iltä-Sanomien*, *Kalevan* ja *Keskisuomalaisen* uskontoa käsitteleviä artikkeleita, jotka on kirjoitettu keväällä 2006 (tammi-huhtikuu). Lisäksi hänellä on ollut kristinuskoa käsittelevää aineistoa joulukuulta 2005. Tutkimus on rajattu käsittelemään ainoastaan kristillisiä uskontoja pienet liikkeet mukaan lukien. Tutkimus on määrällinen ja eroaa siten omista tutkimustavoitteistani, mutta se antaa kuitenkin mielenkiintoista tietoa uskonnon representaatiosta lehdistössä. Aineistossa huomiota eniten sai oma kirkkomme, jonka näkyvyys lehdistössä on viime vuosina ollut merkittävä. (Rahkonen 2007 [online].) Rahkonen tutkimus on kattava katsaus siihen, mitkä aiheet nousevat lehtien otsikoihin valtakunnallisella tasolla. Artikkeleiden teemoittaminen otsikoiden alle on oiva keino saada kattava kuva keskustelua herättävistä aiheista ja yhteiskunnallisesti kiinnostavista keskusteluista.

Mediadiskursseja käsitteleviä tutkimuksia on tehty paljon, ja *Helsingin Sanomat* on ollut monen tutkijan ja opiskelijan mielenkiinnon kohteena. Jyväskylän yliopistoon gradunsa *Helsingin Sanomista* ovat tehneet mm. Maria Pecoraro (2008 [online]), Mikko Käyhty (2008) ja Laura Pohjanpalo (2004) ja Otso Sandberg (2008 [online]). Sanomalehtien seksuaalista diskurssia 1990-luvulla on tutkinut puolestaan Tuija Parikka (2004). Yleisradion diskurssista on ollut kiinnostunut Eeva Mäntymäki (2006), jonka laaja tutkimus käsittelee yleisradion ja populaarikulttuurin diskursseja. Huomiotta ei voi jättää Jyväskylän yliopiston journalistiikan professori Raimo Salokankaan (1996) laajaa Yleisradiota vuosina 1949–1996 käsittelevää historiikkaa, joka kaikessa kattavuudessaan on erinomainen katsaus yhtiön rooliin suomalaisessa yhteiskunnassa ajan muuttuessa. Teoksen ensimmäisen osan (vuodet 1926–1948) ovat tehneet Eino Lyytinen ja Timo

Vihavainen (1996). Yleisradiota on yleisesti ottaen tutkittu paljon monilla eri tieteenaloilla – onhan sen rooli yhteiskunnallisena vaikuttajana Suomessa keskeinen.

2.3. Mediakonsernit luupin alla

Helsingin Sanomat on taustaltaan vuonna 1889 *Päivälehd*en nimellä perustettu sanomalehti, joka syntyi aatteellisesti kiivaana aikakautena. *Helsingin Sanomiksi* nimi muuttui vuonna 1904, kun lakkautetun *Päivälehd*en tilalle perustettiin uusi sanomalehti. *Päivälehd*en alkuvuosina toiminnassa aktiivisesti mukana olivat mm. Juhani Aho, Eino Leino, Arvid Järnefelt, Santeri Ivalo, Pekka Halonen ja Jean Sibelius. Taustalla toimi siis iso joukko tuon ajan taiteen ja kirjallisuuden merkkihenkilöitä. Sittemmin *Helsingin Sanomat* oli poliittisen oikeiston asialla, kun se toimi 1900-luvun alkuvuosina nuorsuomalaisten ja myöhemmin edistyspuolueen äänenkannattajana. (Tommila & Salokangas 1998, 67, 118–119, 165–167.) Tällä hetkellä *Helsingin Sanomat* on Sanoma Oy -konsernin omistuksessa, ja sen vastaavana päätoimittajana toimii Mikael Pentikäinen. Lehti on nykyisin paitsi suomalaisista myös pohjoismaisista päivälehdistä suurin (levikki vuonna 2011 oli 365 994 kappaletta) ja yhdessä samaan konserniin kuuluvan *Ilta-Sanomien* kanssa (levikki vuonna 2011 oli 143 321 kappaletta) merkittävä mielipidevaikuttaja suomalaisessa yhteiskunnassa (Sanomalehtien liitto 2011 [online]). *Helsingin Sanomien* arvioidaan tavoittavan noin miljoona ihmistä päivässä. *Helsingin Sanomien* levikki on siis yli kaksinkertainen verrattuna toiseksi suurimpaan lehteen, *Ilta-Sanomiin*. Sanoma Oy omistaa *Helsingin Sanomien* ja *Ilta-Sanomien* lisäksi Suomessa mm. televisiokanava Nelosen sekä Sanoma Magazines -aikakauslehtikustantamon, joka julkaisee mm. *MeNaisia*, *ET*-lehteä, *Tiede*-lehteä ja monia muita suuria aikakauslehtiä. (Sanoma Oy 2012 [online].) Yksi syy *Helsingin Sanomien* valitsemiselle tutkimusaineistoksi levikkimäärien ohella on se, että sitä luetaan myös Helsingin ulkopuolella aktiivisesti, ja sen peitto koko Suomessa on 20 % (KMT Lukija & TNS Gallup 2011 [online]).

Helsingin Sanomat on selvittänyt peiton ja levikin lisäksi lukijakuntansa sosioekonomista taustaa, joka on kurioositeettina mielenkiintoinen mutta jolla toisaalta on vain vähäinen merkitys tutkimukseni kannalta. Tiedot kuitenkin avaavat jossain määrin sitä, millaiset ihmiset lukevat *Helsingin Sanomia* ja millainen on mahdollinen yleisö, jonka lehti tavoittaa. KMT Lukijan ja TNS Gallupin tutkimuksessa selvitettiin mm. lukijoiden sukupuoli, ikä, koulutustausta, ammatti sekä

koko maassa että Suur-Helsingin alueella. Koko maassa lukijakunta jakaantui tasaisesti naisiin ja miehiin, joskin naisia oli hieman enemmän. Iältään suurin ryhmä oli 50–64-vuotiaat, mutta lukijoita oli tasaisesti kaikissa aikuisryhmissä. Suurin osa oli akateemisesti koulutettuja (33 %), johtavassa asemassa ja tulot olivat yli 75 000 euroa vuodessa. Suur-Helsingin alueella edelleen suurin osa lukijoista (54 %) oli naisia, mutta suurin lukijakunta painottui 65-vuotiaisiin tai vanhempiin. Eniten lukijoissa oli niin ikään akateemisesti koulutettuja, mutta erot ryhmien välillä olivat pienemmät koko Suomeen verrattuna. Ammattiryhmistä eniten tilaajia oli muu-ryhmässä (vaihtoehdot johtavassa asemassa tai yl. toimihenkilö, alempi toimihenkilö, työntekijä, opiskelija, koululainen tai muu) ja talouden bruttotulot olivat keskimäärin niin ikään yli 75 000 euroa vuodessa. (KMT Lukija & TNS Gallup 2011 [online].)

Tilastojen hyöty omalle tutkimukselleni on erityisesti siinä, että niistä päätellen *Helsingin Sanomia* lukevat pääasiassa koulutetut ja hyvin toimeentulevat henkilöt. Lehden tavoittavuus eri sosioekonomisissa luokissa oleviin ihmisiin on jakautunut selvästi etenkin Suur-Helsingin ulkopuolella, mikä on ymmärrettävää, koska ihmiset tilaavat usein omaa paikallislehteään. Näistä luvuista saa kuitenkin osviittaa siitä, millaisten ihmisten kanssa lehti kommunikoi ja millaisessa ympäristössä se toimii. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia nimenomaan konstruktiota, jonka *Helsingin Sanomat* ja Yle rakentavat, ei niinkään todeta jotain yleispätevää suomalaisen median tilasta. *Helsingin Sanomat* on vahvasti tietyllä tavalla profiloitunut lehti, ja on selvää, että sen lukijakunta on samalla tavalla rajattu. Yksittäisen joukkoviestimen sijainti ja paikka yhteiskunnassa ei media-antropologian kannalta ole aivan merkityksetön seikka (ks. luku 2.4.).

Suomen Yleisradio perustettiin alun perin vuonna 1926 ensimmäisenä toimitusjohtajanaan L. M. Viherjuuri. Ylen tehtäväksi mainittiin rooli "isänmaallisen mielipiteen luojana ja sillanrakentajana kaupunkien ja maaseudun välillä hävittäen siten välimatkat". Yhtiön perustamiseen osallistui media-alan ammattilaisia sekä mm. Puolustusvoimat, Suomen Tietotoimisto ja Lennätinhallitus. Alkuun lähetykset painottuivat pelkästään radioon, mutta television yleistymisen myötä 1950-luvun loppupuolella alettiin lähettää myös televisio-ohjelmia. Ylen uutisissa luettiin pitkään STT:n uutisia, mutta vuonna 1965 Yle alkoi tuottaa omia uutisiaan radion ja television seuraajille, ja nykyisin Ylellä on laaja aluetoimistoverkko. Vuonna 1995 Yle aloitti toimintansa internetissä, ja nyt se toimii näillä kolmella areenalla. (Yleisradio 2012c [online].) Etenkin internet on nykyään tärkeässä roolissa, koska iso osa Ylen ohjelmista on jälkikäteen kuunneltavissa ja katseltavissa Yle Areenasta.

Yleisradio on *julkinen palvelu*, mikä tarkoittaa, että sen tulee tarjota kaikille suomalaisille ”yhtäläiset mahdollisuudet saada tietoa, kokea elämyksiä, viihtyä sekä sivistää ja kehittää itseään”. Yle tarjoaa ohjelmia monipuolisesti kaikenikäisille katselijoille ja kuuntelijoille tällä hetkellä 4 tv-kanavalla, 6 radiokanavalla, internetissä ja teksti-tv:ssä palvelun myös kielivähemmistöjä kuten saamelaisia. Ylen mukaan yli puolet väestöstä pitää Yleä tärkeimpänä uutisten saamisen ja hankkimisen lähteenä, ja yhtiön luotettavuus on korkealle arvostettu. Ylen toimintaa säädellään lailla, joten sen tehtävä valtionyhtiönä on tulevaisuudessakin tarjota tasapuolisesti palveluja kaikelle kansalle. Lain mukaan Ylen tehtävä ”on tukea kansanvaltaa ja vahvistaa suomalaista kulttuuria sekä näyttää monipuolinen ja monikulttuurinen kuva maailmasta”. (Yleisradio 2012a [online].) Yle on poliittisesti ja taloudellisesti riippumaton yhtiö [Yleisradio 2012d [online].)

Yle määrittelee arvoikseen suomalaisuuden, luotettavuuden, riippumattomuuden, monipuolisuuden ja ihmisen arvostamisen. Riippumattomuudella tarkoitetaan edellisessä kappaleessa mainittua taloudellista ja poliittista riippumattomuutta. Yleisradio on ainoa ei-kaupallinen mediayhtiö Suomessa, ja sen halutaan näkyvän myös tuotetussa ohjelmatarjonnassa. Ohjelmien monipuolisella sisällöllä varmistetaan kaikenikäisten ja kaikenlaisista taustoista tulevien ihmisten tiedonsaanti samoin kuin eri asioista kiinnostuneiden ihmisten mielenkiintoa vastaavien ohjelmien tuottaminen. Yle tuottaa uutisten lisäksi mm. tiede-, kulttuuri- ja opetusohjelmia samoin kuin hartausohjelmia uskonnollisten ihmisten tarpeisiin. Suomalaisuudella puolestaan viitataan suomalaisten ohjelmien suosimiseen. Yle tuottaa 70 % Suomessa tehtävistä tv-ohjelmista ja pyrkii muutenkin tukemaan kotimaista sisällöntuotantoa. Ylen luotettavuuteen panostetaan, mikä näkyy kyselytuloksissa: erityisesti Ylen tv-uutiset koetaan luotettavaksi tiedonlähteeksi. Ihmisen arvostaminen on Ylen listatuista arvoista mielenkiintoisin. Yle pyrkii saamaan palautetta kansalaisilta toiminnastaan ja sen perusteella päivittämään tarjontaansa ja toimintaansa. Yhtiön tavoitteena on olla vuorovaikutuksessa asiakkaidensa kanssa, jotta monipuolinen ja kattava sisältö olisi taattu. Tietoa hankitaan erilaisilla kyselyillä ja mittauksilla, joita järjestää Ylen oma tutkimus- ja kehitystoiminta. (Yleisradio 2012c [online].) Yle on ajanut näitä edellä mainittuja arvoja historiansa ajan tulkiten niitä toisinaan hyvin omavaltaisesti, ja niinpä etenkin 1990-luvun puolivälin paikkeilla Ylen toiminta lähenteli sensuuria (Salokangas 1996, 37–61).

Yleisradion strategiaa rakennetaan näiden arvojen pohjalta, ja tavoitteena on, että jokainen suomalainen käyttäisi Ylen palveluja vuositasolla. Mittausten ja kyselyiden avulla pyritään vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja tällä tavalla saavuttamaan kaikki kansalaiset. Yle panostaa erityisesti toiminnan avoimuuteen luotettavuuden ylläpitämiseksi. (Yleisradio 2012e [online].) Yle

joutuu vastaamaan kaupallisten kilpailijoiden asettamaan haasteeseen, mikä lisää vaatimuksia kaikelle tuotannolle. Yhtiön toiminta on tällä hetkellä suomalaisista tv-yhtiöistä monipuolisinta ja sen omistamat tv-kanavat ovat toistaiseksi seuratuimpia suomalaisista kanavaperheistä. MTV Oy on kuitenkin toiseksi suurimpana yhtiönä lähestulkoon samoissa luvuissa katsojien keskimääräisessä viikkotavoittavuudessa (Finnpanel 2011 [online]).

Ylen mainitsema riippumattomuus on oman tutkimukseni kannalta kenties mielenkiintoisin väite. Ajankohtaisen kakkosen Teemaillat herättävät usein kiivasta keskustelua, joten niiden sisältämien diskurssien analyttinen tarkastelu aatteellisen sitoutumattomuuden taustaa vasten on kiinnostava tehtävä. Kielenkäyttö on aina jossain määrin kategorisoivaa (ks. luku 4.1.) ja jopa arvottavaa, joten riippumattomuuden toteutuminen ajankohtaisohjelmassa on tietyllä tasolla mahdotonta johtuen jo pelkästään henkilöistä, joita ohjelmaan kutsutaan. Teemailtojen tavoitteena on saada vierailijat keskustelemaan asioista, joten heillä on jo valmiiksi jonkinlainen käsitys tai mielipide käsiteltävästä asiasta. Ohjelmassa pyritään tuomaan esille erilaisia mielipiteitä, joten se on jo perusteiltaan sitoutunut tiettyyn tavoitteeseen:

Ohjelmaan ei valita ihmisiä, joilla ei ole yhteistä kieltä. Sen sijaan teemaillassa studiossa on ihmisiä, jotka eivät normaalisti keskustele keskenään vaan toistensa ohi. Kun erimieliset ihmiset katsovat toisiaan silmiin suorassa lähetyksessä kaksi tuntia, syntyy aivan oma tarinansa asia-argumenttien rinnalle. Siksi ohjelma herättää tunteita – ja avaa asioita. – – Tabujen särkeminen aroista asioita aiheuttaa kiehun ja kiihkeätäkin keskustelua. Se ei kuitenkaan ole peruste jättää yhteiskunnan tabut keskustelun ulkopuolelle. Leinon [tekstissä kritisoitu Suomen tiedetoimittajien liiton puheenjohtaja] mielestä on tuomittavaa, jos ohjelma herättää tunteita ja mielipiteet ovat kahtiajakautuneita. Näillä kriteereillä esimerkiksi Natosta tai hiilihydraateista ei saisi keskustella. Tai ehkä saisi, jos kaikki puhuisivat samaa kieltä. (HS 21.1.2011 Kivihalme & Kanerva, C9.)

Tätä mieltä teemailtojen merkityksestä ovat Ylen Ajankohtaistoiminnan toimituspäällikkö Reeta Kivihalme sekä toimitussihteeri Taina Kanerva. Teemailloissa kuullaan monenlaisia mielipiteitä, joten se sikäli ei ole rajoittunut esittämään yksioikoisia näkemyksiä, mutta tyystin riippumattomaksi voi tuskin yhtäkään televisio-ohjelmaa missään kontekstissa sanoa. Teemailtojen taustavoimat itsekin tunnustavat edellä ohjelman merkityksen erilaisia mielipiteitä esille tuovana formaattina. Yleisradio pyrkii kuitenkin edustamaan koko kansa ääntä, mikä tekee tästä kunnianhimoisesta tavoitteesta ja sen toteutumisesta mielenkiintoisen tutkimuskohteen.

2.4. Media tutkimuskenttänä

Etnologiassa media ei kenties ole ensisijainen tutkimussuunta tai tutkivan katseen kohde, mutta media-aineistot herättävät säännöllisesti kiinnostusta alan tutkijoissa⁶. Mediakenttä on etnologian kannalta hyvin mielenkiintoinen, koska se tarjoaa monipuolista aineistoa ihmisten arkisten käsitysten ja arkisen elämän muotoutumisesta. Yhteys tutkijan ja tutkittavien välillä esimerkiksi etnografiseen tai haastattelututkimukseen verrattuna on luonnollisesti hyvin erilainen (eiväthän tutkimukseen osallistuvat tiedä osallistuvansa tutkimukseen, eikä tutkija pysty havaitsemaan eikä saamaan kuin tiettyntyyppistä aineistoa), mutta media-aineisto tarjoaa omanlaisensa ja ainutlaatuisen näkökulman ihmisten keskinäisen kommunikaation tapoihin ja yhteisöllisyyden jakamiseen. Etnologisen tutkimuksen hermeneuttinen (ks. Gadamer 2004) ote ei ehkä pääse parhaiten oikeuksiinsa media-aineiston parissa, ja itse koen, että tutkielman tieteenteoreettiseksi taustaksi oman aineistoni analysointiin sopii paremmin sosiaalinen konstruktivismi (ks. luku 3.1.). On kuitenkin selvää, että etnologista tutkimusta tehtäessä hermeneuttinen ote on aina jollain tasolla läsnä, ja se kuuluu myös humanistiseen tutkimukseen yleisesti ottaen. Edustamani tieteenalan vahva hermeneuttinen painottuneisuus tekee tutkielmastani esimerkiksi viestintätieteelliseen tutkimukseen verrattuna juuri etnologisen, mikä näkyy suhtautumisessani aineistoon ja analyysiin. Pysin kuvaamaan aineistoa sellaisena kuin se minulle näyttäytyy sekä tuomaan esille niitä tapoja, joilla ihmiset kuvaavat todellisuuttaan ja puhuvat siitä. Yleistävien teorioiden muodostaminen on toissijaista, sillä tutkielman tarkoituksena on osoittaa juuri tämän tutkielman aineistosta rakentuvassa kontekstissa tapoja, joilla ihmiset toimivat mediassa ja muodostavat kuvaa todellisuudesta.

Tutkielman sosiaaliskonstruktivistisen luonteen (ks. luku 3.1.) vuoksi esioletus on, että media vaikuttaa käsitykseen todellisuudesta ja näin ollen omalta osaltaan tuottaa todellisuutta (Sumiala-Seppänen [online] 2000, 20). Media-antropologiassa ajatellaan, että media on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa eikä suljettu kupla, joka on eristyksissä muusta maailmasta. Joukkoviestimet ovat todellisuuden sosiaalisen rakentumisen kulttuurinen systeemi, jonka avulla todellisuutta ylläpidetään symbolisin argumentein (Coman 2005, 46). Toisin sanoen media tuottaa kulttuuria ja antaa aineksia erilaisten identiteettien luomiseen. Media päättää, mistä puhutaan, joten sen valta

---

⁶ Esimerkiksi Arja Turunen (2011) on tehnyt etnologian väitöskirjansa Jyväskylän yliopistoon aineistonaan naistenlehtiä vuosilta 1889–1945. Turunen analysoi diskurssianalyysin keinoin aineistossa rakentuvia naiseuden ihanteita.

suhteessa ympäristöön on merkittävä. Yleisöllä on kuitenkin valinnanvaraa suhteessa mediaan, joten vaikuttaminen ei ole yksisuuntaista. (Kellner 1998, 9–12.)⁷

Viestintä ja sen tärkein osa kieli ovat merkittäviä todellisuuden luomisen välineitä, ja sama lähtökohta koskee sekä painettua että visuaalista mediaa. Sanomalehdistä, televisiosta, internetistä ja muista vastaavista puhutaan viestiminä ja toisinaan joukkoviestiminä, ja viestin sanana tuo suomalaiselle latinalaisperäistä media-sanaa selkeämmin mielikuvan viestin viemisestä henkilöltä toiselle. Viestittäessä rakennetaan yhteyksiä ihmisten välille, olipa viestintä sitten luonteeltaan minkälaista tahansa (toisaalta viestintä saattaa myös erottaa viestin sisällöstä riippuen). Media konstruoi yhteyden viestinnän välityksellä yhteisöön, sillä tätä yhteyttä ei automaattisesti ole olemassa, vaan se pitää luoda. Samalla media luo kuvitellun yhteisön, jonka olemassaolo on jopa jollain tasolla kyseenalaista mutta jonka kannalta on olennaista, että sen olemassaoloon uskotaan. Median uskotaan olevan tämän yhteisön keskiössä, ja sen vuoksi sillä on pääsy yhteisön ytimen luo. Kyseessä on keskuksen myytin (myth of the centre) rakentaminen: sosiaalisessa todellisuudessa on olemassa keskus, jossa media toimii ja josta se puhuu. (Couldry 2003, 2, 41–42; Sumiala 2010, 32–34, 56–57; ks. myös Coman 2005, 46–47; Lynch 2012, 91–93.) Ihmiset uskovat median luomaan yhteisöön ja siihen, että medially on erityislaatuinen rooli tämän yhteisön rakentamisessa ja että media on tämän yhteisön ydin.⁸ Median ja kuluttajien suhde on kaksisuuntainen – median kannalta on olennaista että sen sanomaan uskotaan ja ihmisten kannalta se, että media tarjoaa puitteet yhteisölliselle toiminnalle. Median ajatellaan tarjoavan käsityksiä, joilla ihmiset rakentavat näkemystään todellisuudesta (Kellner 1998, 9).

Sosiologi Nick Couldryn mukaan media tuottaa käytänteitä (mediaritualeja), joilla se rakentaa media-arvoa, ja näitä käytänteitä on yhteensä kolme: 1) kategoriat (mistä/kenestä puhutaan, mistä/kenestä ei), 2) arvot (mikä tärkeää, mikä ei) sekä 3) itse yhteisön representaatio (Couldry 2005, 64). Näin toimiessaan media ylläpitää kuviteltua yhteisöä ja samalla käsitystä omasta ”sisäpiiriläisyydestään” suhteessa yhteisöön. Median kuluttajat ovat todellinen yleisö, joka muodostaa yhteisön, ja media puolestaan tarjoaa puitteet ja mahdollisuuden tämän kuvitellun yhteisön olemassaololle. Se, mikä merkitys tällaisilla yhteisöillä on, on yhteisön jäsenten päätettävissä ja tutkijoiden tutkittavissa. Tutkija Mihai Coman (2005, 46–47) toteaa, että media toimii rituaalissa sekä toimijana, joka tuottaa rituaalia että osana, jolla on symbolista valtaa. Median

⁷ Ks. median toiminnan teorioista esim. Mustonen (2000).

⁸ Pohdin median muuttuvaa roolia ja asemaa myytin keskuksena tarkemmin luvussa 7.2. Internet on muuttanut mediakenttää valtavasti, ja vasta viime vuosina on voitu hankkia tutkimustietoa siitä, miten se vaikuttaa esimerkiksi perinteiseen mediaan.

valta on symbolista, koska se ohjailee ihmisten toimintaa tavalla, jota pidetään oikeutettuna ja johon ei välttämättä kiinnitetä kovinkaan suuressa määrin huomiota. Media on niin itsestään selvä osa nykyarkea, ettemme enää edes tajua sen osuutta arkielämästä – kukapa meistä ei tunnistaisi tärkeitä, julkisuudessa esiintyviä henkilöitä kadulla. Nykyaikana on lähes mahdotonta olla seuraamatta mediaa, eikä se oikeastaan ole edes järkevää. Mediaa seurataan, jotta pysytään perillä päivän polttavista kysymyksistä ja kohuista, joita on meneillään. (Couldry 2003, 38–41, Sumiala 2010, 91–94.) Voi sanoa, että nyky-yhteiskunnassa on paine pysyä menossa mukana ja olla aktiivinen etenkin suhteessa sosiaaliseen mediaan.

Media-antropologian keskeisin teesi on edellisissä kappaleissa esitetty ajatus median luomista kuvitelluista yhteisöistä, jotka ovat usein näkymättömiä ja paikannettavissa vain teoriassa. Kuitenkin näistä yhteisöistä on nähtävissä merkkejä suurten mediatapahtumien yhteydessä. Yhteisön luomisessa media käyttää symbolista valtaa, joka perustuu keskuksen myytille. Vaikka painettu sanomalehti on nähtävissä vähemmän vuorovaikutteisena ja yhteisöllisenä kuin vaikkapa sosiaalinen media, on selvää, että se toimii osana tätä yhteiskuntaa ja on näin yhteydessä ihmisiin. Median luoma yhteisö elää jokaisen mediaa käyttävän ja kuluttavan omassa kokemusmaailmassa etenkin sillä hetkellä, kun hän on median kanssa tekemisissä. (Sumiala 2010, 76, 78–80.) Sanomalehdessä tämä yhteisö on selkeimmin paikannettavissa mielipideosastolle, mutta koska suinkaan kaikki lehden luomaan yhteisöön kuuluvat eivät osallistu keskusteluun tällä tasolla, sanomalehden samoin kuin kaikkien median luomien yhteisöjen rajat ovat äärimmäisen hankalasti hahmotettavissa.

Valitsemini medioihin asiapitoisina julkaisuina sisältyy ennako-oletus siitä, millaisia niiden luomat yhteisöt ovat, kun vertaa niitä vähemmän asiallisiin mediuumeihin, joiden mahdollisista yhteisöistä syntyy lähtökohtaisesti varsin erilainen kuva. Tämä on yksi tärkeä elementti kenttää kartoitettaessa, sillä tietyn mediumin julkisuuskuva on sen kohderyhmän kannalta olennainen. *Helsingin Sanomien* asema Suomen ja Pohjoismaiden suurimpana päivälehtenä on kenties suurin syy, minkä vuoksi valitsin sen tutkimukseni aineistoksi, mutta myös toisaalta se, että oletan monenlaisten ihmisten seuraavan sitä ainakin satunnaisesti, vaikutti valintaan. Luvussa 2.3. esittämäni luvut levikistä ja peittoprosentista koko Suomessa tukevat käsitystäni siitä, että *Helsingin Sanomat* tavoittaa enemmän suomalaisia kuin yksikään toinen päivittäisjulkaisu, vaikka esitettyjen lukujen mukaan lukijakunta on valikoitunutta. Yleisradion roolilla suomalaisessa yhteiskunnassa puolestaan on niin pitkät juuret, että sen asema nykyajassa on kilpailusta huolimatta yhä merkittävä.

3. PYHÄN TEOREETTINEN RAKENTUMINEN

3.1. Sosiaalinen konstruktivismi

Tarkastelen tutkielmassa *Helsingin Sanomien* ja Yleisradion tuottamaa konstruktiota pyhästä. Sen vuoksi Thomas Luckmannin ja Peter Bergerin (1994) teoria sosiaalisesta konstruktivismista tukee tutkimukseni lähtökohtia parhaiten. Teoria on tiedonsosiologinen näkemys siitä, miten tietoa yleisellä tasolla muodostetaan ja mitä pidetään missäkin yhteiskunnassa itsestäänselvyytenä. Tässä yhteydessä tiedolla tarkoitetaan kaikenlaista tietoa eikä pelkästään esimerkiksi teoreettista tai maailmankatsomuksellista tietoa, jotka toisinaan vaativat tarkkaa perehtymistä. Tiedonsosiologisesti tiedonmuodostamista tutkittaessa todellisuutta ei voi ottaa annettuna, vaan tiedon luonnetta ja tiedonmuodostamisen mekanismeja pyritään osoittamaan täsmällisesti. (Berger & Luckmann 1994, 11–14, 25.)

Tiedonsosiologian tarkoitus on tutkia arkipäiväisen tiedon muodostamista ja luonnetta. Bergerin ja Luckmannin teorian lähtökohta on, että ihmiset jakavat toistensa kanssa maailman, josta heillä on tietyiltä, olennaiselta osin samanlainen ymmärrys. Arkielämässä on asioita, jotka ovat itsestään selviä (kuten vaikkapa se, että koiran nimi on koira, ei kissa; että ruokaa saa kaupasta ilmoitettuina kellonaikoina, ja maksuvälineenä käy raha eikä oravannahka; että vain harvat ajavat päin punaisia, ja jos näin käy tuloksena voi olla kolari; että bussikuljettaja vie meidät sinne minne bussin reitti kulkee jne.), mikä on tarpeellista arjen sujuvuuden takaamiseksi. Arki muodostuu näistä perustavista asioista, mutta luonnollisesti arkeen toisinaan tulee häiriöitä, jotka harkintamme mukaan joko liitämme mukaan käsitykseemme todellisuudesta tai pidämme niitä väliaikaisina ja ohimenevinä tapahtumina. (Berger & Luckmann 1994, 25, 33–35.)

Toinen tärkeä lähtökohta sosiaalisen konstruktivismin teoriassa on, että ihmiset ovat objektivineet asioita merkitsemään jotain, mitä ne lähtökohtaisesti eivät merkitse. Tästä erinomainen esimerkki on kieli. Sanoilla ei ole mitään sisältöä henkilölle, joka ei tunne niiden merkitystä. Vieraita kieliä opiskellessamme tutustumme vieraan kielen sanoihin, jotka liitämme oman kieleemme sanaan, jolla on vastaava merkityssisältö. Sanojen merkityssisällöissä ei välttämättä ole mitään uutta, vaan ainoastaan suusta ulos tuleva äännähdys on meille uusi. Kielen kulttuurisidonnaisuudesta johtuen eri kielissä sanojen vivahteikkaat, sisällölliset merkitykset voivat kuitenkin vaihdella. Myös

elekieleen liittyy kulttuurisesti jaettuun merkityksiin: Suomessa me kaikki tiedämme, mitä nyркиnheristys ruuhkaisessa liikenteessä tarkoittaa. Kieli on valmiiksi luotu järjestelmä, jolla ihmiset ilmaisevat itseään ja järjestävät ympäröivää todellisuutta mielekkääksi kokonaisuudeksi. Kieli on kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti paikkaan ja aikaan sidottu asia, jonka puitteissa ihmiset kommunikoivat. Samoin kuin kielestä meillä on tietoa ympäröivästä kulttuurista ja sosiaalisista toimintamalleista ja siitä, kuinka toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. (Berger & Luckmann 1994, 45–54; ks. myös Alasuutari 1999, 60–63.) Nämä kaikki tekijät ovat olennaisen tärkeitä siinä, että pystymme toimimaan jokapäiväisessä elämässä niin, että se sujuu kohtalaisen kitkattomasti ja vaivatta. Meidän ei tarvitse joka päivä erikseen tarkistaa, meneekö bussi työpaikalle vielä samaa reittiä kuin eilen, miten pukeutua häihin ja kuinka toimia siellä, kuinka suhtautua kahvilatyöntekijään ja niin edelleen. Tietämyksemme ympäröivästä kulttuurista ja sosiaalisesta kontekstista auttaa meitä toimimaan ja sopeutumaan kulloiseenkin tilanteeseen.

Sosiaalisen konstruktivismiin tärkein teesi on, että ihmiset tuottavat sosiaalisen ja kulttuurisen todellisuuden kaikkine elementteineen. Inhimillinen todellisuus, johon kieli, toimintatavat, (korkea)kulttuuri, käyttäytyminen ja muut ihmistoiminnan sosiaaliset elementit kuuluvat, on ihmisen tuotosta eikä sillä sinänsä ole mitään tekemistä luonnon kanssa. Berger ja Luckmann painottavat, että nämä asiat eivät ole selitettävissä ihmisen biologialla, joten ihminen on *homo socius*, sosiaalinen olento. Ihmisen käten jälki on nähtävissä yhteiskunnassa, joka on niiden tuotos ja näin ollen myös pitkälti ihmisen näköinen. (Berger & Luckmann 1994, 63–65.)

Yhteiskunnassa on asioita, joihin ei enää tunnuta pystyvän vaikuttamaan. Tämä käy ilmi siinä, että usein varsinkin ongelmista syytetään kasvotonta yhteiskuntaa. Ongelmana on, että yhteiskunta on ihmisen sosiaalisen toiminnan seurauksena pitkälle *institutionalisoitunut*. Institutionalisoitumisella tarkoitetaan asioiden rakennetta ja luonnetta, jotka on saavutettu valintojen pitkän historian seurauksena ja muuttuneet muotoon, jossa niitä enää harvoin muokataan tai edes kyseenalaistetaan. Berger ja Luckmann korostavat institutionalisoitumista kaikilla yhteiskunnan tasoilla: se ulottuu mikrotason sosiaalisista suhteista, työnjaosta, yksilöiden roolituksesta ja tyyppittelystä makrotason järjestelmään, johon kuuluvat yhteiskunnalliset instituutiot, kuten hallitus, virastot, poliisi ja muut viralliset toimijat, jotka osallistuvat yhteiskunnan järjestyksen ylläpitämiseen. Institutionalisoituminen on alkanut aikojen alussa ensimmäisten ihmisten myötä hiljalleen ja viimein muotoutunut sellaiseksi, millaisena se nykyään näyttää. Kehitys ei kuitenkaan ole pysähtynyt, vaan muutosprosessi on jatkuvaa. Instituutioiden luonne ja niihin liittyvät toimintamallit opitaan sosiaalistumisprosessin aikana, joka alkaa ihmisen syntymästä. Tieto

instituutiosta välittyy sukupolvelta toiselle. (Berger & Luckmann 1994, 65–93.) Yhteiskunta on hyvin monimutkainen rakenne, ja sen alkua on vaikea nähdä. Osin on niin, että yhteiskunnasta on jopa tullut kasvoton mörkö, joka elää omaa elämäänsä inhimillisen ymmärryksen tavoittamattomissa.

Sosiaalisen konstruktivismin anti omalle tutkimukselleni on se, että institutionalisoitumisen käsitteen ohella se tarjoaa toisen keskeisen käsitteen, joka toimii oman tutkimukseni työkaluna. Institutionalisoitumiseen läheisesti liittyvä ajatus on *reifikaatio*, jolla tarkoitetaan edellä esittämäni ajatusta asioiden irtaantumisen ihmiskontrollin ulottumattomiin (Berger & Luckmann 1994, 103–104). Reifikaatio on asioiden jähmettymistä muotoon, johon ei enää tunnuta pystyttävän vaikuttamaan, vaikka samaiset ilmiöt alun perin ovat yksinomaan inhimillisten valintojen seurauksena syntyneitä. Uskonto ja samalla pyhä ovat pitkälle reifikoituneita muun muassa siitä syystä, että pitkälle institutionalisoituneissa uskonnoissa (islam, kristinusko, juutalaisuus, jne.) pyhät asiat ovat pyhiä, eikä niiden pyhyttä kyseenalaisteta (vrt. luku 6.2.3.). Nyky-yhteiskunnassa on kuitenkin myös ei-uskonnollisia asioita, jotka ovat pyhiä ja pitkälti reifikoituneita (ks. luku 3.2.6. sekä luvut 6.2.1–6.2.4.). Tutkielmani tarkoitus on selvittää, missä määrin pyhä on reifikoitunut mediassa, millainen on median reifikoitunut pyhä ja miten siitä mediassa puhutaan. Sosiaalisen konstruktivismin teoriassa on olennaista pyrkiä osoittamaan reifikaation vaikutus ihmisen ajatteluun ja käyttäytymiseen ja tuomaan tieteen keinoin esille jopa tiedostamattomia ja pinttyneitä käsityksiä asioiden ja ilmiöiden luonteesta. Samalla pyritään löytämään johdonmukaisuuksia ihmisen ajattelusta ja toiminnasta sekä tuomaan esille alitajuisia kategorisointeja, jotka ovat ihmisille tyypillisiä.

Sosiaalista konstruktivismia on kritisoitu liiallisesta universalistamisesta ja kaiken selittämisestä sosiaalisesti rakentuneeksi. Teoriaa on tulkittu ikään kuin mikä tahansa asia olisi selitettävissä sosiaalisesti tuotettuna. (Hacking 2009.) Tämä on luonnollisesti liioiteltu käsitys, koska on selvää, että materiaallinen maailma (talot, tiet, taivas, luonto jne.) on olemassa ilman sosiaalista kontekstia ja riippumatta havaitsijasta. Sen sijaan se, miten materiaan suhtaudutaan, miten sitä käytetään ja miten sen ympärillä toimitaan, on usein sosiaalisen toiminnan tulosta. Sosiaalinen konstruktivismi ei siis ole filosofinen näkemys vaan tiedonmuodostamisen teoria. Todellisuuden sosiaalisuus on parhaiten havaittavissa nimenomaan abstraktilla tasolla, ja, kuten edellä esitin, kieli on erinomainen esimerkki tästä. Sitä, mikä ihmisyydessä on universaalia ja todellista, on vaikea todentaa muuten kuin vertailemalla eri kulttuureja, minkä vuoksi on yksinkertaisinta käsitellä asioita potentiaalisina eikä faktoina.

3.2. Pyhä (sekulaarina) sosiaalisena konstruktiona

Pyhä käsitteenä liitetään usein etenkin arkipuheessa uskontoon. Tutkielman intressien ja tutkimuskysymysten kannalta on kuitenkin tärkeää erottaa pyhä ja uskonto toisistaan, vaikka ne ovat läheisesti yhteydessä toisiinsa. Pyhä ilmenee usein uskonnollisessa kontekstissa, mutta ei sinänsä ole välttämättä uskonnollinen ilmiö. Haluan tutkielmassani korostaa näiden kahden ilmiön välisiä eroja, sillä tutkimustavoitteenani on tutkia modernia, sekulaaria pyhää, joka ilmenee myös ei-uskonnollisissa konteksteissa (ks. luku 3.2.6.). Gordon Lynch (2012, 4, 9) painottaa etenkin tieteen kentällä näiden kahden pyhän olemuksen erottamisen merkitystä pyhän kokonaisvaltaisen tutkimisen mahdollistamiseksi. Samoin kuin uskonnon määre on viime vuosikymmeninä tieteen kentällä muuttunut (ks. esim. Anttonen 2010, 9, 84–86), myös pyhässä on havaittu uusia muotoja, joiden luonnetta ei voida yksiselitteisesti määrittää. Pyhä on siirtynyt uskonnollisesta kontekstista uusille kentille, joilla siitä on kuitenkin tunnistettavissa vielä sille tyypillisiä ominaispiirteitä. Tutkijoiden on tärkeää suunnata tutkiva katseensa sinne, missä pyhää ei ole ennakkoon havaittavissa.

Tutkielmassani tarkastelen pyhää sosiaalisena ilmiönä ja sitä, miten sitä tässä muodossa on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty. Tutkimuksen tarkoituksena ei ensisijaisesti ole kyseenalaistaa pyhän problematiikkaa sinänsä, vaan käyttää pyhää työkaluna tutkittaessa sen rakentumista ja representaatiota valitsemassani aineistossa, mikä tekee tutkimuksestani eräänlaisen konstruktion sekä tutkijasta että tutkimuskohteesta. Analyysin tekeminen on aina jonkinasteista tulkintaa ja kertoo jotain sekä aineistosta että tutkijasta, minkä vuoksi syntyvä kokonaisuus on aina tutkijansa näköinen. Tutkielman analyysiosiossa (luku 6.) tarkastelen keräämästäni aineistosta rakentuvaa pyhää tässä luvussa (3.) esiteltävään teoreettiseen kirjallisuuteen pohjautuen. Toisin sanottuna tutkin sitä, miten pyhän teoreetikkojen määritelmä pyhästä toteutuu omassa aineistossani sen sijaan, että loisin aineistoni pohjalta oman teoreettisen konstruktion pyhästä. Pyhää voidaan tieteessä tarkastella monesta eri näkökulmasta (Anttonen 1996, 58–66), mutta koen, että tutkimusaineiston luonteesta johtuen pyhän sosiaalisten ulottuvuuksien tarkastelu palvelee oman tutkimukseni tavoitteita parhaiten. Jätän tutkimuksen ulkopuolelle pyhän käsittelemisen esimerkiksi yksilön kokemisen tasolla. Näin ollen en ota kantaa uskonnollisen kokemuksen todenperäisyyteen tai luonteeseen enkä pyhän ontologisiin ulottuvuuksiin. Näihin ulottuvuuksiin ovat omissa tutkimuksissaan keskittyneet mm. Rudolf Otto (2004) ja Mircea Eliade (1993; 2003). Klassikoista mainittakoon vielä William Robertson Smith (2002; ks. myös Anttonen 1996, 41–46), jonka ansioista pyhä-profaani -asettelu vakiintui pyhän tutkimuksen traditioon sekä sosiologi Max Weber

(1989), jonka käsitys uskonnon syntymisestä ja legitimaatiosta selittää omalla tavallaan myös pyhän olemassaoloa.

Sosiaalista konstruktiota painottavien teorioiden mukaan pyhän nimeäminen vahvistaa sen olemassaoloa. Sosiaalisessa kanssakäymisessä uudistetaan kollektiivisesti niiden asioiden, esineiden ja ilmiöiden olemusta, jotka koetaan merkittäviksi myös yksilötasolla. Tutkielmassani sekä media-antropologiassa yleisesti painotetaan todellisuuden sosiaalista luonnetta, joten relevantti kysymys on, onko pyhää olemassa millään tasolla, jos sitä ei sellaiseksi nimetä (ks. luku 3.2.4.). Pyhän ei-sosiaalisia ulottuvuuksia korostavien teorioiden mukaan pyhä on yksilöllinen kokemus ja riippumaton sosiaalisesta kontekstista. Eräät teoriat menevät jopa niin pitkälle, että korostavat (uskonnollisen) pyhän olevan olemassa huolimatta kokevasta subjektista. Etenkin jälkimmäisen teorian todenperäisyyden ja tieteellisen arvon haluaisin kyseenalaistaa: tutkijat eivät voi vielä todentaa yliluonnollista toimintaa objektiivisesti, joten teorian luotettavuutta on epäilty juuri sen subjektiivisuuden vuoksi. (Anttonen 1996, 58–66, 88–89; ks. myös Lynch 2012, 10–12.) Yliluonnollinen kokemus on havaittavissa yksilötasolla eli sitä voi tutkia yksilön tai yhteisön kokemuksena, mutta sen todenperäisyys puhtaana ilmiönä erillään ihmisistä on kyseenalaista ja kunkin yksilön oman harkinnan ja uskomusten varassa.

Käsitykseni pyhästä pohjaa durkheimilaiseen tutkimustraditioon (ks. luku 3.2.1.), jossa jako pyhään ja profaaniin (maalliseen) on yksi merkittävimmistä uskontotieteellisistä tavoista kategorisoida pyhä erilliseksi ilmiöksi. Nämä käsitteet ovat toistensa vastaparit, ja ne ilmenevät kaikissa suurissa maailmanuskonnoissa. Karkeasti jaoteltuna profaani käsittää arkisen ilmiökentän, kun taas pyhän kokemus syntyy profaanista erillään ja erilliseksi. Edelleen pyhät asiat, esineet tai ilmiöt jaetaan niiden negatiivisuuden tai positiivisuuden mukaan tabuihin/epäpuhtaaseen (negatiivinen) tai pyhään/puhtaaseen (positiivinen). Pyhän luonne on sosiaalisessa tarkastelutavassa eri yhteisöissä ja ryhmissä ainutlaatuinen. Jako pyhään, profaaniin ja tabuihin vaihtelee sosiaalisesta kontekstista riippuen. Émile Durkheimin mukaan pyhät asiat samoin kuin tabut ovat yhteisön symboleita ja ominaisuuksia. (Anttonen 1996, 42, 54–58, 67.)

Tutkijat ovat keskustelleet paljon pyhän ja profaanin suhteesta toisiinsa. Tutkimusasennettani kuvaa parhaiten käsitys, jonka mukaan pyhä ei ole staattinen vaan profaanin tavoin jatkuvassa liikkeessä oleva kulttuurinen elementti (Anttonen 1996, 90; ks. myös luku 6.2.4.). Pyhä ja profaani ovat erottamattomasti sidoksissa toisiinsa, mutta pyhää on suojeltava profaanin vaikutukselta (Sumiala-Seppänen 2005, 11–12). Pyhä on ikään kuin profaanin ulottumattomissa. Rajoja pyhän ja profaanin

välille on tutkijoiden mukaan pyritty vetämään eri uskonnoissa. Voisi sanoa, että pyhä-profaani on kaikkein keskeisin (antagonistinen) käsitepari ja työkalu, kun pyhää tutkitaan ja pyritään löytämään ja tunnistamaan uusilla kentillä. Keskityn tässä tutkielmassa tarkastelemaan lähinnä positiivista pyhää, koska ainoat tabun piirteitä aineistossa saavat teemat ovat alkoholi sekä muut päihteet (ks. luku 5.6.)⁹. Positiivisen pyhän hierarkkinen rakentuminen (luku 6.2. alalukuineen) sen sijaan on monimuotoisempi ilmiö, joten koen sen ensisijaisen tarkastelun tutkimusintressien kannalta tärkeämmäksi.

Pyhä on kulttuuri- ja uskontosidonnainen. Se *ilmentää yhteisöllisesti tunnustettua olemassaolon ylintä perusarvoa*. Pyhän kohtaaminen voi olla yhteisöä kiinteyttävä kokemus, sen vaikutus säteilee arkeen. (HS 22.12.2010 Tiimonen, C7, kursiivi lisätty.)

Koska etnologissa tutkitaan ensisijaisesti tavallista elämää, koen, että pyhän tutkiminen valaisee edelliseen kirjoittajaan viitaten ihmisten ”arvokasta” arkea. Meillä kaikilla on arvostuksia ja arvotuksia, joiden perusteella teemme jokapäiväisiä valintojamme, joista puolestaan arkinen elämämme muotoutuu ja koostuu. Arjessa tehtävät valinnat ja rajaukset muotoutuvat kulloisessakin tilanteessa, mutta valintojen taustalla on usein johdonmukainen todellisuuskäsitys. Pyhän etnologia on omalla kohdallani ja tässä tutkielmassa ihmisten tarkkailua arkielämän tasolla tiedostetuissa ja tiedostamattomissa todellisuuden järjestämisen prosesseissa, jotka yhä enenevässä määrin ovat sekulaareja mutta yhtä kaikki merkittäviä sekä yksilölle että yhteisölle ja yhteiskunnalle. Tutkielmani on kurkistus ihmisten arkiseen (ja arvottuneeseen) ajatteluun sekä rajojen muodostamiseen kielenkäytön tasolla. Etnologin taustani näkyy erityisesti siinä, että siitä huolimatta, että pyrin parhaani mukaan tuottamaan analyysissä (luku 6.) tietoa, joka palvelee mahdollisimman monen tieteenalan tutkimusintressejä, koen ensisijaisesti ammentavani arjen tutkimuksen perinteestä ja kuvaamaan aineistostani nousevia ajattelun tapoja. Pyhä tässä yhteydessä on siis osa päivittäistä elämää (ks. luku 3.2.4.).

3.2.1. Émile Durkheim – pyhän sosiaalisista ja yhteiskunnallisista merkityksistä

Sosiologi Émile Durkheim (1980) on tarkastellut tutkimuksessaan australialaista toteemijärjestelmää ja sen merkitystä sosiaalisessa toiminnassa. Durkheim (1980, 271–275) erottaa

---

⁹ Homoillassa myös seksuaalisuus sai tabun määreen (A2 Teema 2010, Salla Paajanen), mutta *Helsingin Sanomista* keräämäni aineiston perusteella näyttää kuitenkin enemmän siltä, että seksuaalisuus on murroksessa (ks. luku 6.1.3.).

heimoyhteisön parissa tehtyjen havaintojensa perusteella toisistaan kaksi pyhän muotoa: puhtaan pyhän (pyhä) ja saastaisen pyhän (tabu). Näitä pyhyiden eri muotoja erottavat erilaiset kiellot ja rajoitukset. Toinen rajausta kulkee pyhän ja profaanin välillä: pyhä ja profaani on pidettävä toisistaan erillään, ettei profaani saastuta sitä, mikä on pyhää. Näiden kahden absoluuttinen erottaminen on Durkheimin mukaan elintärkeää. Hän toteaa, että pyhän ja profaanin vastakohtainen luonne tulee esille kaikessa toiminnassa:

Niinpä näiden kahden eksistenssin muodon vastakohtaisuus on tällöin erityisen selvä. Ne eivät voi sijaita lähekkäin. Ihminen ei voi lähestyä intiimisti jumalaansa profaanin elämän merkit yhä yllään; ja päinvastoin hän ei voi palata tavallisiin askareihinsa juuri kun riitti on hänet pyhittänyt. (Durkheim 1980, 275.)

Itse asiassa pyhän profaanista erottavan rajan johdosta ihminen ei voi asettua yhteyteen pyhien esineiden kanssa paitsi karistamalla yltään kaiken profaanin. Hän ei voi viettää uskonnollista elämää vähimmäskään merkityksessä, ellei hän alkajaisiksi enemmän tai vähemmän täydellisesti sanoudu irti jokapäiväisestä elämästä. (Durkheim 1980, 277.)

Pyhän ja profaanin eroista Durkheim toteaa muun muassa, että ”pyhän ja profaanin maailma ovat keskenään antagonistisia [vastakkaisia]. Ne vastaavat kahta elämisen muotoa, jotka sulkevat pois toisensa tai jotka ainakaan eivät voi elää yhtä aikaa yhtä intensiivisesti. – – Nämä kaksi tajunnantilain järjestelmää luotsaavat käytöstämme vastakkaisiin suuntiin. Niinpä suuremman toimintavaikutuksen omaavan pitäisi sulkea toinen pois tietoisuudestamme.” (Durkheim 1980, 283.)¹⁰ Pyhittämiselle ja pyhän harjoittamiselle vaaditaan erityisiä pyhiä paikkoja, minkä seurauksena ovat syntyneet erilaiset temppelit ja pyhäköt. Pyhä on eriytetty profaanista sekä ajallisesti että paikallisesti, ja rituaalit toimivat ”portteina” pyhän ja profaanin välillä (ks. luku 6.1.2.). Pyhä ja profaani sijaitsevat eri paikoissa, joten initiaatorituaalin läpikäytyään ihminen pääsee lähemmäksi pyhää ja eräissä yhteisöissä jopa muuttuu pyhäksi. Initiaatorituaalien aikana initioitavan on noudatettava kieltoja ja sääntöjä initiaation oikeaoppiseksi toteuttamiseksi. Initiaation tavoitteena on irtautua profaanin houkutuksista ja kieltäymysten (vrt. asketismi) avulla saavuttaa riippumaton tila. Initiaatiosta ja pyhittämisestä seuraava hyvä vaihtelee kulttuurialueittain, mutta yhtä kaikki niiden tarkoituksena on kärsimyksen kautta saavuttaa jotain, mitä muuten ei olisi mahdollista saada. Durkheim rinnastaa tutkimansa yhteisön initiaation muiden uskontojen rituaaleihin, joiden avulla pyritään pääsemään lähemmäksi pyhää ja irtautumaan maallisen elämän sitoumuksista. (Durkheim 1980, 275–283, 291.) Kristinuskossa kieltämys on kaikkein selvimmän nähtävissä nunnien ja munkkien arkielämässä.

¹⁰ Sittenkin pyhän ja profaanin ehdottomasta erottamisesta on esitetty erilaisia näkemyksiä. Ks. luvut 3.2.6. sekä 3.3.

Durkheimin mukaan pyhistä asioista tekee pyhiä usko niiden pyhyyteen. Pyhän luonteeseen kuuluvat olennaisesti ihmisyyys ja ihmisen luomat rituaalit sen vuoksi, että pyhä on epästabiili ilmiö ja vaatii riittejä ja rituaaleja säilyäkseen. Pyhän yhteys ihmisyhteisön uskoon on Durkheimille ilmeinen ja välttämätön ehto pyhän olemassaololle, ja koolla olevat ryhmät tärkein pyhän ilmenemisen paikka. Pyhää pidetään elävänä rituaalein, joissa suuri joukko ihmisiä kokoontuu uudistamaan ja uudesti synnyttämään pyhää uskomalla sen eksistenssiin (ks. median luomat yhteisöt, luku 2.4.). Suurin syy pyhän olemassaololle on yhteisö, josta olemme täysin riippuvaisia ja joka on täysin riippuvainen meistä. Yhteisö on mielikuva, joka tekee ihmisestä ihmisen, koska yksilö ja yhteisö ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisö antaa ihmisluonnolle sen tyypilliset ominaisuudet, mutta toisaalta yhteisö koostuu yksilöistä, minkä vuoksi yksilön ja yhteisön välillä käydään jatkuvaa vuoropuhelua molempien luonteesta. Yhteisön toimivuus vaatii yksilöiltä yhteisiä tavoitteita ja intressejä, joiden toteutumiseksi kaikki tekevät töitä. Tällä tavalla yhteisön olemassaoloa vahvistetaan ja sen merkitys korostuu. Riitit ja rituaalit ovat olennaisen tärkeitä paitsi pyhän säilyttämiseksi ja uudistamiseksi myös yhteisön yhteenkuuluvuuden tunteen korostamiseksi. (Durkheim 1980, 306–310, 318, 342; ks. luku 6.1.2.) Riitit ja niihin liittyvät säännöt ja käyttäytymismallit näyttävät Durkheimille ennen kaikkea keinoina, ”joilla sosiaalinen ryhmä vahvistaa itseään aika ajoin”. Rituaalit ja seremonia aiheuttavat sen, että yhteisö lähentyy ja voimistuu ja tällä tavalla vahvistaa olemassaoloaan. (Durkheim 1980, 342, 353.) Toisinaan rituaalit voivat kuitenkin toimia myös yhtenäisyyttä hajottavasti (ks. Sumiala 2010, 35–73; HS 25.8.2011 Sazonov, C8; luku 6.1.2.).

Durkheim jakaa pyhän kahteen eri tyyppiin: puhtaaseen pyhään ja epäpuhtaaseen, pahansuopaan pyhään. Nämä kaksi kategoriaa ovat vastakohtaisia, ja niiden erottaminen toisistaan on vähintään yhtä tärkeää kuin pyhän ja profaanin erottaminen. Samalla ne kuitenkin ovat läheisiä toisilleen, sillä niiden suhde profaaniin on samanlainen. Epäpuhtaasta pyhästä voi tulla puhdas pyhä ja toisinpäin, ja toisinaan on vaikea selvittää, kummasta pyhän tyyppistä on kyse. Durkheimin mukaan kyse on saman ilmiön kahdesta eri puolesta, joten pyhä on kaksiosainen kokonaisuus. (Durkheim 1980, 361–363.)

Durkheimin tärkein huomio pyhästä on, että pyhän (sekä puhtaan että epäpuhtaan) kokemus syntyy *kollektiivisesta sentimentistä*. Tällä Durkheim tarkoittaa yhteisön tunteiden ulkoistamista pyhän kokemiseksi: yhteisöä ohjaavat käyttäytymismallit, ja niinpä onnen tai onnettomuuden kohdatessa yhteisön jäseniltä odotetaan tietynlaista käyttäytymistä. Tämän seurauksena yhteisön tuntemukset

ulkoistetaan puhtaaksi tai epäpuhtaaksi pyhäksi riippuen tilanteen luonteesta. Durkheim toteaa, että ”jonkin seikan pyhyys johtuu siitä kollektiivisesta sentimentistä, jonka kohteena se on”. (Durkheim 1980, 364–365.) Tulkiten Durkheimin tarkoittavan, että yhteisön kollektiivinen tunne ulkoistetaan johonkin esineeseen, asiaan, ilmiöön tai mihin tahansa elementtiin, joka toimii pyhän tartuttamisen kohteena ja josta näin ollen tulee pyhä. Riiteissä ja seremonioissa näiden kohteiden pyhyttä uudistetaan ja vahvistetaan samalla, kun yhteisö kokoontuu ja vahvistaa omaa yhtenäisyyttään ja olemassaoloaan. Pyhä on tämän johdosta tiukasti yhteisöön sidottu asia, ja yhteisö on sen olemassaolon kannalta elintärkeä. Yhteisö ja pyhä toimivat suhteessa, jossa toista ei voi olla ilman toista, koska yhteisö tarvitsee kollektiivisen yhteytensä todentamiseksi ja vahvistamiseksi ulkoisia elementtejä, jotka ovat merkki yhteisön yhteenkuuluvuudesta. Pyhää taas ei voi olla ilman kollektiivia, joka tunnustaa sen pyhäksi. Pyhä on inhimillisen sosiaalisen toiminnan tuote, jonka funktio on toimia yhteisössä kokoavana voimana sekä arvojen ja tunteiden symbolina. Se, mihin kollektiivinen sentimentti kohdentuu ulkoisesti, ei sinänsä ole merkityksellistä. Yhteisön säilymisen kannalta olennaista on ainoastaan se, että esineen, ilmiön tai asian pyhyys on kollektiivisesti tunnustettu ja että tunnustus toteutuu ja uudistuu riiteissä ja rituaaleissa. Durkheimille pyhä on yhteisön sisäsyntyinen ilmiö, joka syntyy (tiedostamattomasta) tarpeesta nostaa jokin asia merkitsemään yhteisön olemassaoloa.

Durkheimin määrittelemä kollektiivinen sentimentti on olennainen työkalu tunnistaessani aineistosta pyhän tyyppisiä analyysejä analyysiluvussa 6. Merkityksellistämistä tapahtuu aineistossa myös yksilötasolla, mutta koska pyhän tarkastelu tässä tutkielmassa tapahtuu ensisijaisesti kollektiivisella tasolla, nostan analyysissä esille yhteisöllisesti pyhäksi symboloituja asioita. Kollektiivin ja samalla kollektiivin luomien kategorioiden merkitys yksilölle on siinä, että yhteisön luomat käsitykset ovat yksilön käsityksiä pysyvämpiä ja samalla vahvempia, ja yksilö saa yhteisöltä osin valmiiksi kategorisoidun kuvan todellisuudesta. Samalla kollektiivin toimivuus edellyttää, että nämä kategoriat ovat olemassa, joten jaetun todellisuuskäsityksen olemassaolo on yhteisön kannalta tärkeää. Durkheim toteaa, että yhteisön tarkastelu on oiva tarkastelutapa yksittäisen ihmisen toiminnan selittämiseksi. (Durkheim 1980, 383–386, 394–395, 398.) Pyhän (samoin kuin vaikkapa uskonnon) olemassaolon selittäminen yhteisöllisillä tarpeilla on Durkheimin päätelmien johtoajatus. Yhteisö tarvitsee asioita, joilla sitoa yksilöitä yhteyteensä, ja usein uskonto on ollut tällainen side. Pyhä taas on uskonnon ilmenemisen muoto, joka ohjaa yksilön ja yhteisön toimintaa. Epäsuhta oman aineistoni ja Durkheimin näkemysten välillä on siinä, että Durkheim on tarkastellut initiaatiota ja muita riitteihin ja rituaaleihin liitettäviä pyhän muotoja. Omassa aineistossani tunnistan pyhää sen modernissa muodossa (luvut 3.2.5. ja 3.2.6.), mutta Durkheimin teesien arvo on

joka tapauksessa selvä: pyhä on edelleen kollektiivinen ilmiö ja jaettu kokemus, vaikka pyhän ilmeneminen ja muodot omassa aineistossani poikkeavat Durkheimin tutkimuksista.

3.2.2. Mary Douglas ja pyhän aineksen valikoituminen

Antropologi Mary Douglas on tutkinut teoksessaan *Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi* (2000) puhtauden ja epäpuhtauden rituaaleja. Durkheimin tavoin Douglas asettaa pyhyiden ja epäpuhtauden toistensa vastakohtiksi, vaikka toisinaan niiden välinen ero on vain hiuksenhieno. Pyhän ja epäpuhtaan luonne vaihtelevat kulttuureittain, ja niiden tunnistaminen ja erottaminen voi toisinaan olla haastavaa. Douglasin teoria pohjautuu eri uskontojen evolutiivis-hierarkkisten puhtaus- ja epäpuhtausriittien kritiikille verrattuna länsimaisiin uskontoihin samoin kuin läpikotaisin medikalisoituille puhtaus- ja epäpuhtauskäsitteille. Hänen mukaansa yksinkertaiset ja yksioikoiset selitysmallit pyhyiden ja epäpuhtauden säännöksille eivät palvele tarkoitusta, vaikka niissä olisi totuuden siemen, vaan ne yksinkertaistavat monikerroksisen ilmiön syitä. (Douglas 2000, 54–58, 78–85.)

Douglas selvittää kristinuskon käsityksiä pyhydestä ja syitä puhtaus-epäpuhtaus -sääntöjen noudattamiselle. Kristinuskon perusajatus on, että sääntöjä täytyy noudattaa tai pyhä Jumala rankaisee tottelemattomia. Raamatun alkukielessä, hepreassa, ”pyhän” sanajuuri tarkoittaa erilleen asettamista, ja Douglas tulkitsee tämän tarkoittavan sitä, että erilaisia kategorioita ei saa sekoittaa, koska sekoituessa niistä tulee epätäydellisiä ja epäpuhtaita. Douglasin mukaan pyhyys on ”ykseyttä, eheyttä, yksilön ja lajin täydellisyyttä”. Epäpuhtaita ovat puolestaan ne asiat, joita ei selvästi pysty kategorisoimaan mihinkään luokkaan kuuluvaksi. Näitä kategorisoimattomia asioita Douglas kutsuu anomalioiksi. (Douglas 2000, 54–55, 103–111.)

Kategorisointi on yksi ihmisille tyypillisimmistä tavoista järjestää maailmaa mielekkääksi kokonaisuudeksi. Douglas hakee perusteluja kategorisoinnille ihmisestä itsestään. Hänelle ihmisruumis on yhteiskunnan symboli ja sosiaalisten rakenteiden voimien malli pienoiskoossa. Douglas johtaa ajatuksen kategorioista järjestykseen ja sen ylläpitämiseen epäjärjestyksen keskellä: koska lika loukkaa järjestystä, sen poistaminen on ”yritys järjestää ympäristöä”. Douglasille epäjärjestys on kuitenkin mahdollisuus, josta saatetaan saada voimaa ja päästä uudelle tasolle. Järjestyksen ja epäjärjestyksen välissä on marginaalitila, joka on tunnistettavissa erityisesti

initiaatioteorioissa. Järjestyksen ja epäjärjestyksen välille vedetään näkyviä ja näkymättömiä rajoja, jotka ovat edesauttamassa kategorisointia. Douglas painottaa yhtenä keskeisimmistä rajanvedon välineistä rituaaleja ja niiden merkitystä rajojen osoittajana ja keinoina päästä rajojen yli. Hänen terävin huomionsa on kuitenkin raja-alueiden vaarallisuuden korostaminen. Olipa kyseessä mikä kulttuuripiiri tahansa, kaikilla kulttuureilla on omat rajoituksensa ja sääntönsä sekä fyysisessä että abstraktissa todellisuudessa. Ihmisruumiin rajat Douglas rinnastaa muihin rajoihin, ja Douglasin mukaan tämä suhde on kaksisuuntainen: ”Kaiken voidaan sanoa symboloivan ruumista, mutta vielä suuremmalla syyllä voidaan sanoa, että ruumis symboloi kaikkea muuta.” Douglas esittelee neljä sosiaalista saastuvuutta uhkaavaa tekijää: ulkoisten rajojen koetteleminen, sisäisten rajojen rikkominen, raja-alueet ja sisäinen ristiriita. (Douglas 2000, 47, 156–161, 182–184, 190–199.)

Douglasin rajanvedon tavat etenkin ihmisruumiin osalta nousevat analyysissäni (erit. luku 6.1.3.) merkittävään rooliin: yhteiskunta peilautuu ihmisruumiiseen erityisesti silloin, kun käsitellään yhteiskunnallisia ongelmia. Tyypillistä on, että aineistossa esimerkiksi ihmisarvosta puhuttaessa toisaalta korostetaan hengen kärsimystä ruumiin kärsimyksen kautta ja toisaalta vaaditaan yhteiskunnalta toimia kärsimyksen poistamiseksi ja ehkäisemiseksi, jolloin itse ihminen etäännyy ongelmasta. Tämä kuitenkin vahvistaa käsitystäni Douglasin analyysin osuvuudesta, kun hän käsittelee ihmisruumiin ja yhteiskunnan yhteneväisyyksiä. Toisaalta Douglasin neljä sosiaalisen saastuvuuden tekijää näkyvät myös omalla tavallaan analyysissäni (luku 6.1.5.). Käsittelen luvuissa 6.1.3.–6.1.5. ulkoisten ja sisäisten rajojen rikkomista ja raja-alueita sekä niiden määrittämistä. Merkittävään osaan analyysissäni muodostuu sisäinen ristiriita, joka näkyi selvästi homokeskustelussa (luku 6.1.3.). Sisäinen ristiriita aiheuttaa jatkuvaa keskustelua sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla, mikä korostaa ihmisruumiin ja yhteiskunnan yhteyttä.

Douglasin koko teosta (2000) värittää käsitys siitä, että erityisesti epäpuhtaat asiat ovat syntyneet anomaliaista, asioista, joita ei voi kategorisoida. Näihin kuuluvat mm. eläimet, joita ei voi luokitella, samoin kuin lika, joka käsittää kaiken ihmisen ruumiinnesteistä epäjärjestykseen. Anomalioiden avulla vedetään rajoja puhtaan ja epäpuhtaan välille, kategorisoidaan asioita ja rakennetaan sääntöjä ja rajoituksia. Usein rajoituksia korostetaan rituaaleissa, jotka ovat tärkeitä etenkin uskonnoissa. Douglas toteaa:

Ihmiset pyrkivät kokemustensa yhtenäisyyteen ja käyttävät sovittelun eleitä kyetäkseen elämään rajojen ja erotteluiden kanssa. Vastakohtaisuuksien dramaattinen yhdistäminen antaa psykologista tyydytystä ja runsaasti

liikkumavaraa tulkinnoille eri tasoilla. Rituaalit, joissa vastakohtat onnellisesti yhdistyvät, ovat kuitenkin myös otollisia perustavien uskonnollisten teemojen käsittelylle. (Douglas 2000, 248–249.)

Samalla Douglas kuitenkin korostaa, että ihminen kykenee kohtaamaan anomalian: hän voi joko olla huomaamatta koko asiaa tai pyrkiä liittämään sen aiempaan kokemusmaailmaansa¹¹. Yksilön kategoriat ovat pitkälti ympäröivän kulttuurin määrittämiä, joten hänen vaikutusmahdollisuutensa uusien kategorioiden luomiseen ja hyväksymiseen laajassa mitassa ovat rajallisia. Kategoriat ovat olennaisen tärkeitä kulttuurin ylläpitämiseksi, joten niiden ylläpitäminen on merkityksellistä. Douglas nostaa esiin tapoja, joilla anomalioiden voidaan suhtautua. Usein anomaliat luokitellaan erityistapauksiksi, jotka vahvistavat sääntöjä, ja anomalioiden olemassaoloa voidaan säännellä fyysisesti. Toisinaan anomaliat saatetaan luokitella vaarallisiksi, jolloin niihin suhtaudutaan uhkina¹². Yksi tapa suhtautua on antaa anomalialle symbolinen asema, joka nostaa sen keskeiseksi ritualistiseksi elementiksi (Douglas 2000, 89–92.)

Anomalioiden syntyä saastaisista pyhästä rajoitetaan kielloin, ja monissa uskonnoissa kiellot liittyvät ruokaan – muslimit ja juutalaiset eivät syö sianlihaa, koska se on epäpuhdasta. Douglasin mukaan tämä johtuu siitä, että sika on eläimenä anomalia. Se ei kuulu mihinkään selvästi määriteltävissä olevaan kategoriaan, koska sorkkaeläimenä sen tulisi tuottaa maitoa ja märehtiä (kuten lammas, vuohi, lehmä jne.), mitä se ei tee. Se ei myöskään ole antilooppieläin, kuten vaikkapa kameli. Ainoa syy pitää sikoja on niiden tuottama liha. Sika sijoittuu antilooppieläinten ja märehtijöiden välille, joten sen kategorisointi on vaikeaa. Sika kategorisoimattomana eläimenä kuuluu anomalioiden joukkoon, eli se on saastainen ja epäpyhä, minkä vuoksi sen syömistä tulee karttaa. Samoin esimerkiksi Vanhassa Testamentissa luokitellaan taivaalla, vedessä ja maassa elävät olennot tyyppiominaisuuksien mukaan, ja olento, joka ei täytä näitä vaatimuksia on anomalia. (Douglas 2000, 108–111.) Muissa uskonnoissa on samankaltaisia pyhästä ja epäpuhdasta rajaavia kieltoja ja saastaisiksi luokiteltuja asioita, joiden alkuperä on selitettävissä anomalioiden avulla. Pyhästä ja epäpuhdasta koskevien sääntöjen noudattamisesta seuraa kukoistusta ja niiden rikkominen aiheuttaa vaaraa (Douglas 2000, 103). Uskonnoissa painotetaan usein, että ihmisten tulee olla kuuliaisia ja että sääntöjen kunnioitus lopulta palkitsee, koska ”niin käskyt kuin seremoniatkin keskittyvät ajatukseen Jumalan pyhydestä, joka ihmisen on luotava omassa elämässään. Näin kyseessä on

---

¹¹ Vrt. sosiaalinen konstruktivismi (luku 3.1.): asioiden liittäminen kokemusmaailmaan tai niiden ohittaminen kokonaan.

¹² Ks. luku 6.1.5.: onko kerjäläiskysymys kenties juuri tämän vuoksi niin vaikea ongelma käsitellä? Uusien kategorioiden luominen ja niiden hyväksyminen osaksi todellisuutta vaatii toisinaan aktiivista työskentelyä.

maailmankaikkeus, jossa ihminen menestyy pysymällä pyhän yhteydessä ja tuhoutuu erossa siitä.” (Douglas 2000, 103.)

Rajanveto tuottaa Douglasin ajattelussa kategorioita, joiden avulla syntyvät pyhää, epäpyhää ja profaania määrittävät rajat ja joita toteutetaan erilaisin riitein ja rituaalein. Todellisuus on hyvin pitkälle kategorisoitu, ja ihmisille on tyypillistä kaiken nimeäminen ja tällä tavalla koko maailman järjestäminen niin, että ilmiöt, asiat ja olennot ovat tunnettuja. Todellisuus näyttäytyy kokonaisuutena, jossa jokaisella asialle on oma, ihmisen osoittama paikkansa ja jossa epäjärjestys on häiriö todellisuuden toiminnassa. Rajoja osoittamalla järjestys pysyy yllä, eivätkä olemassa olevat säännöt rikkoudu (ks. luku 6.1.5.). Tulkitsen Douglasin osoittavan, että pyhä (myös epäpuhdas pyhä) on sen vuoksi olemassa eikä katoamassa mihinkään – vain sen muoto ja sisältö muuttuvat. Yksi pyhän funktio on rajojen piirtäminen ja erottaminen. Toinen funktio on sosiaalisten kategorioiden uudistaminen ja todentaminen, ja näiden pyhitettyjen kategorioiden arvoa todistetaan rituaalein ja riitein. Veikko Anttonen mukaan ”’pyhä’ on raja tai erottava kynnyks (limen), jonka uskonnollis-sosiaalinen merkitys perustuu sen erottamiseen omaksi ontologiseksi ajaksi ja tilaksi ja josta myytit, symbolit, uskonnollis-rituaaliset laulut, tanssit, näytelmät ym. liminaalisuuden¹³ vakiintuneet representaatiot kumpuavat”. Pyhän erotteleva ja arvottava luonne on nähtävissä jo sanan semantiikassa, ja eri kielten pyhää tarkoittavat sanat korostavat eri puolia pyhän luonteessa. (Anttonen 1996, 91, 93, 106–107.)

Luon analyysiosiossa (6.1.) katsauksen rajavedon tapoihin diskursiivisella tasolla, ja tämän luvun tarkoitus on ollut osoittaa rajanvetoa nimenomaan pyhän yhteydessä. Rajoja kuitenkin vedetään myös monella muulla tasolla (mm. puheessa) jatkuvasti, joten rajanveto ei liity yksinomaan pyhän rakentumiseen. Mary Douglasille rajanveto näyttäytyi pyhän yhteydessä vahvasti rituaalisena, mutta silloin, kun pyhää muodostetaan ei-rituaalisesti, tapahtuvat rajavedot muilla keinoin. Omassa aineistossani rajanveto tapahtuu kielen keinoin, kun esimerkiksi kuvataan asioita, kerrotaan tarinoita ja vaikkapa otetaan kantaa asioihin. Rajanvedon merkitys ei vähene kielellisessä toiminnassa vaan päinvastoin korostuu. Voimakas rajanveto tuottaa Douglasin määritelmien mukaisia kategorioita ja rakentaa käsitystä todellisuudesta (vrt. luku 3.2.4.). Rajanvedon tuottamat kategoriat näyttäytyvät annettuna todellisuutena, joka voi olla niin vahvasti reifikoitunut, että siihen saattaa olla vaikea vaikuttaa.

---

¹³ Katso lisää *liminaalin* määrittelyä, merkityksestä ym. Turner (2007) ja luku 3.3.

3.2.3. Vilkaaisu suomalaiseen pyhyyskäsitteeseen

Pyhä on suomen kielessä merkinnyt perinteisesti kiellettyä, varottavaa ja vaarallista, eli sen avulla on vedetty rajoja ja ohjattu käyttäytymistä. Pyhä-sanalla merkittiin usein erityisiä paikkoja, joiden uskottiin olevan vaarallisia, ja niinpä ne pidettiin koskemattomina (vrt. tabu). Pyhä on alun perin ollut maastoa kuvaava termi, jolla rajattiin alueita toisistaan. Pyhä-sanankäytön merkityksen kristillistyminen alkoi luultavasti kristillisen maailman kanssa käydyn vaihdon myötä. Vähitellen sanan alkuperäinen, maantieteellinen merkitys laajentui, ja sitä alettiin käyttää kuvaamaan myös abstrakteja asioita. Pyhä-sanankäytön rajaava merkitys kuitenkin säilyi. (Anttonen 1996, 110–116, 122–123, 129, 131.)

Suomalaisen pyhyyskäsitteeseen erityispiirteeksi voisi mainita luonnon merkittävyyden pyhän ilmentämisessä, ja nykyäänkin luonnolla on merkittävä rooli monien suomalaisten elämässä (ks. luku 5.7.). Luonnon ja luontohenkien kunnioittaminen on ollut tärkeässä roolissa niin terveydessä kuin sairaudessakin, eikä luonnonvoimia ole saanut suuttua. Luonto on kautta maailman ollut usein pyhäksi määritelty paikka, kuten Gordon Lynch (2007b, 53–55) esittää. Jossain uskonnoissa luonto jumalallistetaan, kun taas toisissa jumalallisen ja luonnonjärjestyksen välillä on selkeä ero, joskin luonto on pyhien rituaalien ja riittien paikka. Luonnon arvostus pyhänä paikkana näkyy nykypäivänä Lynchin mukaan mm. luonnonsuojelussa, ilmastonmuutoksen ja ydinvoiman vastustuksessa sekä luonnonmukaisen viljelyn suosimisessa (ks. luku 6.1.4.). Suomalaisessa kansankulttuurissa metsällä on ollut merkittävä rooli erityisenä paikkana. Metsän eläimistä karhu on ollut pyhä, koska se on nähty puoliksi ihmisenä, puoliksi eläimenä. Anttonen toteaa, että ”karhu on kyläperspektiivistä nähty antropomorfisoituna [ihmiseksi muuttuneena, inhimillistyneenä] metsänä ja tuonpuoleisuudessaan samalla ’jumalana’, jonka suojeleminen pyrkiin edistämään ritualisoiduilla pyyntitapahtumilla”. Kylä ja sitä ympäröivä luonto olivat erityisessä suhteessa toisiinsa, ja karhu oli tämän yhteyden ruumiillistuma. (Anttonen 2010, 170–179.)

Veikko Anttonen (2010, 180–182, 185, 191–193) mukaan jumalille on suomalaisessa kulttuurissa uhrattu jo yli 4000 vuoden ajan. Jumala on liittynyt luontoon, luomiseen ja luonnon luojaan, joten myös suomalainen jumaluskäsitys on myös läheisesti liitoksissa luontoon. Luoja on luonnonjärjestyksen alkupiste, ”jollaisena se muodostaa perustan ihmisen toiminnalleen aikaansaamalle kulttuurille”. Jumaluus on liitoksissa luonnonelementteihin, kuten taivaaseen, valoon, lämpöön ja läheisyyteen. Jumalten luonnonläheisyys on nähtävissä myös ominaisuuksissa joita heihin liitettiin: Ukko oli sään ja ukkosen jumala, sateen synnyttäjä, Ukon oletetun vaimon

Raunin on tulkittu edustaneen mm. pihlajaa ja sateenkaarta. Tapio oli metsän jumala ja hänen tyttärensä Annikki metsän jumalatar.

Kristinusko muokkasi luonnollisesti suomalaista pyhäkäsitystä huomattavasti. Anttonen toteaa, että ”kristillisen pyhän tehtävä on siunata arkinen tuotto, mutta ei toimia kontekstina kategoriarajojen ylityksille”. Kristinuskon myötä käsitykset sekoittuvat niin, että osa vanhaa säilyi, mutta se sai uusia merkityssisältöjä, niin kuin usein käy, kun vanha sekoittuu uuteen. Kristinusko toi rajoituksia ja uusia merkityksiä seksuaalisuudelle (Apo 1995). Suomalaisessa pyhä-käsityksessä on luonnollisesti yhteneväisyyksiä monien muiden kulttuurien kanssa, ja mielenkiintoista on esimerkiksi naisen ruumiin ja seksuaalisuuden universaalilta vaikuttava merkitys rajojen ja pyhyiden merkitsijänä. Nainen on elämän tuoja. Tutkijat ovat löytäneet viitteitä samankaltaisesta naiskäsityksestä kulttuureista ympäri maailmaa: naisen ruumis on rajojen ja sääntöjen merkitsijä yhteisöllisessä mitassa ja usein suhteessa laajempaan kokonaisuuteen (vrt. luku 6.1.3.). Anttonen tulkitsee tämän liittyvän hedelmällisyyden merkitykseen tulevaisuuden tuojana. Toinen selkeästi eri uskontoja yhdistävä rituaalinen pyhän toimitus on kuolema. Kuolemaan ja hautajaisiin liittyy rituaaleja, joiden avulla kuollut siirtyy fyysisestä todellisuudesta seuraavaan vaiheeseen. Kuollut on ollut epäpuhdas pyhä (tabu), vaarallinen ja saastuttava, ennen kuin hänet on haudattu oikeaoppisin rituaalein. (Anttonen 2010, 193–204, 212–216; ks. myös Jetsu 2001; Fingerroos 2004; Koski 2011.)

Tampereen yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon kerätty aineisto (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto 2009 [online]) kuvaa etenkin suomalaisten uskontoon ja uskonnollisuuteen liittämiä käsityksiä. Kerääjät itse määrittelevät kyselyn tarkastelleen suomalaisten arvoja, moraalikäsityksiä ja uskonnollisuutta. Tutkimuksessa kartoitettiin vastaajien käsityksiä, arvoja ja heidän kokemaansa luottamusta eri yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan. Mielenkiintoista tutkimuksessa on se, että ihmiset eivät kokeneet tarvitsevansa uskonnollisia instituutioita jumalsuhteensa hoitamiseen. Tutkija Gordon Lynch (2007b, 55–57; ks. myös Rothenbuhler 2006) esittää, että nykyaikaisen progressiivisen hengellisyyden¹⁴ ajatuksena on itsen sakralisaatio, millä tarkoitetaan sitä, että minuus nähdään kosmisen jumalallisuuden ilmentymänä ja osana. Äärimmilleen vietyinä tämä käsitys tarkoittaa, että minuudesta tulee jumala. Lievemässä muodossa ajatus sisältää käsityksen siitä, että minuus on osoitus jumalallisesta toiminnasta ja sen kohtaamisen mahdollisuudesta. Tärkein puoli asiassa kuitenkin on, että ihmisyyys sinänsä on hyvä ja siitä tulee nauttia. Jumaluus

---

¹⁴ Progressiivisella hengellisyydellä tarkoitetaan uskonnollista liberaalia suuntausta, joka on pyrkinyt aktiivisesti sopeutumaan moderniin maailmaan verrattuna uskontokonservatiiveihin. Ks. käsitteen määrittelystä tarkemmin Lynch 2007b, 18–20.

asuu ihmisessä ja sen vuoksi se on jatkuvasti läsnä ihmiselämässä. Lynchin esitys osaltaan selittää suomalaisten uskoa henkilökohtaisen uskon tärkeyteen: koska jumaluus asuu ihmisessä, kirkollisia instituutioita ja rituaaleja ei tarvita uskon ylläpitämiseksi. Henkilökohtainen kokemus on todistelua tärkeämpää.

3.2.4. Pyhän legitimaatio eli sosiaalisen konstruktivismin anti pyhän tutkimiseen

Peter Berger ja Thomas Luckmann (1994) avaavat sosiaalisen konstruktivismin teorian yhteydessä legitimaation merkitystä sosiaalisesti muodostuneiden instituutioiden olemassaololle. Legitimaatio on olennainen ehto pyhän institutionalisoimisessa, sillä jotta asioita alettaisiin pitää pyhinä ne tarvitsevat oikeutuksen sakralisaatiolle. Berger ja Luckmann (1994, 109–111) erottelevat neljä legitimaation eri tasoa: ensimmäinen on nimeämisen legitimaatiotaso, toinen on syy-seuraus-aiheisten legitimaatioiden taso, jota vahvistetaan sananlaskuin, kansanviisauksin ja moraaliohjein ja kolmas yksityiskohtaisen tiedon taso, jossa asioita perustellaan eriytyneellä tiedolla. Neljäs on symboliuniversumin legitimaatiotaso, joka samalla on legitimaatiotasosta monimutkaisin ja kehittynein ja vaatii siksi tarkempaa perehtymistä. Ensimmäisen tason legitimaation perusteella pyhää ei ole olemassa, jos sitä ei nimetä sellaiseksi tai jollei sille ole olemassa sanaa. Useimmissa kielissä pyhälle on olemassa sana, mikä näin ollen oikeuttaa pyhän olemassaolon. Suomenkielessä sunnuntaista puhutaan usein pyhänä (ks. luku 6.2.), mikä kertoo sanan arkimerkityksestä suomalaisessa kulttuurissa. Sama pätee useihin muihinkin kieliin (vrt. ruotsi), joten on selvää, että tällä yksinkertaisella kielellisellä tasolla ensimmäisen legitimaation taso toteutuu näkyvästi. Toisen tason pyhän legitimaation voi perustella vaikkapa kristinuskosta tutulla sanonnalla: ”Herranpelko on viisauden alku.” Tässä tapauksessa on viisasta pelätä Jumalaa (joka on pyhä) tai voi käydä huonosti. Toisen legitimaatiotason sanontoja on suomen kielessä runsaasti, ja edellinen on vain yksi esimerkki laajasta valikoimasta. Kolmas legitimaatiotaso antaa uskonnon ylimmälle johdolle vallan eritellä, mikä on pyhää ja millaisin rituaalein, toimin ja tavoin pyhää kunnioitetaan ja pyhyiden tunnetta vahvistetaan. Kolmannella tasolla legitimaatio on jo niin pitkällä, että legitimoitavan asian (tässä pyhän) oikeutusta epäillään enää harvoin. Kolmannen tason legitimaatiolle on syntynyt pitkälle institutionalisoituneita systeemejä, joista meille tutuin on kirkko. Kristinuskossa kenties tässä pisimmälle on edennyt katolinen kirkko, vaikka toki myös muissa kirkoissa kolmannen tason monimutkaisia legitimaatorakenteita esiintyy. Näkisin kuitenkin, että se, mikä tekee katolisesta

kirkosta erityisen verrattuna vaikkapa evankelis-luterilaiseen kirkkoon, on tapa pyhittää kuolleita henkilöitä, mikä on merkki pitkälle edenneestä järjestäytymisestä.

Neljäs legitimaatiotaso (symboliuniversumi) selittää asioita hyvin laajassa mittakaavassa yhdistellen asioita loogiseksi kokonaisuudeksi. Uskonnolliselle ihmiselle tulkitsen tämän tarkoittavan jumalallisen järjestyksen samoin kuin pyhiksi nimettyjen asioiden oikeutusta. Kristillisessä kerrostumassa alimpana on maallinen, keskellä pyhä ja ylimpänä Jumala, joka hallitsee maailmaa, rankaisee niitä, jotka tekevät syntiä ja palkitsee niitä, jotka uskovat häneen. Berger ja Luckmann (1994, 113) toteavat: ”Symboliuniversumi on järjestystä luova perusta, johon tukeutuen yksilö tulkitsee omia elämäkokemuksiaan. Se nivoo eri todellisuusalueille kuuluvat kokemukset saman kaikenkattavan merkitysuniversumin osaksi.” Symboliuniversumin avulla siis järjestetään todellisuus mielekkääksi kokonaisuudeksi, jossa yksilö voi elää niin, että hän näkee kokonaisuuden johdonmukaisena. Niinpä uskova ihminen perustaa oman todellisuuskäsityksensä pitkälti jumaluskon pohjalle, sillä varsinkin länsimaisissa uskonnoissa suhde Jumalaan on varsin individualistinen: jokainen ihminen on Jumalan lapsi, ja Jumala tuntee jokaisen lapsensa erikseen. Siksi usko Jumalaan on henkilökohtaisella tasolla tärkeää ja usko jumalalliseen johdatukseen merkittävä osa elämää.

Pyhän legitimaatio toimii vastaavalla tavalla myös ei-uskonnollisessa kontekstissa: durkheimilaisittain se määrittää yhteisön luonnetta ja samalla maailmankuvaa. Se luo puitteet yhteisön ja yksilön käsitykselle todellisuuden luonteesta. Aineistossani tämä tarkoittaa pääasiassa sekulaaria todellisuuskäsitystä, johon kuuluu myös sekulaari pyhä: ”[Ideologia] on käsitteellinen kehys sille, miten ihmiset suhtautuvat todellisuuteen. Jokaisella on sellainen. On pakko olla. Voidakseen elää ihminen tarvitsee ideologian.” (HS 12.2.2011 Sainio, A2.) Ilman symboliuniversumia maailma olisi järjetön ja kaaos, ja Bergerin ja Luckmannin mukaan symboliuniversumi suojaa yksilöä kauhulta, joka kaaoksessa vallitsee. (Berger & Luckmann 1994, 117–118.) Uskonnon ja sekulaarin ideologian sekä niihin liittyvien pyhyiden muotojen merkitys ja funktio tätä taustaa vasten on nähtävissä hyvin selvästi: ne tuovat johdonmukaisuutta ja mielekkyyttä elämään. (Ks. lisää legitimaation luonteesta Berger 1969, 155–171.)

Viittasin jo luvussa 3.2. pyhän olemukseen olennaisena osana ihmisen arkea ja todellisuuskäsitystä. Tämä koskee erityisesti sekulaaria pyhää. Sekulaari pyhä on tutkimuksessani teoreettinen käsite, ja analyyttisellä tasolla sen voisi nimetä myös toisin. Koen kuitenkin, että pyhän teoreetikoiden määritelmät pyhästä kuvaavat nimenomaan tutkimaani ilmiötä ja heidän näkemyksensä pyhästä

vastaa tutkimaani ilmiötä (voimakkaasti rajattu, eheä, kollektiivisen moraalisen käsityksen ja yhteisön identiteetin rakentamisen väline, ks. luvut 3.2.1.–3.2.6.). On täysin mahdollista nimetä tutkimani ilmiö joksikin muuksi (neutraalimpi konnotaatio on esimerkiksi sanoilla arvo, symboli jne.), mutta koska minua kiinnostaa nimenomaan pyhän luonne ja rakentuminen, katson, että oma mielenkiintoni aiheeseen sekä teoreetikoiden määritelmät ovat riittävä selitys tutkielmassani tarkasteltavan ilmiön nimeämiselle pyhäksi. Uskonto ja sekulaari ideologia ovat ilmiöinä niin lähellä toisiaan, että toisinaan on vaikea erottaa, kummasta on kyse, ja toisinaan kyse on pelkästä nimeämisestä tai yhteisön omasta kokemuksesta. Tämä tarkoittaa, että niillä on yhteneväisiä piirteitä, joista yksi on tutkielmassa tarkastelemani pyhä. Ihmisten arkea määrittää kokonaisvaltainen käsitys todellisuuden rakentumisesta, jolloin siihen kuuluu edellä esitetyn kirjoittajan mukaan jonkinlainen ideologia. Ideologian ei sinänsä tarvitse olla voimakas tai väritynyt, vaan sillä tarkoitetaan yksinkertaisesti ihmisten maailmankuvaa ja maailmankatsomusta¹⁵. Käsitys maailmasta ja todellisuudesta on toimintamme ja ajattelumme perusta, joten käsitys pyhästä kuuluu yhtäläillä ihmisen todellisuuskäsitykseen. Etnologina pyrin analyysin avulla tuomaan esille ihmisen arki ajattelun ja toiminnan piirteitä, joita katson muiden tekijöiden ohella pyhän ohjaavan pohjimmiltaan yhtenä merkittävimmistä vaikuttimista. Kollektiivisesti jaettuna käsityksenä todellisuudesta pyhä ohjaa myös yhteiskunnallista käyttäytymistä ja arvottamista, joten sen vaikutus ihmisten ajatteluun on huomattava.

3.2.5. Medioitunut pyhä

Länsimainen maailma on pitkälle sekularisoitunut (ks. esim. Berger 1969, 105–108), ja uusia uskonnonkaltaisia, maallisia maailmankatsomuksia on syntynyt perinteisten uskontojen rinnalle. Sekularisaatiolla tarkoitetaan muun muassa uskonnonharjoittamisen vähenemistä ja epäuskon lisääntymistä suhteessa uskonnollisiin oppeihin.¹⁶ (Ketola 1999, 972.) Sekularisaatio ei kuitenkaan tarkoita sitä, että pyhä olisi hävinnyt maailmasta mihinkään. Pyhä on tutkija Gordon Lynchin mukaan saanut uusia muotoja, ja nykyisin pyhäksi voidaan määritellä esimerkiksi ihmisoikeudet, luonto, lapsista välittäminen ja monet muut asiat, joilla ei sinänsä ole mitään tekemistä uskonnon kanssa. (Lynch 2012, 2–5; ks. luku 6.2. alalukuineen) Pyhä on pitkälti määrittelykysymys, ja usein tuntuu, että sitä käytetään heppoisesti julkisissa tilanteissa. Pyhä ilmenee paikoissa, joissa se

---

¹⁵ Käsitteiden määrittelystä ks. esim. MOT Gummerus [online].

¹⁶ Syitä maallistumiselle on haettu historiasta, erityisesti valistuksen ajalta. Suuret ajattelijat, kuten Immanuel Kant ja Jean Jacques Rousseau vaikuttivat merkittävästi käsitykseen todellisuudesta (ks. esim. Qvortrup 2006).

perinteisesti ei ole ollut, ja niinpä pyhää ja sen uusia muotoja etsitään nykyisin perinteisestä näkökannasta tarkasteltuna epätyypillisistä paikoista.

Yhä tärkeämmäksi pyhän välittämisen tutkimisen kohteeksi on noussut media. Pyhää ja pyhän kokemusta voidaan ilmaista ainoastaan jonkin välityksellä, olipa se sitten liikettä, puhetta, kuvia, esineitä tai mitä tahansa muuta viestintää. Joukkoviestinten osuus pyhän uudistamisessa ja representaatiossa on olennainen. Lynch esittää viisi väitettä pyhän ja joukkoviestinten yhteydestä toisiinsa: 1) Jälkmodernissa yhteiskunnassa media on paikka, jossa pyhää rakennetaan, koetaan ja jaetaan, eli media on pyhän rekonstruktion paikka. 2) Yleisö todentaa ja uudistaa median välityksellä pyhää, joka on sidottu tiettyihin ajattelumalleihin, tuntemuksiin ja toimintaan. 3) Jälkmodernissa yhteiskunnassa pyhä on fragmentoitunut ja toisinaan hyvin hajanainen ilmiö, joka saattaa herättää suuria ristiriitoja. 4) Pyhän representaatio voi olla tarkoitushakuista ja päämäärätietoista riippuen toimijasta. 5) Pyhä koetaan ajassa ja todellisuudessa, jota joukkoviestimissä ja viihdeteollisuudessa tuotetaan. (Lynch 2012, 87–90.)

Median merkitys ja valta suhteessa yleisöön perustuu sen julkiset ja yksityiset rajat ylittävään luonteeseen. Median rooli jälkmodernissa yhteiskunnassa on kasvanut huomattavasti aiemmasta, ja se on nykyisin kenties merkittävin areena julkisen pyhän esittämiselle. Tämä pohjaa osin median toimintakoneistolle, joka on niin tehokas, että toisella puolella maailmaa tapahtuvia asioita voi seurata reaaliajassa (ks. esim. luku 6.1.2.). Lynchin mukaan syy median merkittävälle osuudelle pyhän konstruomisessa ja levittämisessä piilee mm. eri mediumien lukuisassa määrässä, kotitalouksien saavutettavuudessa, viestinnän nopeudessa ja median kasvavassa roolissa jatkuvasti päivittyvässä sekä saatavilla olevassa julkisessa toiminnassa, jota välitetään nimenomaan joukkoviestimissä. Ihmiset viettävät yhä enemmän aikaa joukkoviestinten parissa, mikä tarkoittaa samalla joukkoviestinten lisääntyvää valtaa suhteessa yleiseen mielipiteeseen. Tästä kaikesta seuraa pyhän medioituminen, mikä on pyhää voimakkaasti leimaava tendenssi nyky-yhteiskunnassa ja hyvin olennainen tekijä, kun modernia pyhää halutaan tutkia ja määrittää. (Lynch 2012, 94–97.)

Gordon Lynch (2012, 98–106) on tarkastellut Lähi-idän konflikteja, jotka ovat olleet viime vuosina suuressa osassa myös länsimaisessa mediassa. Gazassa, Israelissa on jo vuosien ajan käyty kiivaita sotilaallisia yhteenottoja, jonka seurauksena satoja siviilejä on kuollut. Läntinen media on kiinnittänyt huomionsa näihin tapahtumiin, ja usein saamme seurata joukkoviestimissä alueelta kuuluvia uutisia uusista konflikteista. Lynch nostaa tarkasteluun vuosien 2008 ja 2009 aikaiset taistelut, jotka päättyivät lopulta tulitaukoon mutta jotka saivat mainittujen vuosien aikana suurta

tuhoa aikaan. Lynchin tarkastelun kohteena ei kuitenkaan varsinaisesti ole konflikti itse, vaan Britannian yleisradioyhtiön, BBC:n toiminta suhteessa tapahtumiin. BBC eväsi tapahtuman yhteydessä brittiläisen hätäapujärjestön (DEC, the Disasters Emergency Committee) pyynnön lähettää humanitäärisen avun vetoamus televisiossa konfliktin uhrien auttamiseksi. BBC perusteli epäystä sillä, että kyseenalaisti avun perillepääsyn ja samalla vetosi puolueettomuuteensa. Päätös herätti keskustelua laajassa mitassa myös yhtiön sisällä, mutta runsaasta kritiikistä huolimatta päätöstä ei pyörretty. Lynchin mukaan lasten kärsimys on noussut merkittävään osaan Israelin konflikteista uutisoimisessa, mikä ilmenee siinä, että media nostaa toisinaan yksittäisiä lapsia sodan kärsimyksen symboleiksi. Juuri näistä lapsista tulee pyhiä, ja media rakentaa symboloitujen lasten avulla kärsimyksen tarinoita (ks. luku 6.1.3.). Lynch korostaa, että kärsimyksen sosiaalinen konstruointi ja symbolisointi mediassa eivät tee itse kärsimyksestä moraalisesti yhtään helpompaa kysymystä. Päinvastoin kyseessä on monimutkainen moraalinen ongelma. Lynch esittelee tutkimukseensa liittyen kolme eri ryhmää, jotka näkivät lasten kärsimyksen eri tavoin omista lähtökohdistaan johtuen: Ensimmäiselle ryhmälle (ihmiset, jotka eivät olleet kovin kiinnostuneita Lähi-idän tilanteesta) tilanne näyttäytyi yksittäistä tapausta laajemmassa mitassa kysymyksenä lasten kärsimyksestä konfliktissa. Toisessa ryhmässä (asiaa ja ilmiön historiaa tarkasti tuntevia) ongelma vahvisti käsitystä sotilaallisista toimin ja rajoituksista toteutettujen poliittisten päätösten huonoista vaikutuksista suhteessa kansaan. Kolmas ryhmä (Israelin valtion ja sotilaallisen puolustautumisen tukijat) ajatteli, että kyseessä on perustavanlaatuinen ongelma, jossa on useita eri näkökohtia, eikä oikeaa tai väärää vaihtoehtoa voi suoralta kädeltä osoittaa. Israelin valtio rajoitti lopulta länsimaisten toimittajien pääsyä Gazaan konfliktin aikana, joten tietoja saatiin vain vähän, ja niiden todenperäisyys oli kyseenalaista. Lynchin aineistosta ja esimerkeistä käy selväksi, että lasten kärsimys koettiin länsimaissa kestävämmäksi, minkä vuoksi BBC:n päätöstä ei voitu ymmärtää. BBC häpäisi sitä, mikä on pyhää, joten se väheksyi vallitsevan yhteiskunnan arvomaailmaa.

Median pyhän representaatioissa on olennaista tunnistaa yhteiskunnan jaetut (pyhät) arvot, jotka vetoavat ihmisiin ja saavat tunnepitoisen sisällön median kertomissa tarinoissa. Toinen merkittävä asia median toiminnassa on Lynchin mukaan se, että media tavoittaa ja uutisoi tasapuolisesti kaikista kansankerroksista ja näin täyttää journalistisen tehtävänsä ”puolueettomana” uutisoijana ja erilaisten identiteettien tarjoajana¹⁷. BBC:n päätöksen takana olivat nämä kaksi periaatteellista tekijää, ja BBC päätti toteuttaa jälkimmäistä puolueettomuuden ihannetta. Ongelmallista tapauksessa oli se, että Britanniassa on useita eri kansallisuksia sekä erilaisia arvoja ja mielipiteitä

---

¹⁷ Median toiminnan tasapuolisuudesta esitettyä kritiikkiä: ks. esim. Luostarinen & Kivikuru & Ukkola (1996).

tukevia ryhmiä, ja pyrkiessään toimimaan puolueettomasti ja ottamaan huomioon nämä erityiset ryhmittymät (esim. juutalaiset) BBC jätti huomioimatta ison joukon ihmisiä, joille kärsimys on kestämaton asia. Lynch painottaa, että juuri pyhä on asia, joka yhdistää ihmisiä, eivät niinkään ulkoiset määreet (esim. kansalaisuus ja etninen tausta). Media toimii pyhyiden välittäjänä ja sen tulisi kyetä monikulttuurisissakin yhteiskunnissa toimimaan täysin avoimesti kaikkien ryhmien tarpeiden palvelemiseksi. (Lynch 2012, 107–113.) Tutkija Kimmo Ketola (1999, 970) toteaa, että ”uskonnon asemaa (post)modernissa kulttuurissa on mahdotonta ymmärtää tarkastelematta myös joukkoviestinnän sekä mediakulttuurin roolia ja merkitystä”. Samoin teesein voi argumentoida sen puolesta, että pyhää ja sen asemaa on mahdotonta ymmärtää tarkastelematta mediakulttuurin roolia ja merkitystä.¹⁸

Suomessa yhteiskunta on viime vuosina lisääntyneestä maahanmuutosta huolimatta vielä suhteellisen yhtenäinen kulttuurisesti, mutta julkisuudessa on käyty keskusteluja mm. koulun joulujuhlien uskonnollisen puolen korostamisen tarpeellisuudesta (ks. luku 6.2.3.). Suomessa parhaillaan käydään kiihvasta keskustelua siitä, mitä tapahtuu, kun suomalaisten, pitkälti kristinuskolle pohjaavien arvojen rinnalle tulee uusia arvoja, jotka pitäisi yhtä lailla ottaa huomioon yhteiskunnan kaikilla tasoilla, myös mediassa. Tästä kertoo oman aineistoni ohella yhä lisääntyvä maahanmuuttotutkimus mm. antropologiassa ja muilla kulttuurintutkimuksen aloilla. *Helsingin Sanomat* ja Yleisradio käyvät tätä neuvottelua muiden mediumien tavoin omassa kontekstissaan sekä ympäristönsä kanssa (ks. luku 5.5.). Eri etnisten ryhmien ja kantaväestön arvomaailmojen kohtaamispiinnassa voi syntyä voimakkaita ristiriitoja, jos näkemykset poikkeavat jyrkästi toisistaan. Hyvänä esimerkkinä tästä on toisinaan otsikoihin nouseva ympärileikkaus, jota useiden suomalaisten tuntuu olevan lähtökohtaisesti vaikea ymmärtää. Ympärileikkaus on kuitenkin usein sitä harjoittaville pyhä rituaali ja merkinä siirtymisestä uuteen elämänvaiheeseen. Tästä ristiriidasta, jossa kohtaavat kaksi eri kulttuurista käsitystä pyhän olemuksesta (ihmisoikeudet ja perinteinen initiaatorituaali) syntyy ryhmien välille ongelmia, kun näitä käsityksiä yritetään sovittaa saman yhteiskunnan arvomaailmaan sopiviksi. (Ks. luku 6.1.3.) Media neuvottelee näiden käsitysten välillä, kuten BBC:n tapauksessa, ja sen on tehtävä päätöksiä ja linjauksia siitä, miten toimia huolimatta mahdollisista seurauksista.

---

¹⁸ Uskonnon ja ympäristön suhteisiin perehtyneitä tutkijoita ovat mm. Beaudoin 2007; Beckford 2007; Graham 2007; Lynch 2007a, 2007c; Mahan 2007; Mitchell 2007; Morgan 2007; Pinn 2007; Schofield Clark 2007; ks. myös Sumiala-Seppänen 2000, 2001; Sumiala-Seppänen & Lundby & Salokangas 2006.

3.2.6. Pyhän merkitys ja luonne nykymaailmassa

Émile Durkheimin opeista on edetty pitkälle, mutta hänen osuuttaan pyhän tutkimisen traditiossa ei voi väheksyä eikä kiistää. Hänen ansionsa on etenkin pyhän sosiaalisten ulottuvuuksien esille tuomisessa, sillä ennen häntä käsitys pyhästä perustui ontologisten seikkojen korostamiseen ja yksilön kokeman pyhän merkitykseen samoin kuin jälkimmäisen suoman pyhän todistuksen painottamiseen tieteellisessä kontekstissa. Durkheimin ansiosta pyhän paradigmassa tapahtui merkittävä käänne, jonka seurauksena monet tutkijat keskittyivät tarkastelemaan pyhää nimenomaan sosiaalisena ilmiönä ja sen roolia sosiaalisena elementtinä yhteiskunnissa ja yhteisöissä. Pyhä sosiaalisena konstruktiona nousi etenkin kulttuurisosiologian tieteenalalla merkittäväksi tutkimuskohteeksi läpi 1900-luvun. (Lynch 2012, 12–53.) Pyhä muuttuvana kulttuurisena ilmiönä vaatii tarkastelua kontekstissaan, jolloin pelkkä historiallinen katsantokanta ei riitä. Itse koen erityisen merkittäväksi pyhän eri tasoja vertailevan tutkimuksen, koska pyhä rakentuu hierarkkiseksi kokonaisuudeksi, minkä perusteella toimintaa ohjataan (ks. luvut 6.2.1.–6.2.4.).

Gordon Lynch (2012, 56–73) on tarkastellut lasten koulunkäytikkulttuuria Irlannissa 1900-luvun puolivälissä. Hän tutki kohua, joka oli syntynyt katolisen järjestön ylläpitämästä koulusta ja tarkemmin sanottuna lasten kohtelusta kyseisessä koulussa. Koulun toimintamallit herättivät paljon julkista keskustelua ja negatiivista huomiota, koska lapsia pidettiin ankarassa kurissa ja rangaistiin ruumiillisesti toisinaan jopa aiheetta. Koulussa laiminlyötiin myös lasten terveyden ylläpitämistä ja muita perusasioita. Tapaus liittyi laajaan keskusteluun lasten asemasta, sillä jo vuosisadan alkupuolella oli alkanut yleinen keskustelu lasten oikeuksista (Wold Wide Welfare Charter). Myöhemmin lasten oikeuksien puolustaminen siirtyi YK:n valvonnan alaiseksi, joten hiljalleen lasten oikeuksista tuli pyhiä (ks. luku 5.3.).

Lynchin mukaan huomio sakraalisuudessa (pyhydessä) tulisi kiinnittää pyhien asioiden hierarkkisuuteen, koska pyhä on jatkuvasti liikkeessä ja muuttaa muotoaan. Pyhä on kulttuurinen konstruktio samoin kuin sen ilmenemismuodot, joiden suhteet vaihtelevat. Lynchin tutkimusaineistossa vastakkain oli kaksi pyhää: toisaalta pyhä Irlannin katolinen valtio, toisaalta lasten hyvinvointi. Ensimmäisessä sekoittuu monille valtioille tyypilliseen tapaan uskonto ja politiikka. Irlannissa katolinen uskonto toimi 1900-luvulla keinona irtautua anglikaanisen Britannian vallan alta, joten tätä taustaa vasten uskonnon poliittisen (hyväksi)käytön voi ymmärtää. Tämän lisäksi katolisella kirkolla oli Irlannissa merkittävä rooli yhteiskunnassa, koska se tarjosi

peruspalveluja kansalaisille ja toimi myös monella muulla tasolla yhteiskunnallisena vaikuttajana. Jälkimmäinen eli lasten hyvinvointi on puolestaan huomattavasti uudempi arvo yhteiskunnissa, sillä käsitys lapsuudesta oli hyvin pitkään varsin erilainen kuin nykyään. Lasten asemaan kiinnitettiin 1900-luvun kuluessa yhä enemmän huomiota mm. koulutuksen suhteen. Koulutus yhtenäistyi eri sosioekonomisten luokkien välillä samoin kuin eri sukupuolten välillä. Lapsuus piteni, ja lasten käyttö työvoimana väheni hiljalleen myös köyhän väestön keskuudessa. Näin lapsuus alkoi hiljalleen saada pyhyiden leiman, sillä sen ainutlaatuisuutta alettiin arvostaa aiempaa enemmän, ja lasten oikeuksia hyvään lapsuuteen alettiin puolustaa yleisesti. Samalla syntyi instituutioita lasten (ja aikuisten) oikeuksien ja hyvinvoinnin takaamiseksi. (Lynch 2012, 56–73.)

Pyhyiden hierarkioille on Lynchin mukaan eriteltävissä neljä eri syytä, jonka seurauksena ne syntyvät ja saavat määrätyn muodon: 1) historia ja sattumanvaraiset tapahtumat määräävät asioiden kulkua, 2) hierarkioiden luonne liittyy monimutkaiseen sosiaalisten ilmiöiden verkkoon, jonka luonnetta on vaikea tietoisesti ohjailla ja joka kuitenkin pitkälle määrittää näiden ilmiöiden luonnetta, 3) hierarkiat ovat läheisesti suhteessa valtaan ja sen määräämiin systeemeihin, jolloin kaikilla ei ole samanlaista mahdollisuutta vaikuttaa asioihin ja 4) hierarkioita uudistetaan päivittäisessä toiminnassa, mikä ylläpitää jo olemassa olevia rakenteita eli pitkälle institutionalisoituneita järjestyksiä on vaikea muuttaa. Jotta pyhän hierarkia muuttuisi, täytyy myös ympäristön olla muutoksen tilassa. Muutokselle on oltava otolliset olosuhteet, koska arvomaailman muuttuminen on aina suuri yhteiskunnallinen ilmiö. Muutoksen toteuttamiseksi puolestaan vaaditaan yhteiskunnallista toimintaa ja valtaa, jotta massoihin pystyttäisiin vaikuttamaan merkittävällä tavalla. Irlannissa arvomaailman muutos tapahtui hiljalleen 1900-luvun loppua kohti, ja sen toteuttamiseen vaadittiin paljon työtä. On selvää, että ympäröivän maailman arvot vaikuttivat myös irlantilaisten asenteisiin, joten muutos Irlannissa oli väistämätön. Katolisen valtion arvostus auktoriteettina väheni, ja lasten oikeudet nostettiin arvoasteikossa katolisuutta korkeammalle. (Lynch 2012, 77–86.) Tämä sama mullistus on käynyt läpi koko kristityn maailman, minkä seurauksena sekulaari pyhä on noussut yhä tärkeämmäksi arvomaailmaa määrittäväksi tekijäksi.

Pyhästä on erotettavissa kaksi toisistaan poikkeavaa tasoa: uskonnollinen pyhä sekä sekulaari pyhä. Uskonnollinen pyhä liittyy vahvasti edellä esittämiini käsityksiin siitä, että pyhä on profaanin, maallisen vastakohta ja tällä tavalla erotettavissa lähes yksiselitteisesti maallisesta. Lynchin (2012, 116–120) mukaan on kuitenkin asioita, jotka saavat pyhän määreen huolimatta siitä, ettei niihin varsinaisesti liity uskonnollisia konnotaatioita. Pyhä on eriytynyt uskonnollisesta yhteydestä kattamaan asioita, jotka ovat sekulaareja, ja niitä kunnioitetaan jostain muusta kuin uskonnollisesta

syystä. Lynch nostaa historiasta synkiksi esimerkeiksi Mussolinin fasistisen Italian samoin kuin natsien hirmutekujen pyhittämisen mm. natsismia symboloivalla lipulla ja natsisankareiden muistoseremonioilla. Poliitiikan sakralisaatio on historiassa useaan kertaan nähty ja hyvin tavallista.

Perustan analyysini (luku 6.2.) Lynchin käsitykselle pyhän hierarkioista ja konstruoin niistä kokonaisuuden, joka aineistosta on havaittavissa. Pyrin analyysissä löytämään tapoja sille, miten yksi asia nousee toista tärkeämmäksi ja miten niiden kesken syntyy hierarkioita. Sekulaari pyhä on analyysissäni tärkeässä roolissa juuri sen vuoksi, että se nousee toisinaan perinteistä pyhää tärkeämpään asemaan pyhän hierarkiassa. Kuten Gordon Lynch (2012) toteaa, hierarkioiden syntymiselle on omat sosiaaliset, historialliset ja kontekstisidonnaiset syynsä. Nostan analyysissä esille esimerkkejä niistä diskursseista, jotka edustavat kunkin hierarkiatason diskurssityyppejä. Aineistossa käsitellään runsaasti erilaisia ilmiöitä, joita tässä tutkielmassa ei ole mahdollista käydä yksitellen läpi. Sen sijaan keskityn käsittelemään tyypillisiä ja kullekin ryhmälle ominaisia piirteitä, jotka ovat ohjanneet tutkielman etenemistä.

Modernin, sekulaarin pyhän yhteydessä nousee yhä enemmän esille kullekin ajalle tyypillisiä piirteitä. Yksi nykyaikaa määrittävä piirre on, että individuaalisuudesta on länsimaissa tullut pyhän kultti, jonka ympärille toiminta rakennetaan. Tutkija Eric W. Rothenbuhler toteaa, että ”individuaalinen minuus on modernin kulttuurin pyhä objekti”. Hän jatkaa vielä vaikeasti suomennettavalla lauseella ”no one is allowed not to have a self”, joka mielestäni kuvaa aikaamme erinomaisesti: kaikilla täytyy olla erityinen *minuus*, jonka ympärille todellisuus rakennetaan. (Rothenbuhler 2006, 31–32.)

Vanhemmat, koulutus, neuvonta, yleinen käsitys ja markkinat puoltavat sitä, että me toimimme itse, olemme sitä, mitä olemme, palkitsemme itseämme, toteutamme itseämme, täytämme omat odotuksemme ja niin edelleen. Minuus on korkealle arvostettu projekti. Ei riitä, että meillä kaikilla on minuus, vaan meidän täytyy työstää sitä ja esitellä sitä, jolloin minuutemme ja työmme sen parissa ovat julkisia ja näin ollen arvostelun kohteena. (Rothenbuhler 2006, 32. Käännös SO.)

Rothenbuhler jatkaa vielä, että minuus on erillään ruumista, johon se on vangittu: ruumis toimii ajallisesti, tilallisesti ja orgaanisesti, kun taas minuus operoi fenomenologisessa, semioottisessa ja hermeneuttisessa jatkumossa. Syitä minuuden pyhittämiseen on haettu nykyajasta, jossa vanhat uskonnot pikkuhiljaa ovat väistymässä, ja tilalle on tullut moderniin aikaan sopivia kultteja. Minuuden pyhitys palvelee aikamme tarpeita, ja on hyödyllinen nykyajan ihmisen elämässä.

(Rothenbuhler 2006, 32–33; ks. myös Hjelm 2006.) Rothenbuhlerin kannanotto on erityisen mielenkiintoinen tutkielmani analyysiluvun 6.1.3. kannalta: aineistosta nousevat hyvin voimakkaasti esille julkisen ja yksityisen minuuden erot sekä ruumiin ja hengen suhteet ja ruumiin rajaaminen hengen rajaamiseksi. Julkinen minuus näyttäytyy yksityisestä minuudesta vahvasti erillisenä, mikä tarkoittaa sitä, että julkista ja yksityistä rajataan voimakkaasti. Aineistossa korostuu yksityinen minuus sen vuoksi, että aineisto on kerätty mielipideosastolta, jolle genrenä (ks. luku 6.1.1.) on tyypillistä tuoda esille ongelmia.

Gordon Lynch (2012, 133) esittää, että yhteisö ei tee pyhästä pyhää, vaan pyhä tekee yhteisöstä moraalisen kokonaisuuden. Hän (2007c, 135–136) toteaa, että pyhän tutkimuksessa tarvitaan mukaan ripaus agnostismia: pyhää ei pidä automaattisesti olettaa olevan yhteiskunnissa, vaan sille pitää etsiä perusteita (vrt. luku 3.2.4.). Toiseksi, pyhää ja profaania ei voi niin jyrkästi erottaa kuin esimerkiksi Durkheim (1980) ja Eliade (2003) ovat tehneet, vaan pyhän ja profaanin sekoittumisesta on useita merkkejä. Gordon Lynch esittää yksinkertaisen selityksen sille, mikä tekee pyhästä pyhän:

Pyhä on perustavanlaatuinen voiman, identiteetin, merkityksen ja totuuden lähde, joka esineellistyy tietynlaisen ajattelun, tuntemuksien ja käytöksen muodossa. Tämä pyhän esineen erityinen asema inhimillisessä toiminnassa rakentuu ja ilmenee tietyissä sosiaalisissa suhteissa, kulttuurisissa ilmiöissä ja resursseissa. Uskonnot ovat sosiaalisia ja kulttuurisia systeemejä, joissa orientoituminen pyhien esineiden äärelle on selvästi nähtävissä. (2007c, 138. Suom. SO.)

Lynchin määritelmää voi käyttää myös abstraktin pyhän määrittelyssä, jolloin hänen teesinsä kuuluu seuraavasti:

Pyhä on perustavanlaatuinen voiman, identiteetin, merkityksen ja totuuden lähde, joka *ilmenee* tietynlaisen ajattelun, tuntemuksien ja käytöksen muodossa. Tämä pyhän *ilmiön* erityinen asema inhimillisessä toiminnassa rakentuu ja ilmenee tietyissä sosiaalisissa suhteissa, kulttuurisissa ilmiöissä ja resursseissa. Uskonnot ovat sosiaalisia ja kulttuurisia systeemejä, joissa orientoituminen pyhien *ilmiöiden* äärelle on selvästi nähtävissä.

Pyhän määritelmä on Lynchin selityksessä kaikessa yksinkertaisuudessaan hyvin selvä: pyhä rakentaa yhteisön identiteettiä, ja sitä korostetaan erityislaatuisessa toiminnassa. Lynch erottaa pyhän muusta identiteettiä rakentavasta toiminnasta sillä perusteella, ettei sillä ole pyhään verrattuna yhtä syvällistä vaikutusta yhteisöön sen vuoksi, että pyhä on absoluuttinen (Lynch 2007c, 138–139). Pyhä siis näkyy sekä arvoissa että ilmiöissä, jotka rakentavat identiteettiä ja

ilmenevät tietynlaisessa kontekstissa. Toinen, Timothy Fitzgeraldin (2000, 18–19) tarjoama selitys kuuluu näin: ”Pyhät asiat ovat pyhiä yhteisöissä, koska yhteisön jäsenet arvostavat niitä perustavanlaatuisella tasolla tai koska ne symboloivat yhteisön arvoja tai koska ne tarjoavat pohjan, jonka kautta maailmaa jäsenetään.” Pyrittäessä määrittelemään pyhää ei voida yksioikoisesti painottaa yhtä puolta toisten kustannuksella. Siitä huolimatta, että uskonnot ovat pitkään olleet pyhän (ainoita) esiintymiskenttiä, todetaan Lynchin määritelmässä, että uskonnoissa pyhä on erityisen selvästi nähtävissä. Kuitenkin sekulaari pyhä on tieteessä saamassa yhä enenevässä määrin huomiota, mikä näkyy erityisesti mediatutkimuksen kentällä (ks. esim. Lynch 2012, 98–106). Sekulaari pyhä kenttänä on vielä pitkälti kartoittamaton, ja koska pyhä on kulttuurisesti sidottu, epästabili ilmiö, sen tutkiminen erilaisissa konteksteissa kenties avartaa käsitystä pyhän ulottuvuuksista. Viitotusta tälle kentälle antaa yksimielinen käsitys siitä, että pyhä ilmenee yhteisöllisenä tuntemuksena ja douglasilaisittain säännöin rajattuna ja ”eheänä”.

Olen erityisen kiinnostunut sekulaarin pyhän ilmenemismuodoista, koska uskonnollinen pyhä on hyvin pitkälle institutionalisoitunutta ja sen vuoksi huomattavan helposti löydettävissä ja paikannettavissa. Sekulaari pyhä sen sijaan on muuttuvainen, vaikka siinä on nähtävissä tiettyjä säännönmukaisuuksia. On asioita, jotka ovat pinnan alla, ja nämä asiat ovat niitä, jotka erityisesti ovat mielenkiintoni kohteena tässä tutkielmassa. Uskon, että juuri nämä pienet asiat loppujen lopuksi ovat kaikkein merkittävimpiä yhteiskunnan arvomaailman muutoksen osoittajia, koska ne ovat usein kontekstiin sidottuja. Lisäksi niiden olemus saattaa vaihdella ryhmittäin, joten sekulaari pyhä ilmiönä on hyvin monimuotoinen. Gordon Lynch (2012, 126, 128, 133) yhdistää pyhän erottamattomalla tavalla merkityksellistämisen, tunteiden, moraalisen herkkyyden ja estetiikan prosesseihin, joita ilmennetään erityisessä sosiaalisessa toiminnassa, jonka seurauksena todellisuutta rakennetaan tietynlaiseksi. Tässä piilee olennainen syy sille, miksi pyhä on jossain määrin eriytynyt uskonnosta: kaikki edellä mainitut prosessit ovat liitettävissä uskonnon ulkopuolisiin ilmiöihin, joten niiden side uskontoon on vain näennäinen. Lynchin mukaan yhteiskunta, jossa pyhää ei ole, on mahdoton, koska juuri pyhä muodostaa yhteiskunnasta merkityksellisen, moraalisen yhteisön syvällä yhteiskunnan rakenteissa. Pyhän muoto ei kuitenkaan ole universaali vaan vaihtelee yhteisöittäin ja yhteiskunnittain. Sen vuoksi pyhän tutkiminen kontekstissaan on tärkeä asia, eikä yleismaailmallisia kaavoja pyhän luonteesta tulisi muodostaa.

3.3. Rituaali pyhän paikantajana

Sekä pyhän että median tutkijat painottava rituaalin merkitystä toisaalta pyhän uudistamisessa, esittämisessä ja yhteisön yhteenkuuluvuuden vahvistamisessa ja toisaalta median toimintamallien ja luonteen tutkimisessa. Mary Douglas toteaa, että ”sosiaalisena eläimenä ihminen on rituaalinen eläin. Jos rituaaleja ei yhdessä muodossa sallita, ne putkahtavat esiin toisessa – sitä voimakkaammin mitä kiinteämpää sosiaalinen vuorovaikutus on. – – Voidaan sanoa, että rituaalit merkitsevät yhteisölle enemmän kuin sanat ajatuksille.” (Douglas 2000, 117–118.) Rituaali on varsinaisen metodin ohella analyttinen työkalu, jonka avulla pyrin tunnistamaan teksteistä pyhää. Rituaali ei pyhän tavoin ole sidottu vain uskonnolliseen kontekstiin, vaan ilmenee myös puhtaasti sekulaarissa kontekstissa (Couldry 2003, 24). Rituaalia tarkastelemalla voimme selvittää pyhän ritualistista luonnetta, vaikka sinänsä esimerkiksi arvomaailmaan liittyvän pyhän ei tarvitse olla yhteydessä rituaaliin, eikä rituaali välttämättä tarkoita, että sen käsittelemä tapahtuma, ilmiö tai muu asia on pyhä. Ritualistinen erottelu on kuitenkin monille tutkijoille (esim. Mary Douglas) pyhän tutkimisen keskeisin tarkasteluväline.

Rituaalien luonteen tutkimiseen on perehtynyt erityisesti tutkija Victor Turner teoksessaan *Rituaali. Rakenteet ja communitas* (2007). Rituaali jakaantuu Turnerin mukaan kolmeen osaan: erottamiseen, välitilaan ja takaisin liittämiseen. Välitilaa Turner kutsuu *limeniksi* eli *liminaalitulaksi*. Turner toteaa, että ”liminaaliset olennot eivät ole täällä eivätkä tuolla, vaan sellaisten asemien välissä, joita lain, perinteen, sovinnainten tapojen ja seremonioiden voimalla on vakiinnutettu ja järjestetty. Näin ollen heidän moniselitteisiä ja määrittelemättömiä ominaispiirteitään ilmaistaan rikkaalla symboliikalla niissä lukuisissa yhteiskunnissa, joissa ritualisoidaan sosiaalisia ja kulttuurisia siirtymisiä.” Liminaalitila liittyy erityisesti siirtymäriitteihin, joita käydään läpi ihmisen eri elämänvaiheissa. (Turner 2007, 106–110.) Rituaaleissa korostetaan liminaalia, sillä vain sen kautta voi päästä seuraavaan vaiheeseen. *Liminoidi* on lähellä liminaalin käsitettä oleva ilmaus, jolla tarkoitetaan liminaalin kaltaista tilaa. Erona näiden kahden ilmauksen välillä on se, että liminoidi ei ole täysin eristyksissä muusta ympäristöstä, eli se on liminaalia lievempi ilmaus. Nick Couldry nostaa prinsessa Dianan kuoleman hyväksi esimerkiksi mediarituaalista, jossa kaikki kolme Turnerin esittämää rituaalin vaihetta ovat nähtävissä: Dianan kuolema (erottaminen), siitä seurannut uutisointi ja spekulointi samoin kuin julkisen suremisen uutisoiminen (liminaali) ja hautajaiset (takaisin liittämisen). Viimeinen vaihe on järjestyksen palauttamista sekavaan tilaan, joka erottamisen seurauksena on tapahtunut. (Couldry 2003, 33–34, 71–72.) Rituaalit ovat ehdottomasti ajallisesti ja paikallisesti sidonnaisia. Vaikka teoreettiset mallit rituaalien toiminnasta ovat hyviä

niiden tarkastelussa, painotan kuitenkin, että rituaaleja tulee tarkastella aina kontekstissaan. Mediarituaalit sisältävät ja edellyttävät kahta elementtiä: yhteisön (communitas) täytyy osallistua rituaalin harjoittamiseen, ja ritualistinen toiminta on yhteisön koossapysymisen edellytys. Rituaalit muistuttavat yhteisön jäseniä (tässä tapauksessa) pyhän merkityksestä ja yhteisön olemassaolon tärkeydestä (ks. esim. Berger 1969, 40). Rituaali on rikas, sosiaalinen, toiminnallinen ja arvottava ilmiö.

Turner tarkoittaa communitasilla yksilöiden välistä, hierarkiatonta yhtenäisyyttä. Communitasin vastapuoli on hiljalleen ajan kuluessa muodostuva rakenne, joka tuo communitasin luomiin yhteyksiin normit, hierarkiat ja säännöt, jotka säätelevät käyttäytymistä ja muuta toimintaa. Communitas ja rakenne ovat saman ilmiön kaksi eri puolta, joiden kuitenkin täytyy olla olemassa, jotta yhteisö voi olla olemassa ja toimia tavoitteellisesti: Communitas ilman rakennetta tarkoittaa, että yhteisö vähitellen hajoaa organisoimattomuuteensa. Rakenne ilman communitasta puolestaan tarkoittaa, että yhteisö tuhoutuu hiljalleen kiintymyssuhteiden puutteen vuoksi. (Turner 2007, 152–154.) Ystävyyssuhteissa kyse on pitkälti ensimmäisestä, koska niissä ollaan tasavertaisia, ja ne perustuvat välittämiseen ja keskinäiselle ymmärrykselle. Kun suhteet alkavat muuttua monimutkaisemmiksi useiden henkilöiden kesken, tarvitaan rakennetta, jotta ryhmä pystyy toimimaan. Communitas on siis yhteisöä koossapitävä liima, joka tekee yhteisön jäsenten välisistä suhteista inhimillisiä, ja rakenne puolestaan tarjoaa näille suhteille toimivat olosuhteet ja toimintamallit.

Riitit ja rituaalit ovat keskeisiä pyhää representoitaessa. Mary Douglas toteaa, että ”rituaalit auttavat keskittämään huomiota ajattelun kehysten avulla: ne elähdyttävät muistia ja liittävät nykyiseen siihen kuuluvan menneen.” (Douglas 2000, 119.) Rituaalit toimivat siis ajassa yhdistäen menneen, nykyisyyden ja kenties tulevan. Ne edustavat jatkumoa, jolla ylläpidetään yhteisön historiaa, nykyhetkeä ja tulevaisuutta, mikä tekee niistä yhteisön kannalta elintärkeitä. Media-antropologit ovat siirtäneet rituaalin käsitteen omalle kentälleen ja pyrkineet tutkimaan sen muotoa nykymediassa. Rituaali ja riitti ovat mediakentällä erilaisia kuin klassisten tutkijoiden (Douglas, Turner) aineistoissa, joissa käsitellään pääasiassa alkuperäiskansojen uskonnollisia siirtymäriittejä, mutta rituaalien merkitys ei kuitenkaan ole vähentynyt. Päinvastoin rituaalit koetaan tärkeäksi mediatutkimuksen osaksi, jota ilman ei median toimintaa kenties voi kuvata. Liminaalitila modernissa kontekstissa on kenties vaikeasti havaittavissa, mutta sen paikantaminen nykytutkimuksessa on mielestäni sitäkin tärkeämpää.

Koska rituaalit ovat yhteisöä yhdistäviä, uudistavia ja vahvistavia kulttuurisia käytänteitä, on selvää, että media omassa toiminnassaan *ritualisoi* (Coman 2005, 48–52; Couldry 2005, 63–65) tapahtumia. Ritualisaation avulla median toimintaa voidaan tarkastella suhteessa ympäristön uskomuksiin, kategorioihin ja toimintaan, jotka mahdollistavat rituaalien harjoittamisen. Rituaaleja on usein mystifioitu, vaikka todellisuudessa niissä on kyse tapojen, rajojen ja kategorioiden uudistamisesta. (Couldry 2005, 63–64.) Mediatutkija Nick Couldryn (2003, 25–27, 29–30) mukaan olennainen osa rituaaleja on kehystäminen. Rituaaleissa on aina kyse jostain laajemmasta asiasta kuin miltä päällepäin vaikuttaa. Kehys on muotti, jossa rituaalin ulkoiset puitteet näyttäytyvät sellaisena kuin ne ulkoisesti ovat, mutta rituaalin varsinainen sanoma on niiden takana. Rituaalit ovat sidottuja jaettuihin sosiaalisiin arvoihin, joita ne edustavat. Mediarituaaleista Couldry toteaa, että ”ne ovat tärkeimpien mediakategorioiden ja -rajojen muodollisia toimintoja, jotka kehystävät ja viitoittavat laajaa median arvomaailmaa”. Mediarituaalit toteutuvat ennen kaikkea suhteissa, joita niissä luodaan. Niinpä rituaalit luovat suhteiden kautta sosiaalista järjestystä, ja rituaalien sosiaalisen järjestämisen voima piilee siinä, että niissä tunnustetaan epäjärjestyksen mahti (Douglas 2000, 156). Rituaaleilla toisin sanottuna tehdään järjestyksestä luonnollinen osa todellisuutta sen sijaan, että sitä perusteltaisiin korostetusti (Couldry 2005, 65). Pascal Lardellier (2005, 75) listaa viisi mediarituaalien funktiota: Ensimmäinen tehtävä on *todistaa* tapahtunut, toinen *monumentalisoida* se, kolmas tehtävä on *legitimoida*, neljäs *vektoroida* tapahtuma eli saattaa se laajan yleisön tietouteen. Viidentenä tehtävänä Lardellier näkee tapahtumien *dramatisoimisen*. Mihai Comanin (2005, 50–52) mukaan rituaalien merkitys on siinä, että journalistit voivat niiden avulla toimia kulttuurin edustajina asioissa, jotka yhteisö kokee merkittäviksi. Rituaalien avulla voidaan halutuille tapahtumille antaa erityismerkityksiä ja -rooleja korostamalla niiden symbolista sisältöä. Coman toteaa, että ritualisaatio on yksi tehokkaimmista tavoista korostaa journalistista auktoriteettia yhteiskunnassa.

Oman tutkielmani kannalta rituaalien kiinnostavuus on ensisijaisesti niiden yhdistävässä luonteessa: pyhä on kollektiivinen symboli, joten pyhittämiseen tarvitaan yhteisö, joka puolestaan näkyy parhaiten rituaaleissa. Rituaalit ovat siis yhteisön ilmentämisen muotoja, ja aineistossani yhteisö näkyy selvimmin mielipideosastolla. Artikkeleissa asioille annetaan jaettuja merkityksiä, jotka ilmentävät yhteisön arvostuksia ja identiteettiä. Aineistossa elävä yhteisö rakentaa tällä tavalla moraalisia symboleita, jotka kuvaavat sitä ja peilaavat yhteisöä sellaisena kuin se on. Prinsessa Dianan kuoleman tapaiset mediarituaalit jäivät aineistossani vähäisiksi sen vuoksi, että en koostanut aineistoa varsinaisista uutisista, vaan keskityin pääkirjoitussivuun ja mielipidekirjoituksiin. Joitain tapahtumia kuitenkin käytiin läpi, ja esittelen niitä analyysiluvussa 6.1.2. Ritualistisen tarkastelun

ensisijainen hyöty tutkielmassani on se, että rituaalien tunnistamisen avulla voidaan tunnistaa aineistossa elävä(t) yhteisö(t), joka jakaa merkityksiä ja näin ollen neuvottelee todellisuuden luonteesta. Yhteisön kollektiiviset arvostukset nousevat parhaiten esille juuri rituaaleissa, sillä ne paljastavat selkeimmin arvostuks(i)en kohteet. Rituaali on peruste sille, miksi katson, että mediassa ylipäänsä on yhteisöjä, joita ilman pyhä ei voi todeta olevan olemassa (ks. luku 3.2.1.).

4. METODISET TYÖKALUT JA TUTKIMUKSEN TEKEMISEN VAIHEITA

4.1. Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseeni kuuluu aineiston laadullinen analyysi, jossa pyritään ottamaan huomioon tutkielman kokonaisvaltainen luonne, kun aineistoa tarkastellaan tieteellisesti. Pertti Alasuutari (1999, 39–44, 52, 55) toteaa, että laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on ratkaista arvoitus tarkastelun alla olevan aineiston pohjalta. Tämä tapahtuu havaintojen pelkistämisen avulla: teoreettisen viitekehyksen tarjoaman näkökulman avulla yhdistellään asioita, joita aineistossa havaitaan. Näin saadaan sääntöjä, joilla kokonaisuuksia voidaan selittää ja jotka pätevät koko aineistoon. Alasuutarin mukaan laadullisessa analyysissä pyritään tuottamaan selityksiä, jotka eivät jätä sijaa poikkeuksille, vaan luovat yhtenäisen kokonaisuuden, johon koko aineisto voidaan peilata. Aineistosta pelkistetään asiat yksinkertaiseen muotoon siten, että niitä voidaan helposti tulkita. Erityisen tärkeitä ovat aineistossa havaittavat poikkeukset, koska ne pakottavat muokkaamaan tulkintaa niin, että se pätee myös niihin. Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että sen sijaan, että pyrittäisiin rakentamaan yleistettävissä olevia kaavoja, ilmiöitä tarkastellaan konteksteissaan, vaikka toisinaan analyysissä voi ilmetä myös universaaleja selitysmalleja.

Tulkinnan myötä aineistosta rakennetaan konstruktio todellisuudesta. Lienee hyödytöntä käydä tässä yhteydessä keskustelua siitä, onko objektiivista todellisuutta olemassa, ja jos on, millainen se on. Sosiaalisessa konstruktivismissa (luku 3.1.) painotetaan nimenomaan sitä, että todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta, ja itse tulkitsen sen myös niin, että todellisuuden luonne riippuu tarkastelijasta kontekstissaan. Tieteen keinoin pystymme luomaan ainoastaan kuvauksen siitä, millaisen käsityksen saamme asioista aineiston kautta. Siispä tässä tutkielmassa rakentamani konstruktio luo yhdenlaisen käsityksen asioiden muodosta, luonteesta ja rakenteesta, mutta se, vastaako tämä kuvaus laajasti jaettua käsitystä todellisuudesta, on toinen, kenties jatkotutkimuksen arvoinen kysymys. Niinkin abstrakteja asioita kuin arvoja tutkittaessa tulkinnan osuus on valtava, koska arvoja ei voi osoittaa sormella olemassa oleviksi, vaan ne täytyy löytää rivien välistä, tässä tutkimuksessa lähes kirjaimellisesti. Laadullista tutkimusta tehtäessä on otettava huomioon tulkinnan suhteellisuus, koska universaalien totuuksien olemassaolo laadullisen tutkimuksen alalla on kyseenalaista (vrt. Alasuutari 1999, 91–113; ks. myös Jokinen & Kovala 2004, 85).

Tutkielmani lievä vertaileva ote syntyy siitä, että aineistoni on kahdesta eri mediumista hankittua, ja näin ollen niiden voi olettaa representoivan kahta erilaista näkemystä arvomaailmasta ja pyhästä. Toisin sanoen voisi puhua kahdesta toisistaan poikkeavasta kulttuurisesta puhetavasta, jotka kuitenkin toimivat samassa yhteiskunnassa ja joiden uskon jossain määrin sisältävän yhtenäisiä aineksia. Erot *Helsingin Sanomien* ja Yleisradion välillä syntyvät jo siitä, että toinen on julkisin rahoin ylläpidetty, koko kansalle suunnattu mediayhtiö ja toinen sen sijaan kaupallinen, tulonsa muilla keinoin hankkiva yhtiö. Olen luvussa 2.3. esitellyt Yleisradion arvomaailmaa ja *Helsingin Sanomien* liberalistiseksi ja urbaaniksi (Rahkonen 2007, 14, 19) määritelty arvomaailma puolustaa sanan- ja yksilönvapautta. Vertailevaan tarkastelutapaan kuuluu myös valitsemieni mediumeiden tavoitavuus, mitä tulee yleisöön. Yle katsoi vuosina 2010–2011 tavoittaneensa television välityksellä päivittäin 74 % yli 4-vuotiaista (Yleisradio 2012f [online]) ja *Helsingin Sanomien* vastaavat luvut olen jo esitellyt edellä (ks. luku 2.3.). Olennaista on, että Yle pyrkii profiloitumaan koko kansan mediana, kun taas *Helsingin Sanomat* on kaupallisen yhtiön tuottama sanomalehti. Tämän kahdesta lähteestä hankitun aineiston sisällä käydään keskustelua arvoista, jotka ovat vertailevan kulttuurintutkimuksen ja oman tutkielmani keskeinen kiinnostuksen kohde. Suomalainen kulttuuri on verrattain homogeeninen, joten tältä kannalta erojen löytäminen näiden kahden aineiston välillä on mielenkiintoista. Suomalaisen kulttuurin jonkinasteinen yhdenmukaisuus pohjaa siihen, että yhteiskunta ei perustu eriyttäville luokkajajoille tai ole kovinkaan elitistinen verrattuna esimerkiksi joihinkin Keski-Euroopan maihin. (Jokinen & Kovala 2004, 84.) Keskityn vertailun osalta kuvaamaan sitä, mitkä ovat aineistossani yhtenäisiä piirteitä ja mitkä erityisiä sekä miten näitä kategorioita rakennetaan (ks. Gordon & Lahelma 2004, 100–101).

Ensisijaisena tutkimusmetodina käyttämäni diskurssianalyysi sopii sekä tekstimuotoisen että suullisen materiaalin analysointiin erinomaisesti. Diskurssintutkimus perustuu ajatukselle todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta, ja koska kieli on hyvin vahvasti sidoksissa todellisuuden konstruktion, paljastaa sen tutkiminen jotain olennaista ihmistoiminnasta ja -ajattelusta. Kielellä merkityksellistetään asioita – asioilla on nimi, vaikka kielikohtaisia eroja on toki olemassa, eikä kaikissa kielissä ole sanoja kaikille asioille ja ilmiöille: kieli on kulttuurisidonnainen. Paitsi paikkaan kieli on vahvasti sidoksissa myös käyttöhetkeen, sillä joka kerta kun puhumme, merkityksellistämme käsillä olevan hetken kielen avulla. Diskurssintutkimus on paitsi kielen myös yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimisen väline, ja sen avulla tutkitaan vuorovaikutuksen ulottuvuuksia monilla eri tasoilla. Kielellä on useita eri tehtäviä, joista vain yksi on varsinainen viestiminen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12–15.) Diskurssintutkimusta voidaan käyttää monin tavoin, ja

omassa tutkimuksessani sovellan sitä erityisesti yhteiskunnallisten elementtien tarkasteluun (ks. esim. Turunen 2011, 76).

Tarkastelen tutkielmassani kriittisen diskurssintutkimuksen avulla kielen sosiaalisia ulottuvuuksia, joihin kuuluvat mm. representaatiot, identiteetit ja valtakysymykset. Diskurssintutkimuksessa on myös kaksi muuta tasoa: tekstuaalinen ja diskursiivinen, ja vaikka näitä kolmea on pyritty tuomaan yhteen, keskityn omassa tutkimuksessani erityisesti sosiaaliseen tasoon. Sanavalinnoilla on suuri merkitys, kun tulkitaan mitä puhuja haluaa oikeastaan sanoa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 16–19; ks. myös Fairclough 1997, 39–44.) Koska sanomalehdissä on kuvien ohella painettua tekstiä, niiden kirjoittajat ovat tarkkaan harkinneet, mitä haluavat viestiä. Tämä tekee diskurssintutkimuksesta erityisen hedelmällisen metodin painettua aineistoa tutkittaessa: kirjoittaja on julkaissut artikkelin omalla nimellään ja on omassa tutkimusaineistossani usein tehtävään koulutettu viestinnän (pääkirjoitukset) tai jonkin muun alan ammattilainen (asiantuntijakirjoitukset pääkirjoitussivulla).

Diskurssintutkimuksessa on erityisen tärkeää ottaa huomioon konteksti, jossa toimitaan. *Helsingin Sanomat* on tarkoin seurattu sanomalehti, jonka linjaukset saavat suuren painoarvon suomalaisessa yhteiskunnassa. Yleisradio puolestaan on koko kansalle tarkoitettu monimediainen yhtiö, jonka päämääränä on tarjota ohjelmia kaikille vailla kaupallisia tavoitteita (Wessberg 2005, 25–26). Median toiminnassa on kyse yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, jonka yksi tärkeimpiä välineitä on kieli (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18). Kielen mielenkiintoisimpia puolia on se, että yhdellä lauseella saattaa olla valtava vaikutus yhteiskunnassa. Humanistina olen itse aina ihmetellyt pörssimaailman ihmeellisyyksiä, joita ohjaavat vaikutusvaltaisten ihmisten mielipiteet. Tuntuu järjettömältä, että niin suuri ja monimutkainen systeemi perustuu silkalle retoriikalle, mutta juuri pörssissä näkyy kielellä vaikuttamisen voima ja kielen ja vallan läheisyys. Paitsi että kieli vaikuttaa yhteiskuntaan myös yhteiskunta vaikuttaa kieleen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 20).

Diskurssin käsite on monesti epäselvä tai hankalasti hahmotettavissa. Diskurssintutkijat Anne Pietikäinen ja Sari Mäntynen määrittelevät diskurssin ”suhteellisen vakiintuneeksi kielenkäytöksi tietystä tilanteesta ja tietyllä tavalla” (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25). Diskurssi on ikään kuin rivien välissä oleva jaettu käsitys tietystä asiasta tai ilmiöstä kontekstissaan, ja sen merkitys on aina suhteessa kulloiseenkin kontekstiin. Se voi olla viestintää missä muodossa tahansa, mutta olennaista on, että se on osa sosiaalista toimintaa. Diskurssintutkijan tulee itse määritellä oman tutkimuksensa diskurssit analyysivaiheessa, sillä mitään tyhjentävää määritelmää diskurssien sisällölle ei ole.

Diskurssin käsite on hyvin joustava ja siksi verrattain käyttökelpoinen. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25–26, 28.) Diskurssin käsitteestä ei siis ole syytä ahdistua, vaan nähdä se hyvin käyttökelpoisena työkaluna, jota kukin voi hyödyntää haluamallaan tavalla. Itse käytän käsitettä saadakseni esille ja kategorisoidakseni ne tavat, jolla pyhästä puhutaan.

Diskurssi ja diskurssintutkimus toimivat tutkielmassani metodisina työkaluina, joita käytän havaitakseni teksteissä ilmeneviä säännönmukaisuuksia. Diskurssi on analyyttinen apuväline, jonka avulla voidaan osoittaa yleisiä käsityksiä, joita usein saatetaan pitää ääneenlausumattomina totuuksina. On selvää, että diskurssien avulla sekä (tässä tapauksessa) tekstien kirjoittajat että tutkija omassa analyysissään rakentavat käsitystä todellisuudesta, joka on luettavissa rivien välistä usein oletuksina, jotka muiden uskotaan tiedostaen tai tiedostamattomasti jakavan. Itsereflektio on tässä tapauksessa erityisen tärkeää, sillä itsestänselvyydet eivät usein ole itsestänselvyyksiä, kun siirrytään oman mukavuusalueen ulkopuolelle. Asetelma edellyttää jaettua todellisuutta lukijoiden ja kirjoittajan välillä. Jos nämä todellisuudet eivät kohtaa, syntyy ristiriitoja. Diskurssintutkimuksen tarkoituksena on osoittaa oletuksia, joille pohjaamme käsityksemme muista ihmisistä, ympäröivästä todellisuudesta sekä asenteita ja odotuksia, joita tiedostaen tai tiedostamatta asetamme ympäristöllemme. Diskurssintutkimus vaatii aineiston syvälukua useaan kertaan ja läpikotaisin, jotta omat käsitykset aineiston ja ympäristön suhteen voi eritellä edes osittain. Diskurssintutkimus helpottaa erityisesti tässä tehtävässä, sillä se auttaa nostamaan esille sekä omia että teksteissä esiintyviä reifikoitumia.¹⁹

Diskurssianalyysin oppeihin kietoutuva lähiluku on laaja käsite analyysityypille, jonka keinoin pyritään tarkastelemaan tutkimusaineistoa kokonaisvaltaisesti ja tuottamaan geertziläisittäin *tiheä* kuvaus tarkastelun alla olevasta aiheesta (Geertz 1973). Lähiluvussa pyritään tarkastelemaan tekstiä itsenäisenä kokonaisuutena, joka on metodisesti irrotettu erilleen ympäristöstään. Tämä on analyysin kannalta olennaista, jotta tekstin sisältöön päästään käsiksi tehokkaasti. (Pöysä 2010, 331–333, 335–337.) Tutkielmassani lähiluku toimii diskurssianalyysin ohella välineenä, jonka avulla voin tarkastella aineistoa erilaisissa konteksteissa ja eri tasoilla. Pelkän kriittisen diskurssianalyysin käyttäminen saattaisi johtaa yksiulotteiseen analyysiin, mutta erilaisten näkökulmien muodostaminen metodisten työkalujen avulla tiheä kuvaus on mahdollista. Vaikka

---

¹⁹ Suomalaisessa diskurssintutkimuksessa ovat erityisesti ansioituneet tutkijat Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen, joiden kaksi teosta *Diskurssianalyysin aakkoset* (1993) ja *Diskurssianalyysi liikkeessä* (1999) ovat erinomaisia ohjekirjoja diskurssianalyysiin tutustuvalla. Lisäksi samat kirjoittajat ovat vuonna 2012 julkaisseet teoksen *Kategoriat, kulttuuri & moraalit. Johdatus kategoria-analyysiin*, joka jatkaa diskurssianalyysin osoittamaa linjaa sosiaalisten elementtien tutkimisessa.

metodeilla on paljon yhteistä, koen, että tutkielmassani lähiluku palvelee mikrotason tekstianalyysiä ja kriittinen diskurssianalyysi puolestaan peilaa yhteiskunnan ja aineiston suhteita ja avaa niiden välistä sidoksisuutta.²⁰ Monimetodisuus on keino saada kaikki mahdollinen tieto irti tutkittavasta ilmiöstä (Alasuutari 2011, 25), ja sen vuoksi tiheän kuvauksen edellytys.

4.2. Tutkimuksen tekemisen vaiheita ja tutkielman etiikasta

Kuten jo aiemmin tutkielmassa esitin, pyhä ei ilmiönä lähtökohtaisesti ole stabiili. Olen valinnut tutkimusaineistoksi *Helsingin Sanomien* pääkirjoitussivulla sekä yleisönosastolla vuosina 2011–2012 kirjoitettuja artikkeleita ja Yleisradion Ajankohtaisen kakkosen Teemailtoja saadakseni kuvattua kahden eri mediatalon esittämää arvokeskustelua. Koska pyhä liittyy taustaltaan tiiviisti uskontoon (Anttonen 1996, 54), on selvää, että uskonnollinen pyhä nousee esille myös omassa tutkielmassani, vaikka se ei yksinomaan ole tutkimukseni teema. Pysin tunnistamaan teksteistä pyhää kaikissa sen ilmenemismuodoissa (uskonnollinen, sekulaari) tässä tutkimuksessa esittämieni pyhää koskevien määritelmien pohjalta. Omat lähtökohtani luvussa 3. esittelemiini tutkijoihin verrattuna ovat sikäli erilaiset, että he kentälle mennessään ovat pyrkineet löytämään selityksen sille, miksi se, mikä on pyhää, on pyhää. Itse taas lähdin kentälle etsimään sitä, mistä ilmiöistä, asioista tai esineistä aineistossani on havaittavissa pyhälle tyypillisiä ominaisuuksia, en niinkään selitystä pyhän olemassaololle. Pyhän olemassaololle on selvät sosiaaliset syyt (ks. erit. luku 3.2.4.), ja omalta osaltaan Mary Douglasin teoria selittää pyhän aineksen valikoitumista. Teoria kattaa kuitenkin vain konkreettiset asiat, kuten luontokappaleet, seksuaalisuuden ja muut asiat, jotka ovat käsin kosketeltavissa. Abstrakti pyhä sen sijaan ilmenee ideaaliuniversumissa (ks. luvut 6.2.1.–6.2.4.), jolloin tällainen tulkinta ei ole riittävä. Tavoitteenani on tässä tutkielmassa kiinnittää huomioita asioihin, jotka ovat jaettuja, usein ääneenlausumattomia totuuksia (vrt. diskurssi), joita johdonmukaisesti arvostetaan ja jotka rakentavat yhteisöstä moraalisen kokonaisuuden (Lynch 2012, 133).

Helsingin Sanomien pääkirjoitussivun artikkelit koen mielekkäiksi tutkimuskohteiksi siksi, että lehden muusta sisällöstä poiketen pääkirjoitussivulla kirjoitetaan selvästi kantaaottavia kirjoituksia, jotka määrittävät lehden arvoja. Sivulla on tyypillisesti 2–3 pääkirjoitusartikkelin lisäksi kaksi tai kolme vierailevaa asiantuntijakirjoittajaa. Mieliopideosaston kirjoituksista poiketen pääkirjoitusten ja

---

²⁰ Lisää lähiluvun käytännön toteuttamisesta runoanalyysissä, ks. Pöytä 2010, 338–355.

toisinaan myös asiantuntija-artikkeleiden tekijöinä ovat lehden omat toimittajat, mikä lisää niiden painoarvoa koskien lehden linjauksia. Mielipideosaston kirjoitukset puolestaan edustavat lukijakunnan reaktioita paitsi lehden myös ympäröivän yhteiskunnan tapahtumiin ja kannanottoihin. Ajankohtaisen kakkosen Teemaillat valikoituivat sen vuoksi, että ne ovat toisinaan herättäneet keskustelua myös *Helsingin Sanomissa* ja muussa mediassa. Ne käsittelevät usein käsillä olevia aiheita koskien erityisesti arvokeskustelua. On selvää, että tutkimuksessani Yleisradion osuus aineistossa on huomattavan kapea, sillä Yle tuottaa ohjelmia niin valtavasti, että yksistään ajankohtaisohjelmien tutkiminen on iso työ. Halusin saada tutkielmaani vertailevan otteen ja sen vuoksi valitsin käsillä olevat aineistot tutkimuksen kohteeksi. Toinen tärkeä seikka valinnalle oli se, että Yleisradio ja *Helsingin Sanomat* eivät kuulu samaan konserniin, jolloin ne lähtökohtaisesti ovat toisistaan riippumattomia. Aineiston tarkastelu painottuu *Helsingin Sanomiin*, koska Yleisradion kokonaismateriaali on niin laaja, että sen käsitteleminen yhdessä tutkielmassa on kenties mahdoton tehtävä. Ajankohtaisohjelmat tuovat kuitenkin aineistooni perspektiiviä, jota yhdestä mediumista koottu aineisto ei välttämättä tarjoa.

Tutkimuksen edetessä yhä selvempi median toimintaa kuvaava piirre on, että media kertoo tarinoita²¹. Tarinoiden kerronta näkyy varsinkin arvoista käytävässä keskustelussa ja näin ollen myös silloin, kun pyritään määrittelemään pyhää. Tarinoiden merkitys pyhän prosessissa on durkheimilaisittain kollektiivisessä sentimentissä. Koska media-aineisto on laaja, ja pyhä suuressa määrin tulkinnallinen kysymys, etsiessäni pyhää pyrin tunnistamaan sitä erityisesti Durkheimin kollektiivisen sentimentin sekä douglasilaisen rajojen vedon perusteella. Turnerilaisittain pyhän ritualistiselle ilmentämiselle on tieteessä osoitettu selvä pohja, ja Durkheimin kollektiivinen sentimentti puolestaan sopii erityisesti sekulaarin pyhän tunnistamiseen. Douglasilaisen rajojen vedon myötä syntyvän eheyden määritelmän hyöty on siinä, että pyhälle löytyy joku tekijä, joka yhdistää sitä kaikessa muodossa. Muutoin kaikenlaisen (mm. politiikka, talous, ym.) keskustelun voi tulkita halutessaan pyhäksi. Pyhä on ennen kaikkea arvokysymys, joka näkyy yhteisöissä. Tiivistetysti liitän pyhään viisi määrettä, joiden avulla tunnistan pyhää mediasta ja tarkastelen aineistoa: *kollektiivisuus*, *sentimentti*, *identiteetti*, *moraali* sekä *rituaali*, johon sisältyy rajojen veto ja sääntöjen asettaminen. Aineistossa näitä ilmaistaan retorisin keinoin, jotka usein ovat tunnepitoisia, yhtenäisyyttä luovia ja narratiivisia (ks. luku 6.1.1.). Pyhä on läheisesti yhteydessä moraaliin (Lynch 2012, 133), mikä on myös erinomainen tapa paikantaa pyhää hajanaisesta aineistosta.

---

²¹ Myyteistä ks. Ketola 1999; Coman & Rothenbuhler 2005; Lule 2005; Coman 2005.

Valmiiksi painettua, julkista aineistoa tutkittaessa tutkimuksen eettiset kysymykset eivät liity niinkään tutkimusaineiston julkistamiseen kuin tutkimusetiikkaan sinänsä. Sanomalehti, samoin kuin tv-ohjelma, on julkisesti jakeluun painettava aineisto, jolloin se on julkisesti saatavilla ja julkisesti käsiteltävissä eikä se näin ollen vaadi kummempaa salaisen tai julkisen tiedon välistä problematisointia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009 [online], 4, 8). Sen sijaan eettiset ongelmat tässä tutkimuksessa liittyvät tuotetun tutkimustiedon luotettavuuteen ja tutkijan asemaan suhteessa tutkimusasetelmaan, -aineistoon ja -kysymyksiin, toisin sanoen tutkimuskenttään.

Etnologiatieteissä viime vuosina yleistynyt trendi reflektoida pitkälle omaa tutkijanpositiotaan suhteessa kaikkiin tutkimuselementteihin on tärkeää. Kiinnostukseni median toimintaan ja sen luomiin mielikuviin on jatkunut pitkään, ja niinpä henkilökohtaisen mielenkiinnon muokkaaminen tieteelliseksi kiinnostukseksi ja omien mielipiteiden ja taustan jonkinasteinen etäännyttäminen vaatii paljon työtä. Vaikka tutkijalla on analyysia tehdessään apuna tieteellinen metodi ja työkalut, täytyy silti tietoisesti ohjata tutkijankatsettaan myös sellaisiin paikkoihin, joihin katse ei luontaisesti hakeudu. Nähdäkseni esimerkiksi media-aineiston analyysin tarkoitus ei ole niinkään rakentaa tutkijan omaan ajatteluun pohjaavia tulkintoja kuin luoda johdonmukainen selitys ja jopa yksinkertaistus teemoista, joita aineistosta nousee esille: tutkija nostaa aineistosta esille toistuvia puheentuottamisen tapoja sen sijaan, että pyrkisi lisäämään analyysiin omia näkemyksiään asioiden luonteesta.²² Tutkijan kokonaisvaltainen häivyttäminen täysin on mahdotonta, jolloin tutkimuksen vaiheiden avoin esittäminen on erityisen tärkeää.

Tutkielmani on analyysi kahdella tasolla: ensimmäisen kerran analysoin aineistoa kahlatessani läpi *Helsingin Sanomia* ja kerätessäni tutkimuskysymysteni kannalta relevantteja artikkeleita ja toisella kerralla käydessäni läpi valtavasta massasta valikoituneita tekstejä. Artikkeleita valitessani pyrin tunnistamaan pyhää teoreetikkojen määrittelyjen (ks. edellä: pyhän määrittely kollektiivisen sentimentin, identiteetin ja moraalikäsitysten rakentumisen sekä rituaalin avulla) mukaisesti. Koin tärkeäksi, että tutustun ensin teoreettiseen kirjallisuuteen ja vasta sen jälkeen *Helsingin Sanomien* artikkeleihin: pyhä teoreettisena ilmiönä on sen verran haastava, että ilman teoreettista taustaa en olisi pystynyt löytämään tutkimuksen kannalta relevantteja artikkeleita. Ensimmäisen vaiheen analyysissa kävin lehtiä läpi tiheällä haravalla, mikä tarkoittaa sitä, että jos olin havaitsevinani artikkeleissa edes hieman edellä esitettyjen määreiden piirteitä, valikoin ne aineistooni, jotta

---

²² Tämän tutkielman tarkoituksena on siis luoda ”pyhän yksinkertaistus”, jonka avulla voidaan kenties ymmärtää vähän enemmän pyhästä ilmiönä.

aineisto olisi mahdollisimman kattava. Eräät artikkelit puolestaan päätyivät aineistooni automaattisesti (kaikki uskontoa sekä esimerkiksi muita ideologioita käsittelevät artikkelit samoin kuin artikkelit, joissa pyhä mainittiin sanana). Kandidaatintutkielmani ansioista minulla oli valmiiksi jonkinlainen käsitys median toiminnasta ja erilaisista diskursseista, joilla asioista puhutaan, joten kokemuksesta oli suuri hyöty haravoidessani materiaalia. Voisi sanoa, että vain harvat artikkelit tippuivat tiheän haravan väleihin (näitä olivat esimerkiksi tiukan asiapitoiset, vaikkapa taloutta käsittelevät artikkelit), mistä johtuu aineiston valtava määrä (1500 artikkelia): en halunnut olla aineiston karsimisen suhteen liian kriittinen, jotta voisin analyysin edetessä löytää yhä uusia piirteitä raaka-analyysin jälkeen. Luonnollisesti aineistossa on teemoja, joiden toistuvuuden huomasin vasta karsimisen edetessä, mutta toisaalta aineistossa on paljon teemoja, joihin osasin kiinnittää huomiota vasta toisen vaiheen analyysin edetessä. Tiheän haravan merkitys on mielestäni juuri siinä, että tutkija oppii aineistostaan analyysin edetessä yhä enemmän, ja tutkimusintressien kannalta olennaisen materiaalin puuttumista saattaa olla vaikea korvata jälkikäteen.

Analyysin toinen vaihe tiivistyy luvussa 6. Yksi edellä mainitsemistani teemoista, jotka aukenivat minulle vasta analyysin edetessä, on ihmisruumiin rajaaminen hengen turvaamiseksi (luku 6.1.3.). On hämmästyttävää, missä määrin Mary Douglasin (luku 3.2.2.) käsitykset ihmisruumiin ja yhteiskunnan yhteneväisyyksistä pitävät paikkansa omassa aineistossani: ihmisen henkiset ongelmat, jotka näyttäytyvät ihmisruumiin ongelmina, ovat yhteiskunnan ongelmia ja samoin henkinen hyvinvointi näyttäytyy ruumiin hyvinvointina ja sitä myöten yhteiskunnan hyvinvointina. Ihmisruumis heijastaa yhteiskuntaa, ja ruumista rajataan voimakkaasti aivan samalla tavalla kuin valtioita rajataan sekä ideologisella että konkreettisella tasolla. Toisen vaiheen analyysi avasi minulle uudella tavalla etenkin tätä näkökulmaa pyhän rakentumiseen, mutta myös vahvisti joitain käsityksiäni etenkin *Helsingin Sanomien* diskursseista. Vertailun kannalta olisi ollut hyvin mielenkiintoista ottaa tarkasteluun täysin vastakkaista ideologiaa ajava julkaisu, jolloin tulokset olleet kenties täysin toisenlaisia. *Helsingin Sanomien* asema Suomen suurimpana päivälehtenä ja liberaalien länsimaisten arvojen edistäjänä korostuu tässä tutkimuksessa, jolloin analyysini kuvaa ehdottomasti vain tätä aineistoa. Analyysi on verrattain yksinkertaistava, mutta olen nostanut esille tärkeimpiä teemoja ja pyrkinyt pitämään katseeni avoimena uusien ilmiöiden suhteen. Aineiston laajuuden vuoksi on selvää, että kaikkiin yksityiskohtiin en ole pystynyt tarttumaan, joten analyysi on (jossain määrin yleistävä) kooste ja rakennelma suurista teemoista, joita aikavälillä 12.10.2010–20.9.2011 nostettiin keskusteluun.

Kenties haastavinta tässä tutkielmassa ja media-aineiston analysoimisessa on keskittyä käsittelemään pelkästään niitä asioita, joita itse aineisto käsittelee, ja säästää henkilökohtainen yhteiskuntakritiikki toisiin yhteyksiin. Ajatukset lähtevät aineistoa lukiessa helposti harhailemaan analyysin kannalta epäoleellisille alueille, joten tiukka pysyminen aiheessa ja itsensä muistuttaminen tutkielman tavoitteista tuli tarpeeseen useaan otteeseen tutkielmanteon aikana. On selvää, että tutkimus on tekijänsä näköinen ja usein kertoo itse tutkijasta yhtä paljon (ellei enemmän) kuin itse tutkimusaiheesta. Aineistoni sisältää eräänlaisen kuvauksen ihmisyydestä kontekstissaan. Tällaisen aineiston äärellä tuntee houkutusta vetää laajoja johtopäätöksiä ihmisen toiminnasta, mutta pidän tästä huolimatta tarkasti kiinni tutkimukseni tavoitteesta luoda tiheä kuvaus tutkimusaiheesta. Filosofiset pohdinnat kuuluvat toisille tieteenaloille, kun taas oma tehtäväni on yksinkertaistaa asiat muotoon, jossa niistä voidaan teoreettisella tasolla tarkastella.

5. UUTISKATSAUS

5.1. Katse aineistoon

Tutkimukseni aineisto rajautuu kahden suuren mediatapahtuman ympärille. Näitä olivat Ajankohtaisen kakkosen Teemailloista Homoilta (12.10.2010) ja Vihailta (20.9.2011). Ajankohdalle sijoittuva jakso oli sikäli vaiherikas ja tutkimuksen kannalta erikoisen mielenkiintoinen, että sen aikana käytiin läpi suuri määrä sekä kansainvälisiä kriisejä että kotimaisia puheenaiheita. Ajankohdan valikoituminen tutkimusaineiston hankkimiselle johtui osittain paitsi tästä myös siitä, että kandidaatintutkielmassani tarkastelin Homoillasta käytyä keskustelua *Helsingin Sanomissa*. Halusin kuitenkin laajentaa aineistollista näkökulmaa pro gradu -tutkielmaani varten, jolloin katsoin tarpeelliseksi pidentää myös analysoitavaa aikajaksoa. Vihailta järjestettiin noin vuoden kuluttua Homoillasta, joten se toimii oivana päätepisteenä aineistolle ajallisesti. Merkittäviä kansainvälisiä tapahtumia aineiston kattamana ajanjaksona olivat arabikevät, jolla viitataan Tunisiasta alkaneeseen arabimaiden vallankumousaaltoon, Japanissa tuhoa aiheuttanut tsunami, jonka seurauksena Fukushiman ydinvoimalat kärsivät vakavia vaurioita ja radioaktiivista ainesta levisi laajoille alueille sekä Norjassa Utøyan saarella tapahtunut joukkomurha, jonka tekijä, Anders Behring Breivik, tuomittiin elokuussa 2012 vankeuteen. Suureksi uutiseksi nousi myös terroristijohtaja Osama bin Ladenin kuolema, josta tehtiin USA:ssa pitkälti poliittinen kysymys ja jonka uumoiltiin vaikuttavan lopputulokseen vielä syksyn 2012 presidentinvaaleissa.

Kotimaisista aiheista runsaasti mielipiteitä herätti homokeskustelu, joka voidaan jakaa kahteen aaltoon: ensin kohua aiheuttivat syksyllä 2010 TV2:n Homoilta ja etenkin kristillisdemokraattien puheenjohtajan, Päivi Räsäsen kommentit kyseisessä ohjelmassa ja myöhemmin keväällä 2011 kristillisten järjestöjen (Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys, Kansanlähetys sekä Suomen Ev.lut. Opiskelija- ja Koululaislähetys) *Nuotta*-lehden julkaisema Älä alistu -kampanja, jossa konversion kokenut Anni kertoi oman tarinansa heteroksi tulemisesta. Lisäksi Suomessa käytiin eduskuntavaalit, joissa Perussuomalaiset sai poikkeuksellisen suuren äänimäärään ja sekoitti suomalaista poliittista kenttää. Eduskuntavaalien yhteydessä yksi keskeisimmistä vaaliteemoista oli Euroopan talouskriisi, joka omalta osaltaan vaikutti Perussuomalaisten suureen äänimäärään. Huonojen talousnäköymien aikana arvot nousevat keskustelussa keskiöön, ja tässä tapauksessa poliittisista puolueista konservatiivisin selvästi hyötyi talouskriisistä. Historiallisesti tarkasteltuna

poikkeuksellista oli myös Suomen kaikkien aikojen toinen maailmanmestaruus jääkiekossa keväällä 2011, joka myös omalta osaltaan vahvisti kansallistuntoa ja tällä tavalla vaikutti suomalaisiin voimakkaasti.

Aineistoa käsitellessäni olen alkuun pyrkinyt jakamaan *Helsingin Sanomista* keräämäni aineiston ryhmiksi ja antamaan jokaiselle ryhmälle sitä kuvaavan otsikon laadullisen tutkimuksen edellyttämällä tavalla (Uotinen 2008, 142–144). Rajaukseni perusteella (ks. luku 4.2.) artikkeleita kertyi yhteensä n. 1500 kappaletta, joten runsaudenpulan vuoksi olen merkinnyt lähteisiin vain ne artikkelit, joihin olen erikseen viitannut tai joita olen lainannut suoraan. Eri aiheiden ja tapahtumien näennäinen sekalaisuus on todella vain näennäistä. Aiheissa on otsikoiden erilaisuudesta huolimatta havaittavissa samankaltaisia piirteitä, jotka kulminoituvat arvokeskusteluun.²³ Aineistossa on nähtävissä yli aihe rajojen tendenssejä, jotka määrittävät paitsi median tapaa toimia myös rajauksia, joita asioiden välille vedetään. Rajat ja niiden vetäminen kansallisella, yksilöllisellä ja universaalilla tasolla puhuttaa sekä tiedostetusti että tiedostamattomasti. Usein kategorisointi on sisällytetty teksteihin ääneen lausumattomina faktoina, ja näiden faktojen esiintuominen on yksi tärkeimmistä tehtävistäni tutkielmassa. (Ks. erit. luku 6.1. alalukuineen.) Aineistoni suuri määrä palvelee nähdäkseni nimenomaan kriittisen diskurssianalyysin tavoitteita (ks. luku 4.1.): laajan kokonaisuuden yhteydet ympäristöön ovat määrällisesti pieneen aineistoon verrattuna selkeämmin sekä havaittavissa että perusteltavissa.

Suurista koko aineistoa yhdistävistä teemoista tärkeimmät näkyvät mm. globaalien katastrofien, kuten Fukushiman onnettomuuden ja Norjan joukkosurman yhteydessä, koska tällaiset tapahtumat ovat omiaan herättämään myös kansallista keskustelua siitä, mikä on tärkeää. Yksittäisten tapahtumien taustalla vaikutti ja vaikuttaa edelleen kansainvälinen talouskriisi, jonka seurauksista ja suunnasta voidaan esittää vain valistuneita arvauksia. Talouskriisin yhteydessä puolestaan puhutaan paljon solidaarisuudesta ja siitä, kuinka pitkälle tätä arvoa ollaan kansainvälisessä mitassa valmiita toteuttamaan. Samoin suvaitsevaisuus on yksi suuri, läpi aineiston kantava tema, ja artikkeleissa käydään pohjimmiltaan keskustelua mm. siitä, millainen (hyvä) ihminen on, miten hän toimii ja mitkä hänen tavoitteensa elämässä ovat. Keskustelu kulminoitui mm. ihmisoikeuksien, arvokeskustelun, ihmisarvon, ympäristön, itsemääräämisoikeuden ja loukkaamattomuuden, islamin sekä evankelisluterilaisen kirkon, tasa-arvon, vihapuheen ja monikulttuurisuuden sekä urheilun ympärille. Nämä laajat teemat olen edelleen jakanut pienempiin osioihin, ja tutkielman

---

²³ Tutkielman kannalta olennainen sivistyssanakirjan määritys arvolle: *Arvot*: seikkoja, joita ihminen pitää hyvinä, tavoittelemisen arvoisina, arvomaailma, joka ohjaa ihmisen elämää'. (MOT Gummerus [online].)

analyysiosiossa (luku 6. alalukuineen) avaan ensin rajaamisen tapoja (luku 6.1.) ja sen jälkeen luon katsauksen pyhän hierarkioihin (luku 6.2.).

5.2. Homokeskustelusta eduskuntaan

Kyllä mä ajattelen, että tässä jos missä asiassa Raamattu on kyllä erittäin selkeä. Et mä en ymmärrä sitä, et miten sitä voi ylipäänsä tulkita toisin, koska avioliitto asetetaan niin selkeästi miehen ja naisen välille, ja myös homoseksuaalinen käyttäytyminen niin selkeästi myös Uudessa Testamentissa nähdään Jumalan tahdon vastaisena ja, ja syntinä. Ja mä itse ajattelen, että myös homoseksuaaleja kohtaan on, on niinku oikein ja rehellistä se, että niinku kirkon taholta he saavat kuulla myös niinku Raamatun aidon lain ja evankeliumin. Eli siis tää Jumalan laki, joka koskee meitä kaikkia seksuaalielämän alueelta, niin sehän on sitä varten tarkoitettu, että ymmärrettäs olevamme syntisiä ja että tarvitsemme armoa. (A2 Teema 2010, Päivi Räsänen.)

Kristillisdemokraattien puheenjohtaja Päivi Räsänen lausunto aiheutti laajaa keskustelua suomalaisessa yhteiskunnassa. Keskustelun keskiöön nousivat avioliiton luonne ja rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Keski-Euroopassa hengellisyys on erotettu puhtaan maallisesta avioliittoinstituutiosta, joka voidaan solmia puhtaan juridisesti. Kirkollista siunausta liitolle haetaan erikseen usein jälkeenpäin, kun taas Suomessa nämä kaksi kulkevat toistaiseksi käsi kädessä. (HS 24.10.2010 Komulainen, C13.) Avioliitto voidaan myös Suomessa solmia pelkästään maistraatissa, jossa sille ei haeta kirkon siunausta. Se, kenellä on oikeus kirkolliseen vihkimykseen ja kenellä ei, nosti keskustelussa äärimmäisiä mielipiteitä esille. Samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinti on ollut mahdollista Suomessa vuodesta 2002 (Finlex 2002 [online]), mutta ongelmana on se, että lakiin perustuvien oikeuksien (esim. adoptio- ja sukunimilaki) puuttumisen ohella avioliitto terminä viittaa vain miehen ja naisen väliseen instituutioon (Finlex 1929 [online]; HS 1.11.2010 Luukko, C7). Yksinkertaisen avioliitto-termin tilalle ehdotettiin laajempaa sukupuolineutraalin avioliiton käsitettä (esim. HS 17.10.2010 Korpivaara, C14), jonka myötä avioliitto ulottuisi käsittämään myös samaa sukupuolta olevien rekisteröidyt parisuhteet. Avioliiton perimmäinen tarkoitus ja tavoite herättivät keskustelijoissa erilaisia näkemyksiä. Avioliiton luonne on muuttunut, sillä, kuten eräs kirjoittaja (HS 20.10.2010 Ruohtula, C7) huomautti, aikaisemmin avioliiton tavoite oli suvun jatkaminen ja omaisuuden turvaaminen jälkipolville. Sen sijaan nykyinen ideaali rakkausavioliitosta on suhteellisen tuore ilmiö. Raamatun perusteella usein tuomitaan samaa sukupuolta olevien välinen rakkaus, joskin uskonnollisia tekstejä käytetään myös omien (toisinaan väärin) tarkoituksien ajamiseen (HS 24.10.2010 Nissinen C13). Homoillussa

tasa-arvoisen avioliittolain vastustajat esittivät huolensa siitä, että lopulta mikä tahansa sallitaan, jos otetaan askel liberaalin lain suuntaan (A2 Teema 2010, Pentti Oinonen). Kirkolliskokouksessa kirkko päätti hyväksyä homoparien puolesta rukoilemisen myönnytyksenä laajoille vaatimuksille. Päätös oli kompromissi äärimmäisten mielipiteiden keskellä, jotka olisivat hajottaneet kirkkoa sisältäpäin. (HS 14.11.2010 Pääkirjoitus A2.)

Seuraava kohu nousi keväällä 2011, kun evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvien kristillisten järjestöjen Älä alistu -kampanja kannusti nuoria homoseksuaaleja uskonsa kautta eheyttämään seksuaali-identiteettiänsä valtavirran mukaiseksi. Kampanjasta seurannut kirjoittelu kulminoitui arvokeskusteluksi siitä, mitä suvaitsevaisuus todella tarkoittaa (HS 26.3.2011 Winter, C13; HS 1.4.2011 Lehtonen, C8). Kysymykset nuorten seksuaali-identiteetin tasapainoisesta kehityksestä ja moraalikysymysten moninaisuudesta puhuttivat kirjoittajia siinä määrin, että keskustelu kääntyi lopulta universaaliin kysymykseen ihmisyyden perustavanlaatuisimmista piirteistä. *Helsingin Sanomat* nosti pienemmässä mitassa esiin myös uutisen seksuaalisista eheytyshoidoista, joita eräs kirkon alainen uskonnollinen yhteisö järjestää (HS 21.4.2011 Myllykangas, C10).

Teemaillan seurauksena kirkosta erosi huomattavasti keskiarvoa suurempi joukko ihmisiä. Eromäärä vuonna 2010 oli yli kaksinkertainen edellisvuoteen verrattuna (HS 8.1.2011 Hyyryläinen C6), mikä on osoitus kohun laajuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Kysymykset kirkon roolista ja asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa osana ihmisten yksityistä elämää aiheuttivat osin hyvin provosoitunutta keskustelua ja ääriargumentteja. Kirkko nähtiin aineistossa vanhentuneena ja konservatiivisena laitoksena, joka ei pysy ajassa mukana (esim. HS 22.10.2010 Soikkeli, C12). Kirkon viralliset tahot pyrkivät tuomaan esille omaa kantaansa (esim. HS 21.10.2010 Riekkinen & Häkkinen, C7) ja korostamaan kirkkoa suvaitsevaisena ja ihmissläheisenä instituutiona. Toisaalta esille nousi myös hyvin voimakkaita konservatiivisia mielipiteitä, jotka vaativat kirkolta johtajuutta erityisesti perinteisten arvojen ylläpitäjänä muuttuvassa maailmassa. On selvää, että kirkko massiivisena koneistona on hidasliikkeinen ja kankea (esim. HS 21.10.2010 Albekoglu, C7), minkä vuoksi sen suuntaa on vaikea muuttaa. Jälkimmäisen Älä alistu -kampanjan yhteydessä kirkon johto sanoutui julkisesti irti kampanjan sanomasta (HS 25.3.2011 Jalovaara C8).

Myös uskonnon asema yhteiskunnassa nostettiin tarkasteluun Homoillan myötä (luku 6.2.3.). Tunnustuksellisen uskonnonopetuksen järjestämisestä kouluissa on keskusteltu jo pitkään, mutta Homoilta omalta osaltaan vahvasti vaateita uskonnonopetuksen muuttamiseksi (esim. HS 22.10.2010 Krohn, C12). Tunnustuksellisen uskonnonopetuksen tilalle ehdotettiin kirjoituksissa

mm. elämäkatsomustietoa (esim. HS 29.10.2010 Poranen, C12) sekä uskontotietoa (esim. HS 30.10.2010 Komulainen, C16; HS 30.10.2010 Luukkainen, C16; HS 12.4.2011 Mäkelä & Malinen, C8). Valinnaisuuden katsottiin lisäävän lasten ja nuorten vapautta valita eri vaihtoehtojen välillä, ja uskonnonvapaus on yksi perusoikeuksista yhteiskunnassamme. Uskonnon ja politiikan sekoittuminen koettiin ongelmaksi, minkä vuoksi uskonnon yhteiskunnallinen asema asetettiin kriittisen tarkastelun kohteeksi. Vaikka kirkko ja valtio on virallisesti erotettu toisistaan (HS 12.11.2010 Jolkkonen, C12), uskonnolla ja politiikalla on pitkät yhteiset juuret suomalaisessa yhteiskunnassa. Monissa keskusteluissa painotettiin sitä, että kulttuurimme on hyvin vahvasti kristinuskolle rakentunut, joten uskonnon eristäminen yhteiskunnasta ei onnistu eikä se ole edes mielekästä. Kulttuuriset toimintatapamme, arvomme ja jopa ajattelumallimme pohjaavat vuosisataiseen perinteeseen, jonka muuttaminen äkkiseltään on mahdotonta. (Esim. HS 28.10.2010 Kallunki, A2.) Monille kirkko ja uskonto edustavat nimenomaan perinteitä, ja uskonnolliset juhlat, kuten joulu, halutaan säilyttää jatkuvuuden nimissä (HS 16.12.2010 Juutinen, C8; ks. luku 6.2.3.).

Ennen vanhaan alakoulun biologian tunnilla opetettiin käsitettä relikti. – – Relikti on siis sellainen laji, jonka kehitys on eristymisen vuoksi irtautunut sen kantalajin kehityksestä. Eli kärryiltä pudonnut, kellonsa hukannut, nalli kalliolla. – – Kirkko on reliktien sarjassa poikkeus. Monia sen esittämiä tulkintoja yhteiskunnasta arvostetaan nimenomaan sen vuoksi, että ne ovat menneestä maailmasta. (HS 10.2.2011 Rautio, A2.)

Homoillan sekä Älä alistu -kampanjan seurauksena homokeskustelussa aktiivisesti kantaa ottanut näyttelijä Jani Toivola pääsi eduskuntaan ja avioliittolaki jätettiin koskemattomaksi. On selvää, että avioliittolain sisällöstä tullaan keskustelemaan tulevaisuudessa, mutta tällä erää eduskuntavaalien ”jytlyn” seurauksena syntynyt poliittinen epäjärjestys vaati jotain myönnytyksiä hallitusta muodostettaessa. (HS 24.6.2011 Toivola, C10.)²⁴

5.3. Ihmisoikeuksien kirjo

Homokeskustelu ja keskustelu ihmisen itsemääräämisoikeudesta fyysisesti ja henkisesti liittyvät läheisesti ihmisoikeuksiin, kuten Jani Toivola (HS 15.1.2010, C13) toteaa. Homoseksuaalisuus määriteltiin vuoteen 1971 saakka rikokseksi ja vuoteen 1981 saakka sairaudeksi (HS 25.10.2010

---

²⁴ Avioliittolain uudistaminen nousi uudelleen keskusteluun helmikuussa 2013, mutta lakialoitteen läpimeno kaatui lakivaliokunnan äänestyksessä 27.2.2013 äänin 9–8 (Uusi Suomi 27.2.2013 [online]). Kansalaisaloitetta tasa-arvoisen avioliittolain puolesta valmistellaan, ja nimiä on tutkielman palauttamiseen mennessä kertynyt 148 269 (Kansalaisaloite 2013 [online]).

Halme-Tuomisaari, A2). Paitsi homokeskustelun yhteydessä, ihmisoikeudet ja niiden toteutuminen herättävät mediassa jatkuvasti keskustelua mitä mielenkiintoisimmissa yhteyksissä. Lähes kaikissa arvottavissa artikkeleissa käsitellään ihmisoikeuksia jollain tasolla, mikä tarkoittaa sitä, että käsite sisältää valtavan kirjon erilaisia ilmiöitä. Ongelmana on, että lähestulkoon mikä tahansa voidaan määritellä ihmisoikeudeksi, jolloin ihmisoikeuksien täsmällisen sisällön määrittäminen ja toteutus on vähintäänkin hataraa. Ihmisoikeudet kaikessa laajuudessaan tuntuvat ulottuvan nykyisellään perusturvasta sosiaalisessa mediassa jaettavan materiaalin omistusoikeuksiin.

Fyysinen itsemääräämisoikeus nostettiin useissa artikkeleissa erääksi perustavista ihmisoikeusmuodoista. YK:n ihmisoikeusjulistuksen mukaan ihmisoikeudet kuuluvat kaikille kontekstista riippumatta, ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden katsotaan kuuluvat näihin perustavanlaatuisiin ihmisoikeuksiin. YK:n ihmisoikeusjulistusta, kuten muitakin ihmisoikeusjulistuksia, on kuitenkin tulkittu eri yhteyksissä eri tavalla, joten niiden yksiselitteinen toteutuminen laajassa mitassa ympäri maailman on kyseenalaista. (HS 19.11.2010 Väisänen, C10). Seksuaalisen ja fyysisen itsemääräämisoikeuden loukkaukset ovat vakavia rikoksia ja saattavat aiheuttaa vakavia traumoja esimerkiksi raiskauksen uhriksi joutuneille (HS 28.1.2011 Yksi raiskatuista, C9; HS 9.7.2011 Matleena, C10). Toisaalta ihmisen tulisi saada vapaasti toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan, mutta toisaalta toisten seksuaalisuuden rajoja tulisi kunnioittaa. Vaikeita (eettisiä) kysymyksiä nousee esiin, kun seksuaalisuus on jollain tavalla vääristynyt tai ilmenee muodossa, jossa sitä ei yhteiskunnassa yleisesti hyväksytä. (Esim. HS 15.2.2011 Saarikoski A2.) Ihmisen henkinen koskemattomuus ja oikeudet koetaan tärkeiksi ihmisoikeuksiksi: jokaisen tulee saada vapaasti ilmaista mielipiteitään ja edustaa omia näkemyksiään. Myös tässä tapauksessa nousee esille kysymys siitä, mitä tapahtuu, kun mielipiteiden ilmaisu rikkoo toisten ihmisten koskemattomuutta ja rajoja. (Ks. luku 6.1.3.).

Fyysinen itsemääräämisoikeus ja koskemattomuus kattavat seksuaalisen koskemattomuuden ohella myös muunlaisen koskemattomuuden. Lähisuhdeväkivalta on suuri ongelma muiden maiden ohella Suomessa, ja etenkin naisiin, lapsiin ja vanhuksiin kohdistuva väkivalta laajalle levinnyttä (HS 11.5.2011 Jagland, A2; HS 19.6.2011 Pääkirjoitus, A2; HS 27.6.2011 Mahkonen, A2). Väkivalta rikkoo ihmisen rajoja sekä fyysisesti että usein myös henkisesti, ja se on määritelty rikokseksi. Valitettavan usein lähisuhdeväkivallasta kuitenkin vaietaan, eivätkä viranomaiset näin ollen pysty puuttumaan asioihin. Itsemääräämisoikeus on hyvin laaja käsite ja kattaa koko mitassa ihmisen oikeuden määrätä omasta kehostaan ja aatteistaan. Abortti, kohdunvuokraus ja sijaissyntytyt ovat esimerkkejä keskusteluun nousseista asioista, joiden kohdalla nämä oikeudet eivät ole

yksiselitteisiä. Kiinnitän ihmisen yksityiseen itsemääräämisoikeuteen huomiota erityisesti analyysiluvussa 6.1.3. Itsemääräämisoikeus on yksi aineiston tärkeimmistä teemoista ja merkittävin tapa rajata niin ihmistä kuin yhteiskuntaa. Itsemääräämisoikeus ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, vaan rajankäynti on toisinaan kiivasta. Käsittelen rajankäynnin problematiikkaa erityisesti ihmisen ja instanssin välillä analyysiluvussa 6.1.5.

Ihmisoikeudet liitetään usein demokratian ihanteisiin: demokraattinen länsimainen valtio toteuttaa ja pyrkii ajamaan ihmisoikeuksien toteutumista kaikkialla maailmassa. Sisäisen demokratian toteutumiseen puolestaan kuuluu ihmisarvoisen elämän toteutuminen kaikkien kansalaisten kohdalla (esim. HS 24.11.2010 Kelles-Viitanen, A2). Ihmisoikeuksien toteutumista turvaamaan kansallisella ja kansainvälisellä tasolla on useita kansainvälisiä sopimuksia, joita Suomi on ratifioinut ja sitoutunut noudattamaan. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että jopa ratifioitujen sopimusten toteutus jää usein heikoksi (esim. HS 28.1.2011 Pinomaa, C10). Ihmisoikeudet koetaan globaalisti kuitenkin niin tärkeiksi, että niiden toteutumisen tarkkaileminen on yhteinen päämäärä. Ihmisoikeusloukkauksista puolestaan rangaistaan ja asetetaan esimerkiksi taloudellisia pakotteita. (HS 30.1.2011 Pääkirjoitus A2.)

Aineistossa ihmisoikeuksiin vetoamisen laajuus lähentelee mielikuvituksen rajoja. Toisaalta painotetaan ihmisoikeusvajetta (ks. luku 6.1.1.), joka on selvimmin nähtävissä kehitys- ja muissa heikon hyvinvoinnin maissa, mutta toisaalta kotimaassa ihmisoikeudet saattavat tarkoittaa lähes mitä tahansa. Ihmisoikeuksien käsitettä käytetään teksteissä vapaasti omien tavoitteiden ajamiseen. Lukijoihin vedotaan helposti ihmisoikeuksien nimissä, mikä sinänsä on ymmärrettävää: kukapa ei olisi valmis puolustamaan heikomman asemaa hyvän tekemisen nimissä. Tämä aiheuttaa kuitenkin sen, että ihmisoikeuksien käsite on sekava ja vaikeasti hallittava.²⁵ Kun resursseja ja huomiota on rajallisesti jaossa, saatetaan ihmisoikeuksista puhuttaessa helposti sortua populistiseen retoriikkaan, jolla toivotaan saavutettavan sympatiaa. Näin retorinen argumentointi saa liikaa jalansijaa, ja itse asia jää käsittelemättä (esim. HS 16.2.2011 Kantola & Saari, A2). Helposti syntyy paradoksaalinen tilanne, jossa asia hukkuu puheen sekaan, ja avuton huutaa tyhjyyteen.

Erityisryhmien, joiden oikeuksien toteutumisesta ollaan erityisen huolissaan, ovat vammaisten ohella lapset ja nuoret. Käytännössä lasten ja nuorten oikeuksien puolustaminen tarkoittaa usein koulutukseen, perheeseen, tasapainoiseen kehitykseen ja perusturvaan liittyviä asioita (esim. HS

---

²⁵ Nostan analyysiluvussa 6.2.2. esille ihmisoikeuksien merkityksen pyhän hierarkkisessa rakentumisessa.

23.10.2010 Kosola, C14). Oma lukunsa ovat erityishuomiota tarvitsevat lapset, joiden oikeuksien toteutuminen on tarkkailun alla (HS 5.11.2010 Ope, C9). Lapsia ja nuoria pyritään suojelemaan huonoilta kokemuksilta, ja esimerkiksi koulukiusaaminen nostetaan aineistossa usein keskusteluun. Kiusaamisen lopettamiseksi aloitettu KiVa-hanke kuitenkin sai aineistossa nuorilta itseltään kriittistä palautetta (esim. HS 16.10.2010 Kyllästynyt, C14). *Helsingin Sanomissa* julkaistaan säännöllisesti nuorten omia näkemyksiä oikeuksiensa toteutumisesta, mikä tuo mielenkiintoisen perspektiivin keskusteluun. Toisinaan aikuisten päätöksiä arvosteltiin hyvinkin kovin sanoin (esim. HS 13.11.2010 Vangittu, C12), ja nuoret kirjoittivat usein myös itseensä kohdistuvista paineista, jotka aiheuttavat toisinaan vakavia ongelmia. Lasten ja nuorten yksityisyyttä valvotaan tarkasti, koska he eivät ole kykeneviä vielä arvioimaan oman yksityisyytensä rajoja toisin kuin aikuiset. Nuoria halutaan tällä tavalla kasvattaa vastuullisesti ja niin, että heistä tulisi hyvinvoivia aikuisia. (Esim. HS 6.11.2010 Pekkarinen & Harrikari C14.) Lasten kasvatusta täysivaltaisiksi yhteiskunnan jäseniksi herättää arvokeskustelua, koska tulevaisuus liittyy läheisesti siihen, millaisiksi lapsemme kasvatamme. Lapsissa näkyy suoraan se, mitä arvostamme ja millaisessa maailmassa haluamme elää (esim. HS 3.11.2010 Larjavaara, C8).

On väärää säästää säästää tulevalta sukupolvelta. Heitähän meidän pitäisi tukea, ohjata ja satsata kaikki mahdollinen heihin, jotta he olisivat mahdollisimman päteviä ja tasapainoisia ottaessaan jonain päivänä haltuun maamme tulevaisuuden. (HS 8.5.2011 Welin, C13.)

5.4. ”Mikä on ihmisen arvo?”

Näin kysyy Leila White *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla 31.7.2011 (B10). Ihmisoikeudet liittyvät läheisesti ihmisarvoon, ja usein näistä kahdesta asiasta puhutaan toisilleen rinnasteisina. Arvostamisen kautta syntyvät oikeudet ja arvostamista osoitetaan antamalla oikeuksia (vrt. luku 6.1.3.). Arvostamiseen liittyy kokonaisvaltaisesti mielekkään elämän vaatimus, ja usein aineistossa nousee esille yhteiskunnallisten vaatimusten, suoritusten, asioiden ja palkinnon ristipaine (HS 24.10.2010 Pettersson, C13). Ihmisoikeuksien tavoin ihmisarvo ja sen toteutuminen käytännössä kattaa laajan kirjon ilmiöitä, mutta parhaiten se nousee aineistossa esille vanhuksista, lapsista ja nuorista sekä heikompiosaisista puhuttaessa. Aineistossa käsitellään ihmisarvon yhteydessä vaikeita eettisiä ongelmia, jotka koskevat myös ihmisoikeuksia (HS 3.12.2010 Lapsettomat lopullisesti, C11). Ihmisoikeudet ja ihmisarvo ovat käsipari, jotka toimivat suhteessa toisiinsa. Toinen on abstrakti idea ja toinen väline sen toteuttamiseksi, saavuttamiseksi ja edistämiseksi.

Maallisessa ajattelussa ihmisarvoa ei voi johtaa mistään ylemmästä todellisuudesta. Ihmisten oikeus tulla kunnioitetuiksi ihmisinä toteutuu vain siinä laajuudessa kuin sosiaalisen ja yhteiskunnallisen elämän käytännöt vahvistavat sitä. – – Ainoana lopullisena perusteluna ihmisten kunnioittamiselle ihmisinä on se, että elämäntavassamme ihmisten uskotaan ansaitsevan kunnioitusta (HS 31.1.2010 Silfvast, A2).

Yksi suuri ryhmä, joka jollain tasolla koetaan ongelmaksi suomalaisessa yhteiskunnassa, ovat kerjäläiset. Romaniasta tulleilla romanikerjäläisillä on kotimaassaan kurjat oltavat eikä heitä muuallakaan Euroopassa ole kohdeltu välttämättä hellin käsin. Ihmisarvokysymys nousee esille, kun pohditaan sitä, missä määrin esimerkiksi Suomen tulisi auttaa heitä rahallisesti ja missä määrin vastaanottajamaat ovat velvollisia huolehtimaan heistä ihmisarvon ja solidaarisuuden nimissä. Ilmiö on uusi Suomessa, sillä meillä on totuttu siihen, että yhteiskunta pitää huolta tarvitsevista, eikä kenenkään tarvitse kerjätä kadulla henkensä pitimiksi. Romanikerjäläisistä puhutaan ongelmalähtöisesti, mutta hieman epäselvää on, missä ongelman ydin sijaitsee, voiko siihen puuttua, mitä eri instituutioiden tulisi sen suhteen tehdä ja missä muodossa apu tulisi tarjota. (HS 12.10.2010 Pääkirjoitus, A2.) Keskustelussa taistelevat myös oman ja toisten tontin rajat: missä määrin romaneilla on vapaus EU-kansalaisina liikkua missä he haluavat, eli mitä tulisi tehdä, jotta he viihtyisivät omassa maassaan (HS 28.11.2010 Pääkirjoitus, A2).²⁶

Toisen suuren ryhmän, vanhusten, ihmisarvoa käsitellään aineistossa kenties vielä ongelmakeskeisemmin. Aivan samoin kuin lasten ja nuorten kohdalla, vanhusten kohdalla ulkopuoliset päättävät, mikä on vanhukselle parhaaksi. Heitä halutaan suojella samalla tavalla kuin lapsia ja nuoria, vaikka kyseessä on aikuinen ja omavaltaisuuteen tottunut ihminen. Vanhukset ovat menettäneet vapautensa muille, jotka huolehtivat heistä heidän viimeisinä vuosinaan. (HS 13.11.2010 Meriläinen, A2.) Usein huolenpito hoituu yhteiskunnan taholta, mutta myös kotihoidon mahdollisuuksia pyritään parantamaan, jotta vanhuksilla olisi ihmisarvoinen elämä eikä heidän tarvitsisi viettää loppuelämänsä hoitolaitoksissa. Kotihoidon käytännön toteutus herättää kritiikkiä, sillä usein vanhukset jäävät kiireen keskellä hoitamatta. Jatkuvasti keskustellaan myös siitä, kuka vanhustenhoidon kustantaa ja missä määrin valtio on velvollinen osallistumaan vanhustenhoitoon. (HS 1.11.2010 Vihervä, C8.) Yhtä kaikki vanhukset tarvitsevat ihmisarvoista kohtelua: ”Vanhukset voivat olla yhtä vaateliaita tai ärsyttäviä kuin lapset. Se ei silti ole syy kohdella heitä huonosti.” (HS 13.11.2010 Meriläinen, A2.) Ihmisarvoista puhuttaessa korostuu jo edellisessä luvussa mainitsemani itsemääräämisoikeus: mikä on vanhuksen, lapsen tai vajaakuntoisen

---

²⁶ Ihmisen ja instituutioiden välisen rajankäynnin vaikeuksista sekä kategorioiden merkityksestä: ks. luku 6.1.5.

itseääräämisoikeus, jos hän ei itse pysty toimimaan tai päättämään omista asioistaan (ks. luku 6.1.3.).

Mielenkiintoinen piirre ihmisarvosta puhuttaessa on se, että dialogia käydään yksittäisen ihmisen ja yhteiskunnan välillä. Usein kehitysehdotuksia esitettäessä puhe kääntyy siihen, mitä organisatorisia tai taloudellisia järjestelyjä olisi tehtävä vanhusten olojen parantamiseksi. Aineistosta ei kuitenkaan aina käy ilmi, kenelle viesti on suunnattu, vaan vaatimus ihmisarvoisesta elämästä ohjataan kasvottomalle yhteiskunnalle. Kenties tavoitteena on, että päättäjät lukevat viestin ja ryhtyvät toimiin asian parantamiseksi, mutta tekstien vetoava sävy viittaa myös siihen, että niillä pyritään saamaan myötätuntoa yksittäiseltä ihmiseltä. Toisinaan tekstit ovat hyvin henkilökohtaisia tilityksiä epäoikeudenmukaisesta kohtelusta, mutta toisaalta nimimerkillä kirjoittaminen takaa sen, että tekstin kirjoittajan identiteetti säilyy salassa. Esimerkillinen purkautuminen on seuraava teksti, jonka on kirjoittanut nimimerkki ”Olen helvetin läpi kulkenut” (HS 8.11.2010, C5).

Jotkut päättävät asioista, joista eivät oikeasti tiedä yhtään mitään. – – Ihmisen eheytyminen [ks. luku 6.1.3., pyhän määritelmä] ei tapahdu hetkessä; olen itse sairastanut lapsuudesta asti. Luuletteko, että kuka vain, missä vain ja miten vain voi parantaa ihmisen koko kipeän selkäluun.

Älkää unohtako meitä fyysisesti tai psyykkisesti sairaita ihmisiä. Piilottamalla meitä ei lakkaa syntymästä, vaan pikemminkin tulee vain lisää. Se maksaa teille paljon enemmän kuin koskaan meidän auttamisemme. Ja eihän tämä ole mitään bisnestä. Kyse on yksinkertaisesti elämästä.

Kirjoittaja tuntuu taistelevan tuulimyllyjä vastaa puhuessaan teistä ja meistä. Keitä ovat nuo nimettömät ”te”, joille kirjoittajaa sanomansa ja syytöksensä esittää? Kenties sekä yhteiskunta että jokainen lukija, jonka katse sattuu osumaan tekstiin. Kirjoittaja kokee taistelevansa ihmisarvostaan ”teitä” ja rahanvaltaa vastaan, ja olevansa selviytyjä, jota on ”pyydetty mediaan ja vertaistukiryhmiin selviytyjäasiantuntijaksi”. Rahakeskeinen argumentointi jyrää useiden kirjoittajien käsitysten mukaan ihmisen yli. Säästöjen nimissä ei ihmiseltä itseltään kysellä, mikä hänelle olisi parasta, vaan tässäkin raha puhuu: ”Fiktiivinen vanhus ja todellinen vanhus olivat muuttuneet elämänsä iltavaiheessa olemattomiksi. Heille ei tarvitse kertoa, eikä heiltä tarvitse kysellä.” (HS 13.11.2010 Meriläinen, A2.)²⁷

---

²⁷ Tapauksessa korostuu jo edellä mainitsemani douglasilainen ihmisruumiin ja yhteiskunnan yhteneväisyys: ihmisen ongelmat ovat yhteiskunnan ongelmia ja tässä tapauksessa arvostuksen puute kertoo yhteiskunnallisten arvostusten luonteesta (ks. luku 6.1.3.).

Aineistossa käsitellään laajasti ihmisen ja systeemin välisiä ongelmia usein jopa ratkaisukeskeisesti. Samalla käy selväksi, että kuilu tuntuu olevan ylitsepääsemätön, vaikka päätöksentekijät pyrkivät parantamaan heikompiensaisten oloja (ks. luku 6.1.5.). Byrokratia astuu ihmisen ja inhimillisen kohtelun väliin merkittävässä kysymyksissä toisinaan järjettömällä tavalla. (HS 18.11.2010 Dahlberg & Hätinén, C9.) Kirjoittajilla on yhteinen toive, että riippumatta siitä, onko tilanne, jossa apua tarvitsee, itse aiheutettu vai ei, kasvottoman yhteiskunnan tulisi jollain tavalla osoittaa välittämistä ja kunnioitusta kansalaisiaan kohtaan. Systeemin epäoikeudenmukaisuus ulottaa edellä mainittujen ryhmien ohella lonkeronsa myös mm. työelämään, opiskeluun, päivähoitoon, sosiaalijärjestelmään ja kaikkialle, missä ihmiset ja yhteiskunta kohtaavat. Ihmisarvo nousee erityisen voimakkaasti esille silloin, kun jokin kansainvälinen katastrofi järjestyttää koko maailmaa. Kysymyksessä on kärsimyksen ongelma, jota käsitelin jo tutkielmani teoreettisessa osiossa (luku 3.2.6.). Inhimillinen kärsimys vastaan yhteiskunta tuntuu valmiiksi hävityltä taistelulta, ainakin, kun tekstejä tarkastelee ihmisarvon näkökulmasta.

5.5. Länsi kohtaa idän

Norjan väkivallantekojen kylmäverinen julmuus ja ilmeinen suunnitelmallisuus järkyttävät ja pysäyttävät pohtimaan, mikä meidän ajassamme on mennyt pieleen.

Norja on vauras, hyvinvoiva ja hyvin järjestäytynyt yhteiskunta, jossa ihmisillä on kaikkien kansainvälisten mittareiden mukaan hyvä elää. Norjalaisia elähdyttää voimakas yhteenkuuluvuuden tunne, rakkaus maahan, luontoon ja urheiluun.

Mutta sielläkin pohjamudissa kytee jotain synkkään ja mustaa. Se on samaa mustaa vihantäytettä, jota me aistimme yhä enemmän myös Suomessa. (HS 24.7.2011 Blåfield, A2.)

Vihapuhe nousi otsikoihin alun perin USA:ssa tapahtuneen välikohtauksen vuoksi. Tucsonissa sattui vakava ampumavälikohtaus sen jälkeen, kun Sarah Palin, yksi konservatiivisen puolueen johtohahmoista, oli levittänyt provokatiivista kampanjaa²⁸. (HS 11.1.2011 Pääkirjoitus, A2.) Suomessa keskustelu sai jatkoa, kun Matti Vanhanen ja Jyrki Katainen kävivät oikeustaistelun heihin internetissä kohdistuneen uhkailun vuoksi (HS 17.1.2011 Pääkirjoitus, A2). Samoin vuoden 2011 eduskuntavaalien tulos herätti keskustelijoissa huolta suomalaisen arvokulttuurin kapeutumisesta (esim. HS 6.5.2011 Sheikhan, C11).

---

²⁸ Palinin kampanjassa aseiden tähtäin oli piirretty merkitsemään USA:n kartalla paikkoja, joissa mainoksessa nimeltä mainitut poliitikot asuivat (Havainnot uudesta maailmanjärjestyksestä [online]).

Varsinainen tapahtumavyöry alkoi kuitenkin Norjassa, kun Anders Behring Breivik ampui Utøyan saarella kymmeniä nuoria, jotka olivat olleet viettämässä työväenpuolueen kesäleiriä (HS 24.7.2011 Pääkirjoitus, A2). Isku oli uhka länsimaisille arvoille ja maailmalle, koska Breivikin ajatukset sotivat länsimaisia suvaitsevaisuuden ja avarakatseisuuden arvoja vastaan. Kun isku tulee sisältä eikä ulkopuolelta, on aiheellista kysyä, miten tällaisia tapahtumia varten voidaan tulevaisuudessa varautua. (Ks. luku 6.1.5.) Kirjoittajat hakevat suuntia, jotka toisaalta selittävät tekijän toimintaa ja toisaalta esittävät ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi (A2 Teema 2011). Aineistossa on havaittavissa poliittisen diskurssin ohella usein voimakas psykodiskurssi (esim. HS 27.7.2011 Haapasalo, B6), joka on tyypillinen tapa käsitellä asioita. Toinen tapa tulkita tekoa on politisoida se, mikä myös on yleistä aineistossa (esim. HS 29.7.2011 Berg Harpviken, A2). Katastrofien yhteydessä median rooli uutisoinnissa nousee usein kriittisen tarkastelun kohteeksi, niin myös tässä tapauksessa (esim. HS 25.7.2011 Ailio, B4). Media on vastuullinen toimija yhteiskunnassa, ja sen vuoksi sen pitää tarkkailla itseään uutisoinnin tavoissa sekä siinä, millaista sisältöä mediassa pohjimmiltaan tuotetaan (Luostarinen et al. 1999). Suomessa median toimintaa on kouluampumisten yhteydessä kritisoitu hyvinkin voimakkaasti. Breivikin tapauksessa katsottiin, että yksi hänen päätavoitteistaan oli saada julkisuutta manifestilleen, joka levisi internetissä ja oli jokaisen luettavissa (HS 26.7.2011 Pääkirjoitus, A2).

Breivikin teossa oli kyse äärimmäisestä rajojen korostamisesta aatteiden nimissä (esim. HS 26.7.2011 Huhta, A2; A2 Teema 2011), mikä on omiaan herättämään keskustelua monikulttuurisuudesta. Monikulttuurisuudesta puhuttaessa käsitellään monen eri tason ilmiöitä: maahanmuuttajien kotouttaminen ja integroiminen suomalaiseen yhteiskuntaan vaatii käytännön toimia sekä poliittisella että byrokraattisella tasolla, kun taas ideologinen keskustelu kääntyy arvodiskursseihin ja yleisen arvokeskustelun puoleen. Kysymykset siitä, miten erilaiset kulttuuriset toiminta- ja ajattelutavat sovitetaan yhteen, herättivät kirjoittajissa kirjavan joukon mielipiteitä. Monikulttuurisuuskysymykset ovat ajankohtaisia mm. kouluissa ja päiväkodeissa samoin kuin silloin, kun keskustellaan eriytymisestä asumisessa. Usein ollaan huolissaan siitä, että syntyy luokkayhteiskunnalle tyypillisiä asutusalueita, joista yhdellä asuu pelkkiä hyvin toimeentulevia ja toisella pelkkiä maahanmuuttajia. (HS 13.1.2011 Pääkirjoitus, A2; luku 6.1.5.) Eriytymiskehitys ei edistä tasa-arvon ihanteita ja hidastaa sopeutumisprosessia. Kuten eräs kirjoittaja toteaa, ”koskaan ei kai voi integroitua liikaa” (HS 17.1.2011 Kauhanen, A2). Rasismi on yksi suuri teema, joka puhuttaa kirjoittajia paljon. Demokraattisen hyvinvointivaltion ihanteisiin kuuluu edellisissä luvuissa esiteltyt ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, ja nämä kaksi arvoa eivät

rasistisessa toiminnassa toteudu. (HS 31.1.2011 Kekkonen, C13.) Kuvaavaa on, että monikulttuurisuus ilmiönä on niin monisyinen, että kantaväestön katsotaan suhtautuvan siihen hyvin eri tavalla riippuen heidän omasta sosioekonomisesta taustastaan. Uskonnolla on oma osansa ristiriitojen syntymisessä:

Älymystön vaatimat filosofiset arvot ja rahvaan oikeudenmukaisuudentaju eivät kohtaa. Älymystö katsoo, että tasa-arvo ja ihmisoikeudet määrittelevät maahanmuuttokeskustelun rajat. Rahvas kokee, että sen oikeudentajua on loukattu: ankkurilapset ja perheiden yhdistäminen, pääväestön arvojen loukkaaminen, suvivirsi ja joulun vietto kouluissa, naisten oikeuksien loukkaaminen, ympärileikkauksien hiljainen hyväksyminen, nuorten maahanmuuttajien seurusteluoikeuden kieltäminen valtaväestön nuorten kanssa, kulttuurista vieraantuvien lasten lähettäminen takaisin kotimaahan sota-alueelle ja niin edelleen. – – Uskonnot ovat koko Euroopassa törmäyskurssilla. Islamin ja muiden uskontojen ristiriita on sovittamaton, niin kuin on myös islamin ja maallisen vallankäytön välinen ristiriita. (HS 28.2.2011 Kanninen, C7.)

Edellä esitetty näkemys islamista sai aineistossa myös aivan vastakkaisia näkemyksiä: islamin harjoittajissa samoin kuin esimerkiksi kristityissä, on konservatiiveja ja liberaaleja, jotka tulkitsevat uskonnon opetuksia toisistaan poikkeavalla tavalla. Näkemys on yksi jyrkimmistä aineistossa esitetyistä, joten siinä tiivistyy eräs ongelma, joka monikulttuurisessa yhteiskunnassa voi olla: kunniaväkivalta ja -murhat, ympärileikkaukset ja muut vakavat ilmiöt ovat lievempien ristiriitojen (esimerkiksi musliminaisten huivinkäyttö) joukossa esimerkkejä siitä, kuinka perustavanlaatuisella tavalla erilaisia käsityksiä ihmisillä voi olla asioista jopa saman kulttuuripiirin sisällä (HS 1.3.2011 Muhammed, C5). Keskustelu esimerkiksi kunniaväkivallan syistä ja muodoista kiinnitti *Helsingin Sanomissa* keväällä 2011 eri alan asiantuntijoiden kiinnostuksen, mistä johtuen monikulttuurisuus näyttäytyi aineistossa ensisijaisesti ongelmalähtöisesti. Perussuomalaisten vaalivoitto eduskuntavaaleissa oli omiaan lisäämään myös monikulttuurisuuteen liittyvää keskustelua.

Lännen ja idän suhteista puhuttaessa esille nousee väistämättä islam. ”Vaikka Eurooppaan muuttaa kieleltään, uskonnoltaan ja kulttuuriltaan hyvin monenlaisia ihmisiä, kritiikki kohdistetaan miltei yksinomaan islamilaisiin.” (HS 7.3.2011 Saukkonen, A2.) Islamin käsittely lehdessä on pääasiassa poliittista: islam nousee esille puhuttaessa Lähi-idän demokratia(vajee)sta tai toisaalta islamin eri suuntauksien välisistä konflikteista sekä terrorismista. Ääri-islamistisiin²⁹ ryhmittymiin kuuluu muun muassa terroristijärjestö al-Qaida, jonka pitkäaikainen johtaja, Osama bin Laden, kuoli USA:n joukkojen iskussa. Ääri-islamisteja kutsutaan myös jihadisteiksi pyhän sodan, *jihadin* mukaan.

---

²⁹ Vrt. islam ja islamismi: Käsitteen määrittelystä ks. MOT Gummerus [online].

Al-Qaidan ja muiden jihadistien päämäärä on ennallaan: saada länsi ulos islamilaisista maista. – – Jihadistit ovat muslimimaailmassakin pieni ja syrjään työnnetty ryhmä, jonka voimavarat ovat rajalliset. (HS 9.11.2010 Pääkirjoitus, A2).

Osama bin Laden kuoli toukokuun 2011 alussa Yhdysvaltain iskussa (HS 4.5.2011 Pääkirjoitus, A2). Kuolema herätti spekulatioita siitä, mitä al-Qaidalle tapahtuu, kun johtaja on poissa (esim. 4.5.2011 Malkki, A2). Samoin kirjoittajat pohtivat tappamisen oikeutusta, vaikka kyseessä oli terroristijohtaja. ”Hävettää tämä ’vapaa’ ja ’kristitty’ länsi. Sen barbaarisuus tekee murheelliseksi ja vihaiseksi. Eikä olo tullut yhtään turvallisemmaksi tämän tapahtuman jälkeen”, pohtii eräs kirjoittaja lehdessä (HS 7.5.2011 Tuovinen, C15). Yhdysvalloissa kuolema sai paljon näkyvyyttä mediassa, joten Suomessa uutisoitiin pohjoisamerikkalaisten reaktioista kuolemaan.

Merkittävin yksittäinen tapahtuma islamilaisessa maailmassa keväällä 2011 oli arabikevät³⁰, jonka aikana useita vanhoja hallintoja kaatui, ja diktaattorit väistyivät. Egyptiä vuodesta 1981 asti hallinnut Hosni Mubarak syrjäytettiin vallasta presidentinvaalien alla. Arabikevät herätti toiveita idän demokratisoitumisesta: tavoite, jota on yritetty ajaa vuosikausia. Ongelmana on kuitenkin demokratian ohuus eli demokratia, joka toimii vain näennäisesti (vrt. luku 6.2.1.). Toisaalta taloudelliset syyt saattavat nousta demokratiakehitystä tärkeämmiksi tekijöiksi, kun länsi miettii omaa suhtautumistaan idän valtioihin (esim. HS 8.2.2011 Kivinen, A2.) ”Barack Obaman hallinnon on vaikea päättää, tukeako Egyptissä demokratiaa vai vanhanaikaisesti laskelmoituja strategisia etuja.” (HS 15.2.2011 Pääkirjoitus, A2.) Lännen ristiriitaiset intressit toisaalta ihmisoikeuksien, vapauden ja demokratian edistämiseksi taloudellisten tappioiden kustannuksella vaativat arvoperustaisia linjavetoja. Mielenkiintoinen esimerkki demokratian ja islamin yhdistämisestä on Turkki, joka on myös maantieteellisesti portti idän ja lännen välillä. Turkki nostetaan usein esimerkiksi onnistuneesta demokratiakehityksestä islamilaisessa valtiossa (esim. HS 20.2.2011 Pääkirjoitus, A2), vaikka myös kritiikki turkkilaista demokratiaa kohtaan on toisinaan hyvinkin voimakasta (HS 25.2.2011 Gurhanli, C8).

Alun perin Tunisiasta alkaneet arabimaailman levottomuuden levisivät Egyptiin ja Libyaan. Tunisiassa syrjäytettiin presidentti Zine El Abidine Ben Ali, kun taas Libyan Muammar Gaddafi jatkoi hirmuhallintoaan levottomuuksista huolimatta elokuuhun 2011 saakka. (HS 2.2.2011

---

³⁰ Lilly Korpiolan ja Hanna Nikkasen (Korpiola & Nikkanen 2012) teos *Arabikevät* sai Tieto-Finlandia ehdokkuuden vuonna 2012.

Pääkirjoitus, A2.) Libyan tapauksessa YK lähetti joukkonsa maahan ja osallistui Libyan sisäpoliittisiin asioihin. Taistelut Libyassa jatkuivat pitkään ennen kuin tilanne lopulta rauhoittui. *Helsingin Sanomissa* interventio näkyi siinä, että keskustelu intervention oikeutuksesta, syistä ja tavoista kävi kiivaana läpi kevään. Kirjoituksissa muun muassa kritisoitiin tapaa, jolla YK asian hoiti sekä sitä, millaiseksi toiminta lopulta muuttui. (Ks. luku 6.1.4.) Väkivaltaan vastaaminen väkivallalla ei aina ole paras keino rauhan edistämiseksi. Vähäisemmässä määrin aineistossa käsitellään edellä mainittujen maiden ohella mm. Syyriaa, Afganistania sekä Irakia ja Irania, joissa tapahtuvat levottomuudet saavat aina jonkin verran huomiota mediassa. *Helsingin Sanomissa* Lähi-idän levottomuuksia käsitellään huomattavassa määrin pääkirjoitussivulla ja vähäisemmässä määrin mielipideosastolla. Asia on monimutkainen ja -syinen, joten asiantuntijoilta kysytään usein mielipidettä tilanteeseen.

Demokratiaa käsiteltiin aineistossa muutenkin kuin idän yhteydessä. 17.4.2011 käytiin Suomessa eduskuntavaalit, joiden tulos oli monille yllätys: perussuomalaisten vaalivoitto aiheutti pitkälliset hallitusneuvottelut ja jopa spekulatioita siitä, saadaanko enemmistöhallitusta ylipäänsä muodostettua. Usein demokratia nousee aineistossa esille vastakkainasettelussa, kun esimerkiksi käsitellään kommunismia ja demokratiaa vaihtoehtoisina (ja vastakkaisina) hallintomuotoina (ks. luku 6.1.1.). Kommunismi puolestaan näkyy lähinnä Kiinaa ja Pohjois-Koreaa käsittelevissä teksteissä – yleensä ongelmakeskeisesti. Toinen tapa puhua demokratiasta on käsitellä sitä negaation kautta: usein puhutaan demokratiavajeesta tai selvitetään pinnallisen demokratian problematiikkaa. Myös kotimaassa demokratian toteutumista kritisoidaan, sillä demokratiassa on toisaalta ideaali ja toisaalta käytännön toteutustaso, jotka erottuvat toisistaan selkeästi:

Suomessa jatkuu Kekkonen aikana syntynyt ja kaikkia Neuvostoliiton reunavaltioita leimannut poliittinen kulttuuri. Siihen kuuluu vaalien järjestäminen, mutta vaalien yhteydessä ei keskustella politiikan ydinkysymyksistä, eikä niiden katsota edes kuuluvan äänestäjille. Kysymykseen vaalien jälkeisestä hallituskokoonpanosta kaikki johtavat poliitikot vastaavat istuvan pääministerin tavoin: "Katsotaan nyt vaalit ensin, ja tehdään hallitus sitten." (HS 15.11.2010 Heiskala, A2.)

Erään kirjoittajan mukaan ”kansalaisesta on tullut mandaattiautomaatti, jolta pyydetään näennäisen vakavasti kannatusta joka neljäs vuosi” (HS 29.11.2011 Ylitalo, C5). Demokratiaan kuuluu enemmistövalta, ja kansa edustaa demokraattisissa valtioissa enemmistöä. Demokratian toteutumista kritisoidaan kotimaan ohella myös kansainvälisessä yhteistyössä ideaalin ja käytännön toteutuksen yhteydessä:

Länsimaiset politiikan tutkijat ovat kehittäneet demokraattisen rauhan käsitteen, jonka mukaan demokraattiset valtiot eivät sodi toisiaan vastaan. – – Demokratia on erinomainen väline väkivallan kitkemiseen tietyin ehdoin: jos se ymmärretään vuoropuheluksi ja aidoksi keskinäiseksi kiinnostukseksi, jos minkään osapuolen ei oleteta olevan automaattisesti oikeassa tai väärässä ja jos tavoitteena on enemmistömielipiteen sijaan monipuolinen, luovia ratkaisuja tuottava yhteisymmärrys. (HS 17.10.2010 Galtung, A2.)

Demokratian ideaalin toteutumattomuudesta syntyy huoli siitä, toteutuvatko ideaalin sisältämät ihanteet, joista olen edellisissä luvuissa puhunut (ks. myös luku 5.7.). Demokratiavaje puhuttaa Lähi-idän ohella mm. Itä-Euroopan sekä entisen Neuvostoliiton maiden osalta, sillä esimerkiksi Valko-Venäjällä presidentti Aljaksandr Lukašenka hallitsee maataan itsevaltaisain ottein näennäisdemokratian nimissä. Samoin Venäjän tilanne nostetaan usein tärkeäksi osoitukseksi idän ja lännen vastakkaisuudesta. Ihmisoikeuksien ja sananvapauden toteutumista näissä maissa epäillään, ja molempien maiden johto saa osansa kritiikistä: valtaapitäviä kritisoivat äänet tukahdutetaan usein väkivaltaisesti, jolloin todellisen demokratian toteutuminen on hyvin kyseenalaista.³¹

Kommunismin ja demokratian ohella osansa ideologisesta keskustelusta saavat mm. nationalismi, sosialismi, kapitalismi sekä liberalismi. Näistä etenkin nationalismi nousi otsikoihin usein eri yhteyksissä. ”Nationalismin ideologian mukaan kansakunniksi järjestäytyneet ihmisryhmät haluavat olla osa itsenäistä, yhtenäistä ja ainutlaatuista kansallisvaltiota.” (HS 12.5.2011 Kannisto, A2.) Määritelmä selittää sen, miksi nationalismista niin usein puhutaan: kun käsitellään valtion asioita, käsitellään usein myös nationalismia. Nationalismi määrittää rajoja laajassa mitassa kiinnostavalla tavalla, ja käyn läpi nationalismin roolia yhteiskunnassa analyysiluvussa 6.1.4. Mielenkiintoisella tavalla aineistossa puhutaan myös kapitalismista, jonka roolia arvokeskustelussa valaisen myös enemmän tutkielman analyysiosiossa (luku 6.3.).

5.6. Urhea urheilija ja päihteiden kiro

Suomen jääkiekkomaajoukkue toi Suomelle kultaa Slovakiassa käydyistä jääkiekon MM-kisoista toukokuussa 2011. Voitto oli omiaan nostattamaan yhtenäistä kansallistunnetta. Aineistossa on osin hyvin ylistäviä tekstejä, joissa ihailaan Leijonien itsekuria ja etenkin kapteeni Mikko Koivua, joka

---

³¹ Käsittelen demokratiaa kokonaan erillisessä luvussa 6.2.1. esimerkkinä absoluuttisen pyhän luonteesta. Demokratiasta on erotettavissa edellisten esimerkkien mukaisesti käytännön ja ideaalitaso, ja määritelmäni demokratiasta pyhän hierarkian huipulla keskittyy tarkastelemaan juuri demokratian ideaalia.

osoitti todellista johtajuutta luotsatessaan Suomen voittoon Ruotsia vastaan käydyssä finaalissa (esim. HS 17.5.2011 Apunen, A2). Helsingin Kauppatorilla järjestettiin Leijonien kunniaksi juhlat, jotka pian saivat negatiivisen sävyn mediassa:

Suomen jääkiekkjoukkueen julkisuuskuva pysyi kadehdittavan kiitettävänä koko turnauksen ajan. Joukkue osoitti hallitsevansa lajinsa ja itsensä tiukoissa paikoissa.

Paluumatkalle ja voitonjuhliin itsehillintää ei enää riittänyt vaan vallalle pääsi perisuomalainen tapa kostuttaa juhlia runsaalla alkoholilla. (HS 18.5.2011 Pääkirjoitus, A2.)

Etenkin mielipideosastolla kritisoitiin voimakkaasti urheiluidolien toimintaa. Huolissaan oltiin siitä, millaista esimerkkiä he näyttivät pienille lapsille, jotka usein ihailevat sankareitaan pyyteettä. Myös Kauppatorilla juhлива kansa oli nauttinut alkoholia, minkä vuoksi ”suurin osa [kansasta oli] aivan sekaisin, ei vain voitosta vaan alkoholista” (HS 18.5.2011 Partonen, C9). Kova kohu nousi erään valmennusportaan jäsenen humalaisesta kaatuilemisesta lentokoneesta tullessa, ja sama meno jatkui kyseisen henkilön osalta Kauppatorilla. Alkoholien runsaan käytön vuoksi idyllinen kuva urheista Suomen Leijonista särkyi, mikä aiheutti mielipahaa monissa kirjoittajissa (esim. HS 19.5.2011 Kulmala, C7).

Urheilusta ja urheilijoista rakennetaan helposti (kansallisia) myyttejä, ja näiden myyttien ja myyttisten hahmojen sortuminen koettelee kansaa (esim. HS 6.9.2011 Pääkirjoitus, A2; ks. myös luku 6.1.3.). Yksi tällainen mytologisoitu, sortunut hahmo suomalaisessa urheilussa oli ”Tervanevan kristus” (HS 28.12.2010 Saarikoski, A2) Mika Myllylä. Myllylä jäi kiinni dopingista vuonna 2001, minkä jälkeen hän nousi usein otsikoihin mm. liiallisen alkoholinkäytön vuoksi. Samoin hänen perhe-elämänsä ongelmia ja uskonnollisuutta ruodittiin lehdissä näkyvästi. Kuoleman jälkeen *Helsingin Sanomissa* julkaistiin kirjoituksia, joissa Myllylästä puhuttiin kansallisena symbolina monella tapaa:

Uutinen entisen huippuhihtäjän Mika Myllylän kuolemasta pysäytti suomalaiset, joiden muisti yltää kymmenen vuoden taakse Lahdessa vuonna 2001 pidettyihin maastohiihdon maailmanmestaruuskisoihin. Tuolloin kaatui suomalaisen huippu-urheilun esikuva. – – Eikä Myllylä ollut vain edustuskelpoinen urheilija vaan mies, joka oli silkkaa lihasta ja jänteitä: tämän ajan kasvot suomalaiselle sisulle. Mies, joka ei etukäteen uhonnut vaan tuli ja menestyi. – – Valokuvaaja Hannes Heikuran kuva Myllylästä harjoittelemassa upottavalla suolla on piirtynyt suomalaisten mieliin.

Dopingpaljastuksen jälkeen Myllylän elämä luisui alamäkeen. Hän maksoi hairahduksestaan ankaran hinnan. Sisupussi ei kestänyt dopingin aiheuttamaa häpeää. – – Mitä oikein tavoiteltiin? Mitä oltiin valmiita uhraamaan? (HS 6.7.2011 Pääkirjoitus, A2.)

Myllylä on surullisen ritarin hahmo, joka joutui systeemin kaltoin kohtelemaksi, ja sen vuoksi henkilökohtainen elämä luisui alamäkeen. ”Myllylän uran loppumisen erityisinä taakkoina olivat dopingskandaali ja julkinen ristiinnaulitseminen”, toteaa eräs kirjoittaja (HS 8.7.2011 Ronkainen, B6). Kirjoittajat kritisoivat mediaa mm. sen toiminnasta urheilijoiden suhteen: medialla on iso rooli siinä, millä tavalla asioista puhutaan, ja samalla myös vastuu siitä, mitä ”julkisen ristiinnaulitsemisen” seurauksena tapahtuu. Media on neljäs valtiovalta yhteiskunnassa, minkä vuoksi sen vaikutusvalta sekä yksittäiseen ihmiseen ja ryhmiin että yhteiskunnallisiin instituutioihin on verrattain suuri. Kouluampumisten yhteydessä media toimi kyseenalaisella tavalla udellessaan tietoja suoraan oppilailta, ja se sai noottia jälkeinpäin suoraan oppilailta itseltään (HS 9.2.2011 Pääkirjoitus, A2). Median toimintamotiivien avoimuus puhuttaa säännöllisesti, ja on esitetty, että toimittajien tulisi selvittää esimerkiksi poliittiset sitoumuksensa, jotta tiedonvälitys olisi mahdollisimman avointa (esim. 14.10.2010 Luukkonen, C7).

Median rooli päihteitä käsiteltäessä puhuttaa kirjoittajia (esim. HS 30.4.2011 Tavallinen kansalainen, C11). Päihteistä ja etenkin alkoholista nousee aineistossa esille kaksi toisilleen täysin vastakkaista puolta: toisaalta alkoholi kuuluu olennaisena osana juhlintaan mutta samalla sen haittapuolet ja liikkäytön aiheuttamat henkiset ja fyysiset kustannukset ovat valtavia. Yksi puoli asiassa on se, että alkoholia mainostetaan näkyvästi, ja medialla on myös oma osansa alkoholin markkinoinnissa esimerkiksi juhlapyhien yhteydessä (HS 17.12.2010 Liimatta, C11). Kuitenkin alkoholin liikkäytön seurauksena syntyy vakavia ongelmia, jotka lopulta heijastuvat myös käytännön elämään. Usein alkoholi aiheuttaa väkivaltaista käyttäytymistä, mikä on etenkin lapsiperheissä huolestuttavaa. Alkoholikeskustelussa korostuu jo luvussa 5.3. esittelemäni lasten ja nuorten suojelu huonoilta vaikutteilta: alkoholistin lapsi joutuu kokemaan stressiä, jota kasvavan lapsen ei tarvitsisi kokea. Nuorille suunnattu päihdevalistus ei usein tuota toivottuja tuloksia, ja esimerkiksi huumeiden kokeilu on suhteellisen yleistä (HS 14.10.2010 Puusniekka & Soikkeli, A2). Lievistä huumeista, kuten kannabiksesta, on tullut muodikasta, ja huumeiden kotikasvatuksesta kirjoitetaan erään kirjoittajan (HS 28.4.2011 Räsänen, C10) mukaan liian ihannoivaan sävyyn. Aikuisten osalta ongelma kulminoituu työ- ja perhe-elämään. Alkoholi tai oikeammin alkoholiongelma on tabu, jonka olemassaoloa on omalla kohdalla vaikea myöntää. ”Alkoholiongelma myönnetään, mutta katsotaan päättäjienkin taholta liian usein ’muiden, ei minun tai läheisteneni’ ongelmaksi.” (HS 22.5.2011 Raitis Alkkis, C13.) *Helsingin Sanomissa* kirjoittajat kirjoittavat usein nimimerkillä suojatakseen identiteettinsä. Päihdeongelmassa on kyse arasta asiasta.

Aineistossa käydään läpi erilaisia vaihtoehtoja päihteiden käytöstä aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseksi. Keskustelua käydään erilaisilla byrokraattisilla tasoilla, ja usein päättäjien toivotaan esimerkiksi asettavan alkoholimainonnalle rajoituksia. Monet kirjoittajat kannattavat myös oluen laimentamista ja niin sanotun kakkosoluen tuomista markkinoille. Vaikka päihdeongelmien hoitaminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi, panimoteollisuudella on oma painava sanansa sanottavana asioista päätettäessä. Tiivistetysti kirjoituksissa korostetaan sitä, miten päihteet ja niiden liikakäyttö ovat vain yksi, näkyvä osa ongelmavyyhteä, joka liikakäyttäjillä usein on. Toinen suuri teema on päihteistä aiheutuvan kärsimyksen esilletuominen ja kärsimyksen ongelman ratkaiseminen. Tämä korostui etenkin henkilökohtaisissa, nimimerkillä kirjoitetuissa teksteissä, jotka kertoivat tarinaa yksittäisen ihmisen elämästä.

5.7. ”Arvot ovat voimakkainta, mitä on”

Otsikko on lainaus Reetta Rädyn (HS 19.4.2011, A2) kirjoituksesta, jossa käsitellään suomalaista arvoperustaa eduskuntavaalien 2011 pohjalta. Vaalien yhteydessä korostettiin niiden olevan arvovaalit, jotka kertovat siitä, millainen on suomalainen, ja mitä arvoja hän elämässään edustaa ja edistää. Sen vuoksi erityisen kiinnostavaa aineistossa oli keskustelu suomalaisuudesta ja suomalaisuuden myyteistä (vrt. luku 3.2.3.). Kirjoituksissa nostetaan ajankohtaisena projektina esille maabrändityöryhmän toiminta ja määritelmät suomalaisen identiteetin rakennuspalikoista. Projekti sai tuloksia julkistettaessa paljon huomiota, ja sille asetettiin paljon painoarvoa suomalaisuuden määrittämisessä. Kuten eräs kirjoittaja juhlavasti toteaa, ”maabrändityö vuonna 2010 ankkuroitui suomalaisen identiteettihistorian pitkään linjaan” (HS 25.11.2010 Kolbe, C7). Kirjoittajan (joka oli yksi maabrändityöryhmän jäsenistä) mahtipontisten sanojen mukaan Suomi on silta idän ja lännen välillä sekä sivistyksen pohjoinen Ateena. Suomalaisuuteen kuuluu aitous ja luonnonläheisyys, ja suomalainen on selviytyjä ja sitkeä uurtaja, joka käy läpi maailman parhaan koulujärjestelmän ja oppii tasa-arvon ylläpitäjäksi. Näiden suomalaisuutta kuvaavien attribuuttien seurauksena maabrändityöryhmä sai aineistossa myös kritiikkiä osakseen, sillä kaikki kirjoittajat eivät kokeneet ryhmän työtä arvokkaaksi. Yhtä kaikki, suomalaisuutta kuvaavat myytit ovat kiintoisia kuvia siitä, millaisena itsemme näemme etenkin suhteessa ulkomaailmaan.

Suomalaisuus kietoutuu monella tasolla eurooppalaiseen perinteeseen, joka nousee yhteisestä kulttuurista ja etenkin yhteisestä uskonnosta (HS 24.6.2011 Klinge, A2). Professori Matti Klinge esittelee eurooppalaisen arvoperimän juuria kirjoituksessaan *Helsingin Sanomissa* 18.10.2010 (A2). Euroopan pitkä historia erilaisine aikakausineen (etenkin 1700-luvun jälkeen) on määrittänyt nykyistä arvoperustaa samoin kuin uskonnon vahva asema yhteiskunnassa ennen valistuksen aikaa. Valistusta seurasi romantiikan vastaisku, jonka jälkeen analyyttinen ja realistinen ote ihmisyyden ja todellisuuden tarkastelussa nousi tärkeäksi. 1900-luvun kaksi maailmansotaa olivat myös omiaan muokkaamaan ihmisyyttä ja samalla arvoja. Klinge toteaa, että ”1900-luvun aateperintö on ristiriitainen” ja korostaa, ettei pelkän järjen keinoin ratkaista ihmiskunnan ja yksilön suuria kysymyksiä.

Myytit ovat kiinnostava tapa kuvata historiaa ja asioita, jotka muodostavat olennaisen osan kansallista identiteettiämme. Myytit ovat osa jaettua menneisyyttä, ja niitä ylläpidetään yhtenäisyyden rakentamiseksi ja säilyttämiseksi (ks. esim. Coman 2005). Folkloristista ainesta sisältävät artikkelit ovat aarteita, ja niitä lukiessani tunsin astuvani askeleen lähemmäksi tarinankerronnan tutkimusta. Aineistossa on joukko artikkeleita, jotka rakentavat ja uudistavat suomalaiskansallisia tarinoita historiastamme. Tähän tyyppiin kuuluvat esimerkiksi kansantaruista ja kristinuskoa edeltävistä ajoista nousevat perinteet, joihin pohjimmiltaan lukeutuu myös joulun.

Vanhempi joulun tapakulttuurimme on nimittäin siirtynyt jouluun vanhasta sadonkorjuujuhlastamme eli kekristä, ja siihen vielä vanhemmasta shamanistisesta maailmankuvasta. – – Reellä lentävänä vanhuksena joulupukki tonttuineen muistuttaa ikaikaisista uskomuksista maahisten maasta, josta vainajat saattoivat tulla käymään ihmisten maailmaan. (HS 24.12.2010 Räsänen, C10.)

Suomalaisuutta koskevat myytit ja kertomukset kumpuavat historiasta ja toisinaan henkilöityvät tiettyihin historiallisiin hahmoihin (vrt. luku 6.1.3.). Sotaveteraanien lisäksi esimerkiksi entiset politiikan suurmiehet Väinö Tanner, Urho Kekkonen ja K. J. Ståhlberg saavat osansa kirjoittelusta. Myös sodat (etenkin talvi- ja jatkosota mutta myös ensimmäinen maailmansota ja Suomen sisällissota) nostetaan usein keskusteluun lähinnä yhteyksissä, joissa kirjoittajat ovat erimielisiä yksityiskohdista. Esimerkiksi Suomen suhteesta Saksaan talvisodan ja etenkin jatkosodan aikana kirjoittajilla oli hyvin erilaisia näkemyksiä (esim. HS 14.12.2010 Lipponen, C5). Aineistossa käsitellään myös kansallisia symboleita: suomalaisuuden kolme s:ää, sauna, sisu ja Sibelius koetaan edelleen merkittäviksi.

”Kieli monitahoisena sosiaalisena ja psykologisena ilmiönä on pitkälti muun muassa puhujayhteisönsä itsetunnon kannattaja, ja yksittäistä kieltä solvaamalla solvataan kollektiivisesti myös kielen puhujia.” (HS 2.11.2010 Niemi, C6.) Kieli on tärkeä osa kansan identiteettiä ja se symboloi yhtenäisyyttä. Suomessa on historiallisista syistä johtuen kaksi virallista kieltä, mikä aiheuttaa ryhmien välistä jakoa. Ruotsin kielen asemasta kouluissa keskustellaan jatkuvasti, koska venäjän osaaminen etenkin Itä-Suomessa olisi lisääntyneen matkailun myötä yhä suotavampaa. Niinpä kaksikielisyys aiheuttaa haasteita yhtenäisyyden luomisessa:

Johtavilta poliitikoilta toivoisi harkintaa, että Suomessa ei omilla kielipoliittisilla intohimoilla tarveltaisi kaksikielisyyteen liittyvää suvaitsevaisuutta, arvokasta osaamista ja perintöä sekä hyviä suhteita naapurimaihin. Euroopassakin on maita, joista on tullut surullisia esimerkkejä siitä, miten vaikkapa kielikysymystä kärjistämällä saadaan nopeasti rikki eri kansanryhmien väliset suhteet. (HS 16.12.2010 Pääkirjoitus, A2.)

Kulttuuriperinnön ja korkeakulttuurin ylläpitäminen on aineistossa monelle kirjoittajalle hyvin tärkeä asia: sivistysvaltioon kuuluu kulttuurin tukeminen ja ylläpitäminen sekä lasten kulttuurikasvattaminen. Museoista keskusteltiin useaan otteeseen – ovathan ne eräänlainen instituutio kulttuurin ja -perinnön ylläpitämiseksi. Kirjoituksissa korostuu se, että museokävijät kokevat liittyvänsä käyntinsä myötä historian pitkään jatkumoon ja saavansa kokemuksen myötä arvokasta tietoa kulttuuristamme ja historiamme vaiheista. Museot ylläpitävät myyttejä suomalaisuudesta:

Ajattelin vuosia 1850–1910. Niinä vuosikymmeninä synnyttiin aatepohja suomalaisuudelle. Suomalaisuutta rakentamaan syntyivät muun muassa naisasialiike, työväenliike, nuorisoseuraliike ja raittiusasialiike. – – Kuvat puhuivat Arjen sankareissa. Työn kuvausta tehtaissa, köyhyyttä kaduilla. Ankaraa työtä pesutuvissa, maataloilla ja metsätoissa. Orjan työtä pienellä palkalla. Nainen vaikenä kotona ja seurakunnassa. Nuorison tulevaisuudennäkymät olivat olemattomat. Työläinen raatoi epäterveellisissä olosuhteissa alkeellisissa tehtaissa. (HS 9.5.2011 Muttonen, C5.)

Kulttuuriperinnön suojelutavoite ulottuu materiaalisesta kulttuurista henkiseen kulttuuriin. Aineistossa puolustetaan henkisen kulttuurin ohella rakennuksia, kulttuurimaisemia ja muita konkreettisia kulttuuriasioita. Ylläpitäminen ja suojeleminen ovat usealle kirjoittajalle arvokkaita sinänsä. Kulttuuriperinnössä tiivistyy se, mikä tekee meistä meitä.³² Suomalaisuuden myytti näkyy selvästi puhuttaessa 1900-luvun sodista. ”Sellaista yksimielisyyttä, kuin Suomessa oli talvisodan aikana, ei ole koettu muulloin koko itsenäisyyden aikana”, toteaa eräs kirjoittaja (HS 10.5.2011

---

³² Käsittelen luvussa 6.2.4. lisää kulttuuriperinnön merkitystä pyhän hierarkkisessa muodostumisessa.

Heininen, C5). Historiattomuus huolettaa kirjoittajia, koska se samalla häivyttää suomalaisen yhteiskunnan arvoperustaa.

Aineistossa käytävä keskustelu suomalaisista arvoista koskettelee usein maabrändityöryhmän määritelmiä, ja etenkin tasa-arvo nousee keskustelussa usein esille erilaisissa yhteyksissä. Helsingin yliopisto sosiaalipsykologian emeritusprofessori Klaus Helkaman (HS 25.3.2011, C7) sanoin ”tasa-arvo synnyttää luottamusta ja eriarvoisuus epäluottamusta”. Tasa-arvosta puhuttaessa käsitellään usein sukupuolten välistä tasa-arvoa, joka ulottuu opiskelu-, työ- ja perhe-elämään sekä yhteiskunnallisiin toimenpiteisiin tasa-arvon kasvattamiseksi ja ylläpitämiseksi. Usein korostetaan nimenomaan naisten kärsivän sukupuolten välisestä epätasa-arvosta (esim. HS 28.11.2010 Järvinen, C14), mutta, kuten eräs kirjoittaja huomauttaa, toistaiseksi vain miehet ovat maassamme asevelvollisia (HS 6.11.2010 Heiskanen, C14), joskin sekä miehillä että naisilla on maanpuolustusvelvollisuus ulkoisen uhan aikana. Keskustelu naisten riittävästä fyysisistä ominaisuuksista maanpuolustuksessa ja muussa puolustustoiminnassa sekä esimerkiksi rauhanturvatoiminnassa kulminoituu kulttuurisiin ja historiallisiin argumentteihin: naiset eivät perinteisesti ole osallistuneet varsinaiseen puolustustyöhön, vaikka he ovat toimineet esimerkiksi lottina rintamalla. Sukupuolten välinen epätasa-arvo on Suomessa suhteellisen pientä, kun verrataan tasa-arvon toteutumista koko maailmassa (HS 11.7.2011 Pääkirjoitus, A2). Siitä johtuen ongelmat, joista aineistossa keskustellaan, käsittelevät lähinnä byrokraattisia asioita (kuten vaikkapa yritysten hallitusten sukupuolikiintiöitä) ja vain harvoin maailmanluokan ihmisarvokysymyksiä.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän ylivertauisuus ja menestyminen kansainvälisissä mittauksissa on jatkuva keskustelunaihe, etenkin, kun perusopetuksen tuntijako oli käsiteltävänä syksyllä 2010. Uudistuksen yhteydessä puhuttiin siitä, mikä on tärkein arvo suomalaista koulujärjestelmää kehitettäessä ja uudistettaessa. Suomalaisessa koulutuksessa tärkeimmät arvot asiantuntijoiden mukaan ovat yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. (HS 4.11.2010 Itälä & Lehtisalo & Niskanen C9.) Tuntijakouudistuksen yhteydessä oltiin huolissaan mm. siitä, millaisiin rooleihin tytöt ja pojat kasvatetaan: sallitaanko heidän kasvaa vapaiksi kansalaisiksi vai ovatko roolit jo valmiiksi pakotettuja (esim. HS 25.10.2010 Tuokko C6). Myös eri ryhmien välisen tasa-arvon toteutuminen kouluissa on jatkuva huolenaihe, joka liittyy luvussa 5.5. esitettyyn monikulttuurisuuskysymykseen sekä alueellisen tasa-arvon toteutumiseen: maaseudulla resurssit ovat pienempiä kuin suurissa kaupungeissa. Koulun rooli tasa-arvoistavana laitoksena aiheutti keskustelua siitä, onko se samalla myös tasapäistävä instituutio (HS 26.1.2011 Vanne, C7). Toisaalta keskusteltiin paljon myös peruskoulun jälkeisistä ajoista, kun nuori astuu systeemin

ulkopuolelle. Syksyllä 2012 presidenttitaholta puheenaiheeksi noussut nuorten syrjäytyminen aiheutti keskustelua jo vuosina 2010 ja 2011 kun mietittiin sitä, millä tavalla peruskoulusta pääsevät nuoret saataisiin integroitua yhteiskuntaan (HS 19.12.2010 Pääkirjoitus, A2). Sitten Suomen valtio on antanut lupauksen nuorisotakuusta, joka ”tarjoaa alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille koulutus-, työkokeilu-, työpaja- tai työpaikan kolmen kuukauden sisällä työttömäksi ilmoittautumisesta. Nuorisotakuuseen kuuluu myös koulutustakuu, joka takaa jokaiselle juuri peruskoulunsa päättäneelle koulutuspaikan.” (Nuorisotakuu 2013 [online].) Nuorten syrjäytymisen syyt nähdään aineistossa monimutkaisina, joten yksinkertaistetut toimet ongelmien ratkaisemiseksi epäilyttävät osaa kirjoittajista (esim. HS 16.1.2011 Klen, C14).

Tuloerot ja varallisuuden epätasainen jakautuminen puhuttaa etenkin verotuksen ja julkisten palveluiden yhteydessä: julkinen terveydenhuolto on puheenaihe, joka herättää aina mielipiteitä sekä asiantuntijoissa että palveluiden käyttäjissä. Vähäosaiset (esim. vanhukset, pitkäaikaissairaat, vammaiset) ovat usein niitä, jotka julkisia palveluja eniten käyttävät, ja sen vuoksi heidän äänensä nousee kuuluvimmaksi systeemiä kritisoitaessa. Julkisen ja yksityisen terveydenhuollon jakautuminen hyvä- ja huonotuloisten kesken koetaan vakavaksi ongelmaksi, joka lisää eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Samoin heikompiosaisien käytännön elämän, kuten asumisen järjestäminen, puhuttaa kirjoittajia: toisaalta palvelutalot ovat tarkoituksenmukaisia mutta toisaalta ne eristävät asukkinsa muusta maailmasta. Lisäksi asumisolot ovat usein puutteellisia ja ahtaita, eikä henkilöstöä ole tarpeeksi asukasmäärään nähden. Myös palvelujen alueellinen jakautuminen suuriin asutuskeskuksiin koetaan ongelmaksi etenkin kuntaliitosten yhteydessä: kaikille ei ole tarjolla palveluita lähellä, vaan maaseudulla asuvien tulee hankkiutua toisinaan pitkien matkojen takaa palveluiden äärelle. Julkisen terveydenhuollon laadukas toteutuminen kertoo yhteiskunnan sivistystasosta:

Suomalaisen terveydenhuollon kivijalka on toimiva julkinen perusterveydenhuolto, jonka terveystalot tulisi kansanterveyslain mukaan taata yhdenvertaisesti kaikille kansalaisille. – – Yhteiskunnan sisäistä vahvuutta voidaan arvioida sen perusteella, miten se huolehtii heikoimmista. Vaikeasti sairaiden potilaiden palveluiden saatavuudessa ja laadussa paljastuvat arvot. – – Arvokeskustelua tarvitaan vastaamaan, mikä saatavuus- ja laatu on hyvinvointivaltiossa riittävä. (31.10.2010 Tasmuth, C11.)

Keskustelu tasa-arvon(kin) osalta käsittelee usein ainakin joiltain osin rahaa ja sen roolia tasa-arvokysymyksissä. Usein raha tai sen puute koetaan esteeksi tasa-arvon täydelle toteutumiselle, ja raha on syynä myös muiden resurssien puuttumiselle. Useat kirjoittajat korostavat, että

taloudellinen tasa-arvo lisää myös yksilön hyvinvointia. Tutkimusten mukaan yhteisön hyvinvoinnin kannalta paras on tilanne, jossa eriarvoisuus on kaikilla tasoilla mahdollisimman pientä. (HS 25.3.2011 Helkama, C7.) Kuitenkin on selvää, että raha ei takaa arvojen toteutumista käytännössä: ”Rahoitus on tärkeä asia, mutta rahoituskanavien muutos ei sinänsä takaa eriarvoisuuden poistamista.” (HS 27.3.2011 Lehto, C12.) Rahan, varallisuuden ja hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen näkyy käytännössä esimerkiksi ruoka- ja leipäjonoissa ja muissa vastaavissa palveluissa. Tasa-arvo sisältää kuitenkin ihmisarvoisen elämän, johon olennaisena osana kuuluu mielekäs, kokonaisvaltainen elämä. Tasa-arvokeskustelu kietoutuu aiemmin esittelemiini ihmisoikeus- ja ihmisarvokeskusteluihin.

”Luonnon monimuotoisuus on arvo itsessään”, todetaan *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa 6.12.2010 (A2). Yksi määbrändityöryhmän suomalaista identiteettiä rakentavista määreistä oli luonnonläheisyys, ja ympäristö on ollut tärkeä osa suomalaista kulttuuria, kuten luvussa 3.2.3. esitin. Suomalainen puhdas luonto on ylpeydenaiheemme ja toisaalta myös tärkeää matkailun kannalta (HS 21.3.2011 Hyvönen & Laaksonen, C5). Ympäristöä käsiteltiin tasaisin väliajoin läpi aineiston, ja Fukushima ydinvoimalaonnettomuus alkuvuodesta 2011 oli omiaan herättämään kiihvasta keskustelua energiapolitiikasta ja ympäristönkäytöstä. Kokonaisuudessaan keskustelun kirjo kattoi kaiken eläinten oikeuksista yritysten ympäristövastuuseen ja ympäristöpolitiikkaan. Yksi suomalaisen teollisuuden kivijaloista on metsäteollisuus, joten markkinoiden käsittely myös ympäristöstä puhuttaessa on ymmärrettävää. Poliitiikan osalta puolestaan ilmastonmuutos on polttava puheenaihe ja nousee tasaisin väliajoin keskusteluun etenkin vaalien yhteydessä. Maapallon resurssit ovat rajalliset, ja huoli siitä, että markkinatalous kuluttaa luonnonvarat lopulta täysin, mietityttää laajasti. Isossa osassa kirjoituksista käytetään hyvin tunnepitoisia argumentteja, jotka vetoavat ihmiseen ympäristön suojelijana, arvostajana ja kunnioittajana:

Ihmiskunnan keskeinen tehtävä on puolustaa maata, vettä ja ilmaa. Niiden terveys ja puhtaus ovat kaikki meille yhteisiä turvallisuustekijöitä. Ilman vesien, maan ja ilman hyvinvointia ei ole kansallista hyvinvointia. (HS 13.10.2010 Wahlström, C8.)

Keinoja ympäristön ja luonnon suojelemiseksi esitetään mm. yhdistelemällä perinteitä ja uusinta teknologiaa: tiedämme tapoja valmistaa materiaaleja, jotka hajoavat luonnossa, ja toisaalta muinaisilta alkuperäiskansoilta voidaan ottaa mallia kestävästä ympäristönkäytön tavoista (esim. HS 16.12.2010 Saarinen, C8). Aineistossa käsitellään paljon päättäjien todellista tahtotilaa ottaa käyttöön aseita ilmastonmuutoksen, luonnonresurssien rajoittamisen ja yleisen kulutushysterian

hillitsemiksi. Kyse on usein niin moniulotteisista asioista, että niiden ratkaiseminen ei ole yksinkertaista eikä yksiselitteistä: kun yksi ongelma ratkaistaan, aiheutetaan samalla joukko uusia.

Luonnon ohella eläimiä pyritään suojelemaan toisinaan jopa lain voimalla. Suojelluista eläimistä kuuluisin lienee saimaannorppa, joka on ainutlaatuinen, vain Suomessa elävä hyljelaji. Suojeltujen eläinten ohella on paljon uhanalaisia lajeja, jotka ovat katoamassa suomalaisesta luonnosta. Uhanalaisten lajien suojelu liittyy laajempaan keskusteluun siitä, missä määrin lajien elinoloja vaarannetaan teollisuuden, liikenteen ja ihmisen vapaa-ajankäytön nimissä (esim. HS 10.12.2010 Ojala, 10). Samalla tavalla ollaan huolissaan myös kotieläinten ja tuotantoeläinten asemasta ja siitä, että ne saavat osakseen arvoistansa kohtelua. ”Eläimiä ei tarvitse jumaloida, mystifioida, symbolisoida eikä esineellistää, vaan niihin tulee suhtautua omanarvoisina kokevina yksilöinä, joilla on oikeus päättää elämästään.” (HS 20.1.2011 Furman, C8.) Kirjoittajien yhteinen vaatimus vaikuttaa olevan se, että eläimistä on pidettävä huolta kaikin tavoin ja niiden huonoon kohteluun on puututtava. Eläimistä huolehtiminen ja niiden hyvinvointi heijastelee ihmisten hyvinvointia ja kertoo kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan tilasta ja arvoista. Eräs kirjoittaja huokaa toiveikkaasti:

Ehkä näin joulun alla voisimme tähdenlennon tovin kuvitella, millaista elämämme olisi, jos yhdessä huolehtisimme siitä, että yksikään ihminen tai yksikään eläin ei joutuisi kärsimään ihmis- ja eläinarvoa alentavasta köyhyydestä (HS 27.12.2010 Tarvainen, C10).

Suurten teemojen ohella keskusteluun nousivat muun muassa tiede, taide ja työ. Tieteen, taiteen ja korkeakulttuurin itseisarvoa on helppo itse yliopistossa kulttuurialaa opiskelevana puolustaa. Selvästikään yleisesti ottaen nämä alat joutuvat kuitenkin puolustelemaan asemiaan – sen verran tiukkasävyisiä osa kirjoituksista on. Isossa osassa kirjoituksia nostetaan esille huoli suomalaisen arvoperustan rapautumisesta. Kuten Reetta Rätty (HS 19.4.2011, A2) toteaa, ”arvojen erikoisuus on siinä, että ne näyttävät ulospäin kuin mielipiteiltä. Sisäänpäin, ihmiselle itselleen, ne ovat totuus.” Läpi aineiston nousee huoli siitä, mitä tapahtuu, kun maksimaalinen (henkilökohtainen) voitontavoittelu ja tehokkuus ajavat ihmisyyden ja ihmisen arvostamisen edelle.

Yhteiskunnassamme ei uskalleta kyseenalaistaa jatkuvaa talouskasvu-ajattelua, vaikka sen utopistinen luonne on käynyt yhä selvemmäksi. Tarvitseeko asioiden olla näin? Tavarapaljouden, rahan ja kulutushysterian sijaan maailmassa on paljon tärkeämpiä asioita, kuten esimerkiksi ystävyys, rakkaus, perhe, vapaa-aika, hyvän tavoittelu, uskonto. (HS 22.12.2010 Laakso, C7.)

Miksi emme kuulleet itsenäisyyspäivänä sanoja rauha, itsenäisyys, Suomi, isänmaa, äidinkieli, veteraani, kotirintama, siniristi? Ne ovat vanhanaikaisia sanoja, mutta kovan historian opettamia. (HS 9.12.2010 Suikkari, C10.)

Keskustelussa käsitellään sitä, mikä tekee ihmisen onnelliseksi: onko jatkuva talouskasvu ihmisen onnellisuuden mittari, vai kuuluuko onnellisuuteen jotain aivan muuta. Onnellisuutta mittaamaan on kehitetty erilaisia mittareita, joilla pyritään tarkastelemaan ja ennustamaan onnellisuuden eri osaluokkia. (Esim. HS 8.2.2011 Taskinen, C6.) Henkisten arvojen ja talouskasvun suhde toisiinsa tällaisissa mittareissa puhuttaa keskustelijoita, ja eräs kirjoittaja korostaa, että ”raha on tärkeää, mutta tietyn tason jälkeen se ei lisää onnellisuutta”. Tämän tietyn tason jälkeen enemmän merkitsevät arvot, joita on hankala ”mitata rahassa”. (HS 9.2.2011 Hakala, C6.)³³

Olen näissä luvuissa (5.1.–5.7.) pyrkinyt tiivistämään koko aineistoni käsitettäväksi ja helposti hahmotettavaksi kokonaisuudeksi. Lukujen temaattinen jako on tapahtunut aihepiireittäin ja varsinaisissa analyysiluvuissa (luku 6. alalukuineen) pyrin hälventämään näitä rakentamieni rajoja tarkastelemalla kielenkäytön mekanismeja. Aineistossa on tiettyjä tyypillisiä itsensä ilmaisun tapoja, jotka toistuvat aiheesta riippumatta, ja tulkitsen niiden kertovan yksittäistä aihetta laajemmin ihmisen ajattelun tavoista. Ihmisen ajattelulle on tyypillistä kategorisointi ja rajanveto vallitsevan todellisuuden ylläpitämiseksi (ks. luku 6.1.5.), ja tämä on ilmiö, jota koko analyysiosioni käsittelee. Todellisuuden sosiaalisessa rakentumisessa (luku 3.1.) on kyse juuri siitä, että kullekin asialla on oma paikkansa, ja selvitän näitä paikkoja tämän tutkielman kontekstissa omasta aineistostani. Ihmismielen rakennuspalikoiden selvittäminen on kiehtovaa perehtymistä todellisuuden rakentumisen perusteihin.

---

³³ Talouden ja (sovittamattomasta?) ristiriidasta: ks. luku 6.3.

6. PYHÄN RAJAT JA MUOTO

6.1. Rajanvetoa ja kategorioiden muodostamista

Olen jakanut tutkielman analyysin kahteen erilliseen osioon ja niiden alla oleviin alalukuihin: luvussa 6.1. ja sen alaluvuissa käsittelen pyhän rakentumista ja rakentamista, kun taas luvussa 6.2. alaluvuissa keskityn tarkastelemaan pyhän muotoja ja hierarkioita. Tutkielman alaotsikon mukaisesti nämä pyhän kaksi eri elementtiä rakentuvat ja niitä representoidaan mediassa ja samalla tavalla ne erottuvat toisistaan teoreettisessa kirjallisuudessa, jota olen esittelyt tutkielman luvussa 3. Rakentumisen ja rakenteen läpikäyminen myös aineiston analyysissä avaa sekä pyhän muodostumista että varsinaista muotoa. Muoto näkyy aineistossa ensisijaisesti siinä, miten pyhää representoidaan. Luon muodon ja muodostumisen ohella katsauksen myös yhteisöön, jonka jäsenet kommunikoivat aineistossa toistensa kanssa. Yhteisö on havaittavissa parhaiten median rituaaleissa (ks. luku 3.3.) esimerkiksi silloin, kun kerrotaan suurista tapahtumista maailmalla, mutta myös *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla käytävässä aktiivisessa keskustelussa. Kuten tutkielman teoriaosiossa (erit. luvut 3.2.1. ja 3.2.6.) esitin, pyhä on toisaalta yhteisön kollektiivisen sentimentin symboli ja toisaalta yhteisön moraalinen rakentaja. Yhteisön osuus pyhän olemassaololle on ehdoton, koska pyhä on ensisijaisesti kollektiivisesti jaettu kokemus.

Tieteessä usein painotetaan haastavan ”mikä”-kysymyksen tarkastelun sijaan sitä, että tutkijoiden tulisi ensisijassa etsiä aineistosta vastauksia kysymyksille, jotka alkavat ”miten”, ”milloin”, ”missä” ja niin edelleen. Tämän luvun päämääränä on vastata kysymykseen ”miten”. ”Miten” nousi itselleni aineiston hankkimisen ja lähemmän tarkastelun myötä yhdeksi tärkeimmistä näkökulmista aineiston analyysissä³⁴. ”Miten” rajaa, kategorisoi, luokittelee, yhdistää, rinnastaa ja jopa arvottaa asioita. Yhteiskunnassa rajoja merkittäviksi koettujen asioiden välille vedetään muun muassa lainsäädännöllä: Esimerkiksi kielipolitiikassa taataan lainsäädännöllä kielen asema. Vähemmistökielen olemassaolo voi olla uhattuna, jolloin se turvataan lailla. (HS 21.7.2011 Nuolijärvi, A2.) Lainsäädäntö tai muut vastaavat säädökset ja ratifioidut sopimukset ovat konkreettinen keino ylläpitää ja vahvistaa rajojen olemassaoloa. Rajat turvaavat ja suojelevat sisältöä, olipa kyse mistä asiasta tahansa. Useimmiten rajanvetoa tehdään kuitenkin arkipäivässä kielen avulla. Nämä rajat ovat muuttuvia ja häilyviä riippuen kontekstista, joten ”miten”-

---

³⁴ Pyhän ja rajanvedon yhteyksistä: ks. luku 3.2.2.

kysymyksen avulla tarkastelen aineistossa piirrettyjä yhteyksiä ja raja-aitoja asioiden ja ilmiöiden välillä. Niistä syntyvän kartan avulla suunnistan arvojen ja pyhyden kentällä.

Kiinnitän analyysissä huomion myös tekstien diskursseihin ja kirjoittamisen tapoihin sekä erilaisiin tekstityyppisiin, jotka on määritelty teoreettisessa kirjallisuudessa. Tekstityyppien ja diskurssien tunnistaminen ja jaottelu selventävät vaikuttamisen keinoja, joita aineistossa on käytetty. Ne avaavat pintapuolisen tarkastelun jälkeen tekstin (yhteiskunnallisia) syvämerkityksiä, jotka ovat rakenteiden ja näennäisten retoristen keinojen takana. Aineistossa on kautta linjan nähtävissä johdonmukaisia ajattelun malleja, jotka kiertyvät ihmisyyden ympärille. Jos analyysi pitäisi tiivistää yhden suuren teeman ympärille, koen, että pyhän rakentumisen tarkastelussa koko aineisto käsittelee loppujen lopuksi kysymyksiä itsemääräämisoikeudesta ja loukkaamattomuudesta sekä identiteetin rakentumisesta, jotka kaikki korostavat rajojen olemassaoloa. Näihin teemoihin viitataan aineistossa monin keinoin ja niitä perustellaan eri tavoin sekä eri tasoilla. Käsittelen tämän osion kahdessa alaluvussa erikseen ihmisen rajoja sekä erilaisten instituutioiden ja muiden instanssien rajoja selkeyden saavuttamiseksi. Ihmisen rajoista (luku 6.1.3.) puhuttaessa käsitellään usein seksuaalisuuden ja vaikkapa urheilun sekä ihmisarvon kautta fyysisen ja henkisen olemuksen yhteneväisyyttä ja eroja. Toinen suuri teema ihmisen rajoissa on douglasilainen ruumiin symbolisointi, jolloin ihmisruumis edustaa jotain suurempaa kuin miltä pinnalta tarkasteluna vaikuttaa. Maan rajoilla (luku 6.1.4) puolestaan viitataan valtioiden ja muiden suurten koneistojen rajoihin sekä niiden itsemääräämisoikeuteen. *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksen katkelma, ”Pakistan näki tapauksen ensi sijassa itsemääräämisoikeutensa loukkauksena” (14.7.2011, A2) kertoo, että piirretyt kartat ovat tärkeitä rajojen osoittajia. Samalla luvun otsikko viittaa maan rajoihin konkreettisesti, sillä aineistossa ympäristöä ja luontoa rajataan monin eri tavoin. Ihmisen ja instituutioiden välinen rajankäynti ei aina ole yksinkertaista, joten koen tarpeelliseksi käsitellä myös näitä ilmiöitä erikseen luvussa 6.1.5.

6.1.1. Diskurssiiviset aidat ja sillat

Diskurssianalyysin peruseriaatteita esitellessäni (ks. luku 4.1.) kävin läpi diskursseille tyypillisiä ominaisuuksia. Tämän luvun tarkoitus on avata lisää puhumisen tapoja, joita juuri tässä aineistossa käytetään. Diskurssien runsaudenpulan ja asioiden kietoutuneisuuden vuoksi käsittelen kuitenkin diskursseja myös muissa luvuissa kautta koko analyysin ja käsittelen tässä luvussa aineiston

diskursseja vain yleisellä tasolla. Erityistapaukset (esim. intervention oikeuttamisen diskurssin) käsittelen omilla yhteyksissään, jolloin niiden yhteys laajempaan kokonaisuuteen tulee mielestäni selkeämmin esitetyksi ja toivottavasti myös ymmärretyksi. Kirjoituksissa käytetään diskursseja retorisia keinoja, joita hyödynnetään mielipidevaikuttamisessa. Tyypillisiä diskursseja ovat esimerkiksi turvallisuus-, demokratia- ja rauhadiskurssi (intervention oikeutus), uskonnon poliittinen diskurssi (esim. islamin politisointi), ihmisoikeusdiskurssi (ihmisiin vetoaminen lähes mikä tahansa oikeuttamiseksi ihmisoikeuksien nimissä, ks. luku 5.3.), psykodiskurssi (erityisesti kyseenalaisia tekoja perusteltaessa: ks. Sumiala-Seppänen 2000) ja niin edelleen. Diskurssit ovat eräänlaisia yläotsikoita ja tiivistävät tavat perustella asioita, joten niiden avulla voidaan muodostaa kokonaiskäsitys vaikuttamisen keinoista, joita esimerkiksi omassa aineistossani käytetään. Yksi laajimmista ja monimuotoisimmista diskursseista, jota käytetään aineistossani lähes kaikissa yhteyksissä, on jo aineistoluvussa (5.4.) esitelty ihmisarvo, jonka avulla perustellaan ihmisoikeuksien ohella hyvin monenlaisia asioita. Perehdyn tarkemmin ihmisarvon ja pyhyiden yhteneväisyyksiin luvussa 6.2.2.

Teksteistä on erotettavissa erilaisia tyyppisiä, joihin kuuluvat muun muassa narratiivinen, argumentoiva, instruktiivinen, deskriptiivinen ja erittelevä tekstityyppi (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 99). Nämä tyypit sekoittuvat luonnollisesti teksteissä enemmän tai vähemmän, ja vain harva teksteistä on puhdaspiirteisesti yhden tyypin edustaja. Suurin osa aineistostani kuuluu mielipidekirjoitusten genreen (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 79–83), ja ne sisältävät edellä mainittuja retorisia työkaluja, joiden avulla teksti rakentuu. Mielipidegenren ohella aineistossa on pääkirjoitus- ja asiantuntijagenreen kirjoituksia. Narratiivinen teksti kertoo nimensä mukaisesti johdonmukaisen tarinan, joka osoittaa usein sen, miksi vallitsevaan tilanteeseen on päädytty. Usein narratiiveissa on menneisyyttä romantisoiva ja nostalgisoiva, lähes heroiseksi nouseva sävy tulevaisuuden turvaamiseksi. Alla oleva teksti on erinomainen esimerkki juuri tämän tyypin kirjoituksesta. Tekstin teesit pohjaavat historiasta nouseville perusteluille ja syy-seuraussuhteille (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 101).

Vanhempani syntyivät sodan vielä riehussa Suomenniemellä. He kokivat köyhyden ja kovan raatamisen työelämässä. He rakensivat itse oman talonsa ja maksoivat pankkilainansa. He myös halusivat tinkimättömästi lapsilleen paremman elämän. – – He onnistuivat: seuraavien sukupolvien lapset ovat huomattavasti koulutetumpia kuin heidän vanhempansa. Äitini sukupolvessa yliopistoihin meni nelisen prosenttia, kun minun ikäluokastani jo kolmisenosaista prosenttia ja 1980-luvulla syntyneistä jo yli kolmannes. – – Meidän vanhempamme ovat raataneet. – – Kotona asuminen on noussut nyt vanhuspalvelujärjestelmän ainoaksi mantraksi. Kunnat kilpailevat sillä, miten

nopeasti ne lakkauttavat vanhainkotejaan. Kotona asumisesta on tehty illuusio, jonka uskotaan kestävän. Tätä uskoa siivittää hoitomuodon halpuus. (HS 17.1.2010 Rinne, C6.)

Tekstikatkelmassa on käytetty argumentoivaa ja narratiivista tyyppiä vahvistamaan kirjoittajan teesejä. Argumentoivalla tekstityypillä tarkoitetaan kantaaottavaa ja perustelevaa tapaa ilmasta itseään. Argumentoivaan tekstityyppiin kuuluu olennaisena osana myös faktatiedon käyttö tekstin teesejä tukemaan, jolloin tekstistä saa hyvin uskottavan vaikutelman. Lisäksi tekstistä voidaan erottaa erittelevä tekstityyppi, joka on ominaista pohdiskelevalle ja analyttiselle tekstile. Muista tekstityypeistä hyvin tyypillinen mielipidekirjoituksiin liittyvä tyyppi on instruktiviinen, joka kehottaa, käskee ja ohjailee vastaanottajaa näkyvästi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 101–102.) Mielipidekirjoituksissa näkee usein kehotuksia, joilla pyritään saamaan ihmiset liikkeelle: ”On aika pohtia, kirkon paikkaa yhteiskunnassamme ja sitä, kannattaako olla kirkon jäsen vai ei.” (HS 26.10.2010 Montgomery, C6.) Instruktiviinen tekstityyppi esiintyy tyypillisimmin tekstin lopussa, usein viimeisenä lauseena, kun kirjoittaja haluaa lopettaa argumentointinsa tehokkaasti. Viides, deskriptiivinen tekstityyppi on puheen tapa, jossa kertoja kuvailee näkemäänsä ja kokemaansa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 101). Deskriptiivistä tekstityyppiä käytetään kirjoituksissa sekoitettuna muihin tekstityyppihin, ja se esiintyy mielipidekirjoituksissa vain harvoin sellaisenaan. Mielipidekirjoitusten genreä kuvaa pyrkimys saavuttaa jotain (vrt. mielipidevaikuttaminen), jolloin puhtaan deskriptiivisellä kirjoituksella harvoin päästään tavoitteeseen.

Yksi tyypillinen diskursiivisen jaottelun tapa on vastakkainasettelu. Asiat, totunnaisesti tai jostain muusta syystä, asetetaan tekstissä toistensa vastapariksi tai vastakohtiksi. Usein vastakkainasettelu toteutuu ideaalin ja vallitsevan olosuhteen erilaisuuden esittelyllä: asiat ovat hyvin huonosti nyt, kun ne voisivat olla aivan päinvastoin, jolloin kaikki olisi paljon paremmin. Tyypillisiä vastapareja esimerkiksi ihmisoikeuksista puhuttaessa ovat esimerkiksi länsi ja itä, markkinatalous ja ihmisoikeudet, demokratia ja kommunismi tai diktatuuri, islam ja länsimaiset aatteet, vapaus ja vankeus sekä tietenkin hyvä ja paha. Vastaavia vastapareja on lukuisia ja niiden käyttö runsasta. (esim. HS 23.10.2010 Virta, A2; HS 7.11.2010 Tuohinen, A2; HS 22.12.2010 Pääkirjoitus, A2; HS 9.5.2011 Tuohinen, A2). Dikotomiat vahvistavat esitetyn asian mustavalkoisuutta ja usein niiden avulla pyritään osoittamaan yhden asian paremmuus suhteessa toiseen:

Amerikkalainen kansalaisvapauksia edistävä Freedom House -tutkimusinstituutti jakaa vuosittain maailman maat kolmeen ryhmään: vapaat, osittain vapaat ja ei-vapaat. Vapaassa maassa on avoin poliittinen kilpailu, kansalaisoikeudet, toimiva kansalaisyhteiskunta ja riippumaton media.

Freedom Housen luokittelussa maailman 194 maasta 87 on vapaita. Enemmän tai vähemmän suljettuja ei-vapaita maita on 47. Pahimmista pahin diktatuuri on Pohjois-Korea. (HS 17.4.2011 Pentikäinen, A2.)

Tyylin retoriseen kirjoon kuuluu usein voimakkaiden, tunnepitoisten ilmaisujen käyttö, joka omalta osaltaan vahvistaa vastakkainasettelua. Tällä tavalla osoitetaan suuntia, joihin kirjoittaja samaistuu ja toisaalta suuntia, joita hän vastustaa: demokratia on oikea suunta, kun taas diktatuuri on väärä suunta. Tunnepitoisissa teksteissä vaikutus lukijaan on usein suoraa ja melko voimakasta: yhden asian perimmäinen oikeus syntyy toisen asian perimmäisestä vääryydestä, jolloin lukijalle väistämättä syntyy myös moraalinen käsitys asioiden perimmäisestä oikeudesta ja vääryydestä.³⁵

Silloin, kun edellä esitellyn tapainen vastakkainasettelu ei ole mahdollista, ja ihmisoikeusrikkomus tapahtuu esimerkiksi USA:ssa, teksteissä on paheksuva ja moittiva sävy: edes länsimaailma ei ole niin puhtoinen kuin miltä näyttää (HS 20.12.2010 Olsson, A2). Kysymyksessä on pyhän hierarkioiden (ks. luvut 6.2. alalukuineen sekä luku 6.3.) arvottaminen – myös lännessä täytyy valita, mikä arvo on tärkein monien tärkeiden arvojen joukossa. Teksteissä ihmisoikeudet ja kapitalismi sekä valta koettelevat toisiaan voimakkaasti, ja vaikka useimmiten ihmisoikeudet nähdään näistä kolmesta korkeimpana ihanteena, sen käytännön toteutus ontuu (esim. HS 30.1.2011 Pääkirjoitus A2).

Toinen tapa osoittaa vastakkainasettelua on todeta jonkin asian olemassaolo puhumalla vastakohtan olemassaolosta. Mikael Pentikäinen (HS 2.1.2010, A2) kirjoittaa Nobel-voittaja Liu Xiabaon taistelusta Kiinan ihmisoikeuksien edistämiseksi tavalla, jossa vaatimuksia osoittamalla esitetään jonkin asian puuttuminen:

Peruskirja 08 on vakava ohjelma Kiinan muuttamiseksi. Siinä vaaditaan esimerkiksi riippumatonta oikeuslaitosta, perusoikeuksia, kuten ilmaisuvapautta yhdistymisvapautta sekä luopumista yksipuoluejärjestelmästä. Peruskirja kysyy, mikä on Kiinan tie 21. vuosisadalla: ”Onko se itsevaltaisen nykyhallinnon toteuttama ’modernisaatio’ vai yleismaailmallisten arvojen tunnustaminen, johon kuuluu myös demokratian rakentuminen?” – Vuoropuhelua ei

---

³⁵ Tässä yhteydessä en voi olla muistuttamatta Durkheimin näkemyksestä, jonka mukaan ”pyhän ja profaanin maailma ovat keskenään antagonistisia [vastakkaisia]. Ne vastaavat kahta elämisen muotoa, jotka sulkevat pois toisensa tai jotka ainakaan eivät voi elää yhtä aikaa yhtä intensiivisesti. – – *Nämä kaksi tajunnantilain järjestelmää luotsaavat käytöstämme vastakkaisiin suuntiin.* Niinpä suuremman toimintavaikutuksen omaavan pitäisi sulkea toinen pois tietoisuudestamme.” (Durkheim 1980, 283, kursiivi lisätty.) Kielenkäytön tavat dikotomien yhteydessä ovat hämmästyttävän yhteneväisiä Durkheimin näkemysten kanssa.

voi syntyä, jos Kiinan hallitus pitää parhaat kriitikonsa vankilassa. Liun ja hänen kaltaistensa tuoli ei saa olla tyhjä. – – Tyhjä tuoli on viesti myös meille. Emme saa – tänäkään vuonna – unohtaa niitä, jotka Liu Xiabaon tavoin istuvat mielipiteidensä vuoksi diktatuurien vankiloissa.

Pentikäinen osoittaa mitä Kiinassa ei ole: ei oikeata demokratiaa (vain yksi puolue), ei oikeuslaitosta, ei perusoikeuksia, ei oikeanlaisia arvoja eikä vapautta. Negaation keinoin vaikuttaminen on medialle tyypillistä sen vuoksi, että media keskittyy uutisoinnissaan useimmiten ongelmiin. Positiivinen argumentointi ei kiinnitä samalla tavalla huomiota itse ongelmaan varsinkaan, kun puhutaan vakavista ongelmista ja tärkeistä asioista. Negaation käyttö korostuu omassa aineistossani, koska aineisto sisältää tutkimusintressieni vuoksi hyvin arvo- ja tunnepitoista argumentointia. Negaation käyttäminen näkyy myös nykykielenkäytössä, jota voisi kutsua vaikkapa kapulajargoniaksi. Hyvin usein puhutaan erilaisista vajeista: on demokratiavajetta, tasa-arvovajetta, ihmisarvovajetta, ihmisoikeusvajetta, mielenterveysvajetta (sic) ja niin edelleen. Vaje sanana toistuu usein aineistossa ja negatiivpuheelle tyypilliseen tapaan korostaa sitä, mitä ei ole.

Negaation keinoin argumentointi on tyypillistä myös esimerkiksi tasa-arvosta puhuttaessa. Tasa-arvoa useammin puhutaan yhteiskunnan eriarvoistumisesta, jolloin asioiden erillisyyks korostuu niiden yhtenäisyyden sijaan. Lukijalle syntyy väistämättä mielikuva raja-aidoista, jotka erottavat asioita toisistaan. Tasa-arvosta puhuttaessa sen sijaan yhtenäisyys ja asioiden samanarvoisuus saa suuremman painoarvon. Sama toistuu ihmisarvosta puhuttaessa, sillä ihmisarvo on vaatimus silloin, kun se puuttuu. Ihmisarvoa osoitetaan tekojen kautta, minkä vuoksi argumentaatio ihmisarvoisen elämän puolesta rakentuu negaation (mitä ei ole ja mitä halutaan olevan) ja vaatimusten (mitä tulisi tehdä) kautta: ”Haluammeko oikeasti, että ihminen saa elää vanhuutensa päivät hyvin ja arvokkaasti? Jos haluamme, että vanhukset voivat asua kodeissaan mahdollisimman pitkään, tarvitaan voimavaroja auttamaan heitä.” (HS 23.11.2010 Aalto, C8.) Vanhuksilla ei ole ihmisarvoista vanhuutta, mutta heille halutaan sellainen tarjota. Siispä heidän hoitoonsa tulee kohdistaa lisää rahaa ja henkilöresursseja.

Diskurssien funktio on rajaamisessa ja kategorisoimisessa: kielen avulla osoitetaan asioiden paikkoja ja niille kuuluvia lokeroita. Kielellä kategorisoitaessa luodaan usein konkreettisia mielikuvia, ja kun esimerkiksi eräs kirjoittaja (HS 16.11.2010 Kivinen, A2) puhuu Venäjstä väliinputoajana idän (Kiina) ja lännen (Yhdysvallat ja Eurooppa) välillä, Venäjä kategorisoituu omaksi lokerokseen, jolloin mielikuvakartan rajat selkeytyvät ja vahvistuvat: Venäjä ei kuulu toisaalta tänne eikä toisaalta tuonne, joten se tarvitsee kokonaan oman lokeronsa. Kirjoittaja asettaa

Venäjän omaan kategoriaansa ja samalla luo ympärille valtion rajojen ohella ideologiset rajat. (Ks. lisää rajanvedosta aatteiden keinoin luku 6.1.4.) Itselleni termi ”väliinputoaja” luo lisäksi hierarkkisen mielikuvan Venäjästä alempana muita: Venäjä on pudonnut (ja uponnut) jonnekin kahden suuren väliin, josta suunta ei voi olla kuin ylöspäin. Samalla tavalla yhdentymisestä puhuminen hälventää rajoja, ja tämänkaltaisissa tapauksissa esimerkin Venäjä nähdään hitaasti (läntiseen) maailmaan yhdistyvänä tiukkojen rajojen rajaamana valtiona. Venäjän rajat ovat aineistossa kuitenkin huomattavasti helpommin häivyttävissä kuin esimerkiksi Pohjois-Korean rajat³⁶. Väliatilassa olevasta valtiosta kiinnostava esimerkki on Turkki, joka islamilaisena valtiona on omaksunut demokratian valtiomuotona: Turkki herättää aineistossa jatkuvaa keskustelua demokratian mahdollisuuksista islamilaisissa maissa, mutta toisaalta turkkilaista demokratiaa myös kritisoidaan. Lisäksi Turkin EU-jäsenyydestä keskustellaan jatkuvasti, mikä omalta osaltaan vahvistaa Turkin roolia kahden ideologian sekä samalla kahden maanosan välissä (esim. HS 15.10.2010 Behr, A2). Esimerkit osoittavat, että toisinaan kielellä rajaaminen on hyvin konkreettista. Kuten olen pyrkinyt osoittamaan, kielellä rajaaminen ja yhdistäminen on jatkuvaa. Sen vuoksi rajojen vedon osoittaminen tekstiaineistossa on välttämätöntä sen ohella, että (kuten teoreettisessa osiossa esitin) rajat ovat olennainen osa pyhän rakentumista.

6.1.2. Aineiston rituaalit

”Kulttuurin pyhät rituaalit ovat koetuksella”, otsikoidaan *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla 5.9.2011 (Leino & Väliverronen, C6). Erilaiset konsertit, näyttelyt ja muut taidetapahtumat ovat pyhän tutkimisen kannalta mielenkiintoisia rituaaleja. Taiteelle on rakennettu durkheimiläisittäin pyhän ja profaanin erottamiseksi temppeleitä (ks. luku 3.2.1.), joissa voi keskittyä täysin taidenautintoon ja sulkea muun maailman ulkopuolelle. Tietyllä tavalla taiteen parissa ollaan eristetyssä tilassa, joka vastaa Victor Turnerin *liminaalin* tai ainakin Nick Couldryn *liminoidin* käsitettä (ks. luku 3.3.): taide on konkreettisesti erotettu profaanista maailmasta erilliseen tilaan, johon ei yleensä tulla arkisten huolien painamina. Taidetilaisuuksiin liittyy toisinaan tiukkoja sääntöjä, joita vain harvoin rikotaan. Esimerkiksi klassisen musiikin konsertti sisältää sekä käyttäytymis- että pukeutumissääntöjä ja normeja, joista poikkeaminen ja joiden rikkominen saattaa herättää huomiota. Samaa tendenssiä on havaittavissa myös esimerkiksi taidenäyttelyissä ja

---

³⁶ Ilokseni Google paljasti vihdoinkin Pohjois-Korean kartan 29.1.2013, ja vihdoinkin valtion sisäinen maantiede (ja rajat) on meidän kaikkien tarkasteltavissa vapaasti.

museoissa. Durkheimiläisittäin sääntöjen voidaan tulkita liittyvän juuri pyhän ja profaanin erottamiseen: pyhä, epäpuhdas ja profaani ovat toistaan ehdottomasti erillään, eikä näitä kolmea tule sekoittaa. Couldryn *liminoidi* sallii lievän sekoittumisen, mikä on tyypillistä moderneissa rituaaleissa. Taidelaitoksen ovista sisään astuttaessa siirrytään toiseen tilaan, ja rituaali toimii tässä tapauksessa porttina pyhän kokemiselle (HS 5.9.2011 Leino & Väliverronen, C6; ks. myös luku 3.2.1.). Vastaavia rituaaleja kirjoittajat kuvaavat monissa yhteyksissä. Esimerkiksi filosofi ja kirjailija Antti Nylén suhtautuu hyvin intohimoisesti kirjoihin, niiden lukemiseen sekä kirjastossa käymiseen rituaalina:

Järvinen pitää hyvänä sitä, että ihminen voi nyt kantaa kokonaista kirjastoa laukussaan. Minä pidän sitä yhtä pahana kuin Järvisen fantasiaan sisältyvää ihmiskäsitystä. Hänen ihmisensä on Euroopan omistaja, jättiläinen, yli-ihminen, joka tietää ja omistaa kaiken, paitsi totuutta ihmisestä.

Ihmisen pitää mennä kirjastoon hattu kädessä ja selkä kumarassa. Kirjaston ei pidä kutistua. Sen ei pidä antautua ihmiselle, ahtautua ihmisen taskuun. Ei ikinä. (HS 4.11.2011 Nylén, C9.)

Kuvauksille yhteistä on se, että kyseiset toistuvat tavat koetaan henkisen tason rituaaliksi. Rituaalia ei voi suorittaa epäsuotuisassa mielentilassa, vaan siihen tulee valmistautua oikean mielentilan saavuttamiseksi. Rituaalia loukkaavat häiriötekijät rikkovat pyhän tuntua, jolloin itse pyhä tulee loukatuksi. Muilta samassa tilassa olevilta vaaditaan samalla tavalla otollista mielentilaa, jolloin rituaalista tulee yhteisesti jaettu kokemus. Aineistossa löydettävistä rituaaleista on eroteltavissa rituaaleja, jotka liittyvät ehdottomasti pyhän kokemukseen. Kuitenkin samoin kuin pyhän, myös rituaalien yhteydessä on puhtaasti sekulaareja rituaaleja, jotka eivät millään tavalla liity saati pyri osaksi pyhyden kokemista (ks. Sumiala 2010, 46; tutkielman luku 3.3.). Tällaisista moderneista, sekulaareista rituaaleista mainitaan aineistossa esimerkiksi lukion nasujaiset, jotka kirjoittaja itse kokee negatiivisiksi. Kirjoittaja kuvaa nasujaisia ”initiaatoriittinä, jossa uusi tulokas tulee osaksi kouluyhteisöä”. (HS 25.8.2011 Sazonov, C8.) Rituaalien esiintymistä ja merkitystä modernissa maailmassa on tieteessä epäilty ja koeteltu. Kuitenkin rituaaleilla on ajoittaisesta banaaliudesta huolimatta edelleen merkitystä ihmisille kollektiivisen identiteetin rakentamisessa ja osoittamisessa riippumatta varsinaisesti rituaalin luonteesta tai siitä, onko sillä mitään tekemistä pyhä-profaani -jaon kanssa. Rituaalit voivat olla myös hajottavia, kuten edellisen esimerkin nasujaiset: kaikki eivät koe rituaaleja yksinomaan yhdistäviksi ja yhteisöä tiivistäviksi tapahtumiksi. (Sumiala 2010, 35–73.)

Toinen yhteys, jossa median ritualisaatio nousee erityisen selvästi esille, ovat suuret katastrofit tai muut maailmanlaajuisia huomiota herättävät tapahtumat. Aineistoni luonteesta (aineistossa ei ole varsinaisia uutisartikkeleita) johtuen median uutisoinnin rituaalit jäävät määrällisesti vähäisiksi, mutta eräitä tapahtumia kommentoidaan *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksissa. Yksi tällainen tapahtuma oli Chilen kaivosonnettomuus, jossa työntekijät olivat loukussa romahtaneessa kaivoksessa kuukausikaupalla. Mediassa uutisoitiin päivittäin pelastusoperaation etenemisestä, ja *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa (15.10.2010, A2) otettiin kantaa operaation onnistumiseen:

Tiedotusvälineille Chilen kaivosonnettomuus oli taas osoitus siitä, miten yksi tarina ihmiskohtaloista voi vangita maailman mielenkiinnon ylitse kaiken muun.

Noin miljardi ihmistä seurasi suoria lähetyksiä, kun Florencio Ávalos nostettiin ensimmäisenä maanalaisesta käytävästä omaistensa ja Piñeran syleilyyn ja häikäisevään julkisuuteen. Tapahtuma eli kaikilla tiedotuksen väylillä.

Media luo puitteet ihmisten kohtaamiselle vastaavissa suurissa mediarituaaleissa, ja koko maailma voi seurata reaaliaikaisesti yhdessä tapahtumien kulkua. Ihmiset voivat tuntea ja jakaa omaisten hädän operaation jatkuessa ja kokea riemua, kun kaivosmiehet lopulta saatiin pelastettua ja nostettua maan pinnalle. Tapahtumaa oli mahdollista seurata internetissä suorana eri uutistoimistojen ja -yhtiöiden kautta läpi vuorokauden. Internetissä rituaalisuus on hyvin yleistä sosiaalisessa mediassa toimittaessa, ja esimerkiksi Facebook saattaa toimia eräänlaisena rituaalien kenttänä (HS 27.3.2011 Karppi, A2). *Helsingin Sanomien* mielipidepalstalla Chilen kaivosonnettomuuden jatkuva uutisointi sai myös kritiikkiä osakseen ja herätti syytteitä median viihteellistymisestä (HS 15.10.2010 Nieminen, C14) – kenties kaikki eivät halua osallistua median rituaaleihin. Toinen tapauksesta esille nouseva ilmiö on median tapa nostaa yksittäinen ihminen jonkin suuremman asian symboliksi (ks. luku 6.1.3). Kaivosonnettomuuden yhteydessä Florencio Ávalos antoi kasvot kaikille kaivosmiehille, jotka työskentelevät puutteellisesti järjestetyissä oloissa. Myös Chilestä puhumisen sävy samaisessa pääkirjoituksessa sisälsi voimakasta symbolisointia:

Jokaisen kaivosmiehen halaus oli merkittävä voitto presidentti Piñeralle. Kaivosmiehet ovat Chilen ”työläisten aristokratia”, eivätkä he ennen ole halailleet Piñeran edustaman oikeistopuolueen edustajia. Diktatuurin vuosien arvet hälvenivät entisestään. – – Uskomattoman pelastumistarinan juhlien jälkeen Chile voi herätä aiempaa hieman eheämpänä ja arvostetumpana.

Tapahtumassa toteutui teoriaosiossa (ks. luku 2.4.) esittämäni Nick Couldryn ajatus median keskuksen myytistä, joka on rituaalissa yhteisön ydin. Kuten Couldry (2005, 64) esittää, median toimintakäytänteisiin kuuluu kolme elementtiä: 1) kategoriat (mistä/kenestä puhutaan, mistä/kenestä ei), 2) arvot (mikä tärkeää, mikä ei) sekä 3) itse yhteisön representaatio (Couldry 2005, 64). Chilen kaivosonnettomuuden yhteydessä media määritteli tapahtuman, jota tuli seurata ja jonka vaiheista tuli olla perillä (1), määritteli ihmishengen arvokkaaksi, jolloin ihmisarvo universaalina arvona korostui (2) ja todisti yhteisön olemassaoloa uutisoimalla siitä, kuinka yli miljardi ihmistä seurasi pelastusoperaatiota (3). Media loi tapahtuman seuraamiselle puitteet, jolloin se tarjosi ihmisille ”pääsyn yhteisölliseen elämään ja sen pyhän keskukseen”. (Sumiala 2010, 55–58.) Victor Turnerin (ks. luku 3.3.) rituaalinen yhteisö syntyi tapahtuman ympärille ja samankaltaista yhteisönmuodostumista on nähtävissä myös muissa tapahtumissa, jotka aiheuttivat keskustelua.³⁷

Johanna Sumiala määrittelee rituaaliseksi toiminnaksi minkä tahansa toistuvan tavan, jonka myötä liitytään osaksi suurempaa joukkoa ja joka merkityksellistetään erityiseksi sisällöltään. Samalla ”toiminnan on kytkeydyttävä yhteisön arvoihin ja sen tunnistamiin ja tunnustamiin merkityksiin ja kuviteltuihin yhteisöihin”. (Sumiala 2010, 97.) Pyhän muodostumisen ja rakentumisen yksi tärkeimmistä elementeistä, yhteisö, näkyy aineistossa aktiivisessa keskustelussa kirjoittajien välillä – kirjoittajat ottavat hanakasti kantaa toistensa sanomisiin ja saattavat jatkaa pitkään keskustelua aiheesta, jonka he kokevat merkitykselliseksi. Vaikka yhteisö, jonka osaksi mediarituaalissa tullaan, ei olisi fyysisesti läsnä ja on sinänsä kuviteltu (Sumiala 2010, 80), se ei vähennä rituaalin merkitystä. Media on kuviteltujen yhteisöjen rituaalien paikka, koska usein mediarituaali toteutuu esimerkiksi aamukahvin ääressä yksin istuessa. Mediakontekstissa elävä yhteisö jakaa merkityksiä, mikä on perusteena sille, että pyhän voidaan katsoa rakentuvan mediakontekstissa (ks. luku 3.2.5.). Merkitykset näkyvät omassa aineistossani muun muassa silloin, kun puhutaan kulttuuriperinnöstä ja historiallisesta jatkumosta sekä lapsista ja nuorista tulevaisuuden rakentajina. Yhteisö voi toimia mediassa jo olemassa olevan merkityksen vahvistamisessa, mikä aineistossa näkyy esimerkiksi kielipolitiikkaa käsiteltäessä: kieli on ryhmän yhtenäisyyden symboli. Kieli on merkittävä identiteetin rakentamisen väline, minkä vuoksi se yhdistää ihmisiä:

Kieli luo identiteetin. Vaikka osaan ruotsia, en ole ruotsinkielinen, ja vaikka osaan englantia ja espanjaa, en ole englantilainen tai amerikkalainen enkä espanjalainen enkä ecuadorilainen, jossa kielen opin. Vaikka osaan latinaa, en ole roomalainen. (HS 18.9.2011 Carlson, C12.)

---

³⁷ Pohdin median muuttuvaa roolia internetin aikakaudella luvussa 7.2.

Kielipolitiikasta keskusteltaessa yhteisöllisyys näkyy nimenomaan kirjoittajien välisenä merkitysten jakamisena ja keskusteluna merkitysten sisällöstä ja luonteesta. Kansallinen identiteetti jaettuina kokemuksena korostuu kirjoituksissa, joissa kielestä puhutaan kollektiivisesti jaettuina järjestelmänä, joka erottaa meidät muista.

Toinen esimerkki voimakkaasta yhteisöllisyydestä aineistossa on homokeskustelu, joka sinänsä oli jo mediarituaali: Homoilta esitettiin Yle TV2:lla ja siitä seurannutta kohua puitiin laajalti mediassa, jolloin suuri joukko ihmisiä osallistui rituaaliin. Tämä aiheutti sen, että keskustelu vaikutti yhteiskuntaan myös median ulkopuolella, jolloin tapahtuma täytti kaikki mediarituaalin tunnusmerkit (ks. luku 2.4; tämä luvun aiemmin). Homokeskustelussa käytiin keskustelua siitä, mitkä ovat kollektiivisesti jaettuja ja tunnustettuja arvoja ja toisaalta esitettiin näkemyksiään siitä, missä muutoksen tulisi tapahtua (vrt. luku 6.2.4.):

Haluaisin tuntea itseni suomalaisiksi ja tuntea sydämessäni, mitä suomalaisuus minulle merkitsee ja mitä arvoja sen kautta tunnustan. Tässä ajassa on vaikea nimetä, mitä on suomalaisuus. – – Pitää muistaa, että näitä arvoja pohtiessamme määritämme myös sen Suomen, josta puhutaan tulevaisuuden historiankirjoissa. (HS 15.10.2010 Toivola, C13.)

Konservatiiviset ja liberaalit mielipiteet arvoista nousevat homokeskustelun kaltaisissa tapahtumissa äärimmäisiksi: toisaalta Jani Toivolan kaltaiset liberaalit korostavat ihmisyyden eheyden merkitystä (ks. luku 6.1.3.), ja toisaalta konservatiivit puolustavat perinteitä ja haluavat painottaa arvojatkuu. Niinpä Toivolan sanoin voi kysyä, onko Suomessa olemassa yhtenäiskulttuuria tai yhtenäistä arvopohjaa, jonka kaikki tunnustavat tasaveroisesti. *Helsingin Sanomien* ohella myös *Vihaillassa* (A2 Teema 2011) keskusteltiin suomalaisuudesta, suomalaisuutta kuvaavista määreistä. Keskusteluun toivat perspektiiviä kaksi kantasuomalaisista ihonväritään poikkeavaa, mutta suomalaisiksi itsensä määrittävää osanottajaa. Näistä keskusteluista voi havaita, että yhteisön kollektiivisten arvojen uudistaminen ja muokkaaminen näkyy hyvin voimakkaasti juuri silloin, kun yhteisön sisällä syntyy konflikteja. Konfliktien seurauksena käytävä neuvottelu on latautunutta, mutta toisaalta sen kollektiivinen voima on samalla suuri. Kuten Toivolan kirjoituksesta käy ilmi, homokeskustelu ei koskettanut pelkästään evankelisluterilaista kirkkoa ja sen roolia yhteiskunnassa vaan myös suomalaisuutta, sen arvoja ja arvostuksia, jotka suomalaiset itse määrittävät.

Homokeskustelun perusteella on selvää, että mediassa käydään laajalle yhteiskuntaan ulottuvaa keskustelua, joka ei rajoitu vain mediakontekstiin. Gordon Lynchin (2012, 87–90; ks. luku 3.2.5.) näkemykset mediarituaalien pyhää rakentaville ja tuottaville ominaisuuksille on selvät perustelut omassa aineistossani. Esimerkiksi homokeskustelu osoittaa, että pyhän rakentumisen ja muotojen tarkasteleminen media-aineistossa on hedelmällistä, ja yksittäinen keskustelu muodostaa omalla tavallaan ajankuvaa laajemmin. Vaikka yksittäiset keskustelut ovat hetkellisiä, ja homokeskustelu korosti tiettyjä arvostuksia yhteiskunnassa, ne omalla tavallaan heijastelevat myös pidemmän aikavälin asenteita³⁸.

6.1.3. Ihmisen rajat³⁹

Yhteiskunta on yhteisömuoto, jossa pelkästään keskinäinen riippuvuus elämän itsensä tähden saa julkista merkitystä ja jossa pelkkään henkiinjäämiseen liittyvien aktiviteettien sallitaan näkyvän julkisuudessa. (Arendt 2002, suom. Tiina Viinikainen.)

Kiinnitän lyhyesti alkuun huomiota yhteen medialle tyypilliseen toimintatapaan, joka on symbolisointi (symbolisaatio)⁴⁰. Symbolisointia tapahtuu ja tehdään monella eri tasolla, mutta tavallista on, että yksittäinen henkilö symbolisoidaan edustamaan jotain itseään suurempaa: Osama bin Ladenissa tiivistyi terrorismi, Mika Myllylässä (ja Kiekkoleijonissa) suomalainen urheilija (ks. luku 5.6.) sekä hyvässä että pahassa, Dominique Strauss-Kahnissa korruptoitunut valta ja Yhdysvaltain presidentissä Yhdysvallat. Henkilön symbolisointi esimerkiksi pahan kuvaksi aiheuttaa äärimmäisiä toimenpiteitä, kuten Osama bin Ladenin tapaus osoittaa. ”Terrorismin ideologi Osama bin Laden antoi kasvot kokonaisen vuosikymmenen painajaiselle”, kirjoitetaan *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa 3.5.2011 (A2). Terroristijohtajan kuoleman seurauksena Yhdysvalloissa juhlittiin julkisesti, mikä ”herätti vaivautuneisuutta Euroopassa ja saattoi olla vierasta myös monille amerikkalaisille” (HS 4.5.2011 Pääkirjoitus, A2). *Helsingin Sanomat* (3.5.2011 Pääkirjoitus, A2) esittää, että ”kiihkeimmät kannattaja palvovat bin Ladenia nyt ikuisena marttyyrinä”. Bin Ladeniin ruumiillistettiin se, mitä vastaan Yhdysvallat taisteli. Syitä

---

³⁸ Tästä hyvänä esimerkkinä lienee se, että tasa-arvoinen avioliittolaki on jälleen sekä poliittisen että mediakeskustelun keskiössä keväällä 2013.

³⁹ Tämän ja seuraavan luvun otsikoinnilla haluan viitata Veikko Anttosen väitöskirjaan (1996), jonka pääotsikko on niin osuva, etten voinut vastustaa kiusausta hyödyntää sitä tutkielmassani.

⁴⁰ Symboloida = symbolisoida: olla merkinä, esittää vertauskuvallisesti jotakin, merkitä, tarkoittaa. (MOT Gummerus [online]).

symbolisoinnille ja johdonmukaiselle ”metsästämiselle” voi tässä tapauksessa hakea siitä, että symbolisen johtajan menettäminen aiheuttaa usein muutoksia liikkeessä, jossa hän toimii. Bin Laden oli jo pitkään piileskellyt, ja hänen osuutensa varsinaiseen toimintaan uskottiin vähentyneen (HS 4.5.2011 Malkki, A2). Kuitenkin ”symbolinen johtaja on eräänlainen artisti, joka osaa tulkita sanoiksi tai säveliksi kansan kulloisetkin tuntemukset ja mielialat” (HS 24.2.2011 Karvonen, A2). Libyan johtaja Muammar Gaddafin toiminta herätti *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa (23.8.2011, A2) samantyyppistä symbolisoimista kuin Osama bin Ladenin tapauksessa:

Gaddafi on vanhan autoritaarisen arabinationalismin viimeinen haamu, jonka kukistuminen on Pohjois-Afrikasta Persianlahden rannoille saakka merkki yhden aikakauden väistämättömästä lopusta.

Ulkomaailmalle Gaddafi oli väliin pelottava, väliin vain ärsyttävä häirikkö, joka öljytulojensa avulla sekaantui naapurimaiden asioihin, tuki terroristeja ja kehitteli jonkin aikaa jopa joukkotuhoaseita.

Libyalaisille Gaddafi sen sijaan on ollut loputon painajainen, kauhuesimerkki onnettomuudesta, jonka henkisesti tasapainoton hallitsija aiheuttaa omalle kansalleen.

Etenkin tekstin viimeisestä kappaleesta on selvästi havaittavissa, mitä keinoja *Helsingin Sanomat* käyttää viestin ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Perustelut Gaddafin ”kauhuesimerkiksi” ja ”onnettomuudeksi” määrittämisellä ovat siinä, että hän kohtelee kaltoin omaa kansaansa.⁴¹ Symbolisoinnilla on merkitystä, kuten median toiminnasta usein huomaa. Symbolin menettäminen on yhteisölle kova isku, ja sen vuoksi esimerkiksi Mika Myllylän kuolema ja Kiekkoleijonien yletön alkoholin kulutus MM-juhliissa herättivät niin paljon huomiota. Symbolit ovat paljon enemmän kuin pelkkä henkilö: he ovat usein edustamansa yhteisön arvojen ja arvostuksien tiivistymiä tai henkilöitymiä. Media rakentaa, merkitsee ja ruumiillistaa (henkilön symbolisaatio) omalta osaltaan kollektiivisia symboleita, mutta on selvää, että myös ihmisten arkipäivässä harjoittama symbolisaatio on tavallista. Asioille, esineille ja ihmisille annetaan niitä itseään laajempia merkityksiä, ja media omassa toiminnassaan vahvistaa kollektiivisesti tunnustettujen symbolien merkitystä ja roolia. Median symbolisen vallan käyttö näkyy esimerkiksi tällä tavalla, ja muun muassa sille rakentuu median keskuksen myytti (ks. luku 2.4.): media määrittää, kenet on tarpeen tuntea ja mitä ominaisuuksia kuhunkin henkilöön tulee liittää.

Toinen, edellistä laajempi teema aineistossa käsittelee ruumista ja henkeä sekä näihin kahteen liittyviä ominaisuuksia ja ulottuvuuksia. Käsittelem teemaa niin laajasti kuin se on tässä tutkielmassa mahdollista, mutta samalla kuvaan aihetta suurten linjojen mukaisesti. Aineistosta voisi nostaa

---

⁴¹ Ks. luvut 6.1.4. ja 6.2.2. Käsittelem luvussa 6.1.4. maan rajoja ja intervention oikeutusta ja luvussa 6.2.2. ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia pyhän hierarkiassa.

ruumiiseen ja henkeen liittyen uusia näkökulmia esiin loputtomasti, mutta koska teema ei ole yksittäinen tutkielman aihe vaan osa laajaa kokonaisuutta, tyydyn tarkastelemaan joitain yleisiä käsityksiä. Mielenkiintoisin kokonaisuus analyysin tässä osassa on eheysdiskurssi. Homokeskustelun yhteydessä eheys, eheytyminen ja eheyttäminen puhuttivat kielenkäytön tasolla, ja analyysissä keskeisin argumenttini, joka muodostuu Mary Douglasin pyhyden määritelmää ja aineistossa käsiteltävää ihmisen eheyttä ja eheyttämistä vertailemalla, on se, että ihmisen ruumis toimii pyhyden rajojen määrittäjänä ja rakentumisen paikkana. Mary Douglas määrittää pyhän ”ykseydeksi”, ”eheydeksi” sekä ”yksilön ja lajin täydellisyydeksi” (ks. luku 3.2.2; Douglas 2000, 54–55). Keskustelu ihmisen seksuaalisuuden kautta syntyvästä eheydestä tai rikkonaisuudesta Douglasin määritelmää vasten tarkasteltuna on tässä tutkielmassa analyysin ydintä.

Ihmisruumista ja ihmisruumiin rajoja käsitellään aineistossa negatiiviselle (ks. luku 6.1.1.) tyypilliseen tapaan ongelmakeskeisesti, mikä tarkoittaa sitä, että ruumiin rajat nousevat keskusteluun silloin, kun niitä koetellaan tavalla tai toisella. Yksi tyypillisimmistä ruumiin rajojen uhkaamisen tavoista aineistossa on sanallinen uhkailu, josta vihapuhe ja rasistinen puhe ovat oivallisia esimerkkejä. A2 Teeman Vihailta (A2 Teema 2011) on erinomainen esimerkki siitä, miten rasistisen ja vihapuheen uhkaavuus koetaan yhteiskunnallisella tasolla niin vakavaksi ongelmaksi, että yksittäisistä rajojen loukkauksista tulee julkisia ja osa suurta kokonaisuutta. Rajat ovat kuitenkin niin hienovaraisia, että toisinaan on vaikea määritellä, milloin kielenkäytössä on kyse uhkaamisesta ja milloin pelkästä kritiikistä. Nämä kaksi asiaa eroavat toisistaan siinä, että kritiikin keinoin pyritään muokkaamaan tai parantamaan kritiikin kohteen sisältöä hienovaraisesti, kun taas uhkaaminen kyseenalaistaa koko asian ja erityisesti sen sisällön olemassaolon tarpeellisuuden tai suhtautuu uhkailun kohteeseen väkivaltaisesti⁴². Toisin sanoen rajoja loukataan esimerkiksi silloin, kun toiminnan sijaan arvostellaan ihmistä itseään tilanteessa, jossa tulisi arvostella yksinomaan toimintaa.

Ihmisen rajat piirtyvät aineistossa fyysisten ulottuvuuksien ohella henkisen loukkaamattomuuden ympärille. Ruumiin koskemattomuutta suojellaan erityisesti lasten ja nuorten kohdalla, ja aikuisten osalta puolestaan korostetaan itsemääräämisoikeutta kaikilla olemisen tasoilla. Näin syntyvä turvallisuus on eheyden ohella yksi aineistoni tärkeimmistä ja kokonaisvaltaisimmin aineistoa yhdistävistä diskursseista. Turva-vaara -akseli määrittää pitkälle aineistossa käytettäviä argumentteja ja perustelun tapoja, olipa puheenaihe mikä tahansa. Ruumiillisuus on pinnalla sekä

---

⁴² Vrt. maahanmuuttokriittisyys ja muukalaisvihamielisyys.

tutkimuksessa (ks. esim. Kinnunen 2008) että aineistoni perusteella myös ihmisten mielessä. Ruumiillisuus on ihmisyyden toinen puoli, minkä vuoksi on ymmärrettävää, että sitä käsitellään lähes jokaisessa artikkelissa tavalla tai toisella. Kuten jo edellä mainitsin, ruumiillisuutta käsitellään usein negatioiden kautta (ks. luku 6.1.1.), kun puhutaan ruumiin ja ruumiillisuuden ongelmista. Ongelmakeskeistä puhumisen tapaa vasten ruumis on julkisuuden kannalta mielenkiintoinen: vaikka ruumis on Rothenbuhlerin (ks. luku 3.2.6.) määritelmän mukaan osa minuuden pyhittämisen projektia ja sitä esitellään julkisuudessa, se on samalla hyvin yksityinen, eikä ruumiillisuuden negatiivisista puolista usein haluta tietää:

Asioin Kallion terveysasema Alppiharjun alueen ajanvarauksessa. Jo vuosia sitten olen kiinnittänyt henkilökunnan huomion siihen, että julkisen terveystalouden varassa elävillä ei ole minkäänlaista yksityisyyden suojaa.

Vuoroaan on mahdotonta odottaa ilman, että kuulee edelleen asioivien yksityisasiota. Edellisellä käynnilläni kuuntelin, kuinka mies luetteli henkilötunnuksensa ja ilmoitti haluavansa hiv-testiin. – – Viime kerta oli kuitenkin kaiken huippu. Vakavasti alkoholisoitunut mies kertoi, että ”pieee ja oksentaa verta”, haluaa tupakastavieroituslääkkeitä eikä voi olla ”tuntia juomatta viinaa”. (HS 20.11.2010 Lähteenmäki, C15.)

Ruumiillisuudessa on kaksi puolta: julkinen ruumis ja yksityinen ruumis. Julkisen ruumiin rajat ovat yksityistä häilyvämmät ja sen vuoksi kiinnostavaa on, miten yksityisen ja julkisen ruumiin rajat vertautuvat toisiinsa. Edellä esitetyssä tekstikatkelmassa käsiteltiin ristiriitaa yksityisen ruumiin ja julkisen tilan välillä. Ihmisen yksityisyys on parhaiten suojattu yksityisissä tiloissa, mutta julkisella areenalla ruumis muuttuu julkiseksi, jolloin yksityisyyttä voi olla vaikea säilyttää. Julkisen ja yksityisen sekoittuminen on selvimmin todettavissa internetissä, jossa ollaan usein fyysisesti yksityisessä tilassa mutta joka areenana on kuitenkin julkinen. Internet häivyttää yksityisen ja julkisen rajoja, minkä johdosta ihmisten käsitykset yksityisyyden rajoista muuttuvat. Internetin vihapuhe on esimerkki ilmiöstä, jonka yhteydessä yksityisen ja julkisen rajat ovat hämärtyneet, ja seurauksena on tekstejä, joita vain harva tuottaisi perinteisessä, selkeästi julkisessa tilassa (A2 Teema 2011).

Ruumiin julkisuuden ja yksityisyyden suhde nousee aineistossa esille muun muassa yhteyksissä, joissa ruumiin rajojen loukkaus koetaan niin vakavaksi, että se vaatii yhteiskunnallisen tason väliintuloa. Vakavia tapauksia, jolloin yksityisen ruumiin rajoja on rikottu niin, että rikkomuksesta tulee julkinen asia, ovat esimerkiksi lasten hyväksikäyttötapausten. Hengen rajat piirtyvät ruumiin kautta, joten näiden kahden suhde toisiinsa on vastavuoroinen: ruumiin koettelu vaikuttaa henkeen ja toisin päin. Hyväksikäyttö aiheuttaa vakavia vammoja ruumiin ohella myös henkeen, joten suojelemalla ruumista suojellaan myös henkeä. Toisaalta hengen ongelmat näkyvät ruumiin

ongelmina, mikä on hyvin selkeästi nähtävissä esimerkiksi liiallisessa päihteiden käytössä sekä väkivaltaisessa käytöksessä. Sama toistuu tapauksissa, joissa sisäinen pahoinvointi ulkoistetaan ruumiiseen ja omaa ruumista käytetään sisäisen pahoinvoinnin ilmaisemisen välineenä (esim. syömishäiriöt). Ruumiin ja hengen kärsimyksestä sekä näiden kahden vastavuoroisuudesta aiheutuu ristivetoja, jotka etenkin lasten ja vanhusten sekä muiden heikompiensaisten kohdalla ovat vakavaksi koettuja ongelmia. Henki heijastaa ruumista ja ruumis heijastaa henkeä, ja näiden kahden sopusointu on aineistossa oikeus, joka kuuluu jokaiselle⁴³. Ruumiin julkisuus ja yksityisyys limittyvät ruumiin ja hengen yhteneväisyyksistä käytävään keskusteluun, ja näistä neljästä elementistä rakentuu keskustelun eri puolia värittävä kokonaisuus. Ruumiin rajojen rikkomisen kautta henkeä uhkaava ja rikkova hyväksikäyttö on erinomainen esimerkki tapauksista, jolloin yksityisestä ruumiista tulee julkinen siinä mielessä, että asiaa käsitellään julkisuudessa ja yhteiskunnalla nähdään olevan oikeus puuttua rajojen loukkaamisiin (ks. luku 6.1.5.). Vastaavia rajojen koettelun muotoja ovat esimerkiksi kiusaaminen, jossa usein ihmisen fyysisten rajojen koettelun kautta koetellaan henkisiä rajoja ja ihmisen olemusta julkisuudessa: ”Koulukiusaaminen ei ole mitään leikkiä. Itse sairastuin sen seurauksena masennukseen, yritin itsemurhaa ja sairastuin syömishäiriöön. – – Mikään ei oikeuta kiusaamaan.” (HS 16.10.2010 Kiusaamisesta selvinnyt, C14.) Aineistossa nostetaan esille myös muunlainen yksityinen (esimerkiksi lähisuhdeväkivalta) ja julkinen (esimerkiksi kouluampumiset ja muu julkinen väkivalta) henkinen ja fyysinen väkivalta sekä väkivallan uhka vakavana yksityisten rajojen loukkauksena tai vaarana, johon puututaan tai pyritään puuttumaan yhteiskunnan taholta. Yksityisten rajojen koettelu heikentää turvallisuutta ja aiheuttaa samalla pelkoa siitä, että ruumiin ja hengen rajat ovat jatkuvasti uhattuna. Turvallisuuden lisäämiseksi asetetaan erilaisia rajoja, ja näiden rajojen välistä problematiikkaa avaan tarkemmin luvussa 6.1.5.

Edellä kuvatun kaltaisissa tapauksissa ruumiista tulee yhteiskunnan peili ja symboli. Mary Douglasin (2000) analyysi ihmisen ja yhteiskunnan yhteneväisyydestä kattaa olemisen tasot mikrotasolta makrotasolle, jolloin ihmisruumis peilaa monia ilmiöitä, jotka liittyvät yhteiskunnan keskeisiin ilmiöihin. Ongelmien tasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vanhusten ja muiden heikompiensaisten ruumiin tarpeiden laiminlyönti heijastuu myös heidän käsitykseen omasta merkityksestään: jos yhteiskuntatason laiminlyönti on jatkuvaa, se koettelee ihmisen itsetuntoa ja itsearvostusta ja samalla vähentää ihmisarvoa eli vaikuttaa ihmisen yksityiseen kokemukseen omasta merkityksestään ja identiteetistään. Ihminen rajataan kenties tahtomattaan johonkin

---

⁴³ Tämä keskustelu vertautuu suoraan eheysdiskurssiin, josta mainitsin jo luvun alussa. Kokonaisvaltaisen eheyden merkitys ihmisille näkyy aineistossani lähes kaikissa yhteyksissä, joissa käsitellään ihmisyyttä jollain tasolla.

kategoriiaan kuuluvaksi, jolloin myös hän itse alkaa hiljalleen muokata itseään kategorian mukaiseksi. Aineistossani eräässä kirjoituksessa lainataan professori Jorma Paloa, joka on todennut näin: ”Nelirajahalvaus on mielestäni pahinta, mitä ihmiselle voi sattua. Arvottomuuden tunne, masennus ja täydellinen riippuvuus lähimmäisistä voi musertaa ihmisen.” (HS 18.11.2010 Dahlberg & Häätinen, C9.) Äkillinen vammautuminen tai muunlainen muutos omassa sosioekonomisessa kategoriassa aiheuttaa nopeita muutoksia, kun taas vähittäiset muutokset on usein helpompi hyväksyä. Kategorista jaottelua ihmisten välillä tapahtuu useilla eri tasoilla, joista näkyvien erojen mukainen jaottelu on vain yksi esimerkki. Yksi tapa puhua (sosioekonomisista) kategorioista on eriyttää sisä- ja ulkopuoli: keskivertoon kuulumattomat ovat yhteiskunnan ulkopuolisia, ja esimerkiksi syrjäytyneet nuoret määritellään usein juuri tällä tavalla. Heidän integroimisekseen yhteiskuntaan tehdään erään kirjoittajan mukaan hokkuspokkustemppeja: ”Jos temppeu ei onnistu, syrjäytetään sopeutumattomat omaan epäonnistujien ryhmäänsä.” (HS 7.11.2010 Raivio, C5.) Tämänkaltaiset kategorisoinnit ihmisen fyysisten ja henkisten rajojen avulla näkyvät omalla tavallaan myös maahanmuuttokeskustelun yhteydessä sekä kansalaisuudesta puhuttaessa. Maahanmuuttajien oikeudet ja velvollisuudet sekä rasismi ovat kaikki asioita, jotka korostavat rajojen olemassaoloa etenkin suhteessa kantaväestöön. Toisin sanoen maahanmuuttajien kohdalla rajoja korostetaan, mikä näkyy myös siinä, että maahanmuuttopolitiikka on usein integraatiopolitiikkaa, jonka tavoitteena on se, että ”maahanmuuttajat tulevat aidosti osaksi suomalaista yhteiskuntaa” (HS 24.10.2010 Feldt-Ranta, C14). Osa kirjoittajista kokee ongelmaksi sen, että erillisellä maahanmuuttopolitiikalla korostetaan kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välisiä eroja, sen sijaan, että pyrittäisiin kohtelemaan kaikkia tasavertaisesti. Käsittelin jo luvussa 6.1.1. kielellä erottamista (esim. tasa-arvoisuus ja eriarvoisuus), ja tässä tapauksessa erojen korostaminen politiikassa korostaa joidenkin kirjoittajien kokemusten mukaan eroja myös ajattelussa:

Ainoa seikka, joka meitä erottaa kantasuomalaisista on, että olemme syntyneet Suomen rajojen ulkopuolella. Yhteistä kantasuomalaisten kanssa on, että kaikesta huolimatta olemme syntyneet samalla planeetalla. Ainoat ongelmat, jotka meitä siirtolaisia yhdistävät, ovat alkuvaiheen kieliongelmat sekä vaikeudet sosiaalisen verkon luomisessa.

Kaikki muut ongelmat ovat yhteisiä kantaväestön kanssa. Minä ja melkoinen määrä muita siirtolaisia emme kaipaa emmekä halua, että pieni siirtolaisista koostuvat elitistinen ryhmä alkaisi edustaa meitä.

38 vuotta Suomessa asuneena en näe mitään yhteistä asiaa, mitä siirtolaisten pitäisi ajaa. En ymmärrä, mitä erityistä, kantaväestöstä poikkeavaa, keskusteltavaa olisi esimerkiksi belgialaisella varaosakauppiaalla, somalialaisella bussikuskillalla ja venäläisellä lääkäriillä. (HS 16.12.2010 Van Wonterghem, C7.)

Kirjoittaja pyrkii tuomaan esille siirtolaisten ryhmän monimuotoisuutta ja tällä tavalla korostaa yksittäisen ihmisen kokemusta omasta suhteestaan kantasuomalaisiin ja kantasuomalaisuuteen. Rajanveto samoin kuin ihmisiä kategorisoivien määreiden asettaminen eri ryhmien ja ihmisten välille on ihmiselle tyypillistä toimintaa (ks. luku 6.1.5.), ja se on maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskeskustelussa omassa aineistossani erityisen korostunutta. Kategorisoivilta määreiltä ei kukaan (ei maahanmuuttaja, kantasuomalainen tai kukaan muukaan) voi välttyä, ja ongelma on määreiden hierarkkinen arvottavuus: sanoihin ladataan arvostuksia, jotka niihin eivät kuulu, jolloin ne saattavat symboloida jotain, mitä ihminen itse ei sisällytä omaan olemukseensa. Toisaalta samoihin ja määreisiin sisältyvät arvotukset voivat kiihottaa toimiin niitä ihmisiä vastaan, joihin määre liitetään (A2 Teema 2011). Määreiden hierarkkisten sisältöjen ohella ne voivat olla myös puhtaan sisällöllisesti epäsopivia, ja usein kokonainen ryhmä leimataan vaikkapa yksittäisen henkilön käyttäytymisen perusteella (HS 5.2.2011 Hannikainen, C13).

Maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta käsiteltäessä runsaasti huomiota ovat saaneet sukupuoleen liittyvät kysymykset. – – Naisten oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa on kuitenkin käytetty myös erottelemaan valtaväestöön kuuluvia ja maahanmuuttajia toisistaan. Yleistämällä ja yksittäisten tapausten perusteella, korostamalla väkivaltaa muiden maahanmuuttajien elämään liittyvien piirteiden kustannuksella ja olettamalla tietystä maasta saapuneet ihmiset yhtenäiseksi ryhmäksi on luotu kuvaa naisten alistamisen ja väkivallan sävyttämistä maahanmuuttajayhteisöistä. (HS 2.4.2011 Keskinen, A2.)

Ruumiin ja hengen yhteneväisyys korostuu aineistossa negatiivisesta johtuen erityisesti ongelmatilanteissa, mikä heijastaa yhteiskunnan ja ihmisruumiin yhteisiä ongelmia. On selvää, että yksittäinen ruumis ja kokonainen yhteiskunta eivät ole suoraan rinnastettavissa saati verrannollisia keskenään, mutta aineistossa korostuu se, miten yksittäisen ihmisen tai ihmisjoukon, kuten vanhusten, ongelmat ovat niitä, joita esimerkiksi politiikassa käsitellään paljon. Tästä johtuu, että yksittäisen ihmisen ongelmista puhuttaessa helposti etsitään ratkaisuja yhteiskunnalliselta tasolta. Yhteiskuntatasolla ongelmat kuitenkin moninkertaistuvat ja monimutkaistuvat sekä verkostoituvat niin, että ihminen itse usein etääntyy ongelmasta. Vastavuoroisesti myös ihmisruumiin oikeudet heijastelevat yhteiskuntaa sikäli, että esimerkiksi ihmisarvosta ja -oikeuksista puhuttaessa yhteiskunnan puutteet heijastuvat ihmiseen: jos yhteiskunta ei tunnusta tai toteuta oikeuksia, ne jäävät toteutumatta myös yksilötasolla. Samalla tavalla oikeuksien olemassaolo (positiivinen) suuntautuu sekä ihmisestä yhteiskuntaan että yhteiskunnasta ihmiseen: yksityisen ihmisen oikeudet kertovat arvostuksesta ja niiden olemassaolo mikrotasolla heijastaa yhteiskunnan arvostuksia makrotasolla.

Meitä eläkeläisiä on maassa liki miljoona. Maksamme edelleen veromme, kulutamme ja meillä on edelleen äänioikeus. Kuinka pitkämielisiä meidän oletetaan olevan ja kuinka huonosti annamme itseämme kohdella elämämme loppusuoralla, ennen kuin nousemme yhteistuumiin puolustamaan paikkaamme tai joku taho vihdoinkin ottaa meidät vakavasti? (HS 27.1.2011 Salminen, C7.)

Yksittäinen keskustelu, jonka haluan nostaa erityistarkasteluun tässä analyysiosiossa, on homokeskustelu sekä siihen liittyvä keskustelu ihmisen itsemääräämisoikeudesta. Luvussa 6.1. mainitsemani itsemääräämisoikeuskeskustelu yhdistyy edellä esittämälläni tavalla yhteiskunnan ja ihmisruumiin rajojen yhteneväisyyteen sikäli, että niin yhteiskunnan kuin ihmisenkin itsemääräämisoikeus omista rajoistaan koetaan kollektiivisesti hyvin tärkeiksi asioiksi (ks. luku 6.1.5.). Rajojen loukkaukset puolestaan ovat vakavia rikoksia, joista tekijä joutuu usein vastaamaan oikeuden edessä. Homokeskustelun ydinkysymys oli, mitkä ovat ruumiillisuuden rajat, kuka saa niistä määrätä, ja mikä on ihmisen itsensä osuus omien rajojensa määrittämisessä. Käsillä olevan luvun alussa nostin analyysin yhdeksi tärkeimmistä teemoista sen, kuinka homokeskustelussa käytettiin paljon sanaa eheytyminen, jolla osa keskusteluun osallistuneista ihmisistä halusi kuvata käsitystään homoseksuaalisen ihmisen epäehjästä seksuaali-identiteetistä⁴⁴. Homoseksuaalisuuden ongelma liittyy pyhän problematiikkaan sikäli, että osalle aineistossa keskustelevista ihmisistä homoseksuaalisuus ole verrannollinen heteroseksuaalisuuden kanssa, joka edustaa eheää seksuaalisuutta ja samalla eheää ihmisyyttä. Osalle taas seksuaalisuus on osa ihmistä kokonaisuutena ja ihmisen eheyden mitta. Toisaalta Päivi Räsänen, joka tunnetaan tasa-arvoisen avioliittolain vastustamisen symbolina (ks. tämän luvun alku; luku 5.2), toteaa, että ”yhdenkään miehisuus tai naisuus ei ole täydellistä ja eheää. Ihmisen ei tarvitse ’eheytyä’ saadakseen synnit anteeksi.” (HS 29.10.2010, C11.) Aineistossa eheyden kokemus ja vaatimus ovat yhteisiä sekä homoliittojen puolustajille että vastustajille: useat homoseksuaalisten oikeuksien ja vapauksien puolustajista korostavat nimenomaan ihmisen oman identiteetin eheyden merkitystä ja vastustajilla argumentit ovat pitkälti samat. Erot keskustelijoiden välillä ovat käsityksissä eheyden sisällöstä ja rakentumisesta. Homoseksuaalisuuden puolustajat korostavat sisäisen eheyden rakentumista seksuaalisuuden toteuttamisen (ruumiin) kautta, kun taas vastustajat painottavat sisäisen eheyden (henki) kautta saavutettavaa (ruumiillista) seksuaalista eheyttä. Eheyden rakentumisen suunta homoseksuaalisuuden puolustajilla on ruumiista henkeen ja vastustajilla hengestä ruumiiseen, ja esimerkiksi Homoillassa (A2 Teema 2010) näiden kahden eheyden rakentumiskäsityksen väliset erot aiheuttivat suurimmat ristiriidat keskustelijoiden välillä.

---

⁴⁴ Kuten jo luvun alussa mainitsin, Mary Douglasin (2000, 54–55; ks. myös luku 3.2.2.) mukaan pyhä on ”ykseyttä, eheyttä, yksilön ja lajin täydellisyyttä”.

Homoillassa (A2 Teema 2010) esille noussut avioliittokeskustelu on yhtäläillä kiinnostavaa eheyden kannalta. Kuten aineiston esittelyssä (luku 5.2.) esitin, homoseksuaaleilla on nykyisin oikeus rekisteröidä parisuhteensa. Avioliitto nousee aineistossa sekä Homoillassa että *Helsingin Sanomissa* kuitenkin rekisteröityä parisuhdetta korkeammalle hierarkiassa ja edustaa astetta kokonaisempaa ja eheämpää ihmissuhdetta erityisesti yhteiskuntatasolla. Kuten aiemmin tässä luvussa totesin, yhteiskunnan oikeudet ja oikeuksien puutteet osoittavat yhteiskunnan arvotuksia, jolloin eriytetyt parisuhdeinstituutiot osoittavat rekisteröidyn parisuhteen oleva miehen ja naisen välistä avioliittoa alempana parisuhdehierarkiassa. Erään kirjoittajan (HS 18.10.2010 Saxell, C5) mukaan ihmisiä ei kohdella lain edessä tasa-arvoisesti, jos avioliitto varataan vain miehen ja naisen parisuhteen viralliseksi muodoksi. Ihmisen eheyttä ja kokonaisuutta sekä näiden kunnioitusta osoitetaan kunnioittamalla ihmisarvoa sekä ideaali- että käytännön tasolla (ks. luku 6.2.2.): ”Jos ihminen ei saa toteuttaa itseään, hän kyllä tietää, ettei ole hyväksytty myöskään olemukseltaan.” (HS 27.3.2011 Tuovinen, C12.) Tämä tarkoittaa sitä, että riippumatta seksuaalisesta suuntautuneisuudesta ihminen ansaitsee arvostusta osakseen samoin kuin täydet ihmisoikeudet (21.10.2010 Riekkinen & Häkkinen, C7) etenkin silloin, kun hän muutoin on yhteiskunnan täysivaltainen jäsen (A2 Teema 2010, Mikko Roiha). Ihmisen kokonaisvaltainen eheyden kokemus toteutuu hengen eheyden kautta, ja silloin, kun yhteiskunta ei tunnusta ihmisiä yhdenvertaisiksi vaikkapa sukupuolisen suuntauksen vuoksi, eheyden kokemus jää vajavaiseksi (A2 Teema 2010, Manne Maalismaa).

Mulla on semmonen olo, et tässä keskustellaan, toiset puhuu niinku omasta tunteesta, yrittää puhua siitä, että kysymys on niinku rakkaudesta ja yhtäläisestä rakkaudesta, kuin sitten, on se kohde sitten mies tai nainen, hetero tai homo. Mut et pitää niinku. Ja ihmiset puhuu täällä niinku omasta niinkun myös myötätunnon kautta tulevasta niinkun ymmärryksestä ihmisiä kohtaan. Ja puhutaan siitä, että voitaisko me jättää kaikki nää instituutiot ja luvut ja kirjat ja kaikki pois ja puhuu ihmisistä. (A2 Teema 2010, Elsa Saisio.)

Toinen kirjoittaja kuitenkin kyselee, onko käynyt niin, että ”väittelyn tiimellyksessä on sotkettu yhdeksi sopaksi kaksi asiaa: ihmisarvo ja avioliitto” (HS 20.10.2010 Ruohtula, C7).⁴⁵ Ihmisoikeudet käsittävät ihmisen vapaan oikeuden määrätä omasta ruumiistaan ja hengestään, mikä

---

⁴⁵ Tässä yhteydessä en voi olla tarttumatta avioliiton merkitykseen perinteisen pyhäkäsityksen ilmentäjänä: kenties avioliittoa yksinomaan miehen ja naisen välisenä instituutiona puolustetaan voimakkaasti juuri siksi, että sillä on vahvat pyhät perinteet, joita ei haluta rikkoa (A2 Teema 2010). Sari Charpentier on tehnyt pro gradu -tutkielmansa Turun yliopistossa aiheesta ”Sukupuoli uskomusjärjestelmänä. Tutkimus heteroavioliitosta pyhän järjestyksen perustana homoparisuhdekeskustelussa.” (1999.) Lisäksi hän on julkaissut Jyväskylän yliopisto Nykykulttuuri tutkimuskeskuksen julkaisusarjassa teoksen ”Sukupuoliuskko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskustelussa.” (2001.)

kattaa myös seksuaalisen vapauden (HS 25.10.2010 Halme-Tuomisaari, A2). Aineistossa korostuu se, että jokaisella tulisi olla oikeus kokea itsensä eheäksi ja kokonaiseksi kanssaihminen myötävaikuttamana, mistä johtuu se, että oikeuksien vaatimus suuntautuu juuri yhteiskuntaan ja kollektiiviin niin voimakkaasti.

Ihmiseksi kasvaminen on hidas prosessi, joka kysyy ympäristöltä ymmärrystä, ja jos kehitystä hankaloitetaan, tuloksena voi olla rikkinäinen ihminen (HS 25.3.2011 Förbom, C8; A2 Teema 2010, Tarja Sandberg). Seksuaalisuus edustaa osalle kirjoittajista juuri identiteetin täysipainoisen rakentumisen kannalta merkittävää puolta, eikä seksuaalinen vapautuminen välttämättä ole pelkästään positiivinen asia (ks. s. 107: HS 22.6.2011 Cacciatore, C8). Homoillassa keskusteltiin myös siitä, voiko kahden naisen tai kahden miehen kasvattaman lapsen identiteetti olla ehyt: ”Äitiys ja isyys on aivan iکیaikaisia käsityksiä, niin niitä ollaan murtaamassa ja muuttamassa silloin, kun muutetaan lainsäädäntöä adoptio-oikeudesta.” (A2 Teema 2010, Päivi Räsänen.) Räsäsen lausunnossa pyhän tarkastelun kannalta huomionarvoista on äitiyttä ja isyyttä voimakkaasti rajaava, reifikoiva ja symbolisoiva diskurssi (vrt. pyhä) samoin kuin vallitsevan systeemin ylläpitämisen tavoite (ks. luku 6.1.5.). Räsäsen käsityksen mukaan lapsen ehyt identiteetti voi rakentua ainoastaan perinteisessä perheinstituutiossa, kun taas Tarja Sandberg (A2 Teema 2010) näkee asian toisin:

Lapset ja nuoret eivät koe sitä seksuaali-identiteettiä sinänsä ongelmana, vaan nimenomaan juuri sen ristipaineen, mikä tulee yhteiskunnasta ja tästä vuorovaikutuksesta ja näistä keskusteluista, mitä käydään. Ei sitä identiteettiä.

Vanhempien seksuaalinen suuntautuminen herätti Homoillan (A2 Teema 2010) keskustelijoiden välille kiinnostavan kahtiajaon, jossa toinen puoli korosti perinteitä ja toinen ihmisarvoa (ks. analyysi pyhän hierarkioista, luku 6.2. alalukuineen).

Tutkielman kannalta on erityisen kiinnostavaa, että ihmisen seksuaalisuus saa eräiltä kirjoittajilta pyhän määreen: ”Mutta hyväksymmekö me todella tämän hiljaisen muutoksen, jossa ihmisen seksuaalisuudessa ei ole enää mitään pyhää, kaunista eikä varjelemisen arvoista?” Kirjoittajat käsittelevät seksuaalisuutta useiden muiden kirjoittajien tavoin lasten suojelemisen yhteydessä, sillä lapsia halutaan varjella huonoilta vaikutteilta, jotka saattavat vääristää heidän tasapainoista kehitystään. (HS 24.1.2011 Waala & Hällström, C5.) Lasten kohdalla rajoittamista korostetaan monien, hyvin erityyppisten ilmiöiden yhteydessä. Lapset eivät ole itse kykeneviä arvioimaan ja asettamaan rajoja itselleen, joten aikuisten tehtävä on valvoa niitä heidän puolestaan: ”Lasten kuuluu olla lapsellisia. Aikuisten kuuluu olla kärsivällisiä ja nähdä asiat laajemmissa

kokonaisuuksissa kuin mikä lapsille on mahdollista. Siksi *aikuisten tehtävä on suojella lapsia* kaikelta, mikä voisi olla lapselle haitallista.” (HS 23.10.2010 Kosola, C14, kurssiivi lisätty.) Lasten suojeleminen ja heidän kasvamisensa eheiksi aikuisiksi edellyttää rajoittamista suojelun toteuttamiseksi, sillä ”kansainvälisin tutkimuksin on osoitettu lapselle asetettujen liian suurten vaatimusten lannistavan intoa, tappavan oppimisen iloa ja voivan ajaa masennukseen tai syömishäiriöihin” (HS 23.10.2010 Kosola, C14). Rajojen rikkomisen aiheuttaa negatiivisia seurauksia eheydelle, kun taas lapsen rajojen ylläpitämisellä on positiivisia seurauksia tulevaisuudessa. Identiteetin eheyden merkitystä lasten ja nuorten kasvussa eheän minäkuvan rakentumiseksi käytetään perusteluna kirjavalle joukolle asioita: puheenaiheiden näennäinen temaattinen skaala ulottuu seksuaalisuudesta peruskoulun opetussuunnitelman tuntijakouudistukseen, mutta kirjoittajia yhdistää ajatus rajanvedon avulla saavutettavasta eheydestä. Tämä pätee sekä keskiverto- että ongelmanuoriin, ja esimerkiksi erään kirjoittajan mukaan (ongelmallisesta taustasta) ”eheyttäminen on yksinkertaista mutta hidasta” (HS 7.11.2010 Raivio, C5).

Seksuaalisuuden ja pyhyden kietoutuneisuus mainitaan suoraan myös erään toisen kirjoittajan (HS 23.6.2011 Alanen, C6) kirjoituksessa, kun hän käsittelee pornografiaa toisaalta taiteena ja toisaalta kaupallisena tuotteena: ”Muinainen pornografia oli tosin pyhää, ja nykyinen on maallista. Marilyn Monroe sanoi, että seksuaalisuus on Jumalan kaunein lahja, mutta usein sitä häväistään, kun sitä pitäisi juhlaa.” Teksteistä on kiinnostavalla tavalla havaittavissa se, että ihmisen seksuaalisuudessa on puolia, jotka ovat erillisiä profaanista seksuaalisuudesta: seksuaalisuutta on toteutettava oikein, jotta sen eheys säilyy eikä tule rikotuksi. Profaanista seksuaalisuudesta kenties näkyvimpiä esimerkkejä aineistossa ovat raiskaukset, jotka loukkaavat ihmisen rajoja perustavanlaatuisella tavalla ja saattavat aiheuttaa vakavia vammoja myös psyykelle: ”Raiskaus itsessään on pahimmanlaatuista väkivaltaa – aggressiota, väkivaltaa ja *toisen ihmisen perimmäistä rikkomista*. (HS 9.7.2011 Matleena, C10, kurssiivi lisätty.) Ruumin häpäisyn aiheuttamat psyyken traumat säilyvät vuosia tapahtuneen jälkeen (esim. HS 16.7.2011 Nainen, C10). Homokeskustelun(kin) yhteydessä käsitelty teema pyhän ja profaanin seksuaalisuuden ristivedosta toistuu edellä esitetyissä esimerkeissä konkreettisesti. Pyhä seksuaalisuus näkyy aineistossa ideaalina (HS 23.6.2011 Alanen, C6; vrt. luku 6.2.), kun taas profaani seksuaalisuus ilmenee edellä esitettyjen esimerkkien kaltaisessa negatiivisessa puheessa (ks. luku 6.1.1.).

Keskustelu ihmisen seksuaalisuudesta kietoutuu mielenkiintoisella tavalla toisaalta oikeuksien ja toisaalta rajoitusten ympärille. Aikuisen ihmisen itsemääräämisoikeus omaan ruumiiseensa

tarkoittaa seksuaalisuuden osalta sitä, että hän saa vapaasti päättää, miten seksuaalisuuttaan toteuttaa, mutta toisaalta hän voi itse asettaa rajat, joita muut eivät luvatta saa särkeä (esim. HS 30.5.2011 Tavallinen tallaja, C6). Rajanvedon universaaliuden ylikorostamisen uhalla painotan, että sama teema toistuu myös muun muassa abortista keskusteltaessa: ”Mutta kun raskaus on liian vaikea taakka, on lohduttavaa tietää, ettei kukaan muu kuin nainen itse määrää omasta kehostaan ja elämästään.” (HS 16.3.2011 Strogård, C7.) Yhteiskunta osallistuu ruumiista käytävään keskusteluun lainsäädännöllä, joka koskee esimerkiksi juuri abortteja sekä muita eettisesti vaikeita kysymyksiä. Sijaissyntyminen on abortin ohella asia, josta yksityisen ihmisen lisäksi päättää ympäröivä yhteiskunta: ”Suomessa ei voida sallia, että pariskunta ostaa suurella rahalla jonkun taloudellisessa ahdingossa elävän naisen kantamaan ja synnyttämään lapsensa. Kenenkään kohtua ei saa alistaa kaupan välineeksi.” (HS 22.5.2011 Pääkirjoitus, A2.) Ihmisen itsemääräämisoikeus on ehdoton etenkin yksityisessä kontekstissa mikrotasolla, mutta näkyy myös silloin, kun rajoista käydään neuvottelua (ks. luku 6.1.5.). Ilmiö korostuu seksuaalisuuden yhteydessä, sillä seksuaalisuus on murroksessa, sekä yksityisyyden että julkisuuden samoin kuin hengen ja ruumiin osalta. Sekä ääri liberaalit että ääri konservatiivit ottavat voimakkaasti kantaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ulottuvuuksiin. Seksuaalisuuden murros yksityisestä julkiseen voidaan todeta vaikkapa mainonnan yhteydessä, mikä aiheuttaa edelleen huolta lasten ja nuorten tasapainoisesta kehityksestä. (Esim. HS 22.6.2011 Cacciatore, C8⁴⁶; Vrt. tämä luku aiemmin: yksityinen ja julkinen ruumis.)

Ensisijaisesti ruumiin ja ruumiillisuuden rajojen yhteydessä käytävästä keskustelusta nousevan identiteettidiskurssin ohella aineiston ideologissävytteinen aines sisältää ihmisen henkeä käsittelevää materiaalia. Homokeskusteluun liittynyt keskustelu vakaumuksellisuudesta ja uskonnollisuudesta korostaa hengen merkitystä ruumiin ylitse. Uskonnonvapaus on yksi demokraattisen yhteiskunnan perusoikeuksista: ”Perustuslaissa säädetään positiivisesta ja negatiivisesta uskonnonvapaudesta. Positiivista on se, että ’uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa’. Negatiivinen uskonnonvapaus määrittää, että ’kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen’.” (HS 18.12.2010 Vanne, C16.) Uskonnot rinnastuvat ideologioihin (ks. luku 6.1.4.), ja uskontojen välinen rajanveto liittyy kulttuuristen ja aatteellisten rajojen vetämiseen. Yksilötason ja valtiotason

---

⁴⁶ ”Kaikki, mitä kaksi halukasta ihmistä puuhaa keskenään, on hyväksyttävää. – – Kahden halukkaan aikuisen oppi on vienyt seksuaalietiikkaa järkevään suuntaan: moralismi on väistynyt, ja seksistä on tullut yksityisasia.” (HS 15.2.2011 Saarikoski, A2.) Cacciatoren näkemys asetettuna vastakkain Saska Saarikosken ajatusten kanssa osoittaa, että toisaalta seksuaalisuus on yksityistynyt siinä mielessä, että ylemmältä taholta (esim. kirkko) ei puututa siihen, kenen kanssa kukin seksiä harjoittaa. Toisaalta seksistä ja seksuaalisuudesta on tullut julkista juuri mainonnassa, kun tuotetta kuin tuotetta myydään ihmisruumiilla. Seksuaalisuuden avautuminen ja yksityistyminen ovat muutoksessa.

ideologioiden diskurssit poikkeavat toisistaan: aineistossa käytävä keskustelu käsittelee useimmiten yhteiskuntatason ideologioiden problematiikkaa negatiivisissa (ks. luku 6.1.1.), kun taas yksilötason ideologiat nousevat yleisemmin esille oikeusdiskurssin kautta. Ihmisoikeudet ja uskonto ovat toisinaan voimakkaassa ristiriidassa, kun puhutaan ihmisen oikeudesta ruumiinsa itsemääräämisoikeuteen. Uskonnon nimissä harjoitetaan esimerkiksi ympärileikkausta, ja osa kirjoittajista kokee sen olevan perustavanlaatuisesti ristiriidassa ihmisoikeuksien kanssa (vrt. tämä luku aiemmin: lasten rajaaminen eri yhteyksissä heidän suojelemiseksi). Ihmisoikeussopimukset ajavat usein näissä tapauksissa uskonnon harjoittamisen ohitse siitä huolimatta, että myös uskonnonvapaus on yksi tärkeistä ihmisoikeuksista. (Esim. HS 11.5.2011 Jagland, A2.) Oikeudet eivät toisin sanoen ole yksiselitteisiä, vaan toisinaan voimakkaassa ristiriidassa keskenään, jolloin yksiselitteisten lakien säätäminen on ongelmallista. On tapauskohtaista, kokeeko esimerkiksi ympärileikattava uskonnon oman ruumiinsa koskemattomuutta tärkeämmäksi asiaksi, jolloin ihmisoikeusrikosta ei tapahdu. Usein ympärileikattavat ovat kuitenkin pieniä lapsia, joilla ei ole asiasta omaa näkemystä vaan vanhemmat päättävät heidän ruumiistaan. Ihmisoikeuslakeja säädetään juuri tällaisia tapauksia varten: niillä pyritään suojelemaan niitä, joilla ei ole oikeutta tai mahdollisuutta päättää omasta fyysisestä ja henkisestä koskemattomuudestaan⁴⁷. Uskonnollisuuteen liittyen toisinaan erilaisia rajoituksia, sääntöjä ja määräyksiä, jotka saattavat aiheuttaa ääri-ilmiötä liittyen ruumiiseen ja sen koskemattomuuteen ja eheyteen (esim. HS 7.12.2010 Hallamaa, C6). Suomessa ruumiilliset ääri-ilmiöt ovat harvinaisia, mutta toisinaan niitä esiintyy maailmalla (esim. HS 7.6.2011 Kotila, C6). Ilmiöön liittyy läheisesti myös pakkoavioliitot ja niiden vastustuksesta seuranneet ongelmat: uuden ja vanhan maailman kohtaamisesta seuraa, että arvot muuttuvat, ja uusi sukupolvi omaksuu uusia arvoja. Tästä saattaa seurata äärimmäisiä (pakko)keinoja, joilla pyritään ylläpitämään totuttua järjestystä.⁴⁸ Aineistossani vallitsee suhteellisen yhtenäinen näkemys siitä, mitkä asiat nostetaan tärkeimmiksi myös käytännön toimintaa suuntaaviksi arvoiksi. (Ks. luvut 6.2.1.–6.2.4.).

Ihmiset elävät tilasta. Niin kuin kuusi tarvitsee kasvuunsa tilan, ihminenkin tarvitsee. Mieli ei pysty liikkumaan ahtaudessa, vaan tarvitsee vapautta. Kasvaminen liian lähellä suuria, vahvoja puita vie elintilan.

Erilainen ja vieras tarvitsee tilaa. Sitä syntyy myötätunnosta, ymmärryksestä ja suvaitsevaisuudesta. Jos erilainen ja vieras tungetaan ahtaaseen nurkkaan, synnytetään aggressio. Nurkasta näytetään hampaita. (HS 24.12.2010 Meriläinen, A2.)

---

⁴⁷ ”YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikessa lapsia koskevassa lainsäädännössä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.” (HS 7.7.2011 Nieminen, A2.)

⁴⁸ Kunniamurhat ovat esimerkkejä tapauksista, jolloin ruumiin rajoja on loukattu perinteiden nimissä (esim. HS 1.3.2011 Pääkirjoitus, A2). Ilmiö on myös pyhän kannalta mielenkiintoinen, ja kenties tulevaisuudessa jatkotutkimuksen arvoinen hierarkkinen perinne.

Kuten jo aineiston esittelyluvussa (5.5.) totesin, islam nousee esille pääasiassa poliittisena toimijana ja tiukasti rajattuna ideologiana, joka muuttuu hitaasti (esim. HS 10.6.2011 Virta, A2), ja luterilaista kirkkoa ja uskontoa käsitellään ongelmalähtöisesti (ks. luku 5.2.3.). Islamin monimuotoisuuteen kiinnitetään huomiota silloin, kun korostetaan eroja maltillisen ja ääri-islamien välillä sekä silloin, kun puhutaan länsimaissa asuvista muslimeista, jolloin ideologioiden väliset erot nähdään hälventyneinä (esim. HS 14.8.2011 Dahlgren, A2)⁴⁹. Luterilaisen uskonnon ongelmalähtöisyys puolestaan korostuu aineistossani osaltaan sen vuoksi, että Homoilta (A2 Teema 2010) ja siitä seurannut keskustelu aiheuttivat suuren kohun suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta myös siksi, että kuten olen jo useaan kertaan todennut, media keskittyy ongelmista uutisointiin ja positiivisista asioista puhuminen jää vähemmälle.

Palaan luvun lopuksi siihen, mistä aineiston tässä teemassa on nähdäkseni kyse. Aineistossa keskustelua käytiin lukemattomien eri aiheiden ympärillä (ks. luku 5. alalukuineen), mutta olen nostanut tässä tutkielmassa esille mielestäni tärkeimmät teemat ja pyrkinyt niiden kautta käsittelemään ruumiin ja hengen sekä yhteiskunnan välistä problematiikkaa. Aineisto on määrällisesti niin laaja, että on ollut mahdotonta ja toisaalta myös tarpeetonta käsitellä jokaista keskustelua erikseen. Tarpeetonta sen vuoksi, että yhdessä keskustelussa (esimerkiksi homokeskustelu) nousevat esille kaikki havaitsemani tyypilliset rajaamisen tavat ja motiivit, ja yhden keskustelun esittelyn kautta olen voinut käsitellä näitä tapoja kokonaisvaltaisesti.

Kuten edellä olen esittänyt, ruumista ja henkeä käsitellään ensisijaisina identiteetin ja sen eheyden rakentumisen paikkoina. Aineiston esimerkeistä urheilussa ruumiin ja hengen suhde on erityisen vahva, koska itsetuntoa kohentavia onnistumisen kokemuksia saavutetaan ruumiin suoritusten avulla. Toisaalta pohditaan ruumiin ja hengen yhteneväisyyttä, mutta toisaalta pyritään määrittelemään sitä, mistä ihmisen ehjä (vrt. pyhä) identiteetti rakentuu: onko suunta hengestä ruumiiseen vai ruumiista henkeen. Esimerkiksi homokeskustelun yhteydessä sekä lapsista ja nuorista keskusteltaessa ristiriidat käsityksissä syntyvät nimenomaan siitä, että kirjoittajat katsovat eheyden kokemuksen syntyvän eri reittiä. Osalle kirjoittajista ruumiin rajaaminen ja tarkasteleminen sekä ruumiin tarpeiden toteuttaminen on tie eheään minäkuvaan, kun taas osa kirjoittajista painottaa sisäisen kamppailun kautta saavutettavan harmonian johtavan myös ruumiin

---

⁴⁹ Vrt. integraatio, akkulturaatio ja assimilaatio (ks. esim. MOT Gummerus [online]).

hyväksymiseen ja eheyteen.⁵⁰ Väittely siitä, kumpi suunta on oikea, värittää aineistossa käytävää keskustelua aina, kun aihetta sivutaan.

Lapset ja nuoret ovat aineistossa voimakkaan rajaamisen ja suojelemisen kohteita, ja heidän identiteettinsä rakentuminen eheäksi on yhteinen intressi sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Mielenkiintoisen aineiston nuorten omasta näkökulmasta identiteetin eheyden tarjoaa *Helsingin Sanomien* Nuorten Posti -osasto, joka koosti 4.12.2010 (C13) nuorten kirjoituksia ulkonäköön liittyvistä paineista. Murrosikäisten kohdalla ristiriita ruumiin ja hengen välillä on voimakasta, ja nuorten kirjoituksissa toistuvat uskomukset siitä, miten ulkonäkö vaikuttaa olennaisella tavalla minäkuvaan samoin kuin se, että ulkonäköä muokkaamalla ja siitä seuraavaa positiivista palautetta saamalla myös identiteetti eheytyy. Tosin usein ongelma ei ole lähimainkaan näin yksiselitteinen, vaan ”vaikka keho olisi jo eheytynyt, mieli on aina se hitaampi toipuja” (HS 11.12.2010 Maple, C18).

Tuijottaessani peiliin sieltä tuijottaa takaisin epätäydellinen tyttö. Tiedän, ettei kukaan voi olla täydellinen, mutta tämä ajatus siirtyy taka-alalle katsoessani itseäni. Minä haluan olla täydellinen. – – Olen koko ikäni nähnyt televisiossa ja lehdissä kauniita ja hoikkia ihmisiä, mutta olen siitä huolimatta ollut tyytyväinen itseeni. Eräänä päivänä vain ymmärsin, ettei ulkonäköni riitäkään minulle. (HS 4.12.2010 Qweida, C13.)

Sama ilmiö toistuu myös aiemmin esitellyssä maahanmuuttokeskustelussa sikäli, että ruumis määrittää sitä, mitä hengen oletetaan olevan: sekä nuorten että maahanmuuttajien identiteettiä määritellään ruumiista käsin, jolloin ruumis identiteetin määrittäjänä korostuu yli ihmisen sisäisen kokemuksen. Tämä saattaa aiheuttaa suuria ongelmia sekä yksilöllisellä että yhteiskunnallisella tasolla, ja olen käsitellyt näitä ongelmia tässä luvussa ruumiin ja hengen sekä toisaalta yhteiskunnan välisinä heijastumina. Nämä kolme tekijää ovat vuorovaikutteisessa suhteessa niin, että ruumis asettuu hengen ja yhteiskunnan välille ja välittäjäksi. Ruumis on sekä yhteiskunnan että hengen ilmenemisen paikka.

---

⁵⁰ Suosittelem tutustumaan Taina Kinnusen (2008) väitöskirjaan identiteetin eheyden rakentumisesta ruumiin muokkauksen avulla. Kinnunen tarkastelee kiinnostavalla tavalla kauneusleikkauksien ja identiteetin suhdetta sekä sitä, millä tavalla kauneusleikkaukset heijastavat minäkäsityksiä.

6.1.4. Maan rajat

Valtioiden rajat piirtyvät maailmankartalle ja muodostavat kudelman, joka on suuressa määrin stabiili. Samoin valtioiden sisällä erilaiset kunta-, kaupunki-, maakunta-, lääni- ja muut rajat erottelevat eri osia toisistaan toisinaan keinotekoisesti. Eurooppalaisen yhdentymisen politiikka on lähentänyt kansallisvaltioita ja hälventänyt valtioiden rajoja, mutta yhtä kaikki yhä edelleen valtiot ovat itsenäisiä toimijoita, ja ihmiset kokevat usein olevansa ensisijaisesti oman maansa kansalaisia. Suomessa vuonna 2011 käydyissä eduskuntavaaleissa keskusteltiin paljon Suomen osallisuudesta Euroopan unionissa ja solidaarisuudesta taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevia valtioita kohtaan. Eduskuntavaalituloksen perusteella voisi tulkita, että osa kansasta halusi voimakkaasti korostaa Suomen valtion rajoja ja toinen osa puolestaan puolestaan kannatti eurooppalaista yhtenäisyyttä (HS 28.3.2011 Pääkirjoitus, A2; ks. myös HS 11.9.2011 Pääkirjoitus, A2; HS 13.9.2011 Kivinen, A2). Valtio on kuitenkin itsenäinen toimija, joka osallistuu kansainväliseen toimintaan: ”Suomi päättää itse siitä, miten Suomi toimii Pohjolassa, Euroopassa ja maailmalla. Kansainvälistä asemaansa Suomi ei kuitenkaan päätä eikä varsinkaan ilmoita.” (HS 22.4.2011 Pääkirjoitus, A2.)

Kansallisvaltioiden rajoja korostetaan muun muassa maanpuolustuksella ja muulla turvallisuustoiminnalla. Esimerkiksi Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko vuodelta 2009 toteaa, että tavoitteena ovat ”Suomen itsenäisyyden, alueellisen koskemattomuuden ja perusarvojen turvaaminen, väestön turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiskunnan toimivuuden ylläpitäminen” (HS 30.3.2011 Salenius-Pasternak, C7). Tällä tavalla valtioiden väliin vedetään konkreettisia ja ideologisia rajoja, joita ei saa luvatta ylittää. Puolustuksella pyritään torjumaan loukkaamattomuus ja samalla myös ehkäistään mahdollisten uhkien syntymistä. Valtion konkreettisten rajojen ohella tämä tarkoittaa usein esimerkiksi tietorajausta – valtiota koskevat salaiset asiakirjat ovat suojeltuja, ja pääsy niihin on rajoitettu. Esimerkiksi Wikileaks rikkoi valtioiden rajoja ideologisella tasolla salattua tietoa julkaistessaan (HS 30.11.2010 Pääkirjoitus, A2).⁵¹

Rajanveto valtioiden välillä tehdään näkyvien rajojen ohella monella eri tasolla. Toisaalta yhä enenevässä määrin tiivistyvä verkostoituneisuus esimerkiksi Lähi-idässä kiteytyy hyvin seuraavassa virkkeessä: ”Lähi-idän sosiaalinen ja poliittinen todellisuus on kuin hämähäkinverkko: kun sen yhtä säiettä koskettaa, vaikutus tuntuu kaukaisimmassakin säikeessä.” (HS 3.2.2011 Ruohomäki, A2.)

---

⁵¹ Wikileaks paljasti USA:n valtion salattuja asiakirjoja, jotka vuotivat lehdistöön. Mm. *Helsingin Sanomat* julkaisi asiakirjoista saatuja, erityisesti Suomea koskevia tietoja lehdessä keväällä 2011.

Euroopan unionin kaltaisessa yhteisössä sekä erilaisten sopimusten (esim. Schengen) allekirjoittaneiden valtioiden kesken rajat ovat jossain määrin liudentuneet, mutta yhtä kaikki valtioiden rajoja puolustetaan ja ylläpidetään kansainvälisistä yhtenäistymispyrkimyksistä huolimatta. ”Maailma on kytketty yhä tiiviimmin yhteen”, kertoo *Helsingin Sanomien* otsikko 24.12.2010 (A2), ja on selvää, että esimerkiksi talouden osalta väite pitää yhä suuremmissa määrin paikkansa. Yhtenäisyys tarkoittaa yhä lisääntyvää yhteistyötä valtioiden kesken, mikä tekee maailmasta toisaalta yhä haavoittuvamman (HS 29.12.2010 Pääkirjoitus, A2). Haavoittuvuus lisää tarvetta turvallisuuden parantamiseen rajoja korostamalla myös edellä mainitulla ideologisella tasolla. Ideologiat kuitenkin kohtaavat maailmassa, jolloin rajoja koetellaan monilla eri tasoilla. Länsimaiden historiasta johtuen yleinen linja ulkopoliittisiksi toimintatavoiksi on muotoutunut tietynlaiseksi. Rajojen vedon näkökulmasta kiinnostava toimintavaihtoehto on esimerkiksi Kiinalla, jonka ulkopoliitikassa korostetaan loukkaamattomuutta ja toisen valtion koskemattomuutta etenkin sisäpoliittisissa kysymyksissä mutta myös ulkopoliitikassa (esim. HS 1.9.2011 Mattlin & Nojonen, A2; HS 1.4.2011 Tähtinen, A2). Kiinassa oikeuksiin ja rajoituksiin liittyvät ajattelu poikkeaa länsimaisesta ajattelutavasta, ja toisinaan eroja voi olla vaikea ymmärtää (esim. HS 23.10.2010 Hämäläinen, A2). Valtioiden ja instituutioiden välissä on kansainvälisesti tunnustettuja puolueettomia instituutioita (esim. YK), joiden toimintavaltuudet joissain tapauksessa ylittävät jopa valtioiden rajat. Nämä instituutiot muodostuvat eri valtioiden välisestä yhteistyöstä, ja esimerkiksi YK:lla on siviilien suojeluvastuu, mikä tarkoittaa ihmisarvon ja ihmisen rajojen puolustamista ylitse kaiken muun (esim. HS 25.3.2011 Virta, A2). Kuitenkaan ”YK:n turvallisuusneuvosto ei ole mikään puolueeton tuomioistuin, vaan edustaa YK:n jäsenmaita ja niiden itsekkeitä pyrkimyksiä” (HS 6.4.2011 Virtanen, C8). Aineistossa laajaa kiinnostusta kirjoittajien keskuudessa herättävät tapaukset, joissa pohditaan sitä, milloin valtioilla on oikeus sekaantua toisten asioihin muun kuin sodan nimissä.

Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston hyväksymät sotatoimet Muammar Gaddafin hallintoa vastaan perustuvat siihen, että hallinto on laiminlyönyt vastuunsa Libyan väestön suojelemisesta (HS 1.4.2011 Tähtinen, A2).

Libyan konflikti on kiinnostava konkreettinen esimerkki ulkopuolisten puuttumisesta valtion sisäisiin asioihin. Toisenkaltainen ideologinen tapa puuttua sisäiseen toimintaan on esimerkiksi EU:n ja Kreikan keskinäinen toiminta: Kreikan varainkäyttöpoliittikkaa on pyritty kontrolloimaan ulkopuolelta vetoamalla unionin yhteisiin päämääriin. Libyan konfliktin yhteydessä puolestaan YK:n ”turvallisuusneuvoston päätöslauselman neljäs kohta antoi jäsenmaille tai alueellisille

ryhmille valtuudet suojata 'kaikin tarvittavin keinoin' niitä Libyan siviilejä ja siviilialueita, joihin hyökkäyksen uhka kohdistuu" (HS 26.3.2011 Pääkirjoitus, A2). Ulkovalloille käytännössä annettiin lauselmassa valtuutus lentokiellosta huolimatta harjoittaa sotatoimia Libyan ilmatilassa siviilien puolustamisen nimissä.

Sotilaallisten toimien alkuvaihetta ovat johtaneet Yhdysvallat, Ranska ja Britannia. Ne ovat lentokiellon varmistamiseksi tuhonneet Gaddafin mahdollisuudet turvautua ilmaiskuihin. YK-päätöksen neljännen kohdan nojalla ne ovat iskeneet myös kaupunkeja lähestyviin Gaddafin maajoukkoihin. – – Yksittäisten maiden köyden veto johtovastuusta osoittaa, miksi sotilaallisia väliintuloja on niin vaikea toteuttaa pyyteettömän auttamisen tarkoituksessa. – – Väliintulijat sitovat maansa arvovallan ja oman poliittisen asemansa siihen, miten nopeasti ja millaisin hyödyin tai kustannuksin tavoitteet toteutuvat. Nämä laskelmat eivät aina aseta ensi sijalle varsinaisten autettavien etuja. (HS 26.3.2011 Pääkirjoitus, A2.)

Länsimaiden interventio oli tässä tapauksessa konkreettinen, mutta toinen, samalla tavalla orientalistinen (Said 1995) tapa puuttua valtioiden integriteettiin etenkin Lähi-idässä on abstraktimpi. Orientalismilla tarkoitetaan tiivistetysti pitkää historiaa, jolloin länsi on harjoittanut valtopolitiikkaa suhteessa muuhun maailmaan (erityisesti Lähi-itään) toisinaan kyseenalaisin keinoin sekä asenteita ja aatteita, jotka ovat oikeuttaneet nämä teot: "Länsimaat ovat vuosisatojen ajan pitäneet oikeutenaan puuttua arabimaailman ja sitä lähellä olevien islaminuskoisten maiden, kuten Turkin, Iranin ja Afganistanin, asioihin mielin määrin." (HS 8.2.2011 Kivinen, A2.) Lähi-idän politiikassa toimitaan usein interventiokeskeisesti, ja toisinaan interventio toteutetaan länsimaisten ihanteiden levittämisen tai vaikkapa edellä esitellyssä tapauksessa siviilien puolustamisen nimissä. Kyse on intervention oikeuttamisen retoriikasta eli siitä, millä sanavalinnoilla oikeutusta väliintulolle ja samalla toisen instanssin rajojen koettelulle perustellaan – puhutaanko sodasta, rauhanturvaamisesta, kriisinhallinnasta vai jostain muusta. Humanitaarinen interventio (HS 31.10.2010 Virta, A2) on yksi tapa perustella väliintulopolitiikkaa hyvän tekemisen nimissä toisten valtioiden (asukkaiden) auttamiseksi: "'Universaalien humanien arvojen' suojelemisesta on tullut keskeinen nyky maailman politiikka ja kansainvälistä yhteisöä määrittävä teema, jonka nähdään laajasti oikeuttavan voimankäyttöä, jopa sotia." (HS 2.4.2011 Kotilainen, C13.) Toisaalta aineistossa esitetään myös vaade valtion integriteetin säilyttämiselle: "Mubarakin kovan linjan miesten uusihallinto ei nyt kaipaa ulkopuolista painostusta." (HS 5.2.2011 Mäkelä, A2.) Lähi-idästä käytävää keskustelua leimaa turvallisuusdiskurssi, jonka mainitsin jo aiemmin analyysissä. Turvallisuuden ylläpitämisellä oikeutetaan rajojen loukkaukset, ja usein turvallisuus nousee myös arvoista korkeimmaksi ihmisoikeuksien ohitse (esim. HS 9.9.2011 Pääkirjoitus, A2).

Retoriikka on tärkeä kielellä vaikuttamisen keino ja vallankäytön väline, joten ei ole yhdentekevää, millaisia sanavalintoja käytetään esimerkiksi interventiota perusteltaessa.

Gaddafi voi itse auttaa maataan vain väistymällä mahdollisimman pian. Pakotteiden ja pommitussodan jälkeen ulkomaailmalla on selvä vastuu auttaa Libyaa parempaan suuntaan. Silloin Euroopassa oikea toimija on EU eikä Nato.

Näin Suomikin voi taas vaikuttaa siihen, miten Libyassa toimitaan. (HS 29.5.2011 Pääkirjoitus, A2, kurssiivi lisätty.)

Kirjoittaja puhuttaa se, millä oikeudella yksi valtio puuttuu toisen suvereenin valtion toimintaan. Kuten edellä totesin, interventio siviilien puolustamisen nimissä on tyypillinen tapa perustella toimintaa, ja nimenomaan niin, että korostetaan valtion uhkaavan omien kansalaistensa turvallisuutta, jolloin interventio koskee maan sisäisiä asioita. Ulkopuolelta tuleva apu suojaa kansalaisia oman maan pahuudelta. Usein väliintulo ei kuitenkaan tuota toivottuja tuloksia, mutta perustelut interventiolle pysyvät samankaltaisina. Aineistossa keskustellaan siitä, ylittikö YK toimintansa rajat salliessaan sotilaallisen väliintulon Libyassa (esim. HS 26.3.2011 Pääkirjoitus, A2). Rajat instituutioiden välillä eivät ole tällaisissa tapauksessa selviä. YK:n päätös siviilien suojelusta ylitse kaiken muun on suhteellisen uusi, joten toimintatavat vastaavissa tapauksissa ovat vielä epäselviä (HS 25.3.2011 Virta, A2). Intervention seurauksena sekä paikalliset siviilit että ulkopuolelta saapuneet avustustyöntekijät kokivat toisinaan kovia. Seuraavassa tekstikatkelmassa kirjoittaja tuo erinomaisella tavalla esille totutut perustelun tavat:

Islamismi ja erityisesti ylikansallinen islamilainen terrorismi ovat olleet 2000-luvulla länsimaiden keskeisiä poliittisia huolenaiheita. – – Lännessä pelätään, että Egyptissä nousisivat vapaissa vaaleissa valtaan islamistit, lähinnä Muslimiveljeskunta. Taustalla on oletus, että uskonnollinen politiikka ei sovi yhteen demokraattisten periaatteiden kanssa.

Lisäksi pelätään, että valtaan päästyään islamistit eivät noudattaisi demokraattista järjestelmää. Demokratia olisi vain välivaihe ennen siirtymistä islamilaiseen hallintoon. (HS 30.3.2011 Linjakumpu, A2.)

Linjakumpu (HS 30.3.2011, A2) jatkaa vielä: ”Tunisiassa ja Egyptissä tavalliset kansalaiset tekivät vallankumouksen kaduilla. Ehkä nyt on aika luottaa heihin myös äänestäjinä.” Linjakumpu osoittaa ihmisten ja valtion osin yhteneväisiä rajoja, jolloin ihmisen ja valtion loukkaamattomuus näyttäytyy yhtenä kokonaisuutena. Toisinaan nämä kaksi ovat edustavat kuitenkin täysin vastakkaisia intressejä, ja mielenkiintoista on, milloin yksilön loukkaaminen loukkaa valtiota ja milloin yksilö tai ryhmä ja valtio ovat täysin erillisiä kokonaisuuksia. Aineistossa keskusteltiin paljon Suomen

roolista Libyan konfliktissa, ja kirjoittajat nostivat esiin erilaisia näkemyksiä siitä, tuleeko Suomen osallistua sotatoimiin vai ei. Keskustelu koski rajojen vetoa siltä osin, että siinä käsiteltiin kysymystä siitä, liittykö Suomi operaatioon ja sulkee samalla joitain ovia takanaan vai pysyykö Suomi taustalla ja ylläpitää totuttuja asemiaan. Syitä mahdolliselle osallistumiselle perusteltiin Suomen kansainvälisen aseman korostamisen tärkeydellä. Toisaalta kirjoittajat painottivat keskustelussa Suomen roolia rauhanvälittäjänä ja halusivat tällä tavalla korostaa Suomen asemaa sotilaallisesti liittoutumattomana valtiona. Ihmisen puolustaminen sekoittuu tällaisissa tapauksissa politiikkaan, jolloin seuraukset ovat arvaamattomia (HS 2.4.2011 Kotilainen, C13), eikä syntyviä rajoja voida kaikilla tasoilla ennalta nähdä tai ennustaa.

Suojeluvastuu osana ihmisoikeuspolitiikkatrendiä on kunnioitettava, mutta hyvin hankala väline. Sillä mikään ei suojele suojeluvastuuta politiikalta ja valikoivalta käytöltä. – – Päätökset puuttua joidenkin kärsimykseen ja jättää toisten kärsimys huomiotta ovat aina poliittisia. (HS 2.4.2011 Kotilainen, C13.)

Instituutioiden väliset rajat ovat koetuksella myös esimerkiksi terrorismin yhteydessä. Terrorismi liittyy usein ideologioiden nimissä käytävään rajankäyntiin ja ulottuu konkreettiseen todellisuuteen myös niin, että se koskettaa yksilöitä. Terrorismi ja sen vastainen sota liittyvät usein ajatukseen ideologisesta ja kansallisesta puhtaudesta ja yhtenäisyydestä, ja sen keinoin koetellaan juuri näitä rajoja ja niiden luomaa turvallisuudentunnetta. Terrorismi luo mielikuvan siitä, että kulloisenkin kohteen rajat ovat uhattuna, vaikka itse teko ei välttämättä toteutuisi. Pelko ja siitä seuraava rajojen puolustus ja vahvistus ovat kuitenkin seurausta juuri uhan *mielikuvasta* (A2 Teema 2011). Yhdysvaltion World Trade Center -torneihin tehdyt iskut aiheuttivat *Helsingin Sanomien* mukaan sen, että ”pelon kauhukuvan vuoksi suuret ja pienet vallat muuttivat perin pohjin turvallisuuspolitiikkaansa, ja tavalliset ihmiset kautta maailman alkoivat pelätä lentomatkestamista ja väentungoksia” (HS 3.5.2011 Pääkirjoitus, A2; ks. myös HS 9.11.2010 Pääkirjoitus, A2; HS 14.12.2010 Pääkirjoitus, A2). Pelolla hallitseminen on tehokas tapa sekä ylläpitää että uhata olemassa olevia rajoja: ”Hirmuhallinnolla on kahdenlaisia aseita: kiväärin ja pelko. Näistä kahdesta pelko on tehokkaampi, koska se ulottuu joka paikkaan.” (HS 5.2.2011 Aittokosti, A2.) Kiintoisa esimerkki valtioiden välisten rajojen rikkomisesta on myös Israelin ja Palestiinan välinen kahakointi: Israel rakentaa jatkuvasti laittomia siirtokuntia, joihin liittyvä kansainvälinen politiikka on niin monisäikeistä, että siihen ei useinkaan puututa (HS 3.2.2011 Ruohomäki, A2). Aineistossa käytävät neuvottelut siitä, mitä rajoja on kunnioitettava ja millä keinoin rajoja saa rikkoa eri tapauksissa kertoo siitä, että valtion ja ihmisen rajojen loukkaaminen ei ole yksiselitteistä (ks. luku 6.1.5.).

Aatteiden puolustus limittyy läheisesti valtioiden rajojen ylläpitämiseen ja puolustamiseen. Esimerkiksi nationalismi on suorassa yhteydessä ajatukseen kansallisvaltiosta: ”Suomalaiset ovat nationalismissaan aivan erityisen uskovaista kansaa”, toteaa Jukka Paaso *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla 30.11.2010 (C8). Sellaisenaan nationalismi tarkoittaa uskoa kansallisvaltion olemassaoloon, jolloin kaikki kansan jäsenet ovat omalla tavallaan nationalisteja. Arkipäivän nationalismi on erityisen selvästi nähtävillä esimerkiksi urheilukilpailujen yhteydessä. Nationalismilla poliittisena aatteena sen sijaan viitataan useimmiten poliittisen kentän oikeistolaiseen siipeen. Nationalistinen poliittinen ajattelu määrittää liberaaleja aatteita voimakkaammin valtion rajoja ja raja-aitoja muuhun maailmaan nähden: ”Nationalistisella ulkopolitiikalla viitataan yleensä sellaiseen politiikkaan, jonka tavoitteena on tuottaa välittömiä kansallisia etuja muiden kustannuksella.” (HS 12.5.2011 Kannisto, A2.) Sekä poliittinen että epäpoliittinen nationalismi näkyy aineistossa useimmiten symboleista puhuttaessa. Kansalliset symbolit ovat kansallisten rajojen ja arvostusten viitoittajia ja merkitsijöitä samalla tavalla kuin vaikkapa symbolisoidut henkilöt (ks. luku 6.1.3.). Poliittisessa nationalismissa usein korostetaan näitä symboleja ja niiden merkitystä nimenomaan rajojen korostajina ja erontekijöinä muuhun maailmaan verrattuna. Nationalismi luo konstruktion kansasta, sen rajoista, symboleista ja muista kansallisuutta määrittävistä asioista, jotka sinänsä ovat usein keinotekoisia. Samalla se sisällyttää itseensä asioita ja toisaalta ulkoistaa vastaavasti toisia (A2 Teema 2011). Esimerkiksi suomalaisuus on pitkän (tietoisien) prosessin tulos, ja suomalaisuutta rakennettiin erityisesti 1800-luvulla. (Esim. HS 5.9.2011 Jalava, A2.) Prosessin tulokset näkyvät nykypäivänä pitkälle reifikoituneissa symboleissa, jotka määrittävä suomalaisuuden rajoja.

Demokratia puolestaan nousee usein keskusteluun, kun vedetään rajoja idän ja lännen välille. Demokratiaa ulotetaan ja pyritään levittämään lännestä mahdollisimman laajalle muuhun maailmaan, jolloin ideologiset rajat venyvät ja muokkautuvat. Demokratiaan ideologiana kuuluu monen eri tason vapaus: tiedonvälitys ja -hankinta on vapaata, itseään saa ilmaista vapaasti, kukin saa vapaasti uskoa siihen, mihin haluaa. Näennäisesti näyttää siis siltä, että demokratialla sinänsä ei ole rajoja. Todellisuudessa myös demokratioissa rajataan sekä yksilöitä että instituutioita monella eri tavalla: ”Kaikilla ihmisillä on oltava vapaus tavoitella onneaan niin kauan kun he eivät toimillaan estä toisten ihmisten pyrkimystä vastaavaan onnen tavoitteluun.” (HS 27.4.2011 Videnoja, C7.) Rajoitukset ovat seurausta muun muassa toisten ihmisten kunnioittamisesta ja muista eettisistä arvioista ja niiden tulisi olla aidossa demokratiassa joustavia (esim. HS 4.6.2011 Harjumaa, C9). Rajoitusten keinoin turvataan moraalista järjestystä, joka on

hyvinvointiyhteiskunnan tärkeä rakennuspalikka, vaikka ne osin sotiivat demokratian ideaa vastaan (esim. HS 31.1.2011 Silfvast, A2).

Demokratian ideologia, samoin muut ideologiat, rajautuu myös suhteessa toisiin ideologioihin. Ideologioilla rajaaminen esimerkiksi itä-länsi -akseliin voimistaa myös konkreettisia rajoja alueiden välillä, ja ideologioiden välisten rajojen voimakkuus riippuu täysin siitä, kuinka voimakkaasti eroja korostetaan. Aineistossa kunkin kirjoittajan omat asenteet ja intressit määrittävät sitä, minkä tasoista ja millä keinoin hän harjoittaa rajaamista. Ideologioiden yksi funktio on siinä, että niillä erotellaan meidät teistä. Tämä on havaittavissa myös kansainvälistä rajaamista pienemmässä mitassa, ja esimerkiksi politiikassa puolueiden välinen rajanveto on arkipäiväistä. Poliittiset puolueet perustuvat aate-eroille, jolloin korostetaan eroja ja rajoja sisäryhmän ja ulkoryhmän välillä⁵². Maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskeskustelussa ideologinen rajankäynti ryhmien välillä on selvää, kun pyritään aatteiden tasolla luomaan yhtenäinen näkemys siitä, millä tavalla monikulttuurisuuskysymyksiin tulisi suhtautua käytännössä: ”Meidän tehtäväksemme jää päättää, minkä tai keiden välille rajan piirrämme.” (HS 3.12.2010 Hudson, A2; ks. myös luku 6.1.3.)

Ympäristön (luonto, eläimet jne.) suojelu on yksi aikamme merkittävistä (poliittis-ideologisista) liikkeistä. Aineistossa ympäristön suojelemisen vaatimus kohdistuu kaikessa laajuudessaan hyvin kirjavaan skaalaan asioita. Ympäristö on monelle kirjoittajalle sydämen asia, ja sen vuoksi sen suojelu rajaavana diskurssina nousee aineistossa yhdeksi tärkeimmistä puhumisen tavoista. Ympäristöä turvataan mm. lainsäädännöllä (mikä jo sinänsä kertoo siitä, että ympäristö on merkittävä asia ihmisille, ks. luvut 3.2.3. ja 5.7.), mistä johtuu, että suuri osa ympäristöä käsittelevästä aineistosta koostuu asia-argumentein kirjoitetuista teksteistä. Ympäristön suojelu tunnustetaan nykyisin esimerkiksi maataloudessa ja politiikassa tärkeäksi osaksi kokonaisuutta (ympäristön suojelu on jopa trendikästä (HS 18.6.2011 Oksanen, A2)), joten aineistossa vallitsee selkeä yksimielisyys ympäristön suojelun tarpeellisuudesta. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että ison osan aineistosta ovat kirjoittaneet eri ympäristöalojen asiantuntijat, joilla on tietoa ympäristön tilasta ja näkemyksiä siitä, miten tulevaisuudessa tulisi toimia kestävän kehityksen takaamiseksi. Pyhän diskurssien lähemmän tutkimisen ja tarkastelun vuoksi tutkailen analyysissa kuitenkin lähinnä kirjoittajien voimakkaasti rajaavia diskursseja, jotka uhan olemassaoloa korostamalla ylläpitävät käsitystä suojelun tarpeellisuudesta. Usein juuri tämäntyyppiset diskurssit myös havainnollistavat tunnepitoista (vrt. kollektiivinen sentimentti) suhtautumista ympäristöön:

---

⁵² Sisä- ja ulkoryhmät perustuvat Henri Tajfelin ja John Turnerin alun perin esittämälle ajatukselle sosiaalisen identiteetin teoriasta (SIT). Ks. esim. Tajfel 1981.

Luonnon kauneus on hämmästyttävää. Miten uskomattoman kaunis ja ihmeellinen voikaan olla hiljainen kesäyö tai aurinkoinen kesäpäivä. Pienikin retki luontoon opettaa näkemään aina jotain uutta ja ihmeellistä.

Valitettavan usein luonnosta kuitenkin löytyy myös paljon sellaista, mitä siellä ei toivoisi näkevänsä. –
– *Kauniin luonnon keskelle ilmestyy yhtäkkiä suoranainen kaatopaikka.* – – Laiskuus ja ahneus tuhoavat suuria osia maailman luonnosta joka päivä. Luonto nähdään joko kaatopaikkana, jonne voi vapaasti heittää kaiken, mitä ei enää tarvitse tai rahasampona, jonka kustannuksella voi takoa voittoa sitä lainkaan säästämättä tai suojelematta. – –
Vielä toistaiseksi ympäri maailmaa on jäljellä henkeäsalpaavan upeita luonnonmaisemia hienoine lajeineen. – –
Ihmisten tulisi huomata luonnon kauneus ja sen suojelun tarpeellisuus nyt, kun se vielä on mahdollista. Luonnossa on paljon pelastamisen ja vaalimisen arvoisia asioita. (HS 9.2.2011 Nipuli, C6, kursiivi lisätty.)

Tartun Nipulin tekstistä yksittäiseen tarkoituksella kursivoimaani lauseeseen, joka tuo erityisen selkeästi esille kirjoittajan luonnon pyhittämisen pyrkimykset. Veikko Anttosen mukaan (ks. luku 3.2.3.) pyhä tarkoitti ennen kristinuskoa erityistä, tarkoin rajattua paikkaa. Toisaalta yksi pyhän ominaispiirteistä on rajaaminen profaanilta (Durkheim ja Douglas, ks. luvut 3.2.1. ja 3.2.2.): kirjoittajan käsityksen mukaan luontoon ilmestyy jotain sinne kuulumatonta, joka saastuttaa olemassa olevan kauneuden. Sen sijaan, että säilytettäisiin luonto koskemattomana, sitä tietien tahtoen saastutetaan ja käytetään hyväksi. Tästä seuraa, että luonnon rajoja rikotaan, jolloin luonnon eheys (vrt. pyhyys, luku 6.1.3.) on särjetty. Kirjoittaja vaatii tämän eheyden ylläpitoa ja säilyttämistä ja nostaa sen tärkeäksi, kollektiiviseksi tavoitteeksi tulevaisuudessa. Mary Douglasin mukaan (ks. luku 3.2.2.) lika loukkaa järjestystä, mutta liassa on Douglasin mukaan toisaalta aina myös mahdollisuus. Ympäristöstä saastuminen aiheuttaa sen, että kirjoittaja aktivoituu toimimaan puhtauden ylläpitämiseksi, ja liassa on osasy sille, miksi ympäristöstä on tullut niin merkittävä poliittis-ideologinen liike nyky-yhteiskunnassa. Puhtauden ja eheyden ylläpitämisen ohella ympäristöaktivismi liittyy pyhän neljännen hierarkiatason ilmiöihin (ks. luku 6.2.4.), jossa ilmiöitä pyritään reifikoimaan yksityisestä yleiseen. ”Itse olen kallistumassa aarnimetsäpuolueen kannattajaksi: antaa puiden kasvaa ja kaatua oman aikataulunsa mukaan. Kaadetaan vain ne, jotka on pakko kaataa, ja jätetään muuten metsä omiin hoteisiinsa.” (HS 21.5.2011 Sainio, A2.)

Luonnonsuojeluun kuuluu olennaisena osana myös uhanalaisten lajien turvaaminen: ”Metsät ovat avainasemassa sekä lajikadon että ilmastonmuutokset torjunnassa. Ne tarjoavat elinympäristön monille lajeille. – – Metsäelinympäristöjen muutokset ovat jo nyt ensisijainen uhanalaisuuden syy Suomessa. – – Metsien raju käsittely lisää sukupuuttojen uhkaa entisestään.” (HS 29.4.2011 Lyytimäki, A2.) Asian merkittävyydestä kollektiivisella tasolla kertoo se, että uhanalaisten lajien listan avulla pyritään turvaamaan katoamassa olevien eläinten, kasvien ja muiden lajien säilyminen.

Usein luonnonsuojelusta puhuttaessa vedotaan jo aiemmin tässä tutkielmassa esiteltyyn maabrändityöryhmän raporttiin (luku 5.7.), jossa suomalaisuutta kuvattiin juuri luonnon puhtauden ja kunnioituksen määreillä. Nykyinen kulutustahti kuitenkin uhkaa luonnon puhtautta, joten luonnon (ja suomalaisuuden) säilyminen ennallaan on vaarassa: ”On aika palauttaa eurooppalaisittainkin ainutlaatuinen luonto niille, jotka arvostavat puhdasta ja rauhallista luontoa, siis omalla lihasvoimalla luonnossa liikkuville hiihtäjille ja laskettelijoille. – – On aika avata suomalaiseen matkailuun uusi, puhdas ja raikas sivu. – – Uskon, että suomalaisen matkailun ainoa todellinen vetovoima on hiljainen, saasteeton ja turvallinen luonto, siis juuri maabrändityöryhmän ajatusten mukainen.” (HS 7.12.2010 Valtonen, C6.) Säilyttäminen korostuu sekä eläimistä että muusta luonnosta puhuttaessa, mikä näkyy siinä, että kirjoittajat vetoavat historialliseen jatkumoon sekä perinteeseen monella eri tasolla (ks. luku 3.2.3.). Huoli tulevaisuudesta liittyy samaan säilyttämisen ideologiaan, josta myös Nipuli edellä esiteltyssä tekstissä puhui: ”Kysymys kuuluukin, haluammeko säilyttää mahdollisuuden kokea aitoa metsää lähiympäristössämme? Haluammeko, että jälkeläisemme saavat ulkona leikkiessään aavistuksen suomalaisesta metsästä, sen tuoksuista, väreistä ja tuntuista? Haluammeko poiketa kaupungin vilskeestä hetkeksi metsän siimekseen ja ihmetellä kiertokulkua, joka luonnossa vallitsee taimesta lahoppuiksi?” (HS 16.6.2011 Lehvävirta, C8.)

Suojeludiskurssi puolestaan korostuu lemmikkieläinten ja uhanalaisten lajien ohella erityisesti tuotanto- ja muiden häkkieläinten kohtelun yhteydessä. Aineistossa kritisoidaan toisinaan kovin sanoin esimerkiksi turkistarhausta, joka on erään kirjoittajan mielestä ”laajamittaista ja laillistettua eläinrääkkäystä”. Näkemyksiään kirjoittaja perustelee sillä, että ”elävä olento saa viettää koko elämänsä hieman itseään suuremmissa häkissä, jonka lattia on rautalankaverkosta”. (HS 25.2.2011 Pulli, C8.) Eläinten hyvinvoinnin suojeleminen ja toisaalta eläinten oikeuksien puolustaminen ja vapauden vaatimus korostuvat omassa aineistossani. Tämä johtuu siitä, että medialle tyypillisen negatiivisuuden (ks. luku 6.1.1.) tavoin puhutaan siitä, mitä tässä tapauksessa eläimillä ei ole ja mitä niillä pitäisi olla. Samalla kirjoituksissa painotetaan ihmisen ja luonnon (myös eläinten) yhteenkuuluvuutta: ympäristö heijastaa ihmistä, ja kun ympäristö voi pahoin, myös ihminen voi pahoin (vrt. luku 6.1.3., ihmisen ja yhteiskunnan yhteneväisyys). Toisin sanoen, kun pidämme ympäristöstä huolta, pidämme huolta itsestämme. Toisaalta kirjoituksista on havaittavissa myös se, että luonnonsuojelun nimissä pyritään turvaamaan oma koskemattomuus: ”Onko meillä varaa jakaa ihmisiä kahteen rälssiin – niihin, joiden maille tullaan pakolla, ja niihin, joiden saastutustoimintaa tuetaan? Haluavatko poliitikot kohdella osaa maanomistajista kaltoin? *Ihmisiä ja luontoa kun ei aina saa edes rahalla.*” (HS 27.3.2011 Heinonen-Tanski, C11, kursiivi lisätty.) Tyypillisempi

diskursiivinen tapa suojella eläimiä on kuitenkin samankaltainen rajojen veto, josta puhuin jo luvussa 6.1.3, mikä näkyy hyvin konkreettisesti esimerkiksi siinä, että suojelluille eläimille on varattu alueita, jotka pyritään säilyttämään koskemattomina. Toisaalta eläimet myös idealisoidaan (vrt. luku 6.2.1.):

Iloitsin siitä, että saimme vielä tavata eläimiä, joita ei ehkä muutaman vuoden tai vuosikymmenen jälkeen enää ole. Pelkkä ajatuskin, että niitä voi ampua pelkän huvin vuoksi tai ylpeilyn aiheeksi, on minusta kauhistuttava. Afrikan puhveli on kaunis eläin, mutta ei seinällä tuijottamassa lasisilmillään, ja jokainen elävä antilooppi on taideteos. Kissaeläimen seuraaminen sen hoivatessa pentujaan tai juostessa sulavin liikkein saaliinsa perässä on elämys. Kuinka näiden ihmeellisten olentojen elämän voi lopettaa tappavalla laukauksella, joka on täysin turha? (HS 8.6.2011 Koivisto, C6.)

6.1.5. Rajankäynnin problematiikkaa

Rajat ja rajoitukset liittyvät olennaisesti arvokeskusteluun, ja niiden avulla piirtyy kokonaisuus, jota kutsumme todellisuudeksi. Rajat ovat olemassa ainoastaan suhteessa toisiinsa, mikä tarkoittaa, että rajan olemassaolo edellyttää vähintään kahta osapuolta. Rajankäynnissä koetellaan sitä, mitkä rajat ovat kulloisessakin tilanteessa tärkeimpiä. Rajojen hierarkiat vaihtelevat kontekstista riippuen, ja useimmiten on täysin tapauskohtaista, mitkä rajat vahvistuvat toisten rajojen hälvemisen kustannuksella, joskin tiettyä johdonmukaisuutta rajanvedossa on luonnollisesti havaittavissa. Rajat eivät kuitenkaan ole stabiileja vaan muuttuvat tilanteessa. Turvallisuus on rajojen muodostamisen ja ylläpitämisen päämäärä ja usein nähtävissä pohjavireenä rajoista käytävässä keskustelussa (A2 Teema 2011). Rajanvedon yhteydessä nostan luvussa 3. käsitellystä teoreettisesta kirjallisuudesta esille Mary Douglasin neljä sosiaalista saastuvuutta uhkaavaa tekijää, jotka ovat ulkoisten rajojen koetteleminen, sisäisten rajojen rikkominen, raja-alueet ja sisäinen ristiriita. Käsittelen tässä luvussa rajanvedon problematiikkaa Douglasin määritelmiä vasten niin, että etenen johdonmukaisesti yleisestä yksityiseen (ulkoisten rajojen koettelemisesta sisäiseen ristiriitaan). Olen analysoinut jo luvuissa 6.1.3. ja 6.1.4. rajojen koettelemista kaikilla näillä tasoilla⁵³, mutta tarkastelen niitä tässä luvussa rajankäynnin yhteydessä syntyvien konfliktien valossa. Saastuvuuden eri tekijät voivat olla läsnä yhtä aikaa yksittäisessä konfliktissa, ja esimerkiksi omassa aineistossani sisäisten rajojen rikkominen on lähes aina liitoksissa sisäiseen ristiriitaan joko edeltävänä, samanaikaisesti tai

---

⁵³ Esimerkiksi Libyan konfliktissa samoin kuin väkivallassa yleensä oli kyse ulkoisten rajojen koettelemisesta, sisäisiä rajoja rikottiin homokeskustelun yhteydessä, mikä näkyi (yhteisön) sisäisessä ristiriidassa, ja raja-alueiden vaarallisuus nähdäkseni synnyttää näitä ristiriitoja.

konfliktin jälkeen. Myös raja-alueet näkyvät rajanvedon yhteydessä aina – eihän kategorioita muuten olisi olemassa. Sosiaalisen saastuvuuden uhka ylläpitää kulttuurisia rajoja sekä laajassa että pienessä mitassa, ja näistä rajoista syntyy yksityinen ja kollektiivisesti jaettu käsityksemme todellisuudesta. Toisin sanoen tämä tässä luvussa pyrin vastaamaan kysymykseen ”miksi”. Sosiaalinen saastuvuus on yksi tulkinnallisista kehyksistä, jota vasten rajanvetoa voidaan johdonmukaisesti tarkastella. Pyhän teorian yhteydessä sosiaalisen saastuvuuden kehys palvelee tutkimuksellisia intressejä ja päämääriä, joten sen käyttäminen tässä yhteydessä on hyvin mielekästä.

Valtioiden välistä neuvottelua rajoista (ulkoinen saastuminen) voidaan ääritapauksessa kutsua sodaksi, kun taas rauhan olosuhteissa rajat ovat selvät ja stabiilit. Toisinaan tilanne on jotain näiden kahden väliltä: ”Lähi-idän nykyistä tilannetta voidaan kuvata sanoilla ’ei rauhaa, ei sotaa’.” (HS 3.2.2011 Ruohomäki, A2.) Rajojenkoettelu on liikettä vähintään kahden eri toimijan välillä. Kahden suuren instanssin välinen rajankäyntineuvottelu tapahtuu usein valtioiden tai muiden instituutioiden välillä, kuten luvussa 6.1.4. esitin. Rajankäyntiä kahden suuren instanssin kesken perustellaan tapauskohtaisesti, mutta olennaista on, että usein kyse on suurista ja merkittävistä, laajalle vaikutuksensa ulottavista muutoksista rajoissa. Toisaalta Euroopan yhdentymispyrkimyksissä on pyritty häivyttämään maiden välisiä rajoja ideologisella tasolla, jolloin rajat ovat laajentuneet yksittäisestä valtiosta Euroopan mittaan samalla, kun Euroopan sisällä rajat ovat himmenneet. Viime vuosina tavoite rajojen poistamisesta on osoittautunut mutkikkaaksi erilaisten toimintatapojen ja -kulttuurien vuoksi. Rajojen häivyttäminen ei tapahdu ongelmitta ja kivuita edes rauhanomaisin saati väkivaltaisoin keinoin valtioiden välillä eikä myöskään valtioiden sisällä (esim. maahanmuutto ja monikulttuurisuus). Rajojen ja kategorioiden muodostaminen ja ylläpitäminen on ihmisille ominaista, joten rajojen poistaminen tai sulauttaminen vaatii sopeutumista, joka ei tapahdu itsestään. Oma osansa rajojen ylläpitämisessä on (poliittisen) historian painolastilla, joka varsinkin idän ja lännen välillä on valtava. Historiallinen ja poliittinen painolasti liittyy vahvasti ideologian rajoihin, jotka ovat olleet pitkään erottavia etenkin ideologisten ääripäiden välillä. Ideologinen rajankäynti on monen konkreettisen konfliktin syynä, joten kyse on usein perustavanlaatuisista arvokysymyksistä, jotka rakentavat ihmisyyttä (ks. luku 6.2. alalukuineen).

Toinen kantava teema läpi aineiston on rajankäynti ihmisen ja instanssin välillä, ja aineistossa kunkin kirjoittajan oma suhtautuminen asioihin vaikuttaa siihen, kumman tahon etu (ja rajojen turvaaminen) on kullekin tärkeää. Instituutioita ja muita vastaavia tahoja on kansallisella ja kansainvälisellä lukemattomia, ja niistä syntyy (usein hierarkkinen) kokonaisuus. Se, millä

instituutiolla on kulloinkin ylin määräysvalta, vaihtelee kontekstista riippuen. Valtiolla on valtaa, mutta toisaalta myös sitä säätelevät erilaiset kansainväliset instituutiot ja järjestelmät samoin kuin ratifioidut sopimukset. Näiden eri toimijoiden rajat vaihtelevat, ja on selvää, että vain yhden rajat voivat olla voimakkaimmat, mikä tarkoittaa myös sitä, että samanaikaisesti muiden toimijoiden rajat ovat hälvenneet.

Ihminen vastaan instituutio on tyypillinen asetelma, kun käsitellään epäoikeudenmukaisuuksia. Kansalaisten oikeuksien toteutumista ja rajojen ylläpitämistä varten on perustettu lukuisia eri instituutioita, joiden oikeudenmukaisuuteen uskotaan usein lähes sokeasti (esim. HS 6.8.2011 Klabbers, A2). Syynä voi olla käsitys siitä, että ”kaiken lainsäädännön perusta on ihmisarvon loukkaamattomuus” (HS 7.7.2011 Nieminen, A2). Yksityisen ihmisen rajojen turvaaminen ja ihmisen ulkopuolelta tulevan saastumisen estäminen ovat pyhän hierarkioissa eräitä merkittävimmistä toimintaan ohjaavista motiiveista, joka ei välttämättä toteudu aina halutulla tavalla (ks. luvut 6.2. ja 6.2.2.). Tämä johtuu muun muassa siitä, että toisinaan ihmisten ja valtioiden intressit ja rajat asetetaan vastakkain, jolloin syntyy ristiriita siitä, kumman rajoja tulisi kunnioittaa enemmän. Tämänkaltaisissa konflikteissa käydään neuvottelua siitä, kumman tahon kohdalla ulkopuolelta uhkaava saastuminen on vakavampi sisäinen ongelma. Ihmisen ja instituution välinen rajankäynti myös pienemmässä mitassa on yhteiskunnan sisällä jatkuvaa, varsinkin kun mietitään, miten palvella parhaalla tavalla kumpaakin osapuolta. On selvää, että toimiva yhteiskunta tarvitsee tietoa jäsenistään, mutta myös ihmisen yksityisyys on tärkeää. Yleisimmin aineistossa puolustetaan yksityisen ihmisen oikeuksia valtion ja sen sisäisten instituutioiden oikeuksien kustannuksella: ”Vaikuttaa ilmeiseltä, että hallituksemme ei arvosta kansalaisten tiedollista itsemääräämisoikeutta.” (HS 12.11.2010 Ruotsalainen, A2.) Tämä johtunee pitkälti siitä, että aineisto koostuu isoksi osaksi mielipideartikkeleista, joita useimmiten kirjoittavat yksittäiset ihmiset mutta toisinaan myös instituutioiden edustajan roolissa esiintyvät ihmiset. Vakavia rikkomuksia valtion taholta yksittäistä ihmistä vastaan nousee aineistossa esille esimerkiksi ihmisoikeustaistelijoista puhuttaessa. Useissa maissa valtio pyrkii voimakkaasti rajoittamaan yksittäisten ihmisten toimintaa ja vaientamaan heidät sisäisistä ongelmista (sisäisten rajojen uhmaamisesta aiheutuva sisäinen ristiriita valtiossa). Valtio näyttäytyy tällöin voimakkaana koneistona, joka rajaa ihmisten ulkoista toimintaa ja samalla pyrkii vaikuttamaan yksilön rajojen rajaamaan sisältöön. Näistä yksilön rajojen rikkomuksista ollaan aineistossa erityisen huolissaan, koska rikkomukset sotivat kirjoittajien omaa ideologiaa vastaan (ks. luku 6.2.1.). Vastaavista, pienemmässä mitassa käytävistä tapauksista kerrotaan aineistossa usein, ja kokemuksissa toistuvat instituution ylivalta suhteessa yksittäiseen ihmiseen, vaikka toisinaan yksittäisen ihmisen tai

ihmisjoukon kärsimys nousee esimerkiksi valtion tapaisen instituution intressejä tärkeämmäksi asiaksi (esim. HS 21.11.2010 Pääkirjoitus, A2).

Toisinaan myös valtion ja yhteiskunnan ulkopuolisten ihmisen rajojen intressit ovat hyvin voimakkaassa ristiriidassa. Esimerkiksi pakolaispolitiikasta keskusteltaessa kysymykset siitä, menevätkö yksittäisen ihmisen (tai pakolaismassojen) intressit valtion rajojen ylläpitämisen edelle, ovat pakolaiskeskustelun ydintä. Pakolaiskysymyksessä konkreettiset rajat ja ideologiat taistelevat, ja toisinaan ristiveto on hyvin voimakasta. On tapauskohtaista, milloin esimerkiksi demokratian ideologian sisältämä ihmisarvon kunnioitus nousee rajojen ylläpitämistä tärkeämmäksi motiiviksi ja milloin ristiriita näiden kahden välillä on ylitsepääsemätön. Toinen ongelma on se, mihin luokkaan ulkopuolelta tulevat ihmiset asetetaan: maahanmuuttajat ovat yksi selkeä ryhmä, jota voidaan käsitellä kulttuurieroista huolimatta puheessa yhtenä selkeänä ryhmänä sekä tehdä heitä koskevia päätöksiä poliittisella tasolla⁵⁴. Maahanmuuttajien kategoria on suhteellisen uusi, ja uuden kategorian vakiinnuttaminen kulttuuriseen kokonaisuuteen vaatii aikaa. Tästä kenties johtuu se, että maahanmuuttokriittisyys on niin voimakasta. Oma lukunsa ovat kuitenkin esimerkiksi romanikerjäläiset, jotka eivät ole maahanmuuttajia vaan EU:n vapaan liikkuvuuden mukanaan tuomia. Suhtautuminen romanikerjäläisiin on ongelmalähtöistä kenties juuri sen vuoksi, että he ovat ryhmänä suhteellisen uusi eivätkä ole vielä vakiinnuttaneet kategorista asemaansa Suomessa ja muualla Euroopassa. Lisäksi he rikkovat suomalaisen yhteiskunnan totuttuja kategorioita toiminnallaan sekä ideologisella että konkreettisella tasolla (esim. HS 31.3.2011 Blåfield, A2). Romaneilla sinänsä on Suomessa pitkä historia ja suhteellisen vakiintunut kategoria ottamatta kantaa siihen, kuinka hyväksytyjä he ovat suomalaisessa yhteiskunnassa. Romaniasta tulevat romanikerjäläiset ovat kuitenkin uusi kulttuurinen kategoria, jonka toimintatavat eivät sovi suomalaiseen kulttuuriin: Suomessa on totuttu siihen, että yhteiskunta pitää huolta heikompiosaisista (ks. luku 6.2.2.). Romanikerjäläisillä puolestaan kerjäämisen kulttuuri on tuttua, ja näiden kahden kulttuurin kohtaaminen johtaa konfliktiin. Sen lisäksi, että romanit tulevat ulkopuolelta (ulkoisten rajojen koetteleminen) he aiheuttavat epäjärjestyä suomalaiseen yhteiskuntaan (sisäisten rajojen koetteleminen ja sisäinen ristiriita). Romanien osan voi Mary Douglasin teoriaa vasten tulkita sosiaalisen saastumisen ohella anomaalisesti: romanikerjäläiset ovat ryhmänä anomalia, joka ei sovi suomalaiseen ajatteluun ja kulttuuriin.⁵⁵

---

⁵⁴ Tosin aineistossa esitettiin kritiikkiä juuri tätä maahanmuuttajaryhmän liiallista yhtenäistämistä kohtaan (ks. tutkielman sivut 101–102).

⁵⁵ Ks. luku 3.2.2: Anomalioiden ohittaminen tai liittäminen kokemusmaailmaan.

Rajankäynti näkyy selvästi myös silloin, kun ihmisen yksityisyys on systeemin omistuksessa: ”Hyväksikäyttö ei ole sisäinen asia”, otsikoi *Helsingin Sanomat* 10.4.2011 pääkirjoituksessaan (A2). Yhteiskuntatasolta vaaditaan yksityisyyden avaamista, mutta koska tässä tapauksessa ihmisen ja yhteiskunnan välissä on toinen, hyvin vahva instituutio (tiivis uskonnollinen herätysliike), tapauksessa käydään keskustelua siitä, mitkä ovat eri tahojen roolit: Onko ihminen oikeutettu omaan yksityisyyteensä suhteessa yhteiskuntaan ja herätysliikkeeseen, ja milloin yhteiskunnalla on oikeus vaatia ylintä valtaa kahden muun osapuolen ohitse. Milloin puolestaan välissä oleva instituutio on oikeutettu ihmisen yksityisyyteen niin, että yhteiskunnalla ei ole valtaa yksilöön. Eri tahojen väliset suhteet ja yhden rajojen voimakkuus suhteessa toiseen ovat ongelman ydin rajankäynnistä keskusteltaessa. Sama toistuu vaikkapa avustustyön yhteydessä. Ihminen on systeemin omaisuutta, jolloin häneen kohdistuvat loukkaukset ovat systeemiin kohdistuvia loukkauksia. Ongelmatilanteissa ihminen alistaa yksityisyytensä ongelmalle, jolloin yksityisyys hämärtyy, ja ihmisestä tulee ongelman symboli. Asia toimii samalla tavalla myös toisenluontoisissa tilanteissa (ks. luku 6.1.3).

Kenties suurin ristiriita instituution ja ihmisen välille syntyy silloin, kun valtio on yksittäistä ihmistä vastaan. Toisinaan yksittäinen ihminen symbolisoidaan edustamaan esimerkiksi äärimmäistä paha (ks. luku 6.1.3.), ja tällä tavalla oikeutetaan häntä vastaan toteutetut toimet, jotka sinänsä saattavat rikkoa ihmisarvon ja ihmisoikeuden periaatteita. Usein vaikkapa pahuuden vähentämisen nimissä ja koston retoriikalla perusteltu tappaminen on politisoitu, ja valtion rajat rikkovat yksilön rajat lähes kirjaimellisesti. *Helsingin Sanomissa* käydään keskustelua siitä, millä mittarilla ihmishenkiä voi mitata, kun haetaan oikeutusta tappamisella:

Miksi ylipäänsä keksitään tarpeettomia käsitteitä, kun on olemassa täysin selvä ja konkreettinen mittayksikkö eli yksilö? Kai jo yhden ihmisen tappaminen ja räähkääminen on sen verran väärin, että sen tulee näkyä ”täsmällisissä” arvioinneissa? (HS 17.5.2011 O’Connor, C7.)

Toisaalta myös toisen valtion rajat ovat koetuksella silloin, kun tappo tapahtuu vieraan valtion alueella. Lailla oikeutetuista tappamisen muodoista kuolemanrangaistus on ilmiö, joka vaatii vakavaa eettistä pohdintaa siitä, kuinka pahoin yksityisen ihmisen rajoja saa loukata systeemin ja yhteiskunnan taholta: ”Tappaminen on aina tuomittavaa, oli tappaja kuka hyvänsä.” (HS 22.3.2011 Heinilä, C5.) Valtiolla on myös intressi puolustaa omien kansalaistensa turvallisuutta ulkoista uhkaa vastaan, ja eräissä tapauksissa hyökkäystä on perusteltu ulkoisen uhan mahdollisuudella: hyökkäys on paras puolustus. Turvallisuutta pyritään parantamaan aseiden määrää ja laatua kasvattamalla, ja

olennainen kysymys on, lisääkö puolustustarkoituksessa hankittu asearsenaali myös vastapuolen hyökkäysarsenaalia. Kyseessä on valtion ja eri instituutioiden rajojen sekä vahvuuden korostaminen sotilasvoimin, jolloin yhden vahvuus korostuu toisen heikkouden kustannuksella. (Esim. HS 21.8.2011 Pääkirjoitus, A2; 1.4.2011 Tähtinen, A2.) Mielenkiintoista on myös se, että valtio lähettää yksittäisiä ihmisiä (esim. rauhanturvaajia) kriisialueelle, ja heissä symbolisoituu valtio, jonka palveluksessa he ovat: sotilaan rajat ovat valtion rajoja, ja hänessä tiivistyvät valtion tavoitteet. Kun tällaista ihmistä uhataan, kohdistuu uhka samalla myös valtioon. (Ks. luku 6.1.3). Vihaillassa (A2 Teema 2011) esitettiin aiheeseen liittyen arvuutteluja siitä, onko instituutiota edustavaan ihmiseen (esim. poliisi) kohdistettu väkivalta jollain tavalla sallitumpaa kuin yksittäisen ihmisen fyysinen tai psyykinen uhkaaminen. Kolmas aiheeseen läheisesti limittyvä kysymys on eutanasia eli armokuolema sekä itsemurha. Ihmisen oman käden ja tahdon kautta tapahtuva kuolema järkyttää sen vuoksi, että ihminen vapaaehtoisesti toimii itsensä säilymisen kannalta epäedullisesti, mikä sotii täysin turvallisuuden ja pysyvyyden ideoita vastaan⁵⁶.

Ulkoinen saastuminen uhkaa systeemiä ulkopuolelta, mutta täysin päinvastainen tilanne on silloin, kun yksilö on yhteiskuntaa vastaan ja aiheuttaa toiminnallaan muutoksia yhteiskunnan sisäisiin rajoihin. Utøyan tapahtumien yhteydessä Anders Behring Breivik rikkoi valtiota sisältäpäin surmatessaan aatteiden nimissä joukon nuoria. Tapauksessa oli kysymys monen eri tason rajojen koettelusta: se uhkasi ideologisia (nationalismi, sosialidemokratia), ihmisen (itse tappo) sekä systeemin (vallitseva yhteiskuntajärjestys) rajoja, koska teko kohdistui perustavanlaatuisella tavalla vallitsevaa ideologiaa ja arvomaailmaa vastaan kuitenkin hyvin konkreettisella tasolla niin, että se järjestytti hetkellisesti todellisuutta ja aiheutti voimakkaita reaktioita myös Suomessa (esim. HS 24.7.2011 Blåfield, A2). Teko aiheutti kirjoittajissa muun muassa voimakkaita puolustusreaktioita, joiden avulla järjestystä pyrittiin pitämään yllä. Breivikin aatteiden ja tekojen selittäminen poikkeukselliseksi ja äärimmäiseksi oli aineistossa hyvin yleinen tapa puolustautua sekasortoa vastaan ja turvata vallitseva todellisuuskäsitys. Toisaalta voimakas turvallisuusdiskurssi voi aiheuttaa sen, että erot ryhmien välillä korostuvat entisestään, ja rajat voimistuvat. Teksteissä toistuu voimakas vastakkainasettelu meidän ja heidän välillä, mikä on omiaan lokeroimaan ihmisiä ja ilmiötä toisistaan lähes täysin erillisiksi kokonaisuuksiksi. Yksi yhteiskunnan taholta tuleva, hyvin tavallinen tapa rajoittaa yksilön valtaa itseensä ja erottaa hänet muista on rangaista ihmistä riistämällä tai rajoittamalla liikkumavapautta. Vankilat muodostavat instituution, joka on perustettu

---

⁵⁶ Muun muassa Émile Durkheim on tutkinut itsemurhia (1985) sekä suomalaisista tutkijoista Irmeli Järventie (ks. esim. Järventie 1993).

yksilöille, jotka jollain tavalla uhkaavat yhteiskuntarauhaa ja turvallisuutta⁵⁷. Samalla tavalla valtio puuttuu usein muiden henkilökohtaisten ongelmien, kuten vaikkapa alkoholismin ja mielenterveysongelmien hoitoon. Anders Behring Breivik tuomittiin kesällä 2012, ja tällä tavalla valtio eliminoi sisäisen ristiriidan ja mahdollisen rajojen koettelon hänen osaltaan tulevaisuudessa.

Yksilöiden väliset rajanvedot nousevat myös kiinnostavaksi keskustelunaiheeksi. Avustustyön yhteydessä keskustellaan siitä, ovatko autettavan yhteisön jäsenet valmiita ottamaan apua vastaan. Väkivaltatilanteissa on aina kyse siitä, että uhrin rajoja on loukattu. Eräs kiintoisa ristiriita ihmisten välisessä rajanvedossa on ”not in my backyard” -tyyppinen ajattelu. Asia liittyy läheisesti luvussa 6.2.2. esittämäni pyhän neuvottelutason ongelmaan ideaalin ja käytännön sisällön perustavanlaatuisesta ristiriidasta. Rajaa yksittäisten ihmisten välille vedetään heidän sosioekonomisen asemansa mukaan, ja vaikka heikompaa halutaan auttaa, heitä ei tahdota lähelle omaa elinpiiriä:

Osa asunnottomista on täysin arvaamattomasti käyttäytyviä huumeiden sekakäyttäjiä. Läheinen päiväkotia on avautumassa remontin jäljiltä, mutta sen leikkipuisto on tällä välin muuttunut narkomaanien piikkipuistoksi. – – Ikkunastani näen päivä toisensa jälkeen, kun raitiovaunupysäkin istuimia kansoittavat palvelukeskuksen ja huonokuntoiset ja monasti varsin aggressiiviset asiakkaat. Loitompana seisovat muut raitiovaunua odottavat, joukossa pari suoraryhtistä vanhaa rouvaa. Tiedän heidän oleva entisiä rintamalottia ja nähneen elämässä paljon. Mielestäni he ansaitsisivat parempaa. (HS 13.10.2010 Sarkki, C8.)

Kirjoittaja perustelee omaa negatiivista asennettaan rintamalottien oikeuksilla ja samalla hän ulkoistaa näin rajanvedon itsensä ja palvelukeskuksen asukkaiden väliltä lasten ja vanhusten välille. Toisin sanottuna hän pyrkii turvaamaan omia rajojaan, mutta perustelee sitä lasten ja vanhusten elinolojen ja ympäristön sekä oikeuksien turvaamisella. Kirjoittajat ovat aineistossa huolissaan siitä, mitä tapahtuu, kun rajoja ihmisten välillä korostetaan juuri konkreettisella tasolla: vanhuksia ja muut hoidon tarpeessa olevat eristetään omiin yksikköihinsä ja maahanmuuttajilla on omat kaupunginosansa samoin kuin rikkailta. Tämä aiheuttaa sen, että eri ihmisryhmät kohtaavat yhä harvemmin ja syntyy luokkayhteiskunnan tapainen rakenne. Lokerointia ihmisten välillä tapahtuu monella eri tasolla, kuten olen luvuissa 6.1.3. ja 6.1.4. esittänyt. Lokerointi sotii vapauden ideologiaa vastaan, mutta kuten mm. Mary Douglas (2000) esittää, se on jollain tasolla välttämätöntä todellisuuden järjestämiseksi. Keskustelua käydään siitä, millä tasolla rajojen vetäminen on mielekästä ja tietoista ja milloin se palvelee (usein ideologisia) haluttuja päämääriä ja

---

⁵⁷ Vankiloiden ja erilaisten (pakko)hoitolaitosten vapautta rajoittavaa luonnetta on tutkinut mm. Michel Foucault (ks. esim. Foucault 2005).

milloin sotii niitä vastaan. Usein rajojen vetäminen on myös tiedostamatonta, ja toisinaan ideologinen ja käytännön taso ovat voimakkaassa ristiriidassa. Juuri näissä ristiriidoissa piilee osasy sille, miksi rajojen vetäminen aiheuttaa loputonta keskustelua yhteiskunnassa: sen lisäksi, että ihmisillä on hyvin erilaisia näkemyksiä asioista, käytännön toteutus on sinänsä ongelmallista.

Uudet kategoriat ja rajat saattavat luonteestaan riippuen aiheuttaa hetkellistä ärtymystä sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla, mutta toisaalta rajaukset tuovat selvyttä ja ovat vapautta rajoittavista ominaisuuksistaan huolimatta myös myönteinen asia. Esimerkiksi epämääräiset sairausoireet, joille ei ole diagnoosia, aiheuttavat usein hämmennystä ja epätietoisuutta, ja oireille saatava nimi kategorisoi luokan, johon oireet voidaan asettaa. Samalla tavalla vallitseva hallintomuoto voidaan kokea huonoksi, jolloin muutos voi olla hyväksi. Tämä näkyy esimerkiksi Lähi-idän levottomuuksien ja vallankumousten yhteydessä. Kirjoittajat ovat eri mieltä siitä, mihin rajanveto johtaa ja mihin maailma on menossa: kuljetaanko kohti lisääntyviä konflikteja vai noudattaako maailma lähenemisen logiikkaa (HS 10.6.2011 Virta, A2). Ulkoisten rajojen hälventäminen valtioiden integraation muodossa on yhdentymispolitiikkaa parhaimmillaan, mutta aineistosta käy selväksi se, että olemassa olevat rajat ovat tärkeitä todellisuuden rakentumisen määrittäjiä. Siksi aineistossa nousevat pääasiassa keskusteluun olemassa olevien rajojen loukkaukset. Mikä on lopulta syy sille, että rajojen loukkaus on vakava asia, tapahtuipa se millaisessa kontekstissa tahansa ja millä tasolla tahansa? Jo luvun alussa totesin pyrkiväni vastaamaan ”miksi”-kysymykseen rajanvedon yhteydessä. Eräs kirjoittaja esittää, että rajojen koettelu ja ristiriitojen pelätään tuhoavan koko sisällön ja samalla minuuden (HS 27.6.2011 Markkula B7), mikä pätee rajojenvedon kaikilla tasoilla. Konkreettisenä esimerkkinä muutoksen vastustaminen näkyy erinomaisesti luonnonsuojelussa. Vallitsevan systeemin ylläpitäminen aiheuttaa esimerkiksi sen, että olemassa olevia kasvi- ja eläinlajeja pyritään suojelemaan samoin kuin muuta luontoa: ”Lajien monimuotoisuus on arvo paitsi sinänsä myös hyvinvointimme perusta.” (HS 29.4.2011 Lyytimäki, A2.) Rajojen ja kategorioiden säilyttäminen ja ylläpitäminen tuo turvallisuutta.⁵⁸

Elämänpelko on yhteydessä korostuneeseen järjestyksen ja turvan kaipuuseen. Ajatustenkin pitää olla neliskanttisia, ja ne pitää sitoa tiukoiksi paketeiksi, järjestyksen vuoksi. Rosoja ja rönsyjä ei suosita eikä kehetä. (HS 29.3.2011 Meriläinen, A2.)

---

⁵⁸ Sosiaalipsykologiassa vallitsevan systeemin ylläpitämisen merkityksestä puhutaan *status quon* nimellä. Oma aineistoni osaltaan vahvistaa *status quon* ajatusta, ja lähempää tutustumista varten voi perehtyä esimerkiksi John T. Jostin, Mahzarin M. Banarjin ja Brian A. Nosekin artikkeliin *A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Unconscious Bolstering of the Status Quo* (2004 [online]).

6.2. Pyhän muodot

Pyhän ja profaanin luonteesta käydään jatkuvaa neuvottelua kulttuurissa yhteyksissä. Molemmilla on perinteisesti vahva, pitkälle kulttuurisesti reifikoitunut muoto, johon on liitetty tiettyjä ominaisuuksia. (Ketola 1999, 981). Itse pyhä sanana mainitaan aineistossa vain harvoin. Yleisimmin se nousee esille puhuttaessa pyhäpäivistä tai viikonlopun yhteydessä sunnuntaista. Espoon Tapiolasta kertova pääkirjoitus (HS 19.5.2011, A2) on otsikoitu ”Suunnitelmia pyhällä maalla”. Sanavalinta on selvästi tietoinen ratkaisu, sillä pyhällä maalla yleisesti ottaen viitataan Raamatun Luvattuun maahan, joka sijaitsee Lähi-idässä. Symbolisointi sen sijaan on teksteissä hyvin yleistä, ja eri yhteyksissä eri asiat saavat merkityksiä. Toisinaan pyhä merkityksellistetään esineisiin, ja kirja saa toistuvasti aineistossa symbolisen merkityksen:

Kirjoilla, kuten muillakin tavaroilla on henkilökohtainen tunnearvo.

Omassa työssäni käsieni läpi kulkee päivittäin satoja ellei tuhansia kirjoja. Ne ovat minulle pelkkää massaa. Kirjan funktio muuttuu kuitenkin täysin, kun tulen kotiin ja katson omaa kirjahyllyäni. Jokaisella kirjalla, joka hyllystä löytyy, on tarina kerrottavana. Minulle. Ei muille. Niihin liittyy aikoja, tapahtumia, ihmisiä, tilanteita, rakkautta, surua, vihaa – ja kaikkea sitä elämään kuuluu. (HS 14.11.2010 Jyläs, C14.)

Kirjoittajalle kirja symboloi hänen omia kokemuksiaan, jotka ovat yksityisiä ja ainulaatuisia ja joita muuta eivät jaa hänen kanssaan. Pyhittämisen yhteydessä olen korostanut sitä, kuinka pyhä on kollektiivinen ja moraalinen ilmiö, ja täysin toisessa yhteydessä lähikauppa symboloi kirjoittajille kollektiivista kokemusta ja kokemusten jakamisen paikkaa: ”Suorat kohtaamiset tarjoavat ihmisille tilaisuuden jakaa arvoja, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja rakentaa uudelleen yhteyttä ruokaan sen tuotantoon ja luontoon.” (HS 13.7.2011 Väliniemi & Järvelä, A2.) Lähikaupassa tiivistyy kirjoittajien mukaan yhteisöllisyyden ja luonnon sekä sen tuotteiden kunnioitus tavalla, jota emme arkipäivässä tule ajatelleeksi. Lähikauppaan liittyy siis rituaalisia kollektiivisesti jaettuja merkityksiä, joita ihmiset ovat siihen asettaneet ja joita siinä sinänsä ei valmiiksi ole. Lähikaupasta tulee arvojen symboli: ”Lähikauppa ei ole pelkästään tuotteiden jakaja, sillä kaupassa asioinnissa on kysymys myös ympäristön ja palvelun aitoudesta, yksilöllisyydestä sekä ajankäytöstä.” (HS 13.7.2011 Väliniemi & Järvelä, A2.)

Tämän luvun teemana on vastata kolmanteen kysymykseen, joka on ”mitä”. Kysymys on ehdottomasti haastavin ja ehdottomasti kontekstisidonnaisin esittämistäni kysymyksistä. Analyysini pyhän muodoista perustuu ensisijaisesti tutkielman teoreettisessa osiossa esittämälleni Gordon

Lynchin ajatukselle siitä, että pyhä tekee yhteisöstä moraalisen kokonaisuuden. Pyhän kaksisuuntainen rooli toisaalta yhteisön symbolina (Durkheim) ja toisaalta moraalien rakentajana (Lynch) suuntasivat katsettani aineiston parissa asioihin, jotka tuntuvat olevan olennainen osa yhteisön identiteettiä. Pyhä on symboli, joka heijastelee yhteisöä sekä toisaalta muokkaa sitä sellaiseksi kuin se on. Erityisen tärkeäksi yhteisön pyhää määritettäessä nousee moraalinäkökulma: moraalit sisältää käsityksen oikeasta ja väärästä, jolloin pyhäksi määritellyillä asioilla täytyy olla tämä ominaisuus.

Esittelin teoriaosion luvussa (3.2.6.) Gordon Lynchin näkemyksen pyhän hierarkkisista tasoista. Hierarkioiden tarkastelun merkittävyyden paljastaa mielestäni professori Vesa Kannianen lausunto *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla 28.2.2011 (C7): ”Kaikki arvot eivät voi olla samanarvoisia.” Lynchin käsitys pyhän hierarkioiden syistä (historia, sosiaalinen järjestys, valta ja vallitsevan järjestelmän ylläpito) tukee analyysiäni siltä osin, että media käyttää valtaa ja ylläpitää vallitsevaa arvojärjestelmää (ks. luku 2.4.). Hierarkioissa on nähtävissä historiallisen ja systeemisen jatkumon ohella sosiaalinen verkosto: tutkielmani aineistossa nousee esille usein kirjoittajien tapa arvottaa asioita sen mukaan, miten tärkeiksi ne koetaan kollektiivisesti. Tekstien perusteella pyhä on eriteltävissä eri tasoille ainakin kahdella eri tavalla. Toisaalta voidaan erottaa puhtaan abstrakti arvotaso ja toisaalta taso, jolla asioita rinnastetaan ja toteutetaan käytännössä vertailemalla niiden painoarvoa suhteessa toisiinsa. Ensimmäisen tyyppin arvottaminen on ideataso arvottamisesta ja perustuu ihanteille, joiden haluttaisiin toteutuvan myös käytännössä. Toinen taso puolestaan kuvaa puhdasta käytännön toimintaa. Pyhä ilmenee puhtaimmillaan juuri ideatasolla, ja sen vuoksi kiinnitän huomioni tähän pyhän muotoon käytännön toteutuksen sijaan. Ideat ovat juuri niitä, jotka rakentavat yhteisöstä moraalisen kokonaisuuden, ja käytäntö puolestaan pyrkii kohti ideaa kuitenkin siinä välttämättä onnistumatta. Pyhän idea on jaettavissa neljän eri tason ilmiöihin, jotka voidaan erottaa toisistaan teoreettisella tasolla:

<u>Absoluuttinen taso</u>	<u>Neuvottelutaso</u>	<u>Puolustustaso</u>	<u>Vaatimustaso</u>
Argumentointia, joka sisältää ehdottoman pyhyden vaatimuksia asioiden oikeellisuutta sinänsä kyseenalaistamatta.	Samankaltainen kuin absoluuttinen pyhä, mutta nimettyjen asioiden tarkemmasta sisällöstä käydään keskustelua.	Sisältää asioita, jotka on perinteisesti koettu pyhiksi, mutta joiden asemaa toisaalta kritisoidaan ja toisaalta puolustetaan.	Argumentoinnin tapa, jossa asioille haetaan pyhän statusta ja asemaa, mutta ne eivät saa sitä yleisessä mielipiteessä.

Taulukko 1

Seuraavissa luvuissa nostan esille jokaiselta tasolta esimerkin asian havainnollistamiseksi. Esimerkkien ohella on selvää, että myös muiden asioiden pyhydestä keskustellaan yhteiskunnassa, mutta haluan tutkielmassani kiinnittää ensisijassa huomiota pyhän teoreettiseen rakentumiseen ja muotoon. Tavoitteena ei ole antaa otsikoita tai nimetä pyhän muotoja, vaan tuoda esille eri tason tapoja rakentaa pyhää ja sen muotoja. Koen, että teoreettinen jaottelu palvelee yleistävällä tasolla paremmin tutkielman tarkoitusta ja päämääriä, koska asioiden reifikoiminen määrättyyn muotoon ei ole kovin hedelmällistä. Olen pyrkinyt löytämään esimerkkejä, jotka edustavat kulloistakin pyhän tasoa läpi koko aineiston. Yksittäiset kirjoittajat nostavat monia asioita esille, mutta ”aineistokonsensus” kertoo yksittäisen ihmisen mielipiteitä laajemmasta ajattelutavasta kenties jopa yhteiskunnallisella tasolla. Toinen asia, joka tulee huomioida pyhän muotojen analyysissä, on, että samalla tavalla kuin pyhän rakentumista tarkasteltaessa, täytyy myös tässä huomioida analyysin diskursiivisuus: analyysin tulokset ovat parhaimmillaankin vain diskursseja ja kertovat ensisijaisesti tavoista, joilla pyhää rakennetaan tässä nimenomaisessa aineistossa. Analyysin tarkoituksena on tuoda esille teoriaosiossa esiteltyjen periaatteiden toteutumista tekstiaineistossa, eikä niinkään kuvata suomalaista yhteiskuntaa tai kulttuuria. Selvää on, että aineisto peilaa suomalaisuutta jossain määrin, mutta se ei kuitenkaan jo luonteestaan johtuen ole sinänsä kuva suomalaisuudesta. Aineisto on monen käden kautta syntynyt: Kirjoittajat ovat kirjoittaessaan tarkkaan harkinneet sanansa, jolloin aineisto ei sisällä juurikaan spontaaniutta. Toisaalta lehti on myös toimitettu, jolloin siihen valikoitunut aines on hyvin rajattua. Lisäksi lehdessä käytävään keskusteluun samoin kuin tv-ohjelmaan osallistuu vain rajattu joukko, joten analyysi on ainoastaan heijastus siitä, mistä ja miten aineistossa puhutaan.

6.2.1. Absoluuttisen pyhän merkitys ja luonne

Demokratia on erinomainen esimerkki ideologiasta, jota ihanteen tasolla pidetään oikeana, mutta jonka käytännön toteutumista kritisoidaan hiljalleen demokratisoituvien maiden ohella myös Suomessa ja muualla lännessä. Otsikon ”Demokratiasta ei pidä tinkiä missään oloissa” HS 14.2.2011 Wallgren & Pratap, A2) alla kirjoitetaan siitä, kuinka demokratian toteutuminen on toisinaan ohutta, mutta kuinka demokratialla ideana on kuitenkin itseisarvoa. Myös Vieraskynä-palstalla läntisen demokratian kritiikki on toisinaan kovaa: ”Tuntemamme demokratia on usein läntinen versio. Se on suvaitsematon toisia kohtaan ja sisällyttää päätöksentekoon tai sulkee siitä

pois osan väestöryhmistä.” (HS 26.11.2010 Samaddar, A2.) Kuitenkin demokratiaa puhtaana aatteena ja valtiomuotona kritisoidaan vain harvoin tai ei koskaan: edellisen artikkelin kirjoittaja vaatii demokratian soveltamista länsimaiden ulkopuolella olosuhteisiin sopivaksi. En löytänyt aineistostani yhtään artikkelia, jossa demokratiaa olisi kyseenalaistettu ideologiana⁵⁹ – sen toteutuminen eri yhteyksissä sen sijaan herätti kirjoittajissa paljon kriittisiä kannanottoja. Tästä johtuu, että etenkin absoluuttisen pyhän yhteydessä ideologinen ja käytännön taso on erotettava toisistaan, sillä ne ovat kosketuksessa toisiinsa usein vain välillisesti (ks. luvut 6.2.2. ja 6.2.3.). Painotan, että pyhä tässä yhteydessä koskee ainoastaan aineistossa käsiteltävää ideatason demokratiaa. Demokratia ideologiana sisältää ajatuksen kaikkien ihmisten välisestä tasa-arvosta ja vapaudesta päättää omasta elämästään. Demokratian ihanteeseen kuuluu vapauden ehdottomuus – vapauden retoriikalla perustellaan hyvin monia asioita. Samalla demokratian ideaali tarkoittaa ihmisarvon kunnioitusta ja ihmisoikeuksien toteutumista kaikkialla maailmassa. Ihanteena demokratiassa on, että toimiessaan se lisää ”kansakuntien ja valtioiden välistä rauhaa”. Demokratia tulee ymmärtää ”aidoksi keskinäiseksi kiinnostukseksi, – – [jonka] tavoitteena on – – luovia ratkaisuja tuottava yhteisymmärrys”. (HS 17.10.2010 Galtung, A2.)

Demokratian idean luokittelu aineiston pohjalta pyhäksi perustuu sille, että teoreettisen osion määritelmien mukaisesti demokratiaa ja sen kunnioitusta ilmaistaan kollektiivisesti ja rituaalisesti koko kansan voimin (esim. vaalit ja muut vastaavat tilaisuudet), siihen viitataan teksteissä usein kollektiivisen sentimentin keinoin, sitä rajataan puheessa muista aatteista erilliseksi (vrt. pyhäprofaani) ja siihen suhtaudutaan toisinaan hyvinkin intohimoisesti. Samalla demokratia on suomalaisen (ja läntisen) yhteiskunnan moraalisen rakentumisen rakennuspalikka, joka ihanteena on osaltaan muodostamassa yhteiskunnasta sellaista kuin se on. Demokratia on arvo, jolla on rakennettu tasa-arvoista Suomea, kuten eräs kirjoittaja asian ilmaisee (HS 17.11.2010 Niemelä, C8). Lisäksi useissa kirjoituksissa vaalitaan (antiikin Kreikan) demokratian ihannetta, joka käytännössä voidaan saavuttaa vain harvoin: demokratiasta puhutaan ideana ihannoivaan sävyyn ihmisyyttä korkeampana ideaalina⁶⁰. Tällaisen ihanteellisen, ”aidon” ja ”oikean” demokratian vaatimus näkyy läpi aineiston. Demokratian toteutumisen symbolina ovat erilaiset kansanvallalla valitut elimet ja niissä työskentelevät henkilöt, joissa demokratia ruumiillistuu näkyväksi. ”Jos äänestäjä on

---

⁵⁹ Poikkeuksina aineistokonsean mainittakoon Pentti Linkola, joka kritisoi demokratian ideologiaa *Helsingin Sanomissa* 2.12.2012. Jussi Halla-aho puolestaan totesi Vihaillassa (A2 Teema 2011), että ”on demokratiaan sisäänrakennettu ongelma se, että kansan tahdon vastaisia päätöksiä, vaikka ne olisivat tarpeellisia, on hyvin vaikea ajaa läpi”. Halla-aho viittasi Kreikkaan, jota on EU:n taholta painostettu talouteen liittyvissä seikoissa.

⁶⁰ Vrt. luku 3.2.4.: pyhä tasona ihmisyyden ja jumaluuden välissä. Tässä tapauksessa kyse on sekulaarista pyhästä, jolla ei ole sinänsä tekemistä jumaluuden kanssa. Kuitenkin ajatus abstraktista tasosta ihmisen yläpuolella on yhteneväinen pyhyysmääritelmän kanssa.

demokratian soturi, jokainen ehdokas on vähintään demokratian ritari ”, toteaa *Helsingin Sanomien* päätoimittaja Mikael Pentikäinen lehdessä 17.4.2011 (A2).

Demokratia on levinnyt ja sitä levitetään länsimaista ihanteelliseksi hallintomuodon ideaaliksi myös muualle maailmaan (esim. HS 2.2.2011 Maathai, A2), ja se asetetaan usein vallitsevan (heikon) hallintomuodon vastapariksi. Absoluuttisen pyhän suunta on siis yleisestä yksityiseen, millä tarkoitan sitä, että vallitseva arvomaailma ulotetaan osaksi yksilön arvomaailmaa (vrt. vaatimustason pyhä, luku 6.2.4.). Toisaalta silloin, kun demokratia on ohutta tai heikkoa, pyritään taistelemaan ideaalidemokratian toteutumisen puolesta ja edistämään sitä aidoimmillaan: ”Paraskaan demokratisointiohjelma ei kuitenkaan voi onnistua, ellemmme kykene pelastaa ihmisten *uskoa demokratiaan itseisarvona.*” (HS 14.2.2011 Wallgren & Pratap, A2, kursiivi lisätty.)

EU on arvoyhteisö, ja sen edustamilla arvoilla on kannatusta kaikkialla maailmassa. Valko-Venäjän tapahtumat osoittava, että unionin on päättäväisemmin kamppailtava edustamansa yhteiskuntamallin puolesta niin omalla alueellaan kuin muuallakin maailmassa. – – Kansainvaltaisten maiden ihmisarvoinen elämä saa lukemattomien maiden kansalaiset hakeutumaan – usein henkensä kaupalla – demokraattisesti hallittuihin maihin elämään ja kasvattamaan lapsensa. *Ajatus paremmasta maailmasta leviää sensuuriyrityksistä huolimatta yhä selvempänä, ja EU-maiden tulee pysyä sen majakkana vaikeinakin aikoina.* (HS 11.1.2011 Kivinen, A2, kursiivi lisätty.)

Länsi toimii demokratian ihanteen ylläpitäjänä ja jonkinasteisen poliisina sille, että demokratia toimii ”oikealla” tavalla (esim. HS 7.4.2011 Linkola, C7). Demokratiavienti ei kuitenkaan aina ole vastaanottajan taholta toivottua: ”Mielipidemittausten osoittama tosiasia kuitenkin on se, että suurin osa egyptiläisistä ei ole demokraattisen yhteiskuntamallin kannattajia.” (HS 11.2.2011 Mitzner, C9; ks. myös HS 18.10.2010 Klinge, A2.) Toisaalta demokratian käytännön toteutuminen ontuu esimerkiksi Lähi-idässä siltä osin, että ”kansa äänestää valtaan [länsimaiden intressien kannalta] ’väärät’ ihmiset” (HS 8.2.2011 Kivinen, A2). Kuten jo edellä totesin, tämä ei kuitenkaan vähennä esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* havaittavaa ideaalidemokratian ihannoitua vaan päinvastoin lisää kirjoittajien huolta näennäis- tai ohuesta demokratiasta. Demokratian ihanteeseen kuuluva vapaus nähdään usein merkittävimpänä syynä sille, miksi demokratia olisi esimerkiksi Lähi-idässä hyvä valtiomuoto: ”Tiedonvälitys ei enää ole yhtä suvereenissa kontrollissa kuin ennen. Sosiaalinen media on avannut silmät näkemään, miten asiat ovat muualla. Se on toiminut kuin mainos, joka herättää nukkuvan tarpeen: kaipauksen vapaasta ja ihmisarvoisesta elämästä.” (HS 5.3.2011 Mattila, C13.) Toisaalta on kuitenkin ”itsestään selvää, että etteivät arabimaat muutu yhdessä yössä Sveitsin, Ruotsin tai Suomen kaltaisiksi kansanvallan onneloiksi” (HS 8.3.2011 Kivinen, A2).

Olemme myös oppineet, että demokratialle ei ole mitään yleispätevää mallia, vaan se on kussakin maassa rakennettava sen omien kansalaisten toimesta paikallisten perinteiden ja oikeuskäsitysten pohjalle. Yhden maan demokratiamallia ei sellaisenaan voi viedä toiseen maahan. (HS 7.4.2011 Linkola, C7.)

Parhaiten demokratiaa ihannoiva diskurssi nousee esille yhteyksissä, joissa puhutaan vastakkainasettelusta läntisen ja muun maailman välillä. Erot korostuvat tekstissä lännen hyväksi, kun demokratiasta tulee koko länttä määrittävä korkean moraalin ideaali. Demokratiadiskurssin keinoin osoitetaan sitä, mikä demokratian ideaaliin ei kuulu. (Ks. luku 6.1.1.). Tässä yhteydessä lienee tarpeen palauttaa vielä kerran mieleen Mary Douglasin (2000) määritelmä pyhästä: pyhä on ykseyttä ja eheyttä ja muusta erilleen asetettu (esim. lat. *sacer*). Pyhän tutkimisen yhteydessä voi spekuloida sillä, onko juuri demokratian toteuttamisen käytäntö profaania, joka saastuttaa pyhän eli demokratia ideaalin. Selvää on, että demokratiasta on erotettavissa kaksi täysin eri puolta, jotka toteutuvat käytännön tasolla (rituaaleissa), kun demokratiaa pyritään toteuttamaan. Yhtä kaikki absoluuttisen tason pyhä on selvästi merkittävä osa yhteisön identiteetin muotoutumista ja moraalien rakentumista, kuten Gordon Lynch (2012, 133) esittää. Suomalaisessa (ja länsimaisessa) yhteiskunnassa demokratia luo yhteisölle käsityksen itsestään moraalisena olentona ja määrittää yhteisön moraalien sisältöä ja pohjaa. Aineistossa käytävä vilkas keskustelu demokratian ihanteista, niiden toteutumisesta ja vaatimuksista aidolle demokratialle on osoitus siitä, että demokratia aatteena on arvottava ja sisältää moraalisia elementtejä, jotka osaltaan rakentavat yhteisön identiteettiä.

6.2.2. Pyhästä neuvottelu

Hädänalaisten auttaminen ei voi olla siitä kiinni, saako auttaja siitä lyhyen aikavälin hyötyä, vaan se on universaali periaate. Sen periaatteen varassa ihmiskunta on selviytynyt, ja sen periaatteen takia ihminen on ihminen. (HS 25.11.20110 Arhinmäki, C7.)

Neuvottelutason pyhästä nostan esimerkiksi demokratian ideaalin sisältämät ihmisarvon ja ihmisoikeudet. Ihmisarvo näyttäytyy aineistossa Arhinmäen sanoin universaalina periaatteena, mutta sen sisällöstä käydään jatkuvaa keskustelua. Ideologisten ristiriitojen ohella erot näkyvät myös käytännön toiminnassa. Kirjoituksissa korostetaan usein puheen tasolla ihmisarvon ja ihmisoikeuksien toteuttamisen tärkeyttä, mutta kuitenkin niissä nousee esille myös se, että käytännössä toisinaan toimitaan täysin päinvastaisella tavalla erinäisistä syistä johtuen:

”Ihmisarvoisen kotihoidon kannalta on tärkeää erottaa toisistaan ihanteet ja arki ja myöntää niiden olevan vielä kaukana toisistaan.” (HS 1.8.2011 Pääkirjoitus, A2.) Ristiriita on nähtävissä aineistossa sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla, ja artikkeleissa molempia tahoja moititaan välinpitämättömyydestä nimenomaan ihmisarvon ja -oikeuksien käytännön toteutuksessa. Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien toteutumisen takaamiseksi on myös Suomessa säädetty ja ratifioitu erilaisia lakeja ja sopimuksia, jotka johdonmukaisesti rajaavat ihmisen itsemääräämisoikeuden ulottuvuuksia niiden turvaamiseksi. Ongelma kuitenkin lienee niiden tulkinnanvaraisuudessa sekä siinä, että päätöksenteko on etäällä ihmisestä. Yhteiskuntatasolla esimerkiksi romanipolitiikasta ja sen toteutumisesta Suomessa ja ulkomailla käydään jatkuvaa keskustelua. Romanikysymyksessä ideaalit ja käytäntö sotivat toisiaan vastaan, ja kirjoittaja huomauttaa, ettei niiden välttämättä edes haluta kohtaavan:

Kerjääminen on vain seuraus todellisesta ongelmasta, joten EU:n ja unionin jäsenmaiden tulisi puuttua Itä-Euroopan romanien köyhyyteen ja kurjuuteen.

Toisin kuitenkin toimitaan. Lännessä käytetään paljon energiaa sen pohtimiseen, miten romanit saataisiin pois silmistä. Idässä, heidän lähtöseuduillaan, käytetään vähän energiaa tilanteen muuttamiseen. (HS 12.10.2010 Pääkirjoitus, A2.)

Sama ongelma toistuu kirjoituksesta toiseen myös muissa yhteyksissä. Usein syytä ihmisarvon ja ihmisoikeuksien toteutumattomuudelle haetaan yhteiskunnasta ja toisaalta myös politiikasta: molemmat ovat kasvottomia instituutioita, joita on helppo syyttää (ks. luku 3.1.). Yhteiskunnan taholta koetaan suuria paineita esimerkiksi työ- ja opiskeluelämässä, ja nämä paineet estävät ihmisarvoisen kohtelun täysipainoisen toteutumisen: ”Opiskelijoihin suhtaudutaan inhottavana kulueränä, ja opinnoista olisi suoriuduttava aina vain nopeammin.” (HS 24.10.2010 Sajaniemi, C13.) Toisaalta esimerkiksi heikompiensaisten hoitamisessa ihmisarvo ei toteudu resurssien vähäisyydestä johtuen, jolloin ihmisarvo on alistettu markkinataloudelle (ks. luku 6.3.): ”Vanhus toteaa katkerasti ja naulan kantaan, että hänen iässään ihmisellä ei tunnu olevan mitään arvoa.” (HS 24.10.2010 Pettersson, C13.) Ihmisarvon korostaminen kustannus- ja työtahokkuuden sekä säästämisen ja muiden paineiden ohitse on kirjoittajien yhteinen tavoite. Keskustelua mutkistaa se, että ihmisarvon ja ihmisoikeuksien sisältö on vaikea määrittellä, jolloin käsiteltävien asioiden kirjo on valtava. Kirjoittajat kuitenkin korostavat sitä, että ihmisoikeuksien ja ihmisarvon toteutumisessa kysymys on arvoalinnoista.

Vaikka ihmisarvo ja ihmisoikeudet koetaan hyvin tärkeiksi asioiksi, siitä, kenen vastuulla niiden käytännön tason toteuttaminen on, käydään jatkuvaa keskustelua. Nähdäkseni juuri tästä syntyy edellä esitelty ristiriita yksittäisten ihmisten ja yhteiskunnan välille: toisaalta yhteiskunnalta vaaditaan toimia ihmisarvon edistämiseksi, mutta toisaalta välittämisen vastuun kantaminen koetaan taakaksi, jolle pitäisi saada arvostusta yhteiskunnan tasolta muodossa tai toisessa. Välittämisen ulkoistaminen instituutiolle tuo kuitenkin mukanaan ongelmia, ja mielenkiintoista on, mihin välittämisen vaatimus milloinkin kohdistuu ja kenen tulisi ensisijaisesti välittää yksittäisestä ihmisestä. Esimerkiksi suomalaisesta köyhyydestä puhuttaessa eräät kirjoittajat (jotka ovat itse mukana vapaaehtoistoiminnassa) toteavat, että köyhyysongelman selvittämisessä ”kyse on yhteiskunnallisista ratkaisuksista, jotka ovat viime kädessä valtion ja kuntien vastuulla” (HS 23.12.2010 Hartikka & Iivonen, C7). Yhteiskuntavastuu tarkoittaa myös sitä, että yhteiskunnan taholta näytetään esimerkkiä arvopohjaisista toimintaperiaatteista niin, että kansalaisten on helpompi omaksua ne ja toimia niiden mukaisesti myös yksilötasolla, jolloin vastuu jakautuu tasaisesti (esim. HS 31.1.2011 Silfvast, A2). Eräs kirjoittaja kysyykin, ”mitä tarkoittaa ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate käytännössä” (HS 15.2.2011 Kova onni, C6). Nykyinen pääministeri, silloinen valtiovarainministeri Jyrki Katainen ottaa *Helsingin Sanomissa* 29.3.2011 (C5) kantaa välittämiskysymykseen:

Veroilla kerätään varat suomalaisen hyvinvointivaltion peruspalveluihin, kuten terveydenhuoltoon, koulutukseen ja vanhuspalveluihin, myös jatkossa. Mutta olen todellakin sitä mieltä, että veronmaksu ei ole välittämisen jaloin muoto. Arvokkainta on ihmisten henkilökohtainen välittäminen. Esimerkiksi se, että omaishoitopariskunta saa osakseen kanssaihmistensä huolenpitoa, ei ole hyvinvointiyhteiskunnan heikkous vaan paremminvointivaltion vahvuus.

Yhteistä kirjoituksille on jatkuva ihmisoikeuksien ja ihmisarvon toteutumisen vaatimisen diskurssi: ”Me hyvään ja tasaiseen elämään tottuneet tulevat vanhukset emme suostu epäinhimilliseen kohteluun.” (HS 17.1.2011 Rinne, C6.) Toisaalla eräs kirjoittaja toteaa, että ”ihmisoikeudet eivät ole tavaratalo, josta voi valita vain minimioikeuksia. YK:n jäsenyys edellyttää, että kaikki sovitut oikeudet toteutuvat.” (HS 24.11.2010 Kelles-Viitanen, A2.) Erona absoluuttisen tason pyhään neuvottelutason diskurssissa on se, että ihmisarvon ja ihmisoikeuksien ideaali on huomattavasti hajanaisempi. Vetoaminen lukijaan on hyvin tunnepitoista (kollektiivinen sentimentti), mutta kirjoituksissa ei ole havaittavissa pyhän absoluuttisen tason kirkasta ideaalia sen vuoksi, että ihmisarvo ja ihmisoikeudet nostetaan aineistossa esille pääasiassa ongelmien valossa. Ihmisoikeuksista ja ihmisarvosta puhutaan toisien sanoen useimmiten negaation kautta:

kirjoituksissa käsitellään sitä, mitä ei ole ja sitä, mikä puuttuu (ks. luku 6.1.1.). Negaatio toistuu kirjoituksissa myös silloin, kun käsitellään ei-demokraattisia maita, kuten Kiinaa. Kirjoituksissa on voimakasta vastakkainasettelua ideologisella tasolla (demokratia-kommunismi), jolloin etenkin ihmisoikeuksia rajataan kielen keinoin ideaalitasolla suhteessa ihmisoikeusrikkomuksiin. Negaatio näyttäytyy tällöin keinona osoittaa mm. Kiinan politiikan vääryyksiä mutta myös lännen toiminnan puutteita: joidenkin kirjoittajien mukaan Kiinan rikkomuksiin ei puututa riittävän voimakkaasti.

YK:n pääsihteeri Ban Ki Moon vieraili marraskuun alussa Kiinassa ja onnistui ihmisoikeusjärjestöjen aiheuttamaan matkallaan vakavaa tuhoa kansainväliselle moraalille.

Pääsihteeri tapasi Kiinan johtajat mutta ei ottanut keskusteluissa esille ihmisoikeuksia eikä vaatinut vankilassa istuvan rauhannobelistin Liu Xiabaon vapauttamista. – – Vaikeneminen tarkoittaa hyväksyntää. Se tarkoittaa myös, että ihmisoikeuksilla ei oikeasti ole kovin paljon väliä. – – Kiinan ihmisoikeusloukkauksissa kun on usein kyse valtaapitävien mielivallasta. Lakia ei kunnioiteta, kun toisinajattelijat halutaan vaieta vankeudella. – – Ei maailma vaikenemisellakaan parane. Eikä ihmisoikeusloukkauksien hiljaisella hyväksymisellä. (HS 7.11.2010 Tuohinen, A2.)

Sama toistuu myös muissa yhteyksissä, ja esimerkiksi YK:n ohella muiden vastaavien tahojen ihmisoikeuksien ja ihmisarvon toteutumisen edistämistä täysimääräisesti epäillä ja kritisoidaan. Kutsun tätä puheen tyyppiä analyysissäni vaaradiskurssiksi, ja se näkyy aineistossa ihmisarvosta ja ihmisoikeuksista puhumisen ohella myös silloin, kun käsitellään tasa-arvoa: usein puhutaan siitä, kuinka eriarvoistuminen lisääntyy ja tasa-arvo on vaarassa ja uhattuna. Tasa-arvo diskurssina voidaan aineistossani asettaa ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kanssa samaan pyhän kategoriaan: itse tasa-arvoa arvona ja sen toteuttamista pidetään tärkeänä, mutta käytännön toteutus ja sisältö synnyttävät usein erimielisyyksiä (ks. luku 5.7.). Demokratiasta puolestaan kirjoitetaan usein ihannoivaan sävyyn ideaalitasolla, joskin myös ongelmakeskeinen, asioita negatioiden kautta lähestyvä argumentointi esimerkiksi Lähi-itää käsiteltäessä on tavallista. Ihmisarvo ja ihmisoikeudet rakentavat yhteisön käsitystä oikeasta ja väärästä, jolloin ne luovat pohjan kollektiiviselle moraalille ymmärtämiselle ja tällä tavalla muokkaavat yhteisön identiteettiä. Tältä osin ne täyttävät pyhän symbolin tunnusmerkit. Kuitenkin niiden toteutumisessa ja sisällössä on puutteita, mistä johtuen ihmisarvon ja -oikeuksien ideaali on esimerkiksi demokratian ideaaliin verrattuna huomattavan paljon hämärämpi.

Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteet mukaan jokaista on kohdeltava kunnioittavasti jo pelkästään sillä perusteella, että hän on ihminen. Periaate itsessään ei kerro, millaista kohtelun on oltava. – – Ihmisarvon loukkaukset ovat – – huomattavasti vakavampia asioita kuin vain jonkun jättämistä vaille sitä kunnioittavaa kohtelua, johon hänellä katsotaan olevan oikeus. *Ne haastavat koko elämäntapamme ja siihen kuuluvat ihmisten*

kohtelun käytännöt sekä heikentävät niiden velvoittavuutta ihmisten mielissä. (HS31.1.2011 Silfvast, A2, kursiivi lisätty.)

6.2.3. Puolustustason argumentointia

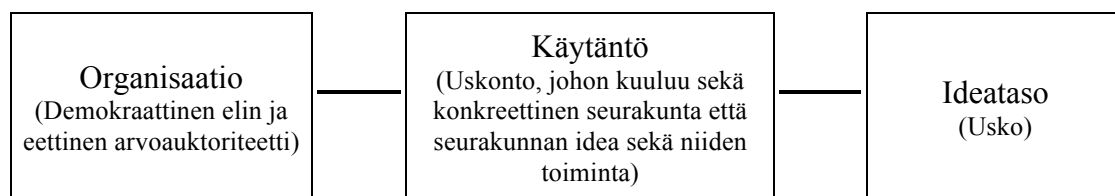
Kirkko on ollut pitkään merkittävä vallankäyttäjät suomalaisessa yhteiskunnassa, ja sen rooli ja oppi ovat kauan olleet kyseenalaistamattomia. Kirkon toimintaa on kuitenkin alettu kritisoida yhä enenevässä määrin, ja kritiikki voimistuu usein homokeskustelun kaltaisissa yhteyksissä. Vaikka kirkko on menettänyt asemaansa, se on yhä merkittävä arvojohtaja yhteiskunnassa: ”Kirkko herättää näkemyksineen yhä tunteita ja voisi olla maassamme paljon vartijana, jos kykenisi.” (HS 20.10.2010 Koivisto, C7.) Eräs toinen kirjoittaja sen sijaan toteaa, että ”vaikka kirkko onkin vahva osa yhteiskuntaa, se ei saa olla siinä asemassa, että sen osana on päättää tai edes vaikuttaa yhteiskunnassa kirkkoon kuulumattomien henkilöiden asioista uskonnonvapauden ja tasa-arvon nimissä” (HS 9.11.2010 Salminen, C5). Toisen kirjoittajan näkemykset ovat yhteneväisiä edellisen kanssa: ”Kirkko on viimeinen aatejärjestelmä, jonka arvovalta ja agenda ovat yhtä kuin maailman muuttumattomuus.” (HS 22.10.2010 Soikkeli, C12.) Suurin osa kirkkoon kohdistuvasta kritiikistä kohdistuu nimenomaan organisatoriseen elimeen, etenkin silloin, kun kirkko instituutiona ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja toimii osana demokraattista yhteiskuntaa. Toisin sanoen kirkkoorganisaatioon yleisellä tasolla kohdistuva kritiikki kyseenalaistaa kirkon yhteiskunnallisen aseman: toistaiseksi evankelisluterilainen uskonto on Suomen virallinen uskonto, vaikka kirkko ja valtio on erotettu toisistaan. Kirkkoorganisaation arvoauktoriteetin toinen puoli on demokraattinen elin, joka valitaan kirkkovaaleissa. Näistä kahdesta syntyy virallinen kirkko, johon teksteissä useimmiten viitataan, kun puhutaan kirkosta yleisellä tasolla. Lisäksi kirkosta puhuttaessa voidaan viitata konkreettiseen kirkkorakennukseen tilana ja ihmisiä kokoavana paikkana (esim. HS 22.4.2011 Lehtonen, C9).

Kirkko, uskonto ja usko kuuluvat puolustustason pyhiin, joista on aiemmin (luvut 6.2.1., 6.2.2.) esitettyjen esimerkkien tapaan erotettavissa monta eri tasoa: Edellisessä kappaleessa jaoin kirkon maallisen instituution kolmeen eri osaan (demokraattinen elin, arvoauktoriteetti sekä kirkkotilat). Toiseen puoleen kirkosta kuuluu sekä hengellinen yhteisö eli seurakunta, joka sellaisenaan on puhtaan abstrakti idea uskovien yhteisöstä mutta usein myös nähtävissä konkreettisenä joukkona: ”Kirkollinen instituutio ei ole muuta kuin sen seurakunnan jäsenten henkilökohtaisen vakaumuksen heijastus, ja siten muuttuva.” (HS 16.10.2010 Jylkkä, C13.) Kolmas taso teksteissä erottuvat taso on

itse usko eli puhdas idea ja oppi. Toisinaan näitä kolmea elementtiä sivuhaaroineen on kuitenkin vaikea erottaa toisistaan, koska käytäntö vaikuttaa luonnollisesti myös hengelliseen yhteisöön ja sen oppeihin, ja usein eri tasot kietoutuvat aineistossa toisiinsa erottamattomasti. Eräiden kirjoittajien toteamus kirkon ovien sulkemisesta (HS 19.10.2010 Valtonen, Kantala & Huovinen, C6) kritisoi samanaikaisesti sekä aatteellista ahtautta että uskontoa, jossa kirkko-organisaatio ja uskonnon sekä uskon ideat kohtaavat. On selvää, että maallisen organisaation toiminnassa näkyy hengellisen yhteisön arvostukset ja moraalikäsitteet, joten sikäli organisaatioon kohdistuva kritiikki on välillisesti sen aatteisiin kohdistuvaa kritiikkiä.

Demokratia toteutuu Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vain näennäisesti. Vaikka kirkon hallintoelimet valitaan demokraattisesti, toimintakulttuuria hallitsevat vanhat tavat, jotka estävät avoimen keskustelun. – – Suuri osa kirkkovaaleissa valituista maallikoista edustaa konservatiivisia herätysliikkeitä. – – Hengellisen yhteisön oppien ja periaatteiden tulee olla kaikkien arvioitavissa. (HS 27.2.2011 Roman-Lagerspetz, C12.)

Kirjoittaja rinnastaa edellä seurakuntademokratian, tasa-arvon ja ihmisarvon sekä herätysliikkeiden opit toisiinsa limittyneinä ja jopa rinnasteisina asioina, vaikka todellisuudessa kyse on usean eri tason ilmiöistä, joiden väliin, kirkko-organisaation ja uskon yhdistäväksi tasoksi jää itse uskonto. Seurakunnan hallintoelimet ovat maallinen organisaatio ja rakenne kirkon toiminnassa, kun taas herätysliikkeiden samoin kuin muiden hengellisten yhteisöjen opit ideatason aatteita, jotka ilmenevät konkreettisesti vasta käytännön toiminnassa. Kirkkolla ja uskolla ei sinänsä ole mitään muuta yhdistävää tasoa. Visuaalisesti asian voi ilmaista vaikkapa näin:

Taulukko 2

Olen yksinkertaistanut taulukkoa niin, että sekä kirkon demokraattinen päätöksentekuelin että kirkon arvojohtajuus ovat samassa laatikossa. Teoreettisesti nämä kaksi ovat erillisiä kokonaisuuksia ja niistä on erotettavissa vielä lukusia muita tasoja, mutta aineistossa esiintyvien kriittisten kannanottojen osalta ne ovat usein yhteneväisiä, koska kirkon viralliset johtohenkilöt (joihin kritiikki useimmiten kohdistuu) toimivat myös demokraattisessa elimessä. Kirkon demokraattinen elin on myös poliittinen toimija, mutta koska tutkielman tämän osion tarkoitus on keskittyä nimenomaan kirkon *sanoman* puolustamisen retoriikkaan, kirkon tarkastelu yleisellä

tasolla esimerkiksi politiikassa ja yhteiskunnassa jää vähemmälle huomiolle. Kirkon roolin tarkastelusta eri puolinen voisi jo sellaisenaan tehdä kokonaisen tutkimuksen.

Kirkko maallisena organisaationa ei sinänsä ole pyhä, vaan sen toiminta on vapaasti kritisoidavissa ja muokattavissa. Rajanveto esittämieni eri tasojen välillä on häilyvää, sillä opit näkyvät toiminnassa ja toiminta opeissa. Toisaalta osa kirjoittajista puolustaa opin ohella myös itse kirkkoorganisaatiota hyvin voimakkaasti: ”Kuten historiasta tiedämme, kristillinen kirkko on pysynyt ja tulee pysymään pystyssä. – – ’Jos Jumala on meidän puolellamme, kuka voi olla meitä vastaan?’ Ei kukaan!” (HS 18.10.2010 Repo, C6.) Mielenkiintoisia ovat myös argumentit, joissa puolustetaan kirkkoa arvokkaana kulttuurisena perintönä, vaikka itse oppia kritisoidaan: ”Kirkot ovat hienoja rakennuksia ja kantavat pitkää perinnettä, ja monelle vain tradition säilyttäminen on syy pysyä kirkon jäsenenä.”⁶¹ Samainen kirjoittaja kuitenkin kaipaa kirkolta johtajuutta ja eettisiä kannanottoja, vaikka ei usko, että kirkkoon kuuluvien suuri enemmistö ”voi yhtyä kirkon esittämiin uskomuksiin”. (HS 8.12.2010 Holma, C8.) Hengellisen yhteisön ja sen oppien kritisointi näkyy puolestaan parhaiten, kun kirjoittajat argumentoivat aatteita ja käsityksiä vastaan:

Keskustelu voidaan estää myös ”erilaisten vakaumusten suvaitsemisen” ja ”uskonnonvapauden” nimissä. Muun muassa emeritusarkkipiispa Jukka Paarma ja Oulun hiippakunnan piispa Samuel Salmi ovat puhuneet herätysliikkeiden oikeudesta elää omien oppiensä mukaan.

Tämän ajattelun mukaan esimerkiksi vanhoillislestadiolaisilla on oikeus syntyvyyden säännöstelyä tai naisten ja lasten asemaa koskeviin omiin tulkintoihinsa. Niitä ei kenenkään, edes kirkon johdon, pidä kyseenalaistaa ”ulkoapäin”.

Uskonnonvapauden periaate voi kuitenkin johtaa siihen, että herätysliikkeiden sisäiset vähemmistöt jäävät liikkeiden johtajien arvoille, vaille kirkon tukea. (HS 27.2.2011 Roman-Lagerspetz, C12.)

Roman-Lagerspetz puhuu samanaikaisesti sekä maallisesta organisaatiosta (kirkko ja herätysliike) sekä puuttuu hengellisen yhteisön aatteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että myös hengellinen yhteisö ja sen aatteet ovat hänen kritiikkinsä kohteina. Toisaalla Roman-Lagerspetz (HS 27.4.2011, C7) uudistaa kritiikkinsä korostamalla ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia uskonnollisen vakaumuksen asettamien rajoitusten ylitse (ks. luku 6.1.3.). Roman-Lagerspetzin mukaan todellinen vapaus tuo mukanaan ristiriitoja, ja täydellinen konsensus kertoo tukahdutetuista mielipiteistä. Toisaalta yllä olevassa tekstissä mainitut piispat kehottavat loukkaamattomuuteen, ja aatteellinen ristiriita tuodaan selvästi esille. Pyhän rajoja rikotaan, ja herätysliikkeeltä vaaditaan toimia oman vakaumuksellisen ajattelunsa muokkaamiseksi. Eri tason kritiikki kohdistuu tällöin kirkkoinstituution ohella oppeihin,

---

⁶¹ Huom. pyhä identiteetin rakentajana.

jotka katsotaan vanhentuneiksi. Osa kirjoittajista korostaa sitä, kuinka osa Raamatun opetuksista on vahvasti aikaansa sidottuja, minkä vuoksi opetusta tulisi muokata paremmin nykyaikaan soveltuvaksi: ihmisillä on enemmän tietoa esimerkiksi homoseksuaalisuudesta kuin Raamatun kirjoittamisen aikaan. Kuitenkin aikalaiskäsitykset ovat väistämättä vaikuttaneet aikoinaan sekä Raamatun kirjoituksiin että niiden tulkintaan ajan saatossa. (Esim. HS 24.10.2010 Kainulainen, C13.) Uskon sanoman kritiikki perustuu juuri tähän kontekstisidonnaisen tulkinnan vaatimukseen. Kirjoittajat korostavat, että uskonnollisten tekstien tulkinta riippuu tulkitsijan omasta kokemusmaailmasta, jolloin niitä ei voi opettaa yksiselitteisesti: ”Raamatun, kuten muunkin kirjallisuuden, lukeminen on aina tulkintaa. Pyhää kirjaa lukiessaan sekä vanhoillinen että uudistusmielinen ymmärtävät tekstin elämäkokemuksensa pohjalta. – – [Raamattu] on moniääninen kokoelma, johon vedoten voidaan pyrkiä oikeuttamaan useita erilaisia arvoja.” (HS 29.10.2010 Hinkkanen, C12.) Konservatiivikristityt puolestaan puolustavat näkemyksiään sillä, että esimerkiksi homokeskustelussa kysymys ei ole ihmisarvon tahallisesta loukkaamisesta, vaan omantunnon kysymyksistä ja vakaumuksesta (esim. HS 28.10.2010 Leskelä, C10).

Suomalaisessa herätyskristillisyydessä on voimakkaita konservatiivisia ryhmittymiä, jotka eivät noudata kirkon yleistä ohjeistusta esimerkiksi naispappeuden suhteen. Homokeskustelun yhteydessä kävi selväksi, että liberaali ja konservatiivinen siipi ovat hyvin eri mieltä esimerkiksi seksuaalikysymyksistä (A2 Teema 2010). Kirkon virallinen johto tasapainottelee liberaalin ja konservatiivisen siiven välissä, jolloin kirkon arvomaailma on muutoksen tilassa, ja se joutuu puolustelemaan julkisuudessa omia näkemyksiään vaikkapa mainittujen herätysliikkeiden suhteen. Usein voimakkaat kannanotot suuntaan tai toiseen ovat niitä, jotka pääsevät eniten esille. Tällöin syntyy kuva siitä, että kirkko on jakautunut äärikonservatiiveihin ja ääriliberaaleihin, jotka rajaavat ja hajottavat näkemyksillään kirkkoa sisältäpäin (HS 29.10.2010 Hinkkanen, C12; HS 22.4.2011 Lehtonen, C9). Kirkon varsinainen sanoma jää sisäisen riitelyn jalkoihin. Eri tasojen kritiikin sekoittuminen johtuu osin siitä, että kirkossa on hyvin monenlaisia sisäisiä liikkeitä, joiden näkemykset poikkeavat toisinaan merkittävästi kirkon johdon näkemyksistä. Kirkon viralliset äänitorvet puolestaan sortuvat kritikoiden mukaan yleismaailmallisuuksiin eivätkä ota tarpeeksi selvästi kantaa ongelmiin (esim. 19.10.2010 Anttila, C6). Kirkolla ei toisin sanoen ole joiltain osin selkeätä yhtenäistä linjaa, jolloin kaikki kritiikki suunnataan helposti kirkon johtoa kohtaan. Aineistosta käy ilmi se, että uskonnon pyhät käsitykset (usko) eivät nykyisellään ole ehdottoman loukkaamattomia, vaan niitä joudutaan puolustelemaan myös kirkon ja hengellisen yhteisön sisällä. Palaan vielä edellä esitettyyn Sari Roman-Lagerspetzin lausuntoon *Helsingin Sanomissa* 27.2.2011 (C12), jossa hän toteaa, että ”hengellisen yhteisön oppien ja periaatteiden tulee olla kaikkien

arvioitavissa”. Oppi ei enää ole pyhä vaan kritiikille altis. Sama toistuu myös muista uskonnoista puhuttaessa: ”Kun uskontoja käsitellään julkisuudessa, islamille ei voi olla erilaisia sääntöjä kuin muille. *Pyhinä pidetyt asiat ovat kaikkialla oma luokkansa, eikä harkinta ole niissä koskaan pahitteeksi.*” (HS 31.12.2010 Pääkirjoitus, A2.) Tällaisesta kritiikistä aiheutuvasta puolustusasemasta ja -reaktiosta syntyy hankaaminen konservatiivien ja liberaalien välillä, joka heijastuu myös kirkkoinstituutioon.

Konservatiivit omivat Raamatun ja haluavat määrätä, kenen puolesta tulee rukoilla ja kenen puolesta ei. Liberaalit haluavat pitää valtaa käsissään ja päättää demokraattisesti ei vain taloudesta vaan myös sanoman sisällöstä. (HS 22.4.2011 Lehtonen, C9.)

Äärimmäisessä kritiikissä kyseenalaistetaan oppi jumaluudesta ja pelastuksesta. Tavallisemmin kritiikki aineistossani kohdistuu kuitenkin paitsi kirkon myös uskonnon asemaan yhteiskunnassa: kirjoittajat keskustelevat muun muassa koulujen joulujuhlien uskonnollisesta sisällöstä ja sen tarpeellisuudesta sekä tunnustuksellisen uskonnon opetuksesta peruskouluissa⁶². Joulujuhlasta keskusteltaessa aineistossa näkyy voimakkaita puolustusreaktioita: ”Opetushallituksen suunnitelma lakkauttaa koulujen joulujuhla nykymuodossaan on pöyristyttävä. Suomessa valtaväestön uskonto on jo iät ja ajat ollut evankelisluterilainen kristinusko, ja joulu on tämän uskonnon kenties tärkein juhla Jeesuksen syntymäjuhlan muodossa.” Kirjoittaja korostaa joulun kristillistä perinnettä arvokkaana suomalaisen identiteetin rakentajana, eikä hänen mukaansa enemmistön tule luopua perinteistään vähemmistön vuoksi. ”Nykyajan maallistuneessa yhteiskunnassa virsien veisaaminen ja Raamatun tapahtumien kertaaminen on sitä paitsi ensisijassa jouluperinne ja vasta toissijaisesti uskonnon harjoittamista.” (HS 18.12.2010 Niskanen, C16.)

Perinnepuheessa korostuu se, että kristillinen uskonto ja kirkko ovat yhä edelleen merkittävä osa suomalaisuutta ja etenkin suomalaista perinnettä. Osalle kirjoittajista itse uskonto ei enää merkitse paljon, mutta sen sijaan uskonnolliset perinteet vaikkapa koulussa halutaan säilyttää. Perinteet rakentavat tässä tapauksessa suomalaista identiteettiä ja moraalikäsitystä, jolloin (uskonnollisilla) perinteillä on edelleen merkittävä rooli suomalaisuuden määrittelyssä:

On totta, että joulusta jää hyvin vähän jäljelle, jos kristinuskon tuoman perinteen lisäksi juhlasta karsitaan kaikki uskomuksellinen aines. Näin on varsinkin meillä Suomessa, kun suuri osa joulun tapakulttuurista, eritoten sen perhekeskeisyys, juontuu hyvin varhaiselta ajalta säilyneestä perinteestämme. – – Sekä kristillinen perinne että kansanperinne ovat kuuluneet suomalaisten koulun joulunviettoon. Nykyajan vanhemmat ovat kuitenkin

---

⁶² Eräs kirjoittaja kuvaa uskonnonopetusta uskonnolliseksi sosialisatioksi (HS 29.10.2010 Poranen, C12).

kulttuuritietoisempia kuin yhtenäiskulttuurin aikoina, ja haluavat itse päättää mitä maailmakatsomusta heidän lapsilleen opetetaan tieteellisen tiedon lisäksi. – – Myös juhlaperinnettä olisi voitavat tuoda esiin niin, että lapset oppivat tuntemaan ja ymmärtämään niin tässä pohjoisessa luonto- ja kulttuuriympäristössä kuin muillakin alueille säilyneitä juhlatapoja. (HS 24.12.2010 Räsänen, C10.)

Kuten aineiston esittelyluvussa avasin (luku 5.2.), tunnustuksellisen uskonnonopetuksen tilalle halutaan opetussuunnitelmiin elämänkatsomustiedon kaltainen uskontotiedon oppiaine, jossa sanoudutaan irti aatteista ja opetetaan erilaisten aatteiden historiaa ja sisältöä. Uskontojen sekä erilaisten aatteiden, näkemysten ja maailmankatsomusten välisiä raja-aitoja halutaan hälventää laajassa mitassa, jolloin ideologiset rajat ihmisten välillä hälvenevät. Tämä aiheuttaa suuria muutoksia ajattelussa, ja toisistaan eriävät mielipiteet osoittavat sen, että uskonto ja uskonnolliset perinteet ovat muutoksen tilassa.

6.2.4. Vaateita ja aatteita

Pyhä ei ole ilmiönä sisällöllisesti eikä muodollisesti stabiili. Aineistosta nousee esille pyhäksi vaatimisen diskurssi erilaisissa yhteyksissä. Pyhän vaatimus näkyy sekalaisissa aiheissa, joista osa kuuluu niin sanottuihin ikuisuusaiheisiin ja osa taas korostuu omassa aineistossani hetkellisesti. Tyypillisiä ikuisuusaiheita ovat esimerkiksi kansalliset symbolit, joista yksi, kansallislaulu, nousee mediassa tasaisin väliajoin esille:

En voi käsittää, miksi Viro uudelleen itsenäistyttyään 1990-luvulla otti melodisesti saman kansallislaulun Suomen kanssa. Vaikka Suomen laissa ei ole mainintaa virallisesta kansallislaulusta, on Maamme-laulu Suomen omaisuutta ja osa suomalaista ideologiaa. – – Paljon olemme Viroa auttaneet, mutta kansallisesta omaisuudesta valtion johdon olisi pitänyt pitää tiukasti kiinni. Aivan kaikkea emme veljeskansallemme saa lahjoittaa. (HS 3.12.2010 Nummi, C12.)

Toinen kirjoittaja toteaa vastineeksi edelliseen, että ”päinvastoin, on aivan erinomaista, sävel kansallislaulussa on sama” (HS 4.12.2010 Wahlgren, C13) ja korostaa maiden yhtenäistä historiaa ja kieltä perusteena yhteiselle symbolille. Maamme-laulu on kansallinen symboli, ”jonka turvin on hyvä lähteä purjehtimaan kolmannen vuosituhannen merta kohti tuntemattomia kohtaloita” (HS 6.12.2010 Oksala, C9). Kansallisista symboleista kansallislaulun ohella kielestä esitetään aineistossa laaja kirjo erilaisia mielipiteitä. Esimerkiksi kielen oikeellisuus ja oikeaoppinen käyttö

sekä erilaiset variaatiot aiheuttavat säännöllistä keskustelua, ja nykyisin kielipoliisit ovat aktiivisia myös sosiaalisessa mediassa.

Vaatimustason pyhä liittyy läheisesti myös kulttuuriperinnön ylläpitämiseen. Aineistossa rakennetaan voimakkaasti kulttuuriperinnöllisiä symboleita (vrt. kansalliset symbolit) merkitsemään tietoa yhteisestä taustasta. Kulttuuriperintösymbolit ovat usein konkreettisia esineitä tai asioita, jotka muistuttavat ihmisiä kollektiivisesta historiasta: ”Meidän tulee isänmaallisuutemme nimissä säilyttää arvokasta rakennusperintöä ja muuta kiinteää kulttuuriperintöä niiden omissa ja aidoissa ympäristöissä.” (HS 15.10.2010 Haapanen, C14.) Kulttuuriperinnön suojelun vaatimus toistuu useissa kirjoituksissa. Tapauksissa on havaittavissa pyhittämisen prosessi siltä osin, että asioita nostetaan merkitsemään jotain, mitä ne eivät lähtökohtaisesti merkitse. Esimerkiksi talo on vain talo niin kauan, kuin siihen ei liitetä sen suurempia merkityksiä. Silloin, kun konkreettinen esine tai asia saa itseään suurempia merkityksiä kirjoittajilta, sen sisältö muuttuu merkitykselliseksi laajassa mitassa.

Otan esimerkiksi analyysiin artikkelin, joka käsittelee Malmin lentokenttää (HS 4.11.2010 Haikarainen, C10). Artikkelin edustaa erinomaisella tavalla vaatimustason pyhän diskurssia, joten avaan sen avulla tämän diskurssin luonnetta tarkemmin. Kirjoittaja merkityksellistää Malmin lentokentän näennäistä tärkeämmäksi symboliksi: ”Malmin lentokenttä on omaleimainen ja autenttinen matkailukohde metropoliimme ja sen historiaan tutustuville. Malmi on yksi hienoimpia monumentteja ajalta, jolloin nuori kansakunta halusi esiintyä modernina teknologisten yhteyksien rakentajana ja avata ikkunoita Eurooppaan.” Tyyliin liittyy läheisesti instruktiivinen tekstityyppi (ks. luku 6.1.1.), jossa kehoitetaan ja käsketään toimintaan (esimerkiksi jonkin asian pelastamiseksi): ”Ensimmäisenä askeleena Malmin lentoasemanarvon tunnustamisessa voisikin olla sen julkisten tilojen palauttaminen alkuperäiseen asuunsa.” Kirjoittajat vaativat toimia arvostuksen osoittamiseksi suurelta yleisöltä tai kasvottomalta instituutiolta (vrt. luku 3.1.). Tällaisen diskurssin pyhän vaatimustasoksi nimeäminen perustuu siihen, että aineistossa kirjoittajat yrittävät vaikuttaa *Helsingin Sanomien* yhteisön muihin jäseniin, jotta nämä jakaisivat yhteiset käsitykset heidän kanssaan ja alkaisivat arvostaa asioita samalla tavalla: ”Malmin lentoaseman arvo on tunnustettava.” Vaatimustason pyhän diskurssin liike kulkee näiltä osin yksityisestä yleiseen: yksittäisen ihmisen näkemys pyritään laajentamaan kollektiivisesti tunnustetuksi arvoksi.

Toinen, nimenomaan omasta aineistostani kulttuuriperinnöstä puhuttaessa esille nouseva tapa, on argumentoida suojeludiskurssin keinoin. Esineitä, asioita ja rakennuksia sekä muita

kulttuuriperinnön symboleita pyritään suojelemaan pyhän vaatimusdiskurssin keinoin: ”On vaikea uskoa, että Helsingin Hietalahdessa aiotaan purkaa yli 130-vuotiaita, kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaita puutaloja. Tämänkaltainen brutaali rakennusperinnön tuhoaminen on puhdasta kulttuuriterrorismia.” (HS 19.5.2011 Lempinen, C8.) Suojeluun liittyy voimakas rajaava elementti säilyttämisen nimissä:

Elokuvateatteri Bio Bristol Helsingin Aikatalossa on purettu joulun alla kaikessa hiljaisuudessa, salaa ja oudolla työvoimalla. Synkkä vaihe maineikkaan salin historiassa, mutta ei välttämättä lopullinen. – – Salamyhkäinen purkuoperaatio viitanee omistajien pelkoon siitä, että jokin taho saattaisi esittää Bio Bristolin suojelemista. Se olisi edelleen mahdollista rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain perusteella. – – Suojeltavia tiloja on myös aiemmin hävitetty epäonnistuneilla ja kulttuuriarvoja väheksyvillä päätöksillä. – – Olisiko nyt aika hakea Bio Bristolille suojelupäätöstä? Suojelua voivat hakea muiden muassa paikalliset, kulttuuria vaalivat yhdistykset. Sen jälkeen teatteri pitäisi palauttaa alkuperäiseen asuunsa. Näin voitaisiin säilyttää jälkipolville osa helsinkiläistä elokuvaperinnettä 1900-luvulta. Siten olisi mahdollista osittain paikata menneiden vuosikymmenten kulttuuriskandaaleita. (HS 31.12.2010 Viljakainen, C8.)

Säilyttämisdiskurssi korostuu erityisesti silloin, kun puhutaan museoiden merkityksestä kulttuuriperinnön säilyttäjinä ja vaalijoina⁶³, ja toisinaan säilyttämisen vaatimus kohdistuu kulttuuriperinnön ohella itse museoiden säilyttämisen vaatimukseen: ”Mikään ei voi korvata kerran syntynttä Kulttuurien museota, jos se nyt tukahdutetaan.” (HS 3.1.2011 Sorainen & Nieminen, C5.) Kirjoittajia yhdistää ajattelu, että kulttuuriperintö on arvokasta ja suojelemisen arvoinen asia ja näin ollen tärkeä osa suomalaisuutta. Erilaisia käsityksiä syntyy kuitenkin siitä, mitä kulttuuriperintö kaikkienensa sisältää (vrt. luku 6.2.2.) sekä siitä, kuka on velvollinen huolehtimaan ylläpidosta ja rahoittamaan kulttuuriperintöä (ks. luku 6.3.).

Museot ja niiden kokoelmat ovat saaneet kollektiivisesti tunnustetun kulttuuriperinnön aseman, jolloin ne on merkityksellistetty osaksi kollektiivista identiteettiä. Tärkeä osa pyhän vaatimusdiskurssia on, että kirjoittajat haluavat jakaa oman kokemuksensa muiden kanssa, ja tällä tavalla muodostaa yhteisiä arvostuksia toisten kanssa. Yhteisön tietoisuuteen pyritään tuomaan asioita, joiden olemassaolosta ei kenties olla tietoisia tai jotka jostain syystä ovat jääneet huomioimatta. Samankaltaista pyhittämisen tapaa on havaittavissa myös avioliittokeskustelussa: vanha (pyhitetty) instituutio halutaan purkaa ja uudistaa ideaalisällöltään (ei ulkoisilta ominaisuuksiltaan: kaksi ihmistä virallistaa suhteensa ja saa sen seurauksena tietyn statuksen

---

⁶³ Elina Salminen käsittelee väitöskirjassaan (2011 [online]) muun muassa museoiden merkitystä kansankulttuuria säilyttävinä ja tallettavina laitoksina.

yhteiskunnassa sekä tiettyjä lakiin perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia) ja tämän jälkeen reifikoida uudelleen myös sisällöllisesti. Prosessi on haastava ja hidas, mutta tämänkaltaista muutosta tapahtuu jatkuvasti sekä suuressa että pienessä mitassa. Tämä on osoitus siitä, että pyhä muuttuu ja pyhän muutoksen prosessin luonne riippuu kontekstista.

Kulttuuriperinnön ja kansallisten symboleiden läheinen sukulainen diskursiivisella tasolla on luonto (ks. luku 5.7.). Luonnon rajaaminen kuuluu edellisten tavoin pyhän vaatimustason diskurssiin mm. sen vuoksi, että luonnosta puhutaan usein kulttuurimaisemana: luonnonmaisema voi olla samalla kulttuurimaisema (esim. HS 7.6.2011 Santaholma, C6), ja esimerkiksi saamelaisten tietämys luonnonläheisistä elintavoista kulttuurista pääomaa sinänsä (HS 13.6.2011 Pääkirjoitus, A2). Vaatimustason pyhän diskurssista löytyy viitteitä lukemattomista eri aiheista. Edellä esiteltyt diskursiiviset kielenkäytön tavat ovat niille yhteisiä (instruktiivinen sekä myös argumentoiva tekstityyppi) samoin kuin se, että kulloinkin puheena olevista aiheista pyritään rakentamaan tärkeä osa kollektiivista identiteettiä. Otsikon viittaus erilaisiin aatteisiin tarkoittaa sitä, että pyhän vaatimustason diskurssit sisältävät usein ideologista ajattelua, jonka avulla perustellaan pyhittämisen tarpeellisuutta: ”Vapaa Suomi on sentään tärkeämpi kuin feministisen maailmankatsomuksen omaksuminen. – – On tärkeää nähdä feminismi aikansa tuotteena ja osata antaa arvo isien työlle muotiaatteista riippumatta.” (HS 25.8.2011 Mäenpää, C8.) Aatteet ovat juuri niitä, joiden nimissä uudistuksia usein vaaditaan, ja oman aineistoni vahva demokratiadiskurssi omalta osaltaan tukee tätä ajatusta. Valitsemani mediumit ajavat omaa aatettaan (demokratia), ja aatteellisesti eri tavalla orientoituneesta lähteestä hankittu materiaali olisi varmasti tuottanut toisenlaisen analyysin. Anders Behring Breivikin isku tuotti juuri tästä syystä omassa aineistossani niin vahvan puolustusreaktion: hänen edustamansa aate soti voimakkaasti *Helsingin Sanomien* ja Yleisradion edustamia aatteita vastaan, ja tyrmäämällä hänet tyrmättiin hänen edustamansa aate ja sen sisältämät arvotukset. Samoin luonnosta puhuttaessa luontoaate pyrkii esiin asia-argumenttien takaa: ”Lähiympäristö muokkaa identiteettiämme. Syvälinen ymmärrys metsän merkityksestä henkisenä, kulttuurisena ja ekologisena voimavarana tulee sisällyttää tulevien vuosien kaupunkisuunnitteluun.” (HS17.11.2010 Luukas & Saksman, C7.) Homoillassa puolestaan kävi erään keskustelijan osalta hyvin selväksi se, miksi hän vastustaa tasa-arvoista avioliittolakia niin voimakkaasti:

Tässä on ennen kaikkea nyt kysymys tämmösestä *uuden instituution luomisesta*, jota tehdään nyt niinkun lapsiin vedoten. Ja se ei tarkoita sitä, että lapset pitäis ottaa homopareilta pois, tai epäiltäs, että he eivät pysyisi heitä

kasvattamaan. Mun mielestä tätä ei pitäis ollenkaan edes kyseenalaistaa että tällasta vaaraa olis edes olemassa. (A2 Teema 2010, Pasi Turunen, kursiivi lisätty.)

6.3. Arvojen taisto

Pyhän eri hierarkiat kietoutuvat monella tasolla yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jonka ytimessä ovat ihmisyys ja sen rajat. Länsimainen ajattelu perustuu osaltaan vapauden ja demokratian ihannoimiselle, ja näihin perusarvoihin kuuluvat myös toisten ihmisten kunnioitus ja hyväksyminen sekä suvaitsevaisuus ja solidaarisuus. Ihanteiden toteutuminen käytännön tasolla on kuitenkin toisinaan irrallaan varsinaisesta ihanteesta. Äärimmäisiä esimerkkejä koko kokonaisuuden romahtamisesta ovat Abu Ghraibin vankilassa tapahtuneet kidutukset, joista amerikkalaiset sotilaat tekojensa jälkeen ottivat kuvia. Kuvat levisivät julkisuuteen, ja sen hetken suurin skandaali oli valmis: länsimaisia arvoja oli rikottu kaikin tavoin, vieläpä sairaalla tavalla. ”Kidutuksen ymmärtäminen muistuttaa, kuinka haavoittuvainen voi olla demokraattinen järjestelmä”, toteaa Pekka Mykkänen (HS 11.9.2011, A2). Kiinnostava ilmiö aineistossa on mielestäni se, että ihmisoikeudet ja ihmisarvo nostetaan johdonmukaisesti uskontoa ja kulttuurisia käytänteitä tärkeämmiksi arvoiksi: ”Yhteisöjen eriytyminen, yksilöiden radikalisoituminen sekä ihmisoikeuksien ja yksilönvapauksien loukkaukset uskonnon tai kulttuurin nimissä ovat vakavia ilmiöitä.” (HS 7.3.2011 Saukkonen, A2.) Lauseesta käy ilmi koko tutkielmani kantava ajatus siitä, miten moniulotteisten asioiden kanssa arvokeskustelussa ollaan tekemisissä. Yksiselitteisiä ratkaisuja ei ole – vaikka niitä aineistossa usein esitetään – mutta hierarkkinen arvottaminen on välttämätöntä toiminnan mahdollistamiseksi ja todellisuuden järjestämiseksi.

Analyysilukujen jälkeen haluaisin kiinnittää huomiota vielä yhteen ilmiöön, joka vaikuttaa ihmisen toimintaan ja arvottamiseen eli pyhän hierarkioihin. Lähes kaikkea arvolutautunutta keskustelua leimaa keskustelu rahasta. Eduskuntavaalien 2011 yhteydessä eräs kirjoittaja toteaa: ”Ajattelen vielä, että äänestäminen on joutavanpäiväistä, koska kapitalismihan asioista kuitenkin määrää, ohi ja yli parlamenttien.” (HS 17.4.2011 Tuovinen, C15.) Periaatteessa seisotaan ihmisarvon, ympäristöarvojen ja muiden aatteiden takana, mutta käytännössä resurssien ja arvojen kohtaaminen ontuvat. Herää kysymys, onko ”uusliberalistinen talousajattelu” (HS 31.1.2011 Silfvast, A2) kuitenkin aatteistamme korkein, vaikka emme se arvoa julkisessa puheessa helposti myönnä. Kollektiivinen huolenaihe kirjoittajien kesken aineistossa on, onko taloudellinen motiivi tärkein arviointikriteeri, kun tehdään arvoperustaisia valintoja, jotka vaikuttavat monen ihmisen yksityiseen

elämään samoin kuin esimerkiksi ympäristöön. Rahasta puhuttaessa ei aineistossa kuitenkaan ole havaittavissa sitä, että sitä olisi millään tasolla pyhitetty. Päinvastoin raha nousee esille lähinnä esteenä arvojen toteuttamiselle ja on sen vuoksi haitta pyhittämiselle.

Keskustelua käydään siitä, mikä kapitalismin rooli on suhteessa arvoihin, ja voivatko arvot ja kapitalismi mahtua samaan lauseeseen. Eräs kirjoittaja kyselee, onko ”markkinatalous moraalille vierasta” vai voiko se ”mukautua ihmisten arvoihin ja tarpeisiin”. Lisäksi hän toteaa, että ”taloudellinen toiminta on ihmisten välistä kanssakäymistä heidän kykyjensä ja luonnonvarojen hyödyntämiseksi”, eikä markkinatalous sinänsä sulje eettisten periaatteiden mukaista toimintaa pois. Päinvastoin valinnanvapauden kasvaessa ihmisten oikeudet lisääntyvät. (HS 22.11.2010 Kilpi, A2.) Toisin sanoen markkinatalous vahvistaa esimerkiksi ihmisoikeuksien lisääntymistä valinnanvapauden lisääntymisen kautta. Toisaalta markkinatalous perustuu usein käytännössä maksimaaliseen voitontavoitteluun, jolloin ”se ei voi olla luonteensa perusteella tasa-arvoinen ja demokraattinen järjestelmä” (HS 27.11.2010 Hakala, C13). Asiasta on kirjoittajien kesken hyvin ristiriitaisia näkemyksiä. Markkinatalouteen liittyy kirjoittajien yhteinen pelko siitä, että se ei kunnioita ihmisten rajoja, vaan säälimättä tuijottaa lukuja ihmisarvosta piittaamatta. Ihmisellä ei ole enää arvoa, vaan tärkeintä on saada mahdollisimman paljon voittoa mahdollisimman halvalla. Tällöin totuttuun ei voi enää luottaa, vaan todellisuus on turvaton, koska järjestys ei pysy yllä jatkuvista muutoksista johtuen. Rajat eivät ole lainkaan pysyviä, jolloin todellisuutta on vaikea hahmottaa. Muutos huolettaa kirjoittajia yleisesti myös muissa yhteyksissä. Esimerkiksi maahanmuuton ja kansainvälisen yhdistymisen myötä suomalainen yhteiskunta muuttuu kenties peruuttamattomasti, mikä voi olla syynä näiden ilmiöiden voimakkaalle vastustamiselle.

Inhimillistä elämää ei voi kuvitella ilman erheitä ja kompurointia, sekasortoa ja epätoivoista pyrkimystä järjestykseen.

Ahdistuksen vähentämiseksi on hyvä muistaa, että sitä kylmempää, mitä vähemmän epäjärjestyttä. Absoluutisessa nolapisteessä on hieno järjestys, mutta kuollutta. (HS 24.12.2010 Meriläinen, A2.)⁶⁴

Kapitalismin ulottuminen arvokeskusteluun vaatii ei-kapitalististen arvojen puolustajilta uudenlaisia argumentteja. Aineistossa on havaittavissa tendenssi puhua arvoista kapitalismin kielellä, eli perustella vaikkapa kulttuurin merkitystä yhteiskunnassa sen tuottavuudella ja henkisen hyvinvoinnin lisääntymisellä. Argumentit voivat kuulostaa silloin vaikkapa tältä: ”Museon tuottavuus on yleensä pitkäaikaista eli yhteisömuistina toimimista (rakenteet, osaaminen), yhteisön

---

⁶⁴ Vrt. luku 3.2.2: epäjärjestyksen tarjoamat mahdollisuudet.

imagon rakentamista, valmiustilan ylläpitämistä (on olemassa, kun tarvitaan) ja tiedon välittämistä sukupolvelta toiselle. Lyhytaikaista tuottavuutta ovat museovieraiden saamat elämykset.” (HS 13.10.2010 Levä, C7.) Samoin ympäristökeskustelu sisältää puhetta vihreästä taloudesta ja vihreistä työpaikoista (HS 21.8.2011 Björnbacka, A2). Raha tulisi useiden kirjoittajien mukaan nähdä voimavarana, jonka avulla voidaan levittää ja jakaa hyvää sen sijaan, että siitä tulee itseisarvo, jonka tavoittelu aiheuttaa ahneutta ja itsekkyyttä. ”Talouspolitiikkaankin pätee, että ihmisten arvot kannattaa tunnistaa ja niitä on syytä kunnioittaa.” (HS 12.1.2011 Blåfield, A2.)

Voi yhteiskuntaa, jonka ehdot sanelee työpaikasta riippumatta raha – rahan hankinta kasvottoman suuromistajan kukkeroon jossain päin maailmaa (HS 17.5.2011 Pikkupomo, C7).

Raha nähdään usein arvojen osoittajana, ja sen vuoksi on tärkeää, mihin rahaa sijoitetaan: ”[Suomen evankelisluterilaisen Kansanlähetyksen] kannoista kertovissa dokumenteissa mainitaan muiden muassa homoseksuaaleista ihmisistä, että ’emme hyväksy samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteiden siunaamista emmekä heidän ottamistaan järjestöömme tai kirkon työntekijöiksi’. – – Evankelisluterilaisen kirkon seurakuntien SEKL:lle myöntämät talousarvioavustukset olivat 2,4 miljoonaa vuonna 2009. – – On erittäin huolestuttavaa, että ja kirkko rahoittavat syrjivien oppien viemistä kehittyviin maihin. – – On tärkeää, että kirkko ja valtio tekevät pikaisesti vastuullisia päätöksiä, ja lopettavat syrjivien oppien levittämisen rahoittamisen.” (HS 3.6.2011 Roman-Lagerspetz, C8.) Kysymys on siis siitä, että rahaa laitetaan asioihin, jotka edustavat kirjoittajan arvomaailman vastaista näkemystä. Rahalla on selvä merkitys arvomaailman edistämisessä huolimatta edellä esitetyistä argumenteista rahan merkityksen ylikorostumisesta. Sama toistuu myös muissa artikkeleissa: ”Jotta Avek, Eses ja Lusek [kulttuurikentän tukiorganisaatioita] voivat myös tulevaisuudessa edistää suomalaisen kulttuuria, on hyvitysmaksujärjestelmä ajanmukaistettava välittömästi kattamaan myös ne tallennusalustat, jotka eivät vielä kuulu hyvitysmaksun piiriin. Vain näin voidaan taata, että Suomessa on myös tulevaisuudessa luovaa, monimuotoista, omaperäistä ja korkeatasoista kulttuuria.” (HS 18.11.2010 Dolivo & Saha & Helenius, C10.)

Kotimaiset kulttuurimarkkinat vetävät vain, mikäli kulttuurinnälkäiset suomalaiset haluavat nauttia tarjolla olevasta kulttuurista.

Vain markkinoiden ostovoima voi kasvattaa kulttuurialaa merkittävästi. Siihen eivät tuet pysty. – – Vain kulttuurialan kulutusta lisäämällä kulttuurialan joka portaaseen – luovan työn tekijästä kauppiaseen – alkaa siirtyä lisää rahaa ja työtä. – – Kulttuurialat tarjoavat suomalaisille henkisen ja taloudellisen kasvun mahdollisuuksia. Tämä vaatii kulttuuripolitiikan siirtymistä nykyaikaan ja sen kohdistumista enemmän vapaan

taidekentän kehittämiseen. Siten luomme hyvinvointia ja uutta työtä taiteilijoille sekä henkisyttä, myös jokaiselle suomalaiselle. (HS 19.12.2010 Perkiö, C16.)

Eräs kirjoittaja kuitenkin toteaa, että ”kulttuuria kuritetaan, visuaalisuutta vähätellään ja taidetta tukahdutetaan, oli lama tai nousukausi” (HS 30.10.2010 Brigatjev, C15). Arvoristiriita nousee esille myös muissa yhteyksissä, kuten romanikysymyksessä ja toisaalta Kreikan tilanteesta keskusteltaessa. Missä kulkevat solidaarisuuden ja omaneduntavoittelun rajat, ja kumpi näistä loppujen lopuksi painaa vaakakupissa enemmän. Solidaarisuus on hyve, mutta tietyn rajan yllämentäessä se alkaa kalvaa antavaa osapuolta. Itsekkyys taas on pahe, mutta se on ehdoton rajojen ylläpitämisessä, joka taas on ihmiselle hyvin tyypillistä toimintaa (ks. luku 6.1.).

7. MISTÄ ON SUOMALAINEN MEDIAKENTTÄ TEHTY?

7.1. Yhteenveto

Luvun yläotsikosta huolimatta en tämän tutkielman perusteella voi sanoa suomalaisen median sisällöstä mitään yleistävää. Sen sijaan olen tutkielmassani nostanut esille asioita, jotka ovat median toiminnalle tyypillisiä, ja sillä tavalla määrittävät suomalaista mediakenttää ja kenties median toimintaa yleensä. Mediasta on usein sanottu, että se on yhteiskunnan neljäs valtiovalta (nykyisin sosiaalinen media on määritelty viidenneksi) virallisten instituutioiden jälkeen. Media ulottaa toimintansa yhä enenevässä määrin kaikille olemisen tasoille, ja Douglas Kellner (1995, 3) kuvaakin mediaa sanalla *ubiquitous*, kaikkialla läsnä oleva.

Tutkielmani tarkoituksena on osallistua tieteelliseen keskusteluun arvorakenteista mediassa. Media on iso vallanpitäjä yhteiskunnassa, ja sen rooli mielipiteiden edistäjänä ja keskustelun herättäjänä on merkittävä. Tutkielmani pohjaa toisaalta media-antropologian ja toisaalta uskontotieteen kentille, joista media-antropologia on tieteenalana huomattavasti uskontotiedettä nuorempi. Media-antropologiassa tarkastellaan antropologian keinoin mediaa ja käytettävät metodit ammentavat antropologian perinteestä. Media-antropologiassa media on yhteisöllisyyden kokemisen kenttä, jossa jaetaan merkityksiä ja harjoitetaan moderneja rituaaleja. Median rituaalinen luonne perustuu keskuksen myytin rakentamiselle, jolloin media on paitsi toiminnan keskus myös toimintapuitteiden luoja ja tällä tavalla symbolisen vallan käyttäjä. Uskontotiede puolestaan tarjoaa teoreettisen pohjan pyhän tutkimisen traditiolle ja pyhän määrittämiselle. Uskontotiede on tieteenalana hyvin laaja, ja sen kentillä tutkitaan usein hyvin monimuotoisia ilmiöitä. Tutkimusaiheet eivät keskity pelkästään uskonnon tarkastelemiseen, vaan yhä enenevässä määrin on siirrytty tutkimaan uskonnonkaltaisia ilmiöitä. Monissa ideologioissa ja liikkeissä on havaittavissa uskonnonkaltaisia piirteitä, ja niinpä uskontotieteen keinoin voidaan tunnistaa ihmiselle tyypillisiä kulttuurisia toimintamalleja, jotka toistuvat näennäisestä erilaisuudesta huolimatta.

Pyhän määrittämisen tapa tutkielmassani kumpuaa Émile Durkheimin, Mary Douglasin ja Veikko Anttosen pyhän sosiaalisen tarkastelun traditiosta. Sosiaalisessa tarkastelutavassa pyhä on kollektiivisen identiteetin symboli, ja tätä suuntausta uusimpana tutkijana edustaa Gordon Lynch. Pyhä on ilmiönä muuttanut muotoaan aikojen kuluessa ja siirtynyt uusille areenoille, mutta se ei ole

kadonnut kulttuurista. Lynchin tavoin olen tutkinut pyhää mediakontekstissa ja tarkastellut sen moderneja ilmentämistapoja. Uskonnollisen pyhän ohella moderni sekulaari pyhä on yhä enenevässä määrin tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Sekulaarin pyhän muodot ovat ajassa kiinni ja edustavat kontekstinsa arvoja muuttuvassa maailmassa.

Tutkimusmetodini diskurssianalyysi perustuu ajatukselle todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta. Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin tieteenteoreettinen todellisuuden muodostamisen teoria esittää, että todellisuus on sosiaalisesti tuotettua. Yksi sosiaalisen tuottamisen tärkeimmistä välineistä on kieli, jonka mahdollisuudet todellisuuden kuvaamisessa ovat rajalliset. Diskurssianalyysin avulla voidaan tarkastella kielikäytön mekaniikkaa ja suhdetta ympäristöön. Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt kriittistä diskurssianalyysiä, jonka avulla voidaan tarkastella aineistoa osana ympäröivää kulttuuria. Kieli heijastaa ympäristönsä ja vallitsevan kulttuurin käytänteitä, joten se on vahvasti kontekstiinsa sidottua.

Aineistona olen käyttänyt Yleisradion kahta tv-ohjelmaa (Homoilta 12.10.2010 ja Vihailta 20.9.2011), jotka loivat ajalliset kehykset aineistolleni. Primaariaineistona olen käyttänyt *Helsingin Sanomien* pääkirjoitussivulta ja mielipideosastolta kerättyjä tekstejä. Syy päivämäärien valikoitumiselle oli siinä, että Homoilta aiheutti suomalaisessa mediassa keskusteluryöpyn, joka oli mielestäni tutkimuksellisesti mielenkiintoinen, kun taas Vihailta kokosi vuoden aikana käydyn keskustelun. Ajanjaksolle sijoittui useita suuria tapahtumia: Homoillan aiheuttaman keskustelun ja sen sivujuonteiden ohella suomalaisia puhuttivat esimerkiksi eduskuntavaalit 2011 ja Suomen jääkiekkomaajoukkueen maailmanmestaruus sekä ulkomaisista aiheista Utøyan isku ja arabikevät. Vuosi oli tapahtumarikas, joten aineistosta muodostui hyvin monipuolinen. Tasaista keskustelua herättivät ihmisarvon ja ihmisoikeuksien toteutuminen sekä muut yksittäisistä tapahtumista riippumattomat aiheet. Kahden eri lähteestä hankitun materiaalin avulla pyrin tarkastelemaan sitä, näkyykö eri mediameiden diskursseissa eroja. Analyysin perusteella näyttää siltä, että *Helsingin Sanomista* ja Yleisradiosta hankittu materiaali on suhteellisen yhdenmukainen, eikä merkittäviä eroja löytynyt. Yleisradion kaksi ohjelmaa eivät luonnollisesti kerro koko kuvaa yhtiön linjasta jo sen vuoksi, että Teemailtojen agenda on tietynlainen (ks. luku 2.3.). Kuitenkin mielipiteet esimerkiksi demokratian merkityksestä ovat huomattavan samanlaisia aineistossani lähteestä riippumatta. Samoin rajanveto (luvut 6.1.3.–6.1.5.) näyttäytyy samankaltaisena valitsemisani mediameissa.

Jaoin analyysin kahteen osaan: pyhän rakentumiseen sekä pyhän muotoihin ja hierarkioihin. Pyhän rakentumisen osalta tarkastelin mediarituuaaleja, jotka muodostavat mediassa yhteisöjä riippumatta yhteisön jäsenten fyysisestä sijainnista ja muista rajoitteista sekä pyhään viittaamisen ja pyhästä puhumisen tapoja diskursiivisella tasolla. Lisäksi kiinnitin huomion rajanvetoon aineistossa. Rajanvetoa tapahtuu monella eri tasolla: toisaalta rajataan esimerkiksi ihmistä sekä fyysisenä että psyykkisenä olentona ja toisaalta erilaisia instituutioita, valtioita ja luontoa. Ihmisyyden ja instanssien sekä luonnon välillä käydään rajankäyntiä ja keskustelua siitä, mitkä rajat ovat milloinkin tärkeitä. Analyysin toisessa osiossa tarkastelin pyhän hierarkioita ja nostin aineiston diskursiivisen jaottelun pohjalta esille jokaiselta tasolta tapoja, joilla kunkin tason pyhän tyyppistä puhutaan. Löytämäni pyhän tasot ovat absoluuttinen, neuvottelu-, puolustus- sekä vaatimustaso, ja kaikista näistä tasoista oli aineistossa lukuisia esimerkkejä. Esittelin analyysissä ilmiöitä, jotka mielestäni erinomaisesti täyttivät kunkin pyhän diskursiivisen hierarkiatason tunnusmerkit sekä olivat esimerkkeinä hyviä ja sinänsä kiinnostavia kuvia aineiston tyyppillisistä piirteistä ja kirjoittajien ajattelun tavoista.

Analyysin tärkeimmät tulokset tiivistyvät kolmeen eri diskurssiin, jotka ovat turva, vaara ja eheys. Rajat muodostavat kategorioita olemassaololle, ja ihmiset rakentavat rajojen ja rajanvedon avulla käsitystään todellisuudesta. Olemassa olevien kategorioiden vuoksi kulttuurinen muutos on hidasta, mutta selvää on, että muutosta tapahtuu. Rajanvedon taustalla on turvallisuuden ylläpitäminen uhkaavaa vaaraa vastaan, ja näin suojellaan eheää kokonaisuutta, joka on rajojen sisällä. Rajanvetoa tapahtuu arkipäivässä, eikä se aina liity pyhään – päinvastoin rajanveto päivittäisellä tasolla on hyvin tavallista ja jopa banaalia. Rajanveto pyhän yhteydessä on sen sijaan voimakasta, koska pyhä on Mary Douglasin sanoin ”eheyttä”, ”ykseyttä” sekä ”yksilön ja lajin täydellisyyttä”. Toisaalta pyhän rajaamisen voimakkuus verrattuna arkiseen ilmiökenttään johtuu myös siitä, että pyhä muovaa kollektiivin identiteettiä muita kulttuurisia elementtejä voimakkaammin. Rajaaminen tuo turvaa ja ylläpitää vallitsevaa systeemiä, jonka tärkeä osa pyhä on.

Ihmisen toiminta ei suurissa kysymyksissä (tai missään) voi olla arvovapaata, vaan toiminnan taustalla vaikuttavat monenlaiset motiivit. ”Ei ole ihmistä ilman edes jonkinlaista maailmankuvaa, eikä ole maailmankuvaa, joka ei vaikuttaisi ihmisen arkielämään.” (HS 24.3.2011 Luoma-aho, C7.) Arvokeskustelussa on nähtävissä luvuissa 6.2.1–6.2.4. esiteltyjen pyhän hierarkioiden taistojen ohella myös muun tason keskustelua. Kirjoituksissa on usein kysymys siitä, mitkä asiat nostetaan tärkeimmiksi yleisellä tasolla, ja mitkä ovat keinoja näiden asioiden toteuttamiseksi. Asiat kietoutuvat arvojen ohella edellä esitetyn markkinatalouden lisäksi muun muassa politiikan

ympärille, jolloin ratkaisut eivät ole yksinkertaisia. Arvokeskustelussa pohjimmiltaan huolehditaan usein siitä, millainen tulevaisuus on, jos pitkän ajan kuluessa syntynyttä arvopohjaa ei säilytetä. Tämä tiivistyy analyysissäni turva- ja vaaradiskursseihin (A2 Teema 2011, Li Andersson), jotka ylläpitävät rajoja ja olemassa olevaa järjestystä. Tulipa uhka sisä- tai ulkopuolelta, kollektiivisesti ymmärretyt ja tunnustetut rajat toimivat vaaran identifioijina ja pysäyttäjinä.

Vihapuhe tuntuu olevan nyt sellaista puhetta, joka koetaan vaaralliseksi. Jollain tavalla sellaseksi, joka vois johtaa siihen väkivaltaan. Ja sen tyyppinen puhe tulee nyt leimatuksi vihapuheeksi. Nyt olis mun mielestä todella tärkeä muistaa se, että mikä on sanoja ja mikä on tekoja. – – Radikalisoitumisessa ja väkivaltaan asti radikalisoitumisessa puhekin on teko, ja puheella tuotetaan sitä oikeutusta ja narratiivia, jonka pohjalta siihen väkivaltaan voidaan lähteä. – – Mut mitä mä toivosin ennen kaikkea, että ilman tätä väkivallan uhkaa voitaisiin keskustella niistä asioista, jotka vaarallisina koetaan, koska se on paras keino ehkäistä sitä väkivaltaa. (A2 Teema 2011, Leena Malkki.)

Suomalaisen arvokäsitykset perustukset, koti, uskonto ja isänmaa, nostettiin vielä esille kristillisdemokraattien eduskuntavaalikampanjassa vuonna 2011, mutta aineistossani ne näkyvät lähinnä negatiivisessa valossa (uskonto) ja rajankäynnin yhteydessä (koti ja isänmaa). Vihreillä oli vaalimainoksissaan puolestaan Suomen Leijona, joka on Suomen virallinen tunnus. Arvokeskustelussa puhutaan yhtäaikaisesti niin monesta asiasta, että toisinaan on hankala erottaa, mikä milloinkin oikeastaan on ajatus argumentoinnin takana. Liberaaliin arvomaailmaan kuuluu, että kaiken tulee olla alistettavissa analyttiselle tarkastelulle sekä kotimaassa että ulkomailla. Aatteiden levittämisen suhteen ei haluta pakkosyöttää kenellekään mitään, mutta toisaalta ei voida samanaikaisesti olla arvovapaita. Yksinkertaistettuna arvojen maailma on jakaantunut ideaalin ja käytännön universumeihin. Tämä tarkoittaa sitä, että usein ideaalit ja käytännön toimintamallit eivät ole sopusoinnussa vaan päinvastoin ristiriidassa. Ajatukset hyvän ihmisen ominaisuuksista ja sitä vastaavasta arvomaailmasta toimivat ideauniversumeissa, kun taas valintatilanteissa usein toisenlaiset intressit lopulta ratkaisevat sen, mikä arvo nousee toisen yläpuolelle. Aineistoni ajallisen suppeuden ja rajauksen vuoksi on mahdotonta ennustaa saati tulkita, mistä arvokehityksen suhteen on tultu ja mihin menossa.

Tutkimukseni keskeinen ongelma, mikä lopulta on pyhää, on haastava kysymys. Minkäänlaista yksinkertaista ja universaalista määrittystä pyhälle tutkijat eivät ole kyenneet konstruoimaan. Tämän vuoksi en itsekään voi väittää keksineeni tyhjentävää selitystä, mutta pyhän aineksen ympärillä on havaittavissa elementtejä, joita tutkijat ovat nostaneet esille. Durkheim (1980) painotti pyhän ajallista ja tilallista eriävyyttä, pyhän ja profaanin ehdotonta erottamista toisistaan sekä pyhän

funktionalistista ulottuvuutta yhteisön näkökulmasta, Douglas (2000), Turner (2007), Couldry (2003) sekä Sumiala (2010) rajojen vetoa rituaalisin keinoin, ja samankaltaista rajoihin perustuvaa pyhän eriyttämistä on havaittavissa myös Anttosen (1996) tekstissä. Uudemmissa tutkimuksissa tutkijat Lynch (2012) Fitzgerald (2000) ja Rothenbuhler (2006) puolestaan korostavat pyhän luonnetta identiteetin merkittävimpänä rakentajana, todellisuuden kokonaisvaltaisen hahmottamisen välineenä ja sen tärkeyttä yhteisön moraalisen perustan rakentamisessa. Miten näistä kaikista koostetaan määritelmä, johon perustuen pystytään määrittämään se, mikä lopulta on pyhää, miten sitä etsitään, löydetään, tutkitaan ja määritellään? Rituaali ajassa ja paikassa kertoo, miten pyhää representoidaan sekä tuo esille yhteisön, joka rituaalien kautta rakentuu. Rajanveto havainnollistaa sääntöjä, joita pyhän ja profaanin välille vedetään. Arvot taas määrittävät identiteettiä samoin kuin identiteetti arvoja, ja se, miten todellisuutta hahmotetaan, kertoo siitä, mitä on todellisuuskäsityksen taustalla. Kaikki nämä ovat sosiaalisen toiminnan tuotoksia, mikä sitoo pyhän erottamattomalla tavalla osaksi kulttuurista, sosiaalista kokonaisuutta. Konstruktion pyhän muodoista pyrkii omalla tavallaan määrittämään sitä, miten pyhä liittyy yhteiskuntaan. Lisäksi olen halunnut painottaa sitä, että pyhän muodot sinänsä ovat riippuvaisia kontekstista, mutta muotojen rakentumisen mekanismeissa on kenties tietynlaisia yhteneväisyyksiä.

7.2. Pohdinta

Etnologisen tutkimuksen alalla voidaan tunkeutua syvälle ihmisen arkisen ajattelun kulttuurisiin piirteisiin, ja tutkielmani tarkoituksena on ollut kuvata kulttuurisidonnaista ja jossain määrin kategorisoitunutta ajattelua, joka on vahvasti sidoksissa ihmisten arkeen ja arjen arvotuksiin. On selvää, että pyhää erityispiirteineen sekä erityisesti ihmisten arkea tutkitaan myös muissa humanistisissa sekä yhteiskuntatieteissä, ja etnologia tieteenalana sivuaa muita aloja. Etnologiseen tutkimukseen lähtökohtaisesti liitettävä hermeneuttinen ja reflektiivinen tapa tarkastella asioita kuitenkin antaa alalle ja omalle tutkimukselleni tiettyjä erityispiirteitä, jotka tekevät niistä ainutlaatuisen verrattuna muuhun tieteelliseen tutkimukseen sekä tieteen kenttään yleensä. Tutkielmassani reflektio on kenties jäänyt tutkimusasetelman vahvasti teoreettisesta kysymyksenasettelusta johtuen verrattain vähäiseksi, mikä ei suinkaan tarkoita sitä, että olisin tutkielman teon aikana kyennyt tarkastelemaan aineistoa täysin objektiivisesti. Päinvastoin se tarkoittaa sitä, että koen myös tutkijana edustavani suomalaista kulttuuria ja ajattelun tapoja, jolloin tutkielmassa esille nostetut asiat ovat niitä, jotka aineistossa kiinnittivät huomiotani omasta

kulttuurisesta taustastani johtuen. Pyhä ilmiönä koskettaa jokaista ihmistä jollain tasolla, ja etnologina olen pyrkinyt tutkielmassani tarkastelemaan sitä universaalina ilmiönä, joka ilmenee kontekstisidonnaisena kulttuurisesti määräytyvässä muodossa. Pyhälle tyypilliset ominaisuudet (ks. luvut 3.2.1.–3.2.6.) sen sijaan ovat asia, jotka kuuluvat pyhään olemuksellisesti sen konkreettisesta muodosta riippumatta. Erityisen kiinnostaviksi omassa aineistossani nousivat tapaukset, jossa pyhä nimellisesti liitettiin johonkin määrättyyn asiaan (ks. luku 6.1.3.). On selvää, että aineiston laajuuden vuoksi olen voinut tuoda esille vain laajoja teemoja, mutta olen pyrkinyt tarkastelemaan aineistoa tutkielmassani mahdollisimman oikeudenmukaisesti sekä määrälliseltä että laadulliselta kannalta. Tutkielmani analyysi on karkea tiivistys, mutta toisaalta esille nostamiani piirteitä on nähtävissä läpi koko aineiston.

Pohdin tutkimuksen edetessä paljon pyhän merkitystä ja funktiota ihmisille. On selvää, että paitsi, että se on yhteisön moraalisen ja kollektiivisen identiteetin rakentaja, se tuottaa historiallista ja jatkumoa ja muovaa tulevaisuutta. Pyhän suhteellisen hidas muokkautuvuus kertoo menneestä ja samalla turvaa tulevaisuutta ja ylläpitää vallitsevaa järjestystä. Tulevaisuuden turvaamisen funktio näkyy erityisesti siinä, että etenkin voimakkaan konservatiivisessa ajattelussa pyhää pyritään reifikoimaan, kun taas liberaalit haluavat vaikuttaa toisinaan voimakkaasti stabilisoituneisiin käsityksiin (ks. esim. luvut 5.1. ja 6.2.3.). Kirjoittajat tahtovat historian jatkumon näkyvän myös tulevaisuudessa. Lapsista ja nuorista puhuttaessa tulee väistämättä mieleen Aldous Huxleyn teos *Uljas uusi maailma* (2012 [1932]) silloin, kun lapset ja nuoret nähdään projekteina, joista tehdään yhteiskunnalle kelvollisia yksilöitä: vaikka toisaalta painotetaan lasten ja nuorten vapaata valintaa ja tasapainoista kehitystä (ks. luku 6.1.3.), ei keskiverrosta sallita poikettavan, vaan vapautta rajataan ja rajoitetaan.

Nuorisolla ei ole ihanteita eikä kunnollisia tavoitteita. Näin on siitä syystä, että nuoret ovat kasvaneet materialismin ja nihilismin sävyttämässä kulttuurissa, jossa sellaiset käsitteet kuin kauneus, hyvyys ja arvokkuus ovat lähes hävinneet merkityksettöminä. (HS 26.1.2011 Heikkilä, C8.)

Analyysin myötä itselleni heräsi vakava kysymys siitä, vallitseeko lännessä näennäisliberalismi rajanvedon suhteen. Usein aineistossa kauhistellaan sitä, miten kehittyvissä maissa ja idässä rajoitetaan ihmisten vapauksia, mutta toisaalta itsekritiikki ei ole kovin korkealla omien toimintamallien suhteen: läntisen aatemaailman (pakonomainen) levittäminen saa osakseen vain harvoin kriittisiä kannanottoja, ja niissäkin tapauksissa kritiikki tulee ulkopuolelta. Olemmeko siis kulttuuri-imperialisteja, kuten Miikka Ruokanen (HS 5.6.2011, C12) esittää, ja millaista todellinen

avarakatseisuus on? Onko ihanteiden täydellinen suvaitsevaisuus edes käytännössä mahdollista ihmisen kategorisoivan ominaispiirteen vuoksi? Aineistosta tekemäni analyysin sekä teoreettisen kirjallisuuden tarjoamien näkemysten perusteella vastaus jälkimmäiseen kysymykseen on ei. Maaailma on järjestettävä johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi, jotta siinä voi elää.

Toinen huomionarvoinen asia, johon kiinnitin huomiota aineistoa analysoidessani, on perinteisen media rooli sosiaalisen median ja Wikileaks kaltaisten toimijoiden keskellä. Media on toimija, joka pääsee paikkoihin, joihin tavalliset ihmiset eivät pääse, ja tähän perustuu pitkälti sen valta ja keskuksen myytin rakentaminen (ks. luku 2.4.). Mediassa lähtökohtaisesti kannatetaan vapaata tiedonsaantia, mutta kuinka käy keskuksen myytin silloin, kun perinteisesti median yksinomaan hallitsemille kentille tulee kilpailijoita? Wikileaks hermostutti demokratian nimeen vannovia maita, joissa tiedon tulisi periaatteessa olla aina vapaasti saatavilla ja jaettavissa. Näin ei kuitenkaan ole, mikä on ymmärrettävää arkaluonteisissa yhteyksissä. Wikileaks hermostutti myös mediassa, vaikka paljastuksista yritettiin kaikin keinoin hyötyä. Sosiaalisessa mediassa tieto leviää hyvin nopeasti, mikä koetaan hyväksi asiaksi etenkin ohuen tai heikon demokratian maissa: tiedon vapaa saanti ja jakelu edistävät demokratiakehitystä ja esimerkiksi arabikevään tapahtumat olivat osittain juuri Wikileaksin ansiota (HS 7.2.2011 Pääkirjoitus, A2). Omien periaatteidensa mukaisesti median tulee siis toisaalta tukea vapaata tiedonsaantia (onhan se tärkeä osa demokratiaa) mutta toisaalta huoli median tulevaisuudesta on yleinen (esim. HS 19.2.2011 Hämäläinen, A2).

Jatkotutkimusmielessä graduprosessin aikana minua alkoivat kiinnostaa arvot sinänsä, mikä johtuneee siitä, että kirjoittaessani gradua perehdyin sattuneesta syystä nihilismiin ideologiana (Haatanen 2008) – syytettiinhan esimerkiksi Anders Behring Breivikiä nihilismistä merkityksessä, jossa se populaaristi ymmärretään. Arvoja ja pyhyttä analysoidessa tietynlainen ontous valtaa mielen, kun ihmisyyden perusteita purkaa eksistentiaalisella tasolla. Toisaalta aineistossa oli myös aarteita, jotka loivat uskoa ihmisyyteen. Näistä mainittakoon historian emeritusprofessori Matti Klengen syvän humanit kirjoitukset, jotka luovat uskoa siihen, että arvostaminen kuuluu sivistyneen ihmisen ominaisuuksiin. Tulevaisuudessa voisin perehtyä tutkielmani aiheeseen vielä syvemmin, ja tarkastelun kohteena voisi olla esimerkiksi empiirinen (haastattelu)aineisto ihmisten käsityksistä arvojen (ja pyhän) merkityksestä sekä funktiosta omassa elämässään. Toisaalta kiinnostuin ruumiin rajaamisesta (luku 6.1.3.) valtavasti, koska ruumis toimii rajaamisen merkkinä myös monella muulla (ajattelun) tasolla. Haluaisin tutkia sitä, miten ruumiin rajat rakentavat rajoja myös muuhun todellisuuteen: pikkulapsihan opettelee rajojen olemassaoloa tutustumalla oman ruumiinsa rajoihin. Toinen puoli ruumiin rajaamisessa on hengen turvaaminen. Ruumiin rajat

suojelevat henkeä, ja mielenkiintoista on, määritelläänkö ihmisen eheys ruumiin vai hengen eheyden kautta. Tutkimuksen johtava teema voisi olla esimerkiksi ”pyhä ruumis”, jossa tarkastelisin ruumiin pyhittämisen tapoja (vrt. Rothenbuhler, luku 3.2.6.) erilaisissa yhteyksissä. Ihmisillä on aineistoni perusteella tarve kokea eheyttä tavalla tai toisella, ja eheyden turvaaminen on yksi perustavanlaatuisista toimintaa motivoivista tekijöistä. Aiheeseen liittyen kiinnostuin myös sanan ”ei” merkityksestä yksittäisenä rajaavana elementtinä (ks. Airaksinen 1999). Rajaamisen eheyttä suojeleva ominaisuus näkyy erityisen selvästi ideologisessa keskustelussa, ja sen vuoksi haluaisin edelleen tutustua paremmin tiedostettujen ja tiedostamattomien ideologioiden merkitykseen ihmisille.

Maabrändityöryhmän raportti suomalaisuudesta pyrkii tiivistämään sen, mistä suomalaisuus on tehty. Oma tutkielmani tarkastelee suomalaisuutta eräästä näkökulmasta, ja mikäpä olisi tällaiselle tutkimukselle sopivampaa kuin päättää se kuvaukseen suomalaisuudesta, sen rituaaleista ja rajanvedoista. ”Sauna on totta ja läpinäkyvä. Sen lämpö kypsyttää tarkoituksemme.” (HS 18.12.2010 Grass & Miettinen, C15.)

Helsingin Yrjönkadun uimahalli on yksi suomalaisen saunakulttuuri pyhätoista. Yrjönkatu yhdistää saunomisen ja kaupunkikulttuurin tavalla, jota mieluusti esittelemme myös kansainvälisille vieraille. Kerromme mieluusti heille suomalaisen sakraalista suhtautumisesta saunomiseen. Tuohon saunarauhan käsitteeseen sopii varsin huonosti vastaanotossa seisoskelevat vartiointiliikkeen mies. Hämmästykseni, raivoni ja pettymykseni oli suunnaton kun huomasin, että vartiointiliikkeen vartija käy kierroksillaan myös tarkistamassa tilanteen löylyhuoneissa. Kulttuurihienovaraisuus ja harkintakyky ovat pettäneet pahasti. Vetoa Helsingin kaupunkiin tilanteen palauttamiseksi ennalleen. Saunaan ei ole soveliasta asuta peukalot nahkaremmen alle työnnettynä ja kovakärkiset kengät jalassa. (HS 2.11.2010 Lähde, C6).

TUTKIMUSAINEISTOT

Sanomalehtiaineistot

Aineistolähteisiin olen merkinnyt Jyväskylän yliopiston mikrofilmirullat, joista olen artikkelit hankkinut. Rullien alla merkittynä ovat artikkelit, joihin olen tutkielmassani erikseen viitannut. Rullat ja artikkelit on merkitty kronologisesti, jotta sekä mikrofilmit että artikkelit löytää mahdollisimman helposti niin halutessaan.

JYK 10961 MF 79877 Helsingin Sanomat 275/08.10.2010–15.10.2010/282

12.10.2010.

- Pääkirjoitus A2. *Romaniongelman hoito kaipaa EU:n patistusta.*

13.10.2010.

- Levä, Kimmo C7. *Museot ylläpitävät yhteisön muistia.*
- Sarkki, Lauri C8. *Palvelukeskuksen asiakkaat piinaavat lapsia ja vanhuksia.*
- Wahlström, Riitta C8. *Itämeri puhtaaksi rauhanmereksi.*

14.10.2010.

- Luukkonen, Risto C7. *Median käyttäjää auttaisi tieto toimittajan poliittisesta kannasta.*
- Puusniekka, Riikka & Soikkeli, Markku A2. *Kannabiksesta on voitava puhua asiallisesti.*

15.10.2010.

- Behr, Timo A2. *Turkin jäsenyys ei tekisi EU:sta maailmanvaltaa.*
- Haapanen, Antti C14. *Rahanpuute uhkaa rakennusperintömme säilymistä.*
- Nieminen, Maarit C14. *Chilen operaatiosta uutisoitiin liikaa.*
- Pääkirjoitus A2. *Suuri draama vahvisti Chileä.*
- Toivola, Jani C13. *Koin kirkkoni kannanotot hyvin loukkaavina.*

JYK 10962 MF 79878 Helsingin Sanomat 283/16.10.2010–23.10.2010/290

16.10.2010.

- Jylkkä, Jussi C13. *Raamatun sanaa tulkitaan henkilökohtaisen uskon kautta.*
- Kiusaamisesta selvinnyt C14. *Toivon kiusatuille voimaa hankkia itselleen oikeutta.*
- Kyllästynyt C14. *Koulujen projektit tuskin lopettavat kiusaamista.*

17.10.2010.

- Galtung, Johan A2. *Nobelin rauhanpalkinnolla tehtiin politiikkaa.*
- Korpivaara, Päivi C14. *Sukupuolineutraali avioliitto on turha.*

18.10.2010.

- Klinge, Matti A2. *Euroopan todelliset arvot löytyvät historiasta.*
- Repo, Esko C6. *Kyllä kirkko kestää!*
- Saxell, Heta C5. *Yhteiskunnan olisi jo aika taata kansalaisilleen tasaveroinen kohtelu.*

19.10.2010.

- Anttila, Harry C6. *Piispat venkoilevat.*
- Valtonen, Olli & Kantala, Pirjo & Huovinen, Leena C6. *Olisiko kirkossa nyt uuden kansannousun aika?*

20.10.2010.

- Koivisto, Sami C7. *Ruotsissa homoparien vihkiminen ei aiheuttanut jäsenkato kirkosta.*
- Ruohtula, Jukka C7. *Avioliitto ja ihmisarvo ovat eri asioita.*

21.10.2010.

- Albekoglu, Tarja C7. *Eri tavoin Raamattua tulkitsevat voisivat muodostaa uusia seurakuntia.*
- Riekkinen, Wille & Häkkinen Sakari C7. *Homoseksuaalien syrjintä kirkossa on lopetettava.*

22.10.2010.

- Krohn, Minerva C12. *Kirkon erityisasemasta pitäisi luopua.*
- Soikkeli, Markku C12. *Myös kirkon pakkajäsenyydestä on keskusteltava.*

23.10.2010.

- Hämäläinen, Unto A2. *Kiina toistaa Neuvostoliiton virheitä.*
- Kosola, Silja C14. *Koululaiset kärsivät aikuisten liian suurista odotuksista.*
- Virta, Kaija A2. *Arvojen Kiinan muuri on silmänlumetta.*

JYK 10963 MF 79879 Helsingin Sanomat 291/24.10.2010–31.10.2010/298

24.10.2010.

- Feldt-Ranta, Maarit C14. *Maahanmuuttaja on yhteisön täysivaltainen jäsen.*
- Kainulainen, Pauliina C13. *Kristinusko on kasvamassa ulos aatteellisista pakkopaidoistaan.*
- Komulainen, Ville C13. *Avioliitto on maallinen instituutio.*
- Nissinen, Martti C13. *Raamattu ei käytä valtaa.*
- Pettersson, Gunnar C13. *Vanhusta hoitava organisaatio sekoilee.*
- Sajaniemi, Sara C13. *Valtion piiska on tuttu myös työuransa alussa oleville.*

25.10.2010.

- Halme-Tuomisaari, Miia A2. *Homojen oikeudet eivät ole yksiselitteisiä.*
- Tuokko, Sanna C6. *Perusopetuksen tuntijakoehdotus heikentää tasa-arvoa.*

26.10.2010.

- Montgomery, Christopher, C6. *Olenaiset kysymykset unohtuivat kirkkotestistä.*

28.10.2010.

- Kallunki, Valdemar A2. *Politiikkaa ja uskontoa ei voi eristää toisistaan.*
- Leskelä, Vihtori C10. *Konservatiiviset kristityt on ajettu kirkossa paitsioon.*

29.10.2010.

- Hinkkanen, Antto C12. *Sananmukaista raamatuntulkintaa ei ole olemassa.*
- Poranen, Timo T. C12. *Elämäkatsomustieto kaikkien valittavaksi.*
- Räsänen, Päivi C11. *Poliitikollakin on uskonnonvapaus.*

30.10.2010.

- Brigatjev, Mikko C15. *Suomessa ei arvosteta kulttuurihistoriaa.*
- Komulainen, Jyri C16. *Olisi vakava virhe vähentää katsomusaineiden opetusta.*
- Luukkainen, Jouni C16. *Voisiko opettaa uskontokritiikkiä?*

31.10.2010.

- Tasmuth, Tiina C11. *Terveyspalvelujen laatu taataan lailla ja arvoilla.*

JYK 10964 MF 79985 Helsingin Sanomat 299/01.11.2010–11.1.2010/308

1.11.2010.

- Luukko, Olli-Pekka C7. *Kirkon ihmiskäsitys on täysin selkeä.*
- Vihervä, Lauri C8. *Kuntien täytettävä oma osansa vanhusten hoitovelvollisuudesta.*

2.11.2010.

- Lähde, Jussi C6. *Vartija loukkaa uimahallin saunarauhaa.*
- Niemi, Jussi C6. *Murteen esteettinen arvottaminen on subjektiivista.*

3.11.2010.

- Larjavaara, Meri C8. *Lapsille ei pidä opettaa materialistisia arvoja.*

4.11.2010.

- Haikarainen, Raine C10. *Malmin lentoaseman arvo on tunnustettava.*
- Itälä, Jaakko & Lehtisalo, Liekki & Niskanen, Erkki A. C9. *Perusopetuksen uudistamisessa tarvittaisiin nyt aikalisiä.*
- Nylén, Antti C9. *Kirjasto ei pidä ahtautua ihmisen taskuun.*

5.11.2010.

- Ope C9. *Peruskoulun opettajana kärsin koko ajan huonosta omastatunnosta.*

6.11.2010.

- Heiskanen, Pyry C14. *Asevelvollisuus vain miehille väärin.*
- Pekkarinen, Elina & Harrikari, Timo C14. *Kakola-ohjelma rikkoo lasten oikeuksien sopimusta.*

7.11.2010.

- Raivio, Raimo C5. *Kovia kokeneita poikia on autettava pitkäjänteisesti.*
  - Tuohinen, Petteri A2. *Vaikeneminen ei ole kultaa.*
- 8.11.2010.
- Olen helvetin läpi kulkenut C5. *Kettutien A-klinikalta koin vihdoin saavani apua.*
- 9.11.2010.
- Pääkirjoitus A2. *Terrorismin uhka muuttaa muotoaan.*
  - Salminen, Maija C5. *Kaikille pareille yhtäläiset oikeudet.*

JYK 10965 MF 79986 Helsingin Sanomat 309/12.11.2010–20.11.2010/317

- 12.11.2010.
- Jolkkonen, Jari C12. *Valtio ja kirkko erotettiin toisistaan jo vuonna 1869.*
  - Ruotsalainen, Pekka A2. *Potilastietojen luottamuksellisuus on vaarassa.*
- 13.11.2010.
- Meriläinen, Reetta A2. *Tyly käsittely rikkoo paketin – ja ihmisen.*
  - Vangittu C12. *Huostaanotettuna ikävöin kotiin.*
- 14.11.2010.
- Jyläs, Sami C14. *Hyvällä kirjalla on tunnearvoa.*
  - Pääkirjoitus A2. *Kirkolliskokous löysi keskitien ratkaisun.*
- 15.11.2010.
- Heiskala, Risto A2. *Poliittinen kulttuuri suosii perussuomalaisia.*
- 16.11.2010.
- Kivinen, Olli A2. *Venäjä on suuri väliinputoaja.*
- 17.11.2010.
- Luukas, Tuuli & Saksman, Maija C7. *Myllypuron metsän kohtalo ei saa toistua.*
  - Niemelä, Seppo C8. *Puolueiden tukeminen ei voi olla rikos.*
- 18.11.2010.
- Dahlberg, Antti & Hätinä, Pekka C9. *Selkäydinvammaisille ei taata hoitotakuun mukaista palvelua.*
  - Dolivo, Georg & Saha, Hannu & Helenius, Kari C10. *Hyvitysmaksu tukee kulttuurin syntymistä.*
- 19.11.2010.
- Väisänen, Mikko C10. *Myös homojen oikeudet ovat yksiselitteisiä.*
- 20.11.2010.
- Lähteenmäki, Ari C15. *Terveysasemalla ei ole yksityisyyttä.*

JYK 10966 MF 79987 Helsingin Sanomat 318/21.11.2010–30.11.2010/327

- 21.11.2010.
- Pääkirjoitus A2. *Vastuu kidutuksesta on USA:ssa kateissa.*
- 22.11.2010.
- Kilpi, Jukka A2. *Markkinatalous on eettisesti hyvä järjestelmä.*
- 23.11.2010.
- Aalto, Esa C8. *Vanhusten kotihoitoon tarvitaan lisää voimavaroja.*
- 24.11.2010.
- Kelles-Viitanen, Anita A2. *Hallintomallimme on aikansa elänyt.*
- 25.11.2010.
- Arhinmäki, Paavo C7. *Maahanmuutto ei ole kivuton prosessi.*
  - Kolbe, Laura C7. *Voiko kansallinen itseymmärrys muuttua?*
- 26.11.2010.
- Samaddar, Ranabir A2. *Läntinen demokratia ei suosi vuoropuhelua.*
- 27.11.2010.
- Hakala, Juhani C13. *Onko markkinatalous eettisesti hyvä järjestelmä?*
- 28.11.2010.
- Järvinen, Katriina C14. *”Sukupuolikortilla lyödään miehiä ja vääränlaisia naisia”.*
  - Pääkirjoitus A2. *Menolippu ei ratkaise romanien ongelmia.*
- 29.11.2010.
- Ylitalo, Jarno C5. *Sitovat kansanäänestykset voisivat pelastaa kansanvallan.*
- 30.11.2010.

- Paaso, Jukka C8. *Usko suomalaisuuden voimaan on taikauskoa.*
- Pääkirjoitus A2. *Wikileaks-vuoto asettaa USA:n noloon asemaan.*

JYK 10967 MF 80135 Helsingin Sanomat 328/01.12.2010–06.12.2010/333

3.12.2010.

- Hudson, Sarah A2. *Populismi kuuluu demokratiaan.*
- Lopullisesti lapsettomat? C11. *Lapsettomuusprosessi ei ole helppo vammaiselle.*
- Nummi, Arvo C12. *Suomen ja Viron kansallislaulu ei voi olla sama.*

4.12.2010.

- Qweida C13. *En tiedä, mistä paineet syntyivät.*
- Wahlgren, Otto C13. *Viro ja Suomen kansallislauluissa voi olla yhteiset sävelmät.*

6.12.2010.

- Oksala, Teivas C9. *Maamme sopii yhteislauluksi paremmin kuin Finlandia-hymni.*
- Pääkirjoitus A2. *Kuka suojelisi ärviäliejukärsäkästä?*

JYK 10968 MF 80136 Helsingin Sanomat 334/07.12.2010–14.12.2010/341

7.12.2010.

- Hallamaa, Jaana C6. *Kauhistuttavankin lahkoon toiminta ei ole käsittämätöntä.*
- Valtonen, Timo C6. *Moottorikelkkailu vie uskottavuuden maabrändeiltä.*

9.12.2010.

- Suikkari, Liisa C10. *Lukiko piispa väärän saarnan itsenäisyyspäivänä?*

10.12.2010.

- Ojala, Seppo J. C10. *Maastoliikenteen lisääminen haittaa uhanalaisia lajeja.*

11.12.2010.

- Maple, C18. *Paha olo ajoi syömishäiriöön.*

14.12.2010.

- Lipponen, Paavo C5. *On historiatonta leimata suomalaiset hitleriläisiksi.*
- Pääkirjoitus A2. *Terrorin tavoite on kauhu ja epäluulo.* JYK 10969 MF 80137 Helsingin Sanomat 342/15.12.2010–21.12.2010/348

16.12.2010.

- Juutinen, Jari C8. *Suomessa luovutaan joulusta, juhlasta ja joulujuhlasta.*
- Pääkirjoitus A2. *Kielikeskustelussa voi myös käyttää harkintaa.*
- Saarinen, Lauri C8. *Yrittäjätkin voivat edistää luonnonvarojen säästämistä.*
- Van Wouterghem, Freddy C7. *Sirtolaiset eivät tarvitse omaa parlamenttia.*

17.12.2010.

- Liimatta, Miika C11. *Alkoholin tyrkytys jouluna tuottaa kärsimystä.*

18.12.2010.

- Grass, Ben & Miettinen, Kristian C15. *Maabrändistämme unohtui sauna!*
- Niskanen, Jouni C16. *Kristillinen joulujuhla kuuluu kouluihin.*
- Vanne, Antti C16. *Jouluvirsi on juhlassa perinnettä.*

19.12.2010.

- Perkiö, Sanna C16. *"Markkinavoimia pitää käyttää taiteilijoiden hyväksi".*
- Pääkirjoitus A2. *Päättäjät ja köhät elävät eri maailmoissa.*

20.12.2010.

- Olsson, Helena A2. *Kalastussopimus sortaa Länsi-Saharaa.*

JYK 10970 MF 80138 Helsingin Sanomat 349/22.12.2010–31.12.2010/356

22.12.2010.

- Laakso, Antti C7. *Taloussuunnitelman vaihtoehto on kohtuutaloudessa eläminen.*
- Pääkirjoitus A2. *Iran vaiensikin näkijän.*
- Tiimonen, Soili C7. *Nyt tarvitaan joulurauhaa koulujen ja päiväkotien juhliin.*

23.12.2010.

- Hartikka, Anita & Iivonen, Esa C7. *Perheiden ahdinko on todellista.*

24.12.2010.

- Meriläinen, Reetta A2. *Mistä ihmiset elävät?*
  - Pääkirjoitus A2. *Maailma on kytketty yhä tiiviimmin yhteen.*
  - Räsänen, Sirpa C10. *Tunnetko joulun perinteet?*
- 27.12.2010.
- Tarvainen, Veikko C10. *Eläintenkin epätasa-arvo kasvaa.*
- 29.12.2010.
- Pääkirjoitus A2. *Avoimuus keskeistä kriisijohtamisessa.*
- 31.12.2010.
- Pääkirjoitus A2. *Sananvapaus ei tuota terrorismia.*
  - Viljakainen, Jarmo C8. *Bio Bristolille ei tarvitse käydä samoin kuin Heimolan talolle.*

JYK 10971 MF 80398 Helsingin Sanomat 1/02.1.2011–10.1.2011/9

- 3.1.2011.
- Sorainen, Elina & Nieminen, Kai C5. *Kulttuurien museo tulee säilyttää.*
- 8.1.2011.
- Hyyryläinen, Mauno C6. *Kirkolla ei ole valmiuksia kriisitiedotukseen.*

JYK 10972 MF 80399 Helsingin Sanomat 10/11.01.2011–21.01.2011/20

- 11.1.2011.
- Kivinen, Olli A2. *EU:n mielistelypolitiikka ajoi karille.*
  - Pääkirjoitus A2. *Yhdysvallat miettii politiikan vihanlietsontaa.*
- 12.1.2011.
- Blåfield, Antti A2. *Keskustelun eriytyvät maailmat.*
- 13.1.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Etninen tausta ei määrää kouluvalintaa.*
- 16.1.2011.
- Klen, Tapio C14. *Tukien supistaminen vain syventää nuorten syrjäytymistä.*
- 17.1.2011.
- Kauhanen, Anna-Liisa A2. *Koskaan ei kai voi integroitua liikaa.*
  - Rinne, Pirjo C6. *Emme suostu epäinhimilliseen vanhuuteen.*
- 20.1.2011.
- Furman, Beryl C8. *Kiasman taideteokseen kuuluvat linnut voivat pahoin.*
- 21.1.2011.
- Kivihalme, Reeta & Kanerva, Taina C9. *Teemailloissa ei ole vihapuhetta.*

JYK 10973 MF 80400 Helsingin Sanomat 21/22.01.2011–31.01.2011/30

- 24.1.2011.
- Waala, Anne & Hällström, Lotta C5. *Alaikäisiä on suojeltava pornografiaa sisältävältä kulttuurilta.*
- 26.1.2011.
- Heikkilä, Eino C8. *Kieli heijastelee asenteita.*
  - Vanne, Antti C7. *Tasa-arvoinen opetus on oppilaan kyvyn mukaista.*
- 27.1.2011.
- Salminen, Jarmo C7. *Suuret ikäluokat ovat oman aikansa sankareita.*
- 28.1.2011.
- Pinomaa, Jyrki C10. *Hankintalaki ei toimi erityisryhmien asumisessa.*
  - Yksi raikatuista C9. *Nettitukinainen on tärkeä tuki raikatuille.*
- 30.1.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Ihmisoikeuksia ei edistetä arastelemalla.*

JYK 80628 MF 80628 Helsingin Sanomat 31/01.02.2011–10.02.2011/40

- 31.1.2011.
- Kekkonen Jukka C13. *Rasistiseen nimittelyyn on otettava nollatoleranssi.*

- Silfvast, Jens A2. *Hyvinvointiyhteiskunnan pitää avata ovensa.*
- 2.2.2011.
- Maathai, Wangari A2. *Sudanin jakautuminen uhkaa naisten asemaa.*
- 3.2.2011.
- Ruohomäki, Olli A2. *Väkivallan uhka lisääntyy Lähi-idässä.*
- 5.2.2011.
- Aittokoski, Heikki A2. *Pelko on tyrannian nyrkkisääntö.*
- Hannikainen, Lauri C13. *Yksilöt tekevät rikoksia.*
- Mäkelä, Juha A2. *Egyptin tilanne on tulkittu lännessä väärin.*
- 7.2.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Lehdet ja nörttivelho yhdistivät osaamisensa.*
- 8.2.2011.
- Holma, Sakari C8. *Kirkon jäsen kaipaisi eettistä keskustelua.*
- Kivinen, Olli A2. *Meidän diktaattoreillamme menee huonosti.*
- Taskinen, Anu C6. *Pakotettu talouskasvu pilaa onnellisuuden.*
- 9.2.2011.
- Hakala, Juhani C6. *Poliitikko saa arvokasta tietoa onnellisuusmittareista.*
- Nipuli, Taru C6. *Ihminen ei enää huomaa tuhoavansa luontoa.*
- Pääkirjoitus A2. *Toimittajien kysymykset ahdistivat.*
- 10.2.2011.
- Rautio, Paavo A2. *Saimaan saarella pikkuinen torppa.*

JYK 10986 MF 80629 Helsingin Sanomat 41/11.02.2011–19.02.2011/49

- 11.2.2011.
- Mitzner, Dennis C9. *Yksinvaltiaan syrjäyttäminen ei todennäköisesti tuo demokratiaa Egyptiin.*
- 12.2.2011.
- Sainio, Juha A2. *Paska iskee potkuriin.*
- 14.2.2011.
- Wallgren, Thomas & Pratap, Vijay A2. *Demokratiasta ei pidä tinkiä missään oloissa.*
- 15.2.2011.
- Kova onni C6. *Etuuksien anomisrumba uuvuttaa vammaisen.*
- Pääkirjoitus A2. *Egypti opettaa arabijohtajia ja muitakin.*
- Saarikoski, Saska A2. *Kaksi halukasta aikuista.*
- 16.2.2011.
- Kantola, Johanna & Saari, Milja A2. *Unkarin hallitus koettelee naisten oikeuksia.*
- 19.2.2011.
- Hämäläinen, Unto A2. *Miten Wikileaks vaikuttaa journalismiin?*

JYK 10987 MF 80630 Helsingin Sanomat 50/20.02.2011–28.02.2011/58

- 20.2.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Turkki huomasi tähtihetkensä.*
- 24.2.2011.
- Karvonen, Erkki A2. *Populismi lupaa järjestystä epäjärjestykseen.*
- 25.2.2011.
- Gurhanli, Halil C8. *Turkkia ei voi pitää mallimaana.*
- Pulli, Martti C8. *Turkis on kaunis eläimen yllä.*
- 26.2.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Diktaattorien mielistelystä jää ikävä maku.*
- 27.2.2011.
- Roman-Lagerspetz, Sari C12. *"Hyssyttely estää demokratian ja tasa-arvon seurakunnissa".*
- 28.2.2011.
- Kannianen, Vesa C7. *Ylevät periaatteet eivät riitä maahanmuuttokeskustelussa.*

JYK10988 MF80726 Helsingin Sanomat 59/01.03.2011–07.03.2011/65

1.3.2011.

- Muhammed, Husein C5. *Miesten kotouttaminen auttaisi kunniaväkivallan kitkemisessä.*
- Pääkirjoitus A2. *Nuoria pitää auttaa ja suojella.*

5.3.2011.

- Mattila, Juhani C13. *Kuohunta saattaa vähentää terrorismia.*

7.3.2011.

- Saukkonen, Pasi A2. *Multikulturalismin arvostelijat ovat hakoteillä.*

JYK 10989 MF 80727 Helsingin Sanomat 66/08.03.2011–15.03.2011/73

8.3.2011.

- Kivinen, Olli A2. *Arabinuoret mittaavat uudetkin johtajat.*

JYK 10990 MF 80728 Helsingin Sanomat 74/16.03.2011–23.03.2011/81

16.3.2011.

- Storgård, Päivi C7. *Timo Soini syyllistää raskaudenkeskeyttäjiä.*

21.3.2011.

- Hyvönen, Hannu & Laaksonen, Jouni C5. *Ympäristöasiat näyttävät unohtuneet moottorimatkailun edistäjiltä.*

22.3.2011.

- Heinilä, Erkki C5. *Ilmaiskut eivät ole perinteistä rauhanturvatoimintaa.*

JYK 10991 MF 80729 Helsingin Sanomat 82/24.03.2011–31.03.2011/89

24.3.2011.

- Luoma-aho, Tapio C7. *Maailmankuvien avaaminen ei ole rasismia.*

25.3.2011.

- Förbom, Jussi C8. *Ihmisyydestä ei voi parantua.*
- Helkama, Klaus C7. *Eriarvoisuuden kasvu tuhoaa kilpailukykyimme perustaa.*
- Jalovaara, Ville C8. *Kirkon selvitettävä välinsä kampanjan taustajärjestöihin.*
- Virta, Kaija A2. *Suojelua vaan ei enkeleitä.*

26.3.2011.

- Pääkirjoitus A2. *Libyalaisien auttaminen sotkeutui arvovaltakiistoihin.*
- Winter, Tuisku C13. *Minne hävisi kirkon moniäänisyys?*

27.3.2011.

- Heinonen-Tanski, Helvi C11. *Mihin meillä on oikein varaa?*
- Karppe, Tero A2. *Facebook hyötyy käyttäjistään yhä enemmän.*
- Lehto, Juhani C12. *Eniten tarvitsevat jäävät jalkoihin terveydenhuollossa.*
- Tuovinen, Liisa C12. *Nuoren herkkää kasvua seksuaalisuuteen on suojeltava.*

28.3.2011.

- Pääkirjoitus A2. *Huonot ajat ruokkivat kovia asenteita.*

29.3.2011.

- Meriläinen, Reetta A2. *Virheiden pelko on kutistumisen alku.*

30.3.2011.

- Linjakumpu, Aini A2. *Islamistinenkin liike voi pyrkiä kansanvaltaan.*
- Saloniemi-Pasternak, Charly C7. *Omat intressit ohjasivat Suomea päätettäessä Libya-operaatiosta.*

31.3.2011.

- Blåfield, Antti A2. *Eurooppa polvillaan Helsingissä.*

JYK 10992 MF 80830 Helsingin Sanomat 90/01.04.2011–07.04.2011/96

1.4.2011.

- Lehtonen, Otto C8. *Lyhyttä elämää ei kannata tuhlaata vihaamiseen.*
- Tähtinen, Lauri A2. *Libya koettelee lännen väliintulopolitiikkaa.*

2.4.2011.

- Keskinen, Suvi A2. *Muukalaisviha verhotaan helposti tekosyihin.*
  - Kotilainen, Noora C13. *Ei kannata pohtia, pudottaako Libya-kanta Suomen maailmanpolitiikan kelkasta.*
- 6.4.2011.
- Virtanen, Hannu C8. *Suomi sopisi parhaiten välittäjäksi Libyan kriisissä.*
- 7.4.2011.
- Linkola, Timo C7. *Suomi voisi aktiivisemmin tukea arabimaiden demokratiakehitystä.*

JYK 10993 MF 80830 Helsingin Sanomat 97/08.04.2011–14.04.2011/103

- 10.4.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Hyväksikäyttö ei ole sisäinen asia.*
- 12.4.2011.
- Mäkinen, Essi & Malinen, Tiina C8. *Uskontotiede tunnustuksellinen uskonnonopetuksen tilalle.*

JYK 10994: MF 80832 Helsingin Sanomat 104/15.04.2011–21.04.2011/110

- 17.4.2011.
- Pentikäinen, Mikael A2. *Kansanvalta ei ole itsestäänselvyys.*
  - Tuovinen, Kauko C15. *Taidan äänestää, sittenkin.*
- 19.4.2011.
- Rätty, Reetta A2. *Arvot ovat voimakkainta, mitä on.*
- 21.4.2011.
- Myllykangas, Markku C10. *Miksi Sairaanhoidajaliitto ei irtisanoudu uskomushoidoista?*

JYK 10995 MF 80833 Helsingin Sanomat 111/22.04.2011–30.04.2011/117

- 22.4.2011.
- Lehtonen, Risto C9. *Miten kirkko pääsee pois umpikujasta?*
  - Pääkirjoitus A2. *Suomen asemaa voi heikentää nopeasti.*
- 27.4.2011.
- Roman-Lagerspetz, Sari C7. *Mika on kirkon kauniin julkisuuskuvan hinta?*
  - Videnoja, Kalle C7. *Vihreät eivät ole konservatiivisia niin kuin perussuomalaiset.*
- 28.4.2011.
- Räsänen, Sami C10. *Kotikasvatus ei tee kannabiksesta vaaratonta.*
- 29.4.2011.
- Lyytimäki, Jari A2. *Ahneus sokeuttaa ympäristöpolitiikan.*
- 30.4.2011.
- Tavallinen kansalainen C11. *Keskustelu kannabiksesta on mustavalkoista.*

JYK 11011 MF 81063 Helsingin Sanomat 118/01.05.2011–07.05.2011/123

- 3.5.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Hämähäkki putosi, vihan verkosto pysyy.*
- 4.5.2011.
- Malkki, Leena A2. *Terroristijohtajan surma ei ole aina voitto.*
  - Pääkirjoitus A2. *Muutos nopeutuu bin Ladenin jälkeen.*
- 6.5.2011.
- Sheikhani, Aziz C11. *Miten voi tehdä yhteistyötä täynnä vihaa olevien kanssa?*
- 7.5.2011.
- Tuovinen, Kauko C15. *Osama ja Obama samoilla linjoilla.*

JYK 11012 MF 81064 Helsingin Sanomat 124/08.05.2011–14.05.2011/130

- 8.5.2011.
- Welin, Ulla C13. *Koulujen ongelmiin pitää puuttua riittävän aikaisin.*
- 9.5.2011.

- Muttonen, Mauri C5. *Kuvat puhuivat Arjen sankareissa.*
  - Tuohinen, Petteri A2. *Maa, jossa kuolema tuo hyvää.*
- 10.5.2011.
- Heininen, Arvo C5. *Veteraanipäivä on väärään päivänä.*
- 11.5.2011.
- Jagland, Thorbjørn A2. *Naisiin kohdistuva väkivalta on kitkettävä.*
- 12.5.2011.
- Kannisto, Niko A2. *Nationalismi yhdistää kaikkia puolueita.*

JYK 11013 MF 81065 Helsingin Sanomat 131/15.05.2011–22.05.2011/138

- 17.5.2011.
- Apunen, Matti A2. *Muistoja takomassa.*
  - O'Connor, James C7. *Moraalisen arvion voi tehdä viittaamatta tilastoihin.*
  - Pikkupomo C7. *Miksi osatyökykyinen ei työllisty?*
- 18.5.2011.
- Partonen, Anton C9. *Ovatko Leijonat hyviä esikuvia nuorille?*
  - Pääkirjoitus A2. *Maailmanmestarit näyttävät mallia.*
- 19.5.2011.
- Kulmala, Marko C7. *Leijonat hävisi neljännen erän.*
  - Lempinen, Tommi C8. *Hietalahden puutalojen hävittäminen on kulttuuriterrorismia.*
  - Pääkirjoitus A2. *Suunnitelmia pyhällä maalla.*
- 21.5.2011.
- Sainio, Juha A2. *Hiljaa virtaa Vantaa.*
- 22.5.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Sijaissyntyys tulossa uuteen harkintaan.*
  - Raitis Alkkis C13. *Viisas alkoholipolitiikka loisi hyvinvointia kansalle.*

JYK 11014 MF 81066 Helsingin Sanomat 139/23.05.2011–31.05.2011/147

- 29.5.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Gaddafi voi auttaa Libyaa vain väistymällä vallasta.*
- 30.5.2011.
- Tavallinen tallaja C6. *Intiimiin kosketukseen tarvitaan aina lupa.*

JYK 11015 MF 81202 Helsingin Sanomat 148/01.06.2011–09.06.2011/156

- 3.6.2011.
- Roman-Lagersptez, Sari C8. *Seurakuntayhtymien lopetettava syrjivän lähetystyön tukeminen.*
- 5.6.2011.
- Ruokanen, Miikka C12. *Kansankirkon moniarvoisuus on tunnustettava tukien jaossa.*
- 7.6.2011.
- Kotila, Pirkko C6. *Syrjivä lähetystyö voi olla hengenvaarallista.*
  - Santaholma, Kaija C6. *Meren henki pitää säilyttää designvuotenakin.*
- 8.6.2011.
- Koivisto, Sesse C6. *Metsästyssafarit Afrikkaan kauhistuttavat.*

JYK 11016 MF 81203 Helsingin Sanomat 157/10.06.2011–18.06.2011/165

- 10.6.2011.
- Virta, Kaija A2. *Historia tarjosi tutkijalle tähtihetken.*
- 13.6.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Saamelaisperinteet luonnon turvana.*
- 16.6.2011.
- Lehvävirta, Susanna C8. *Kaupunkimetsiä on käsitelty liikaa.*
- 18.6.2011.

- Oksanen, Annukka A2. *Kala pelastuu käsilaukkuostoksilla.*

JYK 11017 MF 81204 Helsingin Sanomat 166/19.06.2011–30.06.2011/175

- 19.6.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Vanhusväkivalta jää usein piiloon.*
- 22.6.2011.
- Cacciatore, Raisa C8. *Pornon sijaan kannattaisi keskustella arvoista ja tavoitteista.*
- 23.6.2011.
- Alanen, Antti C6. *Seksuaalisuutta häväistään, kun sitä pitäisi juhlia.*
- 24.6.2011.
- Klinge, Matti A2. *Eurooppalaisuus on osa suomalaisuutta.*
  - Toivola, Jani C10. *Omaa elämänsä ei voi perustaa itsensä kieltämiselle.*
- 27.6.2011.
- Mahkonen, Sami A2. *Lapsen hyväksikäytöstä pääsee liian helpolla.*
  - Markkula, Minna B7. *Eturistiriidat kuuluvat politiikkaan.*

JYK 11018 MF 81376 Helsingin Sanomat 176/01.07.2011–10.07.2011/185

- 4.6.2011.
- Harjumaa, Ritva-Liisa C9. *Jyrkkyys ja joustamattomuus eivät sovi demokratiaan.*
- 6.7.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Mestari maksoi kovan hinnan.*
- 7.7.2011.
- Nieminen, Liisa A2. *Sijaissyntyys pitää nähdä ihmisoikeusasiana.*
- 8.7.2011.
- Ronkainen, Noora B6. *Suomalainen urheilukulttuuri ei armahda uransa lopettavia.*
- 9.7.2011.
- Matleena C10. *Raiskaajien saamat tuomiot eivät vastaa uhrien kärsimyksiä.*

JYK 11019 MF 81377 Helsingin Sanomat 186/11.07.2011–21.07.2011/196

- 11.7.2011.
- Pääkirjoitus A2. *Naisten voima on otettava käyttöön.*
- 13.7.2011.
- Väliniemi, Jenni & Järvelä, Katja A2. *Ruokakaupat ovat etäänntyneet asiakkaistaan.*
- 16.7.2011.
- Nainen C10. *Raiskaukset ovat koko yhteiskunnan ongelma.*
- 21.7.2011.
- Nuolijärvi, Pirkko A2. *Kielipolitiikka on yhteiskunnassa kaikkialla.*

JYK 11020 MF 81378 Helsingin Sanomat 197/22.07.2011–31.07.2011/206

- 24.7.2011.
- Blåfield, Antti A2. *Yhteistä hyvää pitää puolustaa.*
  - Pääkirjoitus, A2. *Suomessa jaetaan Norjan suru ja suuttumus.*
- 25.7.2011.
- Ailio, Johanna B4. *Joukkomurhaajaa ei saa palkita julkisuudella.*
- 26.7.2011.
- Huhta, Kari A2. *Breivik haastaa Quislingin.*
  - Pääkirjoitus A2. *Norjan uhrien kärsimys ei saa unohtua.*
- 27.7.2011.
- Haapasalo, Jaana B6. *Voidaanko joukkosurmia ehkäistä?*
- 29.7.2011.
- Berg Harpviken, Kristian A2. *Norjalla on edessään pitkä toipuminen.*
- 31.7.2011.

JYK 11035 MF 81508 Helsingin Sanomat 207/01.08.2011–11.08.2011/217

1.8.2011.

- Pääkirjoitus A2. *Vanhustenhoito kaukana ihanteesta.*

6.8.2011.

- Klabbers, Jan A2. *Kansainvälinen oikeus ei aina tuota hyvää.*

JYK 11036 MF 81509 Helsingin Sanomat 218/12.08.2011–21.08.2011/227

14.8.2011.

- Dahlgren, Susanne A2. *Eurooppalainen islam on muutosten edessä.*

21.8.2011.

- Björnbacka, Pia A2. *Kestävä kehitys ei etene ilman työntekijöitä.*
- Pääkirjoitus, A2. *Lohikäärmeen ei pidä ratsastaa tiikerillä.*

JYK 11037 MF 81510 Helsingin Sanomat 228/22.08.2011–31.08.2011/237

23.8.2011.

- Pääkirjoitus, A2. *Libya astuu ulos 40 vuoden pimeydestä.*

25.8.2011.

- Mäenpää, Juho C8. *Laulujen sanat kertovat Suomen historiasta.*
- Sazonov, Daniel C8. *Lukioiden aloitusjuhlat ovat vastenmielisiä simputusta.*

JYK 11038 MF 81643 Helsingin Sanomat 238/01.09.2011–09.09.2011/246

1.9.2011.

- Mattlin, Mikael & Nojonen, Matti A2. *Horjuuko Kiinan ulkopoliittikan kivijalka?*

5.9.2011.

- Jalava, Marja A2. *Suomalaisuudella ei ole pysyvää perustaa.*
- Leino, Ritva & Väliverronen, Esa C6. *Kulttuurin pyhät rituaalit ovat koetuksella.*

6.9.2011.

- Pääkirjoitus A2. *Yleisurheilumaasta joukkueurheilumaaksi.*

9.9.2011.

- Pääkirjoitus A2. *Lännen musta tahra Libyassa.*

JYK 11039 MF 81644 Helsingin Sanomat 247/10.09.2011–19.09.2011/256

11.9.2011.

- Mykkänen, Pekka A2. *Yhdysvaltain hukattu vuosikymmen.*
- Pääkirjoitus A2. *Suomea ei uhkaa terrorismi vaan eristäytyminen.*

13.9.2011.

- Kivinen, Olli A2. *Mustaa Pekkaa metsästämissä.*

18.9.2011.

- Carlson, Jöns C12. *Kaksikielisyyden luonne on ymmärrettävä oikein.*

JYK 11040 MF 81645 Helsingin Sanomat 157/20.09.2011–30.09.2011/267

Videoaineistot

A2 Teema 2010. *Homoilta 12.10.2010*. Saatavissa: Radio- ja tv-arkisto (RTVA). Kansallinen audiovisuaalinen arkisto. Helsinki: Yleisradio.

A2 Teema 2011. *Vihailta 20.09.2011*. Saatavissa: Radio- ja tv-arkisto (RTVA). Kansallinen audiovisuaalinen arkisto. Helsinki: Yleisradio.

LÄHTEET

Airaksinen, Timo 1999. *Minuuden rakentajat*. Helsinki: Otava.

Alasuutari, Pertti 1999. *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Alexander, Jeffrey C. 1988. *Durkheimian sociology. Cultural studies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Alexander, Jeffrey C. 2003. *Meanings of Social Life. A Cultural Sociology*. Oxford: Oxford University Press.

Alexander, Jeffrey C. 2006. *The Civil Sphere*. New York: Oxford University Press.

Anttonen, Veikko 1996. *Ihmisen ja maan rajat. 'Pyhä' kulttuurisena kategoriana*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 646. Helsinki: SKS.

Anttonen, Veikko 2010. *Uskontotieteen maastot ja kartat*. Tietolipas 232. Helsinki: SKS.

Anttonen, Veikko & Taira, Teemu 2004. Uskontotiede uskonnollisuuden paikantajana. – Fingerroos, Outi & Opas, Minna & Taira, Teemu (toim.), *Uskonnon paikka*. Tietolipas 205. Helsinki: SKS, 18–50.

Apo, Satu 1995. *Naisen väki. Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Helsinki: Hanki ja jää.

Arendt, Hannah 2002. *Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot*. Suom. Eija Virtanen et al. Tampere: Vastapaino.

Beaudoin, Tom 2007. Popular Culture Scholarship as a Spiritual Exercise. Thinking Ethically with(out) Christianity. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 94–110.

Beckford, Robert 2007. House Negro with a Field Negro Mentality. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 111–124.

Bellah, Robert N. & Madsen, Richard & Sullivan, William M. & Swidler, Ann & Tipton, Steven M. *Habits of the Heart. Individualism and Commitment in American Life. With a New Preface*. Berkeley: University of California Press.

Berger, Peter L. 1969. *The Sacred Canopy. Elements of a Sociological Theory of Religion*. Garden City [N.Y.]: Doubleday.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994 [orig. 1969]. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Suom. ja toim. Raiskila, Vesa. Helsinki: Gaudeamus.

Charpentier, Sari 1999. *Sukupuoli uskomusjärjestelmänä. Tutkimus heteroavioliitosta pyhän järjestyksen perustana homoparisuhdekeskustelussa*. Turun yliopisto. Uskontotiede. Pro gradu - tutkielma.

Charpentier, Sari 2001. *Sukupuoliuskko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskustelussa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 69. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Coman, Mihai 2005. Cultural Anthropology and Mass Media. – Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai (eds.), *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 46–55.

Coman, Mihai & Rothenbuhler, Eric W. 2005. The Promise. – Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai (eds.), *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 1–11.

Couldry, Nick 2003. *Media Rituals. A Critical Approach*. London: Routledge.

Couldry, Nick 2005. Beyond Functionalism. – Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai (eds.), *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 59–69.

Douglas, Mary 2000. *Puhtaus ja vaara. Rituaalistisen rajanvedon analyysi*. Suom. Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino.

Durkheim, Émile 1980 [orig. 1912]. *Uskontoelämän alkeismuodot. Australialainen toteemijärjestelmä*. Suom. Randell, Seppo. Helsinki: Tammi.

Durkheim, Émile 1985 [orig. 1897]. *Itsemurha. Sosiologinen tutkimus*. Suom. Randell, Seppo. Helsinki: Tammi.

Eliade, Mircea 1993 [orig. 1949]. *Ikuisen paluun myytti. Kosmos ja historia*. Suom. Laitila, Teuvo. Helsinki: Loki-kirjat.

Eliade, Mircea 2003 [orig. 1957]. *Pyhä ja profaani*. Suom. Laitila, Teuvo. Helsinki: Loki-kirjat.

Fairclough, Norman 1997. *Miten media puhuu?* Suom. Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino.

Fingerroos, Outi 2004. *Haudatut muistot. Rituaalisen kuoleman merkitykset Kannaksen muistitiedossa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 985. Helsinki: SKS.

Fingerroos, Outi & Opas, Minna & Taira, Teemu 2004. Uskonnon paikka. – Fingerroos, Outi & Opas, Minna & Taira, Teemu (toim.), *Uskonnon paikka*. Tietolipas 205. Helsinki: SKS, 7–17.

Fitzgerald, Timothy 2000. *The Ideology of Religious Studies*. New York; Oxford: Oxford University Press.

Foucault, Michel 2005 [orig. 1975]. *Tarkkailla ja rangaista*. Suom. Nivanka, Eevi. Helsinki: Otava.

Gadamer, Hans-Georg 2004 [orig. 1985–1995]. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Valik. ja suom. Nikander, Ismo. Tampere: Vastapaino.

Geertz, Clifford 1973. *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York: Basic Books.

Ginsburg, Faye 2005. Media Anthropology. An Introduction. – Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai (eds.), *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 17–25.

Gordon, Tuula & Lahelma, Elina 2004. Vertaileva ja poikkikulttuurinen tutkimus. – Alapuro, Risto & Arminen, Ilkka (toim.), *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY, 97–110.

Graham, Elaine 2007. ”What we Make of the World.” The Turn to ’Culture’ in Theology and the Study of Religion. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 63–81.

Haatanen, Kalle 2008. *Ei voisi vähempää kiinnostaa. Kirjoituksia nihilismistä*. Jyväskylä: Atena.

Hacking, Ian 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Suom. Koskinen, Inkeri. Tampere: Vastapaino.

Hjelm, Titus 2006. News of the Unholy. Constructing Religion as a Social Problem in the News Media. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 63–76.

Huxley, Aldous 2012 [orig. 1932]. *Uljas uusi maailma*. Suom. Orras, I. H. Helsinki: Tammi.

Jensen, Tim 2006. Religion in the Newsrooms. Policies and Attitudes of Danish Editors and Journalists. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 119–137.

Korpiola, Lilly & Nikkanen, Hanna 2012. *Arabikevät*. Helsinki: Avain.

Koski, Kaarina 2011. *Kuoleman voimat. Kirkonväki suomalaisessa uskomusperinteessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1313. Helsinki: SKS.

Käyhty, Mikko 2008. *Opportunity, Challenge or Threat? A Critical Discourse Analysis of Representations of Immigration in Finland in the Context of Helsingin Sanomat Newspaper's "Maahanmuutto moninaistuu" (Immigration is Becoming More Diverse) Editorial Series*. Jyväskylän yliopisto. Kulttuurienvälinen viestintä. Pro gradu -tutkielma.

Lardellier, Pascal 2005. Ritual Media. Historical Perspectives and Social Functions. – Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai (eds.), *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 70–78.

Lule, Jakc 2005. News as Myth. Daily News and Eternal Stories. – Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai (eds.), *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage, 101–110.

Lundby, Knut 2006. Contested Communication. Mediating the Sacred. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 43–62.

Lundsten, Lars & Stocchetti, Matteo 2006. Dangerous Metaphors. The Media Coverage of the American Crusade. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 139–158.

Luostarinen, Heikki & Kivikuru, Ullamaija & Ukkola, Merja 1996. *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Lynch, Gordon 2007a. Some Concluding Reflections. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 157–163.

Lynch, Gordon 2007b. *The New Spirituality. An Introduction to Progressive Belief in the Twenty-first Century*. London: I.B. Tauris.

Lynch, Gordon 2007c. What is this 'Religion' in the Study of Religion and Popular Culture? – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 125–142.

Lynch, Gordon 2012. *The Sacred in the Modern World*. Oxford: Oxford University Press.

Lyytinen, Eino & Vihavainen, Timo 1996. *Yleisradion historia 1. osa, 1926–1949*. Helsinki: Yle.

Mahan, Jeffrey 2007. Reflections on the Past and Future of the Study of Religion and Popular Culture. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 47–62.

Mitchell, Jolyon 2007. Questioning Media and Religion. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 34–46.

Mitchell, Jolyon & Marriage, Sophia 2003. *Mediating Religion. Conversations in Media, Religion and Culture*. London: T&T Clark.

Morgan, David 2007. Studying Religion and Popular Culture. Prospects, Presuppositions, Procedures. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 21–33.

Mustonen, Anu 2000. *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY.

Mäntymäki, Eeva 2006. *Hyvinvointivaltio eetterissä. Yleisradion rakentuminen populaarien diskurssien kentillä*. Tampere: Tampere University Press.

Nietzsche, Friedrich 2011 [orig. 1908]. *Antikristus*. Suom. Kouta, Aarni. Helsinki: Unio Mystica.

Otto, Rudolf 2004 [orig. 1917]. *Das Heilige. Über das Irrationale in der Idee des Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen*. München: Verlag C. H. Beck.

- Parikka, Tuija 2004. *Sexualizing of economic discourse in a Finnish daily newspaper of the 1990s*. Helsinki: Suomen Tiedeseura.
- Pinn, Anthony B. 2007. On a Mission from God. African American Music and the Nature/Meaning of Conversion and Religious Life. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 144–156.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pohjanpalo, Laura 2004. *Naiset ja miehet Helsingin sanomien lehtikuvissa maaliskuussa 2004*. Jyväskylän yliopisto. Journalisitiikka. Pro gradu -tutkielma.
- Puuronen, Anne 2004. Anoreksia uskontotieteen tutkimuskentällä. – Fingerroos, Outi & Opas, Minna & Taira, Teemu (toim.), *Uskonnon paikka*. Tietolipas 205. Helsinki: SKS, 355–377.
- Pöysä, Jyrki 2010. Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteiden välisenä metodina. – Pöysä, Jyrki & Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat metodit*. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantalouden Tutkijain Seura, 331–360.
- Qvortrup, Lars 2006. The Tsunami of the Media. The Structural Coupling between Mass Media and Religion. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 79–103.
- Robertson Smith, William 2002 [orig. 1849]. *The Religion of the Semites*. New Brunswick [New Jersey]: Transaction Publishers.
- Rothenbuhler, Eric W. The Self as a Sacred Object in Media. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 31–41.
- Rothenbuhler, Eric W. & Coman, Mihai 2005. *Media Anthropology*. Thousand Oaks: Sage.
- Said, Edward W. 1995. *Orientalism*. Harmondsworth: Penguin Books.

Salokangas, Raimo 1996. *Yleisradion historia 2. osa, 1949–1996. Aikansa oloinen*. Helsinki: Yle.

Salokangas, Raimo & Sumiala-Seppänen, Johanna 2006. God, Crown and Mammon. The Public Sphere and Transforming Alliances and Balance of Power. – Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (eds.), *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University, 105–118.

Schofield Clark, Lynn 2007. Why Study Popular Culture? Or, How to Build a Case for your Thesis in a Religion Studies or Theology Department. – Lynch, Gordon (ed.), *Between Sacred and Profane. Researching Religion and Popular Culture*. London: I.B. Tauris, 5–20.

Shils, Edward 1975. *Center and periphery. Essays in macrosociology*. Chicago: III.

Sumiala-Seppänen, Johanna 2005. Pyhän median monet kasvot. – Sumiala-Seppänen, Johanna (toim.), *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena, 11–17.

Sumiala, Johanna 2010. *Median rituaalit. Johdatus media-antropologiaan*. Tampere: Vastapaino.

Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo 2006. *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Göteborg: NORDICOM, Göteborg University.

Taira, Teemu 2008. Islamin muuttuva julkisuuskuva. Tapaustutkimus Helsingin Sanomista 1946–1994. – Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula & Juntunen Marko (toim.), *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. Tietolipas 223. Helsinki: SKS, 200–224.

Tajfel, Henri 1981. *Human Groups and Social Categories. Studies in Social Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo. *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.

Turner, Victor 2007 [orig. 1969]. *Rituaali. Rakenne ja communitas*. Suom. Forde, Maarit. Helsinki: Summa.

Turunen, Arja 2011. *Hame, housut hamehousut! Vai mikä on tulevaisuutemme? Naisten päällyshousujen käyttöä koskevat pukeutumisohteet ja niissä rakentuvat naiseuden ihanteet suomalaisissa naistenlehdissä 1889–1945*. Jyväskylän yliopisto. Kansatieteellinen arkisto 53. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

Uotinen, Johanna 2008. Juoksuhiikka ja tilkkutäkki – laadulliset tutkimuskäytännöt ja äänen kunnioittaminen. – Fingerroos, Outi & Kurki, Tuulikki (toim.), *Ääniä arkistosta. Haastattelut ja tulkinta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1194. Helsinki: SKS, 132–150.

Weber, Max 1989 [orig. 1920–1921]. *Maailmanuskonnot ja moderni länsimainen rationaalisuus*. Suom. ja toim. Tapani Hietaniemi. Tampere: Vastapaino.

Wessberg, Arne 2005. Suomalainen yleisradiotoiminta ja ajan henki. – Sumiala-Seppänen, Johanna (toim.), *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena, 25–29.

INTERNETLÄHTEET

Finlex 1929. *Avioliittolaki*. [Online.] <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>. [8.1.2013].

Finlex 2002. *Valtioneuvoston asetus rekisteröidystä parisuhteesta*. [Online.] <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020141>. [8.1.2013].

Finnpanel 2011. *TV-mittaritutkimuksen tuloksia*. [Online.] <http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/share/2011/>. [18.10.2012.]

Havaintoja uudesta maailmajärjestyksestä 2011. *Kongressiedustaja Gabrielle Gliffords heräsi koomasta*. [Online.] <http://nwohavaintoja.blogspot.fi/2011/01/kongressiedustaja-gabrielle-gliffords.html> [27.2.2013.]

Helsingin Sanomain Säätiö 2011. *Helsingin Sanomain Säätiön vuonna 2011 myöntämät apurahat ja stipendit*. [Online.] http://www.hssaatio.fi/images/stories/apurahat11b_suomi.pdf. [25.9.2012.]

Jost, John T. & Banaji, Mahzarin, R. & Nosek, Brian A. (2004). A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo. *Political Psychology* 25(6). [Online.] [<http://www.jstor.org/stable/3792282>.] [18.3.2013.]

Kansalaisaloite 2013. *Kansalaisaloite.fi*. [Online.] [<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/192>.] [12.4.2013.]

KMT Lukija & TNS Gallup 2011. *Helsingin Sanomien lukijamäärä, peitto ja lukijaprofiili*. [Online.] [http://ilmoittajapalvelu.hs.fi/tiedostot/Hesarin_profiili.pdf.] [24.9.2012.]

MOT Gummerus. *Uusi suomen kielen sanakirja*. [Online.] [<http://mot.kielikone.fi.ezproxy.jyu.fi>.] [30.1.2013.]

Nuorisotakuu 2013. *Nuorisotakuu*. [Online.] [<http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu>.] [23.1.2013.]

Pecoraro, Maria 2008. *Eettisen ruoan kulutuksen diskurssit suomalaisessa mediassa*. [Online.] Jyväskylän yliopisto. Markkinointi. Pro gradu -tutkielma. [https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19217/URN_NBN_fi_jyu-200811195885.pdf?sequence=1.] [19.10.2012.]

Rahkonen, Juho 2007. *Kirkko median kuvastimessa. Kristinuskon ja kirkollisten asioiden käsittely sanomalehdissä*. [Online.] Kirkon tutkimuskeskus: Tampere. [[http://apostoli6.evl.fi/julkaisut.nsf/0/F4F1BB9811290E5BC225737E00412776/\\$file/12_rahkonen.pdf](http://apostoli6.evl.fi/julkaisut.nsf/0/F4F1BB9811290E5BC225737E00412776/$file/12_rahkonen.pdf).] [25.9.2012.]

Religion & Society 2012. *Media coverage of religion is up, even though traditional religious practice is down*. [Online.] [http://www.religionandsociety.org.uk/uploads/docs/2011_03/1301305944_Knott_Phase_1_Large_Grant_Block.pdf.] [23.10.2012.]

Salminen, Elina 2011. *Monta kuvaa menneisyydestä. Etnologinen tutkimus museokokoelmien yksityisyydestä ja julkisuudesta*. Jyväskylän yliopisto. Etnologia. Väitöskirja.

[<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25799/978-951-39-4170-3.pdf?sequence=2>.]
[1.3.2013.]

Sandberg, Otso 2008. Syrjäytyneistä huolehtimassa. *Syrjäytymisen biopoliittinen rationaalisuus Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa*. [Online.] Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntapolitiikka. Pro gradu -tutkielma.

[<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38337/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201208212206.pdf?sequence=1>.] [19.10.2012.]

Sanomalehtien liitto 2011. *Suomen 10 suurinta sanomalehteä levikin mukaan*. [Online.] [<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=119>.] [24.9.2012.]

Sanoma Oy 2012. *Tietoa Sanomasta. Sanoma lyhyesti*. [Online.] [<http://www.sanoma.fi/tietoa-sanomasta/sanoma-lyhyesti>.] [24.9.2012.]

Sumiala-Seppänen, Johanna 2000. *Kertomuksia rippituolista. Uskonnollinen tv-ohjelma postmodernin mediakulttuurin kontekstissa*. [Online.] Jyväskylän yliopisto. Journalistiikka. Licensiaatintyö. [<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2000836387>.] [24.9.2012.]

Sumiala-Seppänen, Johanna 2001. *Nomadit rippituolissa. Medioidun uskonnon moraalisen järjestyksen dynamiikka (post)modernin television ja kulttuurin kontekstissa*. [Online.] Jyväskylän yliopisto. Journalistiikka. Väitöskirja.
[<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13225/9513912981.pdf?sequence=1>.]
[18.10.2012.]

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. *Humanistinen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi*. [Online.] [http://www.tenk.fi/eettinen_ennakoarviointi/eettisetperiaatteet.pdf.] [24.9.2012.]

Uskontojournalismi 2012. *Ovatko uskontojournalistit mediamaailman päiviräsäsiä?* [Online.] [<http://uskontojournalismi.blogspot.fi/search?updated-min=2012-01-01T00:00:00-08:00&updated-max=2013-01-01T00:00:00-08:00&max-results=17>.] [26.9.2012.]

Uusi Suomi 27.2.2013. *Homoliittoaloite kaatui – kansanedustajat surevat: ”Itkettää”*. [Online.] [<http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/57316-homoliittolaloite-kaatui-jani-toivola-havisimme>.] [28.2.2013.]

Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto 2009. *ISSP 2008: uskonto III: Suomen aineisto*. [Online.] [<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2410/cbF2410.pdf>.] [19.10.2012.]

Yleisradio 2012b. *Julkinen palvelu*. [Online.] [<http://yle.fi/yleisradio/julkinen-palvelu>.] [18.10.2012.]

Yleisradio 2012b. *Ylen arvot*. [Online.] [<http://yle.fi/yleisradio/ylen-arvot>.] [18.10.2012.]

Yleisradio 2012c. *Ylen historia*. [Online.] [<http://yle.fi/yleisradio/ylen-historia>.] [18.10.2012.]

Yleisradio 2012d. *Yle lyhyesti*. [Online.] [<http://yle.fi/yleisradio/yle-lyhyesti>.] [18.10.2012.]

Yleisradio 2012e. *Ylen strategia*. [Online.] [<http://yle.fi/yleisradio/ylen-strategia>.] [18.10.2012.]

Yleisradio 2012f. *Ylen yleisöt: television katselu*. [Online.] [<http://yle.fi/yleisradio/vuosikertomukset/yleisokertomus-2011/ylen-yleisot-television-katselu>.] [30.10.2012.]